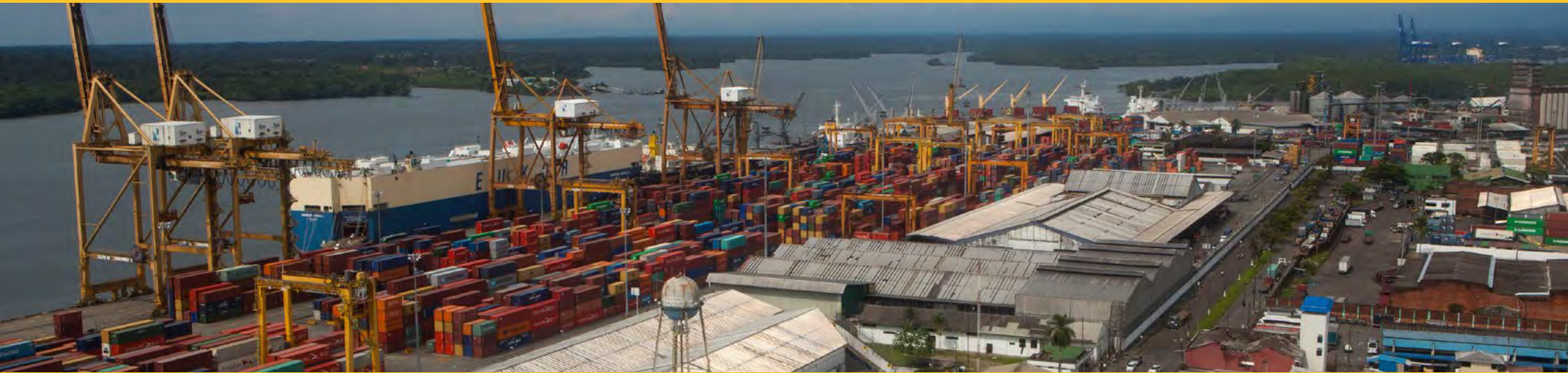

SETGE A LES COMUNITATS ELS IMPACTES D'UNA EMPRESA CATALANA, GRUP TCB, A BUENAVENTURA, COLÒMBIA

Taula Catalana per la Pau
i els Drets Humans a Colòmbia

CRÈDITS

Informe realitzat
per **Tomàs Gisbert,**
Maria Jesús Pinto i Javier Sulé

Col·laboració:
Amaia Garcia, Alèxia Guilera
i Grup de Treball sobre
empreses i drets humans de
Lafede.cat

Fotos:
Javier Sulé, Maria Jesús
Pinto, Tomàs Gisbert, CEPAC,
Harrinson Moreno Ramos

Amb la col·laboració de
Comité Interorganizacional
por la Defensa de los
Derechos de las Comunidades
Negras que habitan los
Territorios Ganados al Mar, de
Buenaventura

Traducció:
Alèxia Guilera i Toni Royo

Disseny i maquetació:
Joan Luzzatti

Aquest PDF està configurat per a la seva utilització sota
plataforma d'Adobe Acrobat (versió 9 o superior).

Algunes funcionalitats poden no estar disponibles en altres
plataformes.

Al fin y al cabo, somos lo que hacemos para cambiar lo que somos.

Eduardo Galeano

DESPEDAZANDO EL SILENCIO

*Aquí tienen frente a ustedes,
Una negra de verdad
Tataranieta de guerreros
Que lucharon sin descanso,
contribuyeron con su aporte
a las naciones del mundo edificar.*

*Y levanto mi voz,
Para despedazar el silencio
Cuando las ondas sonoras
Se esparcen azotadas por el viento.*

*Y en las turbias agua de los ríos
Se oyen ladrar las piedras,
Cuando arrastran al mar
Pedazos de hombres muertos
Con cara aun de sorpresa
Y sus grandes ojos abiertos,
Que ya no miran las noches
Ni los días de sus pueblos.*

*Están rígidos como árboles
Que derribaron los rayos
Y asustaron los truenos,*

*Y los remolinos los succionan
Cuando los llevan a la bocana
Y los buitres los destrozan
Cuando se enredan en los esteros
Que se vuelven cementerios
De seres que no regresan*

*Pero hay madres que aún esperan
Ponerle las cuatro velas
Y allá en el camposanto
Echarle un puñado de tierra
Bajo una cruz de madera.*

AGRAÏMENTS

A les comunitats, organitzacions, líders i lideresses afrobonaverenses que ens han obert el seu cor, que ens han compartit la seva saviesa, que ens han contagiats la seva fermesa, que ens han enamorat de la seva dignitat, i que ens han entrellaçat en la seva lluita i resistència per arribar a unes vides sense exclusió, amb felicitat i en harmonia amb el territori.

Mary Grueso Romero¹

¹ Mary Grueso Romero, poetessa de Buenaventura. Acte homenatge a Monsenyor Epalza, 16 de juny de 2015

ÍNDEX

RESUM EXECUTIU	6	7. LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS	76
PRESENTACIÓ	21	7.1 Les empreses catalanes i l'acció exterior de la Generalitat	80
1. ENTRE EL MAR I ELS ANDES	24	8. EMPRESES I DRETS HUMANS, LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA	82
1.1 "Som Pacífic"	25	8.1 Accidents laborals mortals i infraccions laborals al port de Buenaventura	86
1.2 Transformar i habitar el territori	31	9. UN MAR DE MEGAPROJECTES	87
1.3 Comunitats desposseïdes, empobrides i excloses	34	9.1 Ampliació de la societat portuària Regional (Spburn)	88
2 VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI	40	9.2 Moll portuari Bahía de la Cruz i complex turístic i hotelier	89
2.1 Arriben les FARC	41	9.3 Terminal de contenidors de Buenaventura - TCBUEN	91
2.2 Narcotràfic i terror paramilitar	41	9.4 La Via interna-alterna	92
2.3 L'herència "paraca"	44	9.5 Port industrial d'Aguadulce	92
2.4 La guerra sense rostre i la violència que es va quedar el port	46	9.6 Moll cimenter	95
2.4.1 La Empresa i Los Urabeños, la disputa territorial	46	9.7 Emmagatzematge de carbó a cel obert	94
2.4.2 Expansió portuària i violència	47	9.8 Terminal marítim Delta del Río Dagua	94
2.4.3 El drama del desplaçament forçat	48	9.9 Projecte portuari multipropòsit Puerto Solo	95
2.4.4 Cases de <i>pique</i> i mil formes de violència	51	10. MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA	100
3. EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA	59	11. TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA	110
4. DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIURE COMERÇ, L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA	63	11.1 Els propietaris de TCBUEN i la seva connexió amb Barcelona	112
5. MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS	66	11.2 Grup Marítim TCB, la Casa Mare	113
6. BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT	70	11.3 Créixer contra tot	116
		11.4 Impactes ambientals, llicència per actuar	118
		11.5 Un plàcid procés d'atorgament de llicències ambientals	119
		11.6 Ni negociació col·lectiva ni sindicats	121
		11.7 Treball per a les comunitats? Llums i ombres	123

12. COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT	125	15. DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA	165
12.1 Una història de violència	127	15.1 Breu relació d'activitats i resistències	171
12.2 Desaparicions i assassinats	129		
12.3 Impactes socials de TCBuen	133	16. RECOMANACIONS I PROPOSTES	174
12.4 Tensions a la Isla de la Paz	139	16.1 A la Sociedad Portuaria Terminal de Contenidors de Buenaventura S.A. – TCBUEN	174
13. L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA	140	16.2 Al Grup Marítim TCB, S.L. (Grup TCB, de Barcelona)	180
13.1 Dany respecte al dret a ser comunitat negra - Dret a la identitat ètnica col·lectiva	142	16.3 A les institucions catalanes	181
13.1.1 Pèrdua de la identitat ètnica i cultural	142	16.4 A la Unió Europea i Comissió Europea	183
13.2.2 Afectacions psicosocials	143	16.5 Al Sistema de Nacions Unides	183
13.2 Dany front al Dret a un Espai per a Ser - Dret al Territori	146	16.6 Marc Nacional colombià	184
13.3 Dany front al dret a l'exercici de ser comunitat negra - Dret a l'organització, participació i autonomia	146	16.6.1 Al Govern nacional	184
13.3.1 Balanç de danys	146	16.6.2 A les institucions de l'Estat	185
13.4 Dany front el desenvolupament propi	148	16.6.2.1 A la Cort Constitucional	185
13.5 Dany front a l'enfocament diferencial	148	16.6.2.2 A la Procuradoria General de la Nació	186
13.5.1 La violència de gènere cap a la dona negra	149	16.6.2.3 A la Defensoria del Poble	186
13.5.2 Dona negra i identitat	152	16.6.2.4 A la Fiscalia General de la Nació	186
13.5.3 Dona negra i organització	154	16.6.2.5 A les institucions pertinents en matèria de resposta estructural de l'Estat	187
13.5.4 Dona negra i pobresa	154	16.6.2.6 A les institucions de l'Estat en matèria de protecció a líders socials, de Consells Comunitaris, de comunitats indígenes i víctimes de Buenaventura	187
13.5.5 Nens, nenes, adolescents i joves	155	16.6.2.7 A les institucions de l'Estat en relació a la reparació de les víctimes de Buenaventura	188
13.5.6 Les persones grans	156	16.6.2.8 A les institucions de l'Estat en relació a combatre la discriminació per raó de gènere, amb l'objectiu d'avançar cap a l'equitat de les dones afrodescendents de Buenaventura	189
14. QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA	158	16.6.2.9 A les institucions de l'Estat en relació amb la consulta prèvia lliure i informada de les comunitats rurals i urbanes de Buenaventura	190
14.1 Marc conceptual de la reparació col·lectiva	159	16.7 A les Institucions de Buenaventura i departamentals	191
14.2 Components de la reparació integral	160		
14.3 La reparació col·lectiva	162	17. BIBLIOGRAFIA	199
14.4 Esclariment de la Veritat	163		
14.5 Investigació sobre els desapareguts al Districte Especial de Buenaventura	163		

RESUM EXECUTIU

Més de 30.000 persones, vestides amb samarretes blanques, van sortir als carrers de la ciutat de Buenaventura el 19 de febrer de 2014 per reclamar amb tota la força el dret a viure en pau. La manifestació va posar en evidència la insuportable violència que pateixen i l'oblit del Estat. Aquesta valenta manifestació mostrava a Colòmbia i a tothom que viure a la ciutat del principal port del país només els ha aportat violència, misèria i destrucció. Per aquí passa més del 60% de les importacions i exportacions de la nació. No es queda res i no reverteix en res de tot aquest flux de riquesa incomparable.

Conscients de la violència i misèria en què està immersa Buenaventura, des de la Taula Catalana per la Pau i els Drets humans a Colòmbia ens preguntem quines eren les raons del sofriment dels homes i dones bonaverenses. El narcotràfic i el conflicte armat no ho expliquen tot. Fins feia poc més de vint anys el Pacífic colombià i Buenaventura havien viscut relativament al marge del conflicte armat. No havien sentit en carn pròpia les sagnants urpes de la violència que assota Colòmbia des de fa més de mig segle. No va ser fins a la privatització del port i l'arribada dels projectes d'expansió portuària de Buenaventura que es va començar a sentir amb força l'embat de la violència.

I per què la població de Buenaventura està patint tanta violència? Quina relació hi ha entre l'expansió portuària i aquesta violència? Per què el que hauria de ser un pol de riquesa s'ha

convertit en una font de sofriment i misèria? Per què l'Estat colombià ha consentit, per acció o omissió, aquesta situació? Van ser moltes les preguntes que se'ns van plantejar.

A Buenaventura el 90% de la població és afrocolombiana. Són els descendents dels esclaus que es van alliberar per si sols -els cimarrons que s'escapaven- o per l'abolició de l'esclavatge el 1851. Pertanyen a una comunitat amb la seva cultura pròpia, subjecte especial de protecció tal com dictamina la pròpia Constitució colombiana. Una comunitat que, juntament amb les comunitats indígenes, ocupa ancestralment la costa del Pacífic, quan a ningú li interessava aquesta regió del món. Els afrocolombians tenen cura del territori i fan que aquest encara sigui un dels grans pulmons verds del planeta. Més enllà d'empatitzar amb les víctimes de la violència física, això ens va conduir a nous interrogants: Quins són els danys que han patit les comunitats negres pel fet de ser-ho? Quins han estat els danys col·lectius que han patit? De quina manera poden reparar-se tots aquests danys?

Però la situació de Buenaventura no és només un cas que estigui succeint a milers de quilòmetres de casa nostra. Està més a prop del que d'entrada puguem pensar. Les elits de Buenaventura i de la Valle del Cauca, el departament en què està inserida, s'emmirallen en Barcelona i la marca Barcelona. Empreses catalanes estan invertint des de fa uns anys a l'expansió portuària de Buenaventura. Empreses que estan fent negoci enmig de

la violència, la barbàrie i la misèria. El Grup Terminal de Contenidors de Barcelona té el 60% de les accions de l'empresa TCBuen, el terminal de contenidors que al gener de 2011 va començar a operar a la comuna 5 de la ciutat de Buenaventura.

Llavors, són més les preguntes que sorgeixen, aquest cop més properes: quina és la responsabilitat de les empreses catalanes amb la perpetuació del cicle de violència i de violació als drets humans? Quin compliment dels drets humans, i els drets econòmics, socials i culturals n'han fet? Quins danys ha provocat en la població l'execució dels seus projectes? Quina és la reparació que els correspondria assumir? Quin compromís amb la defensa dels drets humans han de contreure en el futur?

Però també ens hem preguntat el que pot fer la Generalitat de Catalunya, com a màxima expressió representativa i de govern del poble català. De quins instruments s'ha de dotar perquè les empreses catalanes compleixin els drets humans, econòmics, socials i culturals, no només a Catalunya sinó també a l'exterior? Quines polítiques ha de seguir amb les empreses catalanes que inverteixen a l'exterior?

Però especialment, quina ha de ser la política amb aquelles empreses que operen en contextos de violència i de violació dels drets humans? Moltes preguntes i totes elles ens van portar com a Taula Catalana per la Pau i a els Drets Humans a Colòmbia a fer una recerca a Buenaventura, el resultat és l'informe que avui presentem.

El primer que cal repetir és l'enorme violència que ha patit i continua patint Buenaventura. En una ciutat que frega els 400.000

habitants, entre 1990 i 2014 hi ha hagut 5.047 assassinats; 548 desaparicions forçoses computades per Fiscalía, xifra que segons les comunitats està molt per sota de la realitat; 152.837 persones van ser víctimes del desplaçament forçat; es van comptabilitzar 26 massacres amb 201 persones assassinades, i les dones han estat especialment afectades tant per la violència sexual com per l'empobriment.

La irrupció de TCBUEN va afectar de ple la vida comunitària dels barris de la Comuna 5, especialment el de la Immaculada.

La Red Nacional de Información (RNI) senyala que 163.227 persones van ser víctimes d'un ampli ventall d'accions de violència. Milers d'homicidis, milers de desaparicions i milers de persones víctimes del desplaçament forçat. La violència sexual, la violència física, les amenaces, el reclutament i utilització de nens, nenes i adolescents, les extorsions o el segrest completen un quadre criminal que ha fet de Buenaventura una de les ciutats més violentes del món.

L'estat ha seguit una estratègia de negació de tota aquesta greu situació. L'any 2014, el ministre de Defensa negava l'existència de "casos de pique", llocs on s'esquartera les víctimes per fer-les desaparèixer. També l'any passat l'alcalde de la ciutat declarava als mitjans una baixa en les xifres d'homicidis. Per la seva banda, la policia posa impediments per rebre i investigar les denúncies sobre casos de desaparició forçosa o de violència sexual.

A Buenaventura, la violència ha tingut una base en el narcotràfic i en el conflicte armat, però com reconeixia el mateix líder del Bloque Calima dels paramilitars, Éver Veloza, àlies HH, la violència paramilitar no va ser únicament una reacció front a la guerrilla, sinó una confluència d'interessos d'empresaris legals i il·legals entrellaçats amb la dinàmica del narcotràfic que va jugar un paper determinant en la construcció de xarxes de poder en els negocis i projectes empresarials de Buenaventura i la Valle del Cauca.

La desmobilització paramilitar arran de la Llei de Justícia i Pau no va portar a la desaparició de les estructures paramilitars. Aquestes han perviscut sota noves estructures paramilitars. Tot i la presumpta desmobilització de 564 paramilitars al desembre

de 2004 i del Frente Pacífico en 2005, els paramilitars van continuar amb el control del territori. La violència a Buenaventura es va incrementar, es va estendre per barris i comuna, i va acompanyar tota la nova onada de projectes d'expansió portuària.

La violència ha jugat un paper determinant per posar en marxa els megaprojectes portuaris i ha estat utilitzada per pressionar la població perquè abandoni el territori sense cap compensació, sota amenaces de mort. La violència ha servit per forçar la venda a preus baixos per agafar el seu control o per fer-ne ús-de-fruit immediatament amb grans beneficis econòmics.

Els barris que han concentrat els conflictes més sagnants són precisament aquells on s'han fet o es faran els grans projectes d'infraestructura portuària o el nou "*malecón*". Són els barris que viuen els efectes d'una estratègia que busca infondre terror a la població i aplanar el pas a les grans inversions.

L'Estat no ha impedit l'avanç d'aquesta estratègia. Les forces estatals, per acció o per omissió, han permès la consolidació del paramilitarisme i han participat activament en l'arrelament de diversos grups. L'exèrcit nacional ha estat repetidament assenyalat com un dels principals violadors dels drets humans. El narcotràfic, els megaprojectes i la corrupció ha aconseguit embrutar les mans de funcionaris públics, policies, jutges i fiscals.

Els diferents governs colombians han posat els interessos del desenvolupament econòmic, de les grans corporacions i dels inversors estrangers per sobre de la defensa del medi ambient, del territori i de les comunitats que ancestralment l'han habitat.

Els seus actes han creat una situació que la Cort Constitucional ja va qualificar d' "estat de coses inconstitucional" en la seva sentència T025 de 2004, sense que a dia d'avui se li hagi posat remei. Els diferents governs colombians han permès que la impunitat emparés tots els crims. No han dotat recursos perquè la fiscalia pogués ser capaç de resoldre els crims. Els casos sense resoldre s'amunteguen sobre les taules dels pocs fiscals que hi ha, els quals a més viuen com un càstig haver estat destinats a Buenaventura. L'Estat tampoc ha organitzat un sistema judicial capaç d'obtenir resultats.

Els governs colombians han vist la protecció a les comunitats afrocolombianes i els seus drets com un obstacle a sortejar per afavorir la inversió privada i els grans megaprojectes. És sota aquesta lògica que el propi Estat no fa complir la seva pròpia legislació. Així, han incomplert el seu deure constitucional de protegir i afavorir el desenvolupament propi de les comunitats afrocolombianes i indígenes. També han negat, en una ciutat en què el 90% de la població és negra, la presència de les comunitats afrocolombianes en territori urbà. Més greu encara, els governs colombians han vulnerat tota la legislació sobre consulta prèvia, lliure i informada per als pobles indígenes i tribals en estats independents que estableix el Conveni 169 de l'OIT, incorporat al bloc constitucional colombià, i la Llei 70 específica per a la població afrodescendent.

L'Estat tampoc ha reconegut el dret a consulta prèvia, tal com estableixen les normes a "la totalitat de l'hàbitat de les regions que els pobles interessats ocupen o utilitzen d'una manera o altra", sinó que tan sols l'ha autoritzat de manera restrictiva a comu-

nitats negres d'àmbit rural que ocupin territoris titulats col·lectivament i organitzats en la figura de consells comunitaris. Els governs han incomplert deliberadament les sentències i els "autos" que ha fet la Cort Constitucional colombiana ratificant el dret a la consulta prèvia i exhortant el govern a protegir la població afrodescendent i els seus drets col·lectius. Es recomanava protegir especialment els drets de les víctimes pel conflicte armat i el desplaçament forçat que ocupen els territoris de bajamar a la ciutat de Buenaventura, que són els territoris en conflicte on es volen executar els projectes d'ampliació portuària.

Els megaprojectes amenacen les formes de vida de les comunitats negres del Pacífic colombià. Els tradicionals habitatges palafítics són part de la seva idiosincràsia i la singularitat dels barris de bajamar de Buenaventura.

Les repetides alertes emeses per la Defensoria del Poble sobre la greu crisi humanitària i de risc a Buenaventura no han estat escoltades pel govern i les diferents institucions de l'Estat. Mentre les diferents instal·lacions portuàries gaudeixen de tot tipus de serveis i de seguretat, les autoritats locals, departamentals i nacionals han mantingut a la població i a les comunitats en una escandalosa situació de manca de serveis públics.

Els vaixells que arriben al moll tenen aigua potable les 24 hores del dia, però en una ciutat envoltada per onze conques hídriques i una alta pluviometria, des de fa ja molts anys, només el 65% de la població rep aigua corrent i tot just 9 hores al dia i amb talls freqüents. Alguns barris només tenen aigua dues hores al dia. I en els barris de bajamar, terrenys guanyats al mar amb l'esforç de les pròpies comunitats, se'ls nega la instal·lació d'aigua corrent o de clavegueram. Només el 60% de la població té accés al clavegueram.

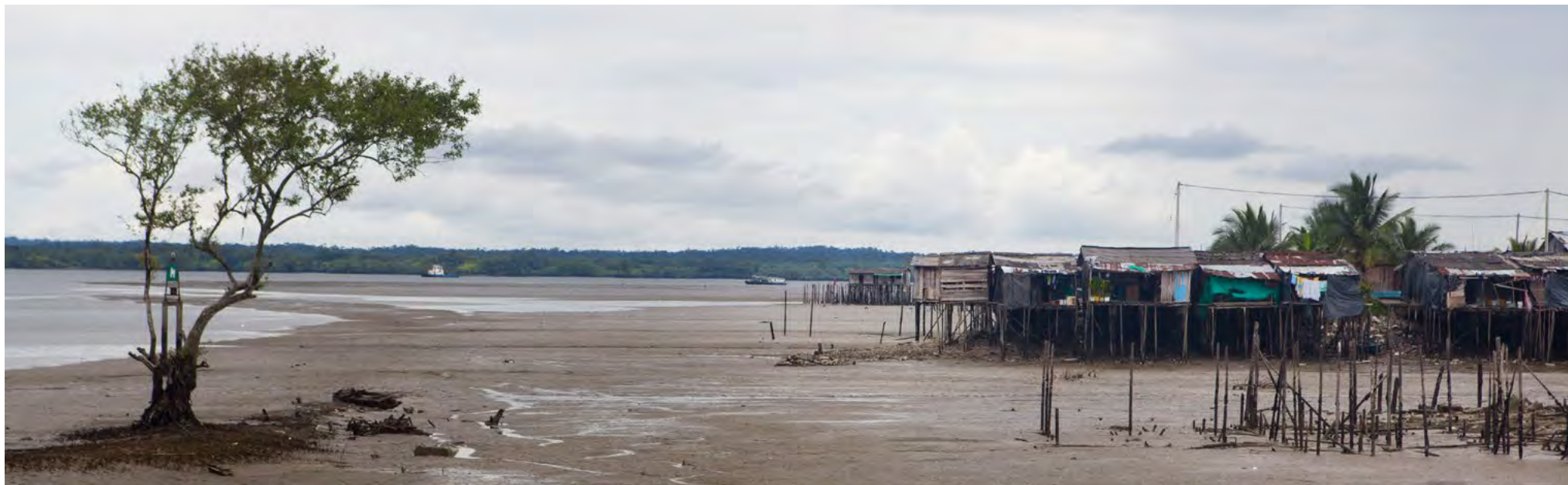
Buenaventura és una ciutat de 400.000 habitants que no té un hospital públic de segon nivell. No arriben a 30 els llits que hi ha actualment i que a més són del sistema de sanitat privada. A l'octubre de 2013, l'Estat va permetre el tancament, penalitzant la població, de l'hospital departamental perquè acumulava pèrdues per mala gestió, obligant a la seva gent empobrida a haver de buscar atenció hospitalària a Cali, que es troba a més dues hores per carretera. La cobertura sanitària és completament deficitària, les taxes de mortalitat materna i infantil són elevades i malalties com el dengue o la malària tenen una incidència molt alta.

L'educació és de molt baixa qualitat i presenta uns indicadors descoratjadors, amb una taxa d'analfabetisme entre la població major de 15 anys que oscil·la entre el 12 i el 23% segons les fonts. Hi ha un abandonament escolar del 25% entre els nens i nenes, i d'un 48% entre la gent jove. L'atur, segons les últimes dades, se situa en el 63,7% i la pobresa en el 62,7%.

Mentre el port creix i el govern vol convertir Buenaventura en la punta de llança d'una economia moderna i competitiva, la ciutat s'ha anat degradant i les seves condicions de vida són una vergonya. Tot plegat no és més que una estratègia per fer fora

Les famílies del barri de la Immaculada conviuen diàriament amb les molèsties de l'activitat portuària de TCBUEN com es comprova amb la presència de contenidors al fons.

els habitants, i aconseguir que la gent abandoni el territori; els terrenys que amb tant d'esforç van guanyar al mar. Buenaventura està transitant un camí que porta cap al etnocidi, perquè quan les persones es desplacen, no només ho fa la família, es desplacen les seves pràctiques i valors culturals. S'està eradicant la cultura que és la seva principal font de resistència. I tot per aplanar el camí als projectes d'expansió portuària, en benefici dels capitals privats. També per buidar una ciutat i ampliar un port al final d'una badia que necessita de constants dragatges per mantenir el canal d'accés transitable i que així els vaixells puguin arribar. El mateix port que en pocs anys quedarà obsolet i s'haurà de traslladar a aigües més profundes.

Els plans del govern colombià no passen per la gent i les seves formes de viure, passen per una visió de modernització extractivista i desarrollista en la línia dels Tractats de Lliure Comerç sig-

nats per Colòmbia. Els plans passen també per la conformació de l'Aliança del Pacífic, on Buenaventura i la seva zona portuària esdevenen una peça clau. I passen pel pla IIRSA, el pla continental de creació d'oleoductes, gasoductes, ports marítims i fluvials, i megamineria per permetre l'extracció desmesurada dels recursos naturals sense tenir compte dels seus enormes impactes mediambientals i socials.

I mentre els megaprojectes avancen, tots els mecanismes de planificació de l'Estat no han comptat amb les comunitats afectades per al seu disseny, ni la seva aprovació i implantació. L'Estat ha negat repetidament el dret a la consulta prèvia a les comunitats afrobonaverenses, especialment les de zona urbana.

Colòmbia és el país on potser hi ha una Constitució i una legislació més completa en relació als drets dels pobles ètnics, però

Barris de bajamar a Buenaventura.

al mateix temps és el país on més s'incompleixen les pròpies normes. L'ampli reconeixement de drets de la població afrocolombiana en els instruments internacionals de protecció de drets humans, com el conveni 169 de l'OIT, com l'ordenament jurídic intern i la jurisprudència constitucional no s'han materialitzat en garanties efectives per a les comunitats que ocupen el territori afectat pels megaprojectes.

Per contra el que si es compleix és tota una bateria de normes i instruments amb la clara intenció de blindar l'impuls de megaprojectes i les grans infraestructures i soscavar el dret a la consulta prèvia de les comunitats. El nou Plan Nacional de Desarrollo 2014-2018, "Todos por un nuevo país", recentment aprovat pel Congrés de la República, marca la política econòmica per a aquest quadrienni amb una clara aposta pels megaprojectes i l'extractivisme. Aquest pla tampoc ha estat consultat amb les comunitats que es veuran afectades i converteix projectes que només beneficien els interessos privats en projectes d'utilitat pública per poder fer les expropiacions necessàries sense traves. En aquesta mateixa línia s'han reduït els tràmits per atorgar les llicències ambientals necessàries i s'ha introduït la figura de la "expropiació expés" per acabar amb les resistències al seu model de desenvolupament.

A Buenaventura hi ha molts projectes en marxa: l'ampliació de la Sociedad Portuaria Regional per passar de 10 milions de tones de càrrega a l'any, a 18 milions el 2033, amb repercussions sobre la comuna 1:

- El *Malecón* portuari Bahía de la Cruz que vol desenvolupar l'explotació turística i comercial del port sobre quatre quilòmetres,

ha comportat l'increment de la violència perquè la gent vingui a preus irrisoris o abandoni les seves cases als barris de baixamar.

- El macroprojecte d'habitatge Ciudadela San Antonio per treure de la ciutat i reubicar a més de 3000 famílies lluny del mar i de l'hàbitat on tenen la seva vida, la seva subsistència i cultura i així poder ubicar la infraestructura hotelera.
- La Via Alternativa Interna per facilitar l'accés al port del trànsit pesat que ha trencat alguns dels barris per on passa.
- El Puerto Industrial de Aguadulce, un port multipropòsit situat davant de la Sociedad Portuaria, a l'altre costat de l'estero, que ha necessitat la construcció de 21,5 km de carretera, i al qual se li va concedir la llicència ambiental sense haver fet la consulta prèvia de la comunitat de la Brea, malgrat els requeriments des de 2005 de la Defensoria del Poble.
- El moll de ciment situat en un barri de la comuna 5, que opera des de 2009, primer només amb ciment i des de 2011 amb càrrega vegetal i mineral.
- L'emmagatzematge de carbó a cel obert, enmig de la ciutat, que continua funcionant malgrat les demandes d'organitzacions comunitàries, les quals van aconseguir el 2014 que l'autoritat ambiental es veiés pressionada a decretar el tancament per les afectacions a la salut i per la contaminació que provocava en l'aigua de consum domèstic i en els esteros.

Altres projectes estan preparats per iniciar la seva construcció:

- Un nou terminal marítim al Delta del Riu Dagua, en una zona més exterior de la badia.
- El complex portuari multipropòsit de Puerto Solo, un ambiciós projecte de terminals per transportar petroli, gas, propà o butà entre altres matèries primeres que comptarà amb una planta tèrmica de generació d'energia elèctrica i un terminal de contenidors. Aquest port d'hidrocarburs, amb tot el risc que comporta, estaria situat enmig de la ciutat, fet pel qual ha estat considerat un despropòsit.
- I per acabar aquesta mostra dels principals projectes a Buenaventura, el terminal de contenidors TCBuen, participat pel Grup TCB, Terminal de Contenidors de Barcelona, que abordarà més endavant.

En 2013 Findeter, una societat d'economia mixta vinculada al Ministeri d'Hisenda colombià que té la funció de finançar les anomenades locomotores del Pla Nacional de Desenvolupament, va encarregar la realització del Màster Pla 2050, per a tractar d'ordenar i donar coherència al creixement del port i de la ciutat en l'horitzó de l'any 2050. Findeter va fer l'encàrrec a la firma espanyola Esteyco, la qual va comptar amb un equip d'urbanistes que van ocupar càrrecs en anteriors governs de l'ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya. L'exalcalde Jordi Hereu o l'exregidor d'urbanisme Manuel García Bragado van ser alguns dels seus integrants.

El Màster Pla va posar de manifest que els ports a llarg termini hauran de sortir de la ciutat i anar a aigües més profundes, cosa que no ha estat del gust d'un sector empresarial vinculat al port. Però malgrat això, el Màster Pla no ha qüestionat els projectes existents, ni les inversions en curs, sinó que ha intentat donar una certa planificació i coherència a aquests projectes amb la perspectiva de l'any 2050.

L'elaboració del Màster Pla amb la idea de crear la marca Buenaventura, no ha comptat amb un procés realment participatiu i de concertació amb les comunitats afectades pels projectes que en ell s'ordenen. Tampoc s'ha fet un esforç per integrar la visió cultural de les comunitats negres que històricament han poblat i repoblat Buenaventura. En conjunt el Màster Pla s'assembla més a un pla de buidament de l'illa del Casacajal cap al continent. El Màster Pla no s'allunya del model marcat per l'anterior Pla d'Ordenament Territorial (POT) de 2001, que va convertir la ciutat en una mercaderia, destruint la seva principal funció: ser l'espai de trobada entre persones, grups i cultures diferents i un lloc per al gaudi i satisfacció de les necessitats humanes. Tot indica que el Màster Pla passarà a formar part del nou POT de Buenaventura, en procés d'ajust i actualització, i que com l'anterior POT no serà consultat amb les comunitats si no s'acorden mesures que ho garanteixin.

La inversió catalana de Grup TCB s'ha efectuat en el projecte de TCBuen, un terminal de contenidors situat a la ciutat, en la comuna 5. Va començar a operar al gener de 2011 en la seva primera fase i la segona fase d'ampliació iniciada el 2012 es preveia que finalitzés el maig de 2015.

El Grup TCB és l'accionista majoritari amb un 60% de les accions i a més aporta el seu coneixement de gestió de terminals de contenidors. El seu soci local, i impulsor del projecte amb el qual ha establert una sòlida aliança estratègica, és el Grup Empresarial del Pacífic (GEPSA) que té el 30% de l'accionariat. GEPSA pertany a la família Isaza Pinzón, presidida per Oscar Isaza, un home amb molt poder a Buenaventura, una figura molt controvertida pels orígens de la seva fortuna i que en el seu dia la policia va relacionar amb el narcotràfic.

La resta d'accions es reparteix entre una participació institucional de la Corporación Autónoma Regional del Valle del Cauca, l'alcaldia de Buenaventura i accionistes minoritaris. TCBuen és una de les 11 terminals a tot el món en què Grup TCB és operador i accionista de referència. TCBuen es troba en un estero (estuari) amb té una profunditat limitada que obliga a successius dragatges perquè puguin arribar vaixells, cada vegada amb més calat. La perspectiva és que el canal d'accés a Buenaventura es tornarà obsolet ja que els vaixells són cada vegada més grans.

L'impacte ambiental ha estat molt considerable: al dragatge del canal d'accés i la dàrsena de gir, se li afegeix la tala de manglars i vegetació, i la contaminació de l'estuari. La llicència ambiental s'ha anat sol·licitant per parts, i no ha tingut en compte els impactes acumulats del conjunt del projecte, ni els impactes sinèrgics produïts en acumular amb la resta de projectes que impacten sobre Buenaventura. En conjunt s'han preferit els interessos del desenvolupament econòmic per sobre de la protecció del medi ambient, els béns naturals i la integritat cultural de les comunitats ètniques que habiten i fan us-de-fruit del territori ancestral i tradicional.

Els treballadors entrevistats van confirmar la inexistència de sindicats a l'empresa per un clima de temor i intimidació creat per pràctiques anti-sindicals com l'acomiadament de persones per estar adherides al sindicat, o per preguntar directament l'afiliació sindical als demandants d'ocupació. La inexistència de mecanismes de negociació col·lectiva i de sindicats genera males condicions laborals i malestar entre els treballadors i treballadores. Les comunitats afectades no han vist que s'hagin complert els plans d'ocupació a la comunitat que l'empresa va prometre. Els habitants dels barris afectats senten que no són contractats perquè estan estigmatitzats com mandrosos i lladregots pel fet de ser negres.

TCBuen no va realitzar el procés de consulta prèvia per iniciar el seu projecte. El govern va dir que no calia, però l'acte 234 de la Cort Constitucional va establir el dret de les comunitats negres a ser consultades i especialment va sol·licitar al Ministeri de l'Interior i a l'alcaldia quins havien estat els processos de consulta i participació establerts a les comunes 5 i 6 davant dels projectes que els afecten, qüestió que encara no ha estat contestada.

La comuna 5 ha patit la violència molt durament. El 2005, quan es van començar els tràmits per construir TCBuen, 12 joves, la majoria de la comuna 5, van ser massacrats. El 2007, enmig d'un context molt violent, TCBuen va començar a comprar propietats al barri de la Inmaculada. El 2008 era assassinat el vicepresident de la Junta d'Acció Comunal del barri de Santa Cruz. Entre 2008 i 2010 va haver-hi 46 assassinats. A més del degoteig continu de desplaçaments, hi ha hagut desplaçaments massius com les 151 persones del 2011, de 151 persones, o les 265 famílies amb 1.111 persones del 10 de novembre de 2012. El 2014 un incendi

va arrasar 35 habitatges al barri de Santa Fe deixant a 196 famílies al carrer, i era el tercer incendi de l'any. Aquests són només alguns dels fets violents que es relacionen en l'Informe.

Les notes de seguiment de la Defensoria del Poble continuen situant als barris afectats pel TCBuen en zona de risc de violència.

La violència i el clima de terror a la comuna 5, junt amb els impactes produïts per l'activitat de l'empresa, l'afectació dels habitatges per les tremolors i vibracions produïdes per l'activitat portuària, i la manca de serveis bàsics com l'aigua i el clavegueram han contribuït de manera evident a què TCBuen pogués comprar habitatges i terrenys al barri.

Altres efectes que TCBuen ha provocat als barris de la comuna 5 són:

- la contaminació auditiva
- vessaments irregulars de líquids, una boca de clavegueram de l'empresa aboca aigües residuals al barri de Santa Fe
- la pèrdua d'espais comunitaris recreatius
- la inseguretat vial que provoca l'anomenada Via Alterna Interna.

L'impacte de TCBuen sobre l'estero de Aguacate i l'ecosistema de manglar ha afectat l'activitat pesquera tradicional. El volum de captures ha disminuït significativament i els agents contaminants estan provocant malformacions en els peixos. Cal afegir, a més, la restricció de les zones de pesca, l'assetjament que els pescadors i pescadores pateixen i els robatoris continus que de-

teriorenen els seus estris de pesca, tot i que la zona està altament vigilada per la seguretat privada de TCBuen i la infanteria de marina. Tot plegat ha provocat que la comunitat hagi perdut un dels seus principals mitjans de vida tradicional i de generació d'ingressos econòmics.

L'empresa, a més dels efectes individuals, està causant danys col·lectius a les comunitats negres. va arribar sense fer l'obligada consulta prèvia i sense reconèixer la població afrocolombiana que ha habitat tradicionalment aquests territoris i la seva cultura. L'empresa està violant drets col·lectius de la població afrocolombiana que no són la suma de drets individuals sinó el seu reconeixement com a comunitat i la possibilitat de viure com a tal.

Entre 1990 i 2014 va haver-hi 5.047 assassinats a Buenaventura, el 70 per cent a partir de l'any 2000.

La pervivència en aquests territoris de bajamar no es pot entendre sense el conjunt indivisible de territori, cultura i biodiversitat. Els danys que han patit les comunitats negres de la comuna 5 s'han d'emmarcar dins els danys col·lectius soferts per les comunitats negres de tot Buenaventura. Els danys causats per TCBuen se sumen als provocats pels projectes d'expansió portuària, però també per una situació que l'Estat no ha impedit ni solucionat, per l'abandonament i la pressió sobre la població perquè abandoni la ciutat, i per la terrible violència impune que s'ha exercit sobre la població.

Són danys que s'han acumulat i retroalimentat entre si tenint un efecte molt més greu que la suma dels danys infligits per cada actor en particular. És important entendre el significat del dany col·lectiu. Aquest incideix sobre una col·lectivitat, no és la suma de danys individuals, té una autonomia, una integritat grupal, afecta la societat que és víctima de l'agressió. I té encara més rellevància quan, com el cas de les comunitats negres de Buenaventura, es tracta d'un subjecte col·lectiu, un subjecte específic de protecció per la Constitució colombiana.

Els danys poden portar a l'extermini ètnic, ja que són les seves característiques pròpies -reconegudes per la Constitució- les que estan sent vulnerades i les que caracteritzen Colòmbia com un país pluriètnic i multicultural. A Buenaventura s'ha vulnerat el dret a ser comunitat negra, el dret a la identitat ètnica i cultural. El conflicte armat està provocant la pèrdua d'identitat, a més d'estigmatitzar les comunitats i trencar el teixit social i les relacions de confiança.

Els megaprojectes estan trencant les formes de vida ancestrals i les formes de relació. S'ha vulnerat el dret a un espai per ser i el dret al territori. El desplaçament i l'expropiació del territori estan atemptant contra la relació cultural i contra el llaç íntim que les comunitats negres tenen amb el territori. Tot plegat ha debilitat el dret a l'exercici de ser comunitat negra, així com el dret a l'organització, participació i autonomia. També s'han debilitat els processos politico-organitzatius per a l'exercici del govern propi.

La major activitat portuària es concentra en els molls de la Societat Portuària de Buenaventura de la imatge.

Els megaprojectes volen truncar les expectatives i les apostes organitzatives aconseguides amb la Ley 70 de 1993. Aquesta llei té el propòsit d'impulsar mecanismes per a la protecció de la integritat cultural i el territori ancestral i tradicional, com a espai de vida de les comunitats negres. Per tant s'està violant el dret a un desenvolupament propi i a una visió pròpia de futur de la comunitat negra, aspectes que garanteixen la seva permanència i desenvolupament cultural.

La violència també s'ha agreujat sobre col·lectius específics de la comunitat negra. La violència de gènere contra la dona negra, ha deixat les dones en una situació particularment crítica per ser víctimes de múltiples formes de discriminació per raons d'ètnia i de gènere. Els nens, nenes i joves, estan en perill de ser involucrats en la guerra i les activitats il·lícites, i han vist com els i les líders negres eren assassinats. Per altra banda, les persones majors han vist com els imaginaris de poder i estatus dels joves han debilitat el seu paper dins de les comunitats.

Massa vegades les investigacions i articles sobre Buenaventura ressalten només les violències que s'exerceixen sobre la població negra de les comunitats empobrides.

malgrat la violència, les comunitats segueixen resistint i defensant la permanència en el territori i el conjunt dels seus drets col·lectius. A l'Informe es relacionen diferents expressions organitzatives i de resistència que creen consciència i, que visibilitzen la cultura afro. Són expressions que volen conservar mitjançant l'enfortiment i la recuperació de la seva manera de viure, de treballar, de celebrar i afrontar col·lectiva i solidàriament, les seves

alegries i tristeses, les seves formes de relacionar-se entre si i amb altres persones, amb la natura, amb el mar, els esteros i el manglar.

En conjunt, les comunitats afrocolombianes parteixen d'una concepció en què els éssers humans formem un tot que si no es respecta, estima i cuida, avança cap a la desintegració social de la humanitat.

És en aquest marc en el qual cal establir les responsabilitats i les recomanacions per revertir i reparar la greu crisi social i humanitària que estan vivint les comunitats ètniques de Buenaventura. Un dels actors responsables són les empreses transnacionals que han fet de Buenaventura l'objecte de les seves inversions, i entre elles l'empresa catalana Grup TCB.

Cal advertir que el marc jurídic internacional no afavoreix la concreció de les responsabilitats en què incorren les empreses transnacionals. El marc internacional de regulació dels negocis i les inversions transnacionals estableix les vies per les quals les empreses poden demandar als Estats i protegir les seves inversions, però per contra hi ha moltes dificultats per demandar a les empreses transnacionals quan causen danys al país, les comunitats i les persones. Tanmateix, és responsabilitat de cada Estat assegurar que tant les persones físiques com les jurídiques -incloent-hi les empreses transnacionals sobre les quals exerceixen jurisdicció- no vulnerin a cap lloc del món els drets humans, els drets econòmics, socials i culturals. En conseqüència, els Estats seran responsables per les violacions que resultin per la seva acció o omissió del deure de controlar les empreses transnacionals.

L'informe acaba amb un exhaustiu apartat de propostes i recomanacions. Es fa un compendi de les propostes realitzades per diferents comissions de verificació nacionals i internacionals, com ara la Defensoria del Poble, el senador Alexander López, diverses i completes investigacions realitzades per organitzacions promotores i defensores de drets humans conjuntament amb organitzacions eclesials, però especialment per les aportacions dels homes i dones de les comunitats afrocolombianes afectades per les violacions als drets humans individuals i col·lectius de Buenaventura.

Es fa difícil fer un resum de totes aquestes propostes. Són molts els actors als quals es demana d'actuar: a l'empresa TCBuen de Buenaventura, al Grup TCB com a inversor i accionista majoritari, a les institucions catalanes, a la Unió Europea i la Comissió Europea, a les Nacions Unides. Però també es demana que l'actuació de l'Estat colombià, començant pel govern colombià i seguint per les diverses institucions de l'Estat, com la Cort Constitucional i la Procuradoria General de la Nació, la Fiscalia General de la Nació, la Defensoria del Poble, les diferents institucions de protecció, de reparació de víctimes, les institucions de Buenaventura i del departament del Valle del Cauca.

Les recomanacions i propostes es podrien resumir, sense esgotar les detallades a l'Informe, en les següents:

Pel que fa a TCBuen, s'han de paralitzar les obres en marxa de la segona fase d'ampliació mentre no es faci la consulta prèvia i s'acordi la reparació integral de danys individuals i col·lectius, causats fins a data d'avui a les comunitats afrobonaverenses. També

s'ha de publicitar el conjunt del projecte i realitzar la consulta prèvia per a totes les fases posteriors. Igualment s'han d'adoptar mesures de reparació integral pels danys col·lectius i individuals causats fins ara i que serien, entre d'altres: un procés de reubicació acordat amb les famílies més afectades per TCBuen que prioritzi els drets de la comunitat a decidir on vol viure i tenir un habitatge digne. Aquest procés ha de ser acordat amb les comunitats que són les que han de legitimar les autoritats del territori i les organitzacions socials legitimades per la comunitat.

Els abocaments d'aigües residuals i productes químics en els barris adjacents han d'aturar-se i s'ha de proporcionar un sistema propi de clavegueram que no aboqui a la badia. A més s'han de fer obres socials de compensació per la destrucció d'espais comuns als barris i espais ambientals. La realització d'un estudi per part d'un equip multidisciplinari independent s'ha de finançar amb l'objectiu de mesurar el grau de contaminació de l'estero de Aguacate i executar estratègies per a reduir la seva contaminació.

Com a compensació per la restricció de l'ús de l'estero com a font productiva i els beneficis que ha de brindar a la comunitat, s'ha de contractar de manera massiva als i les habitants de la comuna 5, mitjançant un procés de contractació transparent i de progressiva qualificació laboral. Seguidament s'ha de fer un Pla de suport per a les iniciatives productives per a les famílies i la comunitat que puguin generar ocupació d'acord amb la seva manera de viure i treballar.

També s'ha d'eliminar tota forma de discriminació racial, de gènere o de pertinença a organitzacions socials o sindicals; eli-

minant qualsevol obstacle o pràctica que impedeixi la plena llibertat sindical al TCBuen i a les empreses subcontractades. La representació sindical dels treballadors s'ha d'acceptar i reconèixer ja sigui de l'empresa matriu com de les empreses subcontractades, i s'ha d'afavorir l'apertura de processos de concertació col·lectiva de les condicions laborals.

La inversió del Grup TCB s'ha desenvolupat en un context de greu violació dels drets humans, de violència i d'expulsió de les comunitats negres que ancestralment han habitat els territoris que ocupa TCBuen. El Grup TCB, com a principal inversor, ha d'aclarir si les seves inversions s'han beneficiat, directament o indirectament, de la violència. L'empresa catalana ha d'aclarir que no és còmplice de l'espiral de violència i desallotjament que present als barris de la comuna 5 a partir d'una major transparència i col·laboració per a resoldre la impunitat dels crims de la comuna 5.

El Grup TCB, com a empresa socialment responsable, en la seva actuació i en la de les empreses en què participa, no pot únicament complir les prescripcions que dona el govern colombià, sinó que ha d'actuar proactivament per complir la legislació colombiana, les resolucions de la seva Cort Constitucional, així com la legislació internacional per evitar danys a les comunitats i ser respectuosa amb els drets humans.

La fase 2 de l'ampliació s'ha de paraitzar mentre no s'hagi complert amb el requisit de la consulta prèvia. El Grup TCB, com a principal inversor a TCBuen, és responsable per les accions o omissions de la mateixa, i per això ha de contribuir positivament a la reparació de manera concertada dels danys causats.

El Grup TCB s'ha de comprometre a fons en el compliment dels drets humans, dels drets econòmics, socials, culturals i mediambientals, i amb la plena llibertat sindical i la concertació col·lectiva de les condicions laborals en les seves empreses participades.

D'acord amb la voluntat expressada per les més altes institucions catalanes per garantir que l'actuació de les empreses catalanes en els països on també ho fa la cooperació catalana sigui coherent amb els principis que defensen, es recomana la creació d'un observatori o centre d'estudis sobre els impactes de la inversió catalana a l'exterior pel que fa a la salvaguarda dels drets humans i a la promoció de la pau.

En conjunt s'ha de vetllar perquè la promoció de la internacionalització de l'economia catalana incorpora el respecte dels drets humans, de la cultura de pau i del medi ambient com a norma d'obligat compliment. Es busca comprometre què les delegacions del Govern català, els Centres de promoció de negocis d'ACCIÓ i de l'Agència Catalana de Turisme en altres països disposin d'un codi ètic de protecció dels drets humans i de promoció de pau d'obligat compliment per a les empreses catalanes.

També es demana que totes les delegacions per a la internacionalització de l'economia catalana incorporin persones expertes en protecció de drets humans, dels drets econòmics, socials i culturals i de foment de la pau. En l'àmbit internacional, s'ha de promoure la creació d'un observatori d'empreses transnacionals que garanteixi la protecció dels drets humans i la pau. Finalment, també s'ha de promoure i donar suport a iniciatives per eliminar definitivament els paradisos fiscals, així com donar

suport a la creació d'un tribunal internacional d'empreses transnacionals i drets humans.

La Unió Europea i la Comissió Europea han de prendre mesures perquè les empreses europees que vulguin operar a Colòmbia i Buenaventura es comprometin a fons amb els drets humans, apliquin el conveni 169 de l'OIT i realitzin les consultes prèvies tant en les fases d'exploració, realització o d'ampliacions buscant el consentiment de les comunitats. També s'ha de garantir que les operacions de les empreses europees no contribueixin al cicle de la violència i impunitat a Buenaventura.

Pel que fa al sistema de Nacions Unides, s'ha d'encoratjar a l'Estat colombià a augmentar els seus esforços per fer efectiu el respecte, la garantia i la protecció dels drets humans i el dret internacional humanitari per als afrocolombians a Colòmbia.

L'Estat colombià ha de reconèixer la responsabilitat de les institucions i el sector privat en els danys causats a la comunitat negra de Buenaventura, i ha d'establir una política de reparació transformadora per a la població afrocolombiana. L'Estat ha de garantir la protecció dels drets de la població en situació de desplaçament en el territori de bajamar de Buenaventura. Les estructures paramilitars que operen a Buenaventura i investigar els nexes que hi ha entre la força pública i aquestes estructures s'han de desmantellar definitivament.

Les mesures necessàries perquè les comunitats afrocolombianes puguin romandre en el territori de bajamar, incloent el reconeixement legal i la protecció dels seus drets sobre les terres que

ocupen, han de ser adoptades. Com també s'ha de proveir amb els recursos necessaris un Pla d'Inversions de curt i mitjà termini que permeti superar les condicions de pobresa i necessitats bàsiques de la població de Buenaventura, amb èmfasi amb el sanejament bàsic, la reconstrucció de la xarxa de salut pública, de la xarxa d'educació pública i programes de generació d'ingressos. Igualment s'ha de definir un pla que garanteixi la cobertura al 100% dels serveis públics domiciliaris.

Per últim, s'ha de donar compliment efectiu i de manera integral als mandats legislatius i jurisprudencials contemplats en el conveni 169 de l'OIT, la Ley 70 de 1993, les actuacions 004, 005 i altres de la Cort Constitucional per protegir les comunitats afrocolombianes i els seus drets. També s'ha d'activar la Ruta ètnica de protecció de les comunitats afrourbanas.

El govern nacional ha de convocar una consulta prèvia, lliure i informada a les comunitats afectades per l'adopció dels projectes d'expansió portuària. El conjunt de les recomanacions de l'Informe mostren que es pot i que s'ha d'actuar, però finalment cal recordar el que volen les comunitats negres de Buenaventura. Volen enfortir i recuperar allò que són i el que han tingut en els territoris de bajamar, un espai de vida i alegria, un espai d'esperança i llibertat.

PRESENTACIÓ

El present informe va néixer de dues inquietuds de la Taula Catalana per la Pau i a els Drets Humans a Colòmbia. La primera, provocada per la situació d'extrema violència i de barbàrie que es viu a la ciutat de Buenaventura. Una violència coneguda, però que més de 30.000 habitants de Buenaventura van posar d'actualitat a les portades de la premsa colombiana. Ho van fer mitjançant una valenta manifestació realitzada el 19 de febrer de l'any passat.

La segona inquietud es va generar en saber que una empresa catalana, el Grup Terminal de Contenidors de Barcelona, SL, (Grup TCB), té una milionària inversió al port d'aquesta ciutat del Pacífic.

La Taula Catalana per Colòmbia és un espai unitari de solidaritat que té com a objectiu la promoció i protecció dels Drets Humans a Colòmbia. Donem suport a una solució política negociada al conflicte armat que contribueixi a la pau. Per això, no es podia deixar d'investigar quines responsabilitats podem tenir, en general, en el sofriment del poble colombià i, en particular, en el conflicte esmentat. I, de la mateixa manera, quines accions es poden fer per impedir-ho. Aquestes van ser bàsicament les motivacions per elaborar aquest treball.

Per a les persones que hem realitzat la investigació que ha donat peu a aquest informe, això ha constituït tot un repte. El grau de barbàrie al qual ha arribat la violència i el gran pes que el narcotràfic

té a Buenaventura, distorsionen moltes vegades la realitat. També amaguen els processos i interessos reals en joc, així com la força de les comunitats. Aquestes, per la seva banda, segueixen resistint enmig de la violència i defensant el seu territori, cultura, formes de vida. En definitiva, continuen defensant el dret a viure en pau.

El bagatge més important que hem adquirit, potser, ha estat trobar les comunitats negres i conèixer-les, descobrir lideresses i líders que arrisquen cada dia la seva vida per defensar les seves comunitats, conèixer companys i companyes que ofereixen diàriament el seu suport solidari, així com sacerdots i eclesiàstics que estan decididament del costat de les persones excloses i empobrides.

En aquestes pàgines hem volgut evidenciar l'actuació i presència a Buenaventura de l'empresa catalana Grup TCB, amb l'objectiu de poder actuar des de Catalunya. En efecte: les empreses del nostre país han de respectar els drets humans, econòmics, socials i culturals dels països en què operen. Només coordinant l'acció i la lluita dels pobles a banda i banda de la mar podrem avançar.

Al primer capítol, titulat **Entre el mar i els Andes**, hem mirat d'explicar el context geogràfic, humà i històric d'una regió i una ciutat habitada majoritàriament per població negra. També hem volgut donar a conèixer la seva configuració com a territori ètnic, la seva cosmovisió afrodescendent i els drets conquerits

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

per les comunitats negres. Així mateix, a l'informe volem detallar com l'empobriment, l'exclusió i la marginació s'han anat instal·lant a Buenaventura mentre el seu port segueix creixent i generat riquesa només per a uns determinats col·lectius. L'empobriment, l'exclusió i la marginació s'han anat instal·lant a Buenaventura gràcies a un model de desenvolupament per al qual les comunitats i la seva gent són només un destorb.

Al segon capítol, **Violència i la fi d'un somni**, hi narrem l'arribada de la guerra a la regió i a la ciutat. Expliquem que la guerra arriba lligada al narcotràfic i, al fil d'això, com s'ha anat assentant la presència paramilitar a Buenaventura. Parlem també de la gran economia criminal que mouen els paramilitars, de la disputa pel control del territori i del domini de zones de desenvolupament portuari que va imposar la violència, acompanyada per múltiples formes de victimització. Aquestes formes de victimització van ser aplicades amb crueltat extrema i van tenir uns efectes devastadors sobre les comunitats.

Als capítols 3 i 4 ens endinsem en les interioritats del Port de Buenaventura, la seva importància estratègica i els seus plans d'expansió i modernització. Tot plegat, dins el marc dels Tractats de Lliure Comerç, l'Aliança del Pacífic i IIRSA.

Als capítols 5 i 6 expliquem que a Colòmbia hi ha un ampli marc constitucional de protecció dels pobles indígenes i de les comunitats negres. Però això, detallem en aquests capítols, coexisteix amb un gran incompliment de normes, instruments i plans. Aquest incompliment és el que, al final, preval perquè intenta blindar l'impuls de megaprojectes i de grans infraestructures

que soscaven el dret a la consulta prèvia de les comunitats, en favor de les grans inversions i les empreses transnacionals. És per això que hem cregut necessari entendre quines són les responsabilitats que aquestes haurien de tenir. Hem volgut també analitzar quina capacitat tenen els estats i la justícia internacional per fer-les complir. Tot això ho vam abordar als capítols 7 i 8.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Grues de TCBuen, l'empresa portuària del Grup Terminal de Contenidors de Barcelona, que opera a Buenaventura.

Als capítols 9 i 10 expliquem quin són els principals projectes vinculats a l'expansió portuària de Buenaventura (en curs o en fase prèvia) i quins són els barris afectats per aquests. Hi denunciem també que no s'ha executat la consulta prèvia, lliure i informada a les comunitats, i els principals impactes causats per aquesta omisió. Dediquem també un capítol al Màster Pla 2050: aquest pla fa una planificació urbana de Buenaventura projectada d'aquí a l'any 2050. En la seva elaboració han intervingut polítics catalans que en el seu dia van ocupar alts càrrecs polítics a l'Ajuntament de Barcelona, com Jordi Hereu, exalcalde de la ciutat.

El capítol 11 explica el desenvolupament del Terminal de Contenedors de Buenaventura, TCBuen. Es tracta d'un projecte en què l'empresa catalana Grup TCB hi ha fet d'operador i d'accionista majoritari.

Al capítol 12 veurem en profunditat com l'actuació de TCBuen i l'enorme espiral de violència desfermada just després de la seva arribada a Buenaventura, ha tingut greus impactes socials i territorials en l'àrea d'influència del projecte, formada pels barris de la comuna 5 de Buenaventura.

Buenaventura ha crescut per la força d'homes i dones negres que l'han construït guanyant terrenys al mar amb molt d'esforç i tenacitat. En aquesta ciutat hi han reproduït i recreat la seva cultura i els seus sabers. Buenaventura, com la resta del Pacífic colombià, està habitada majoritàriament per comunitats negres. Són comunitats reconegudes per la Constitució colombiana com a subjecte col·lectiu d'especial protecció. Malgrat això, **l'ombra de l'etnocidi** planeja avui, més que mai,

sobre la ciutat. Els danys que l'expansió portuària han causat i causen en la seva població no poden limitar-se a una suma de danys individuals: cal abordar-lo com a dany col·lectiu. La reparació també ha de ser col·lectiva i és com la comunitat afro de Buenaventura la vindica. De tot això parlem als capítols 13 i 14. En ells, així com al capítol 15, també fem visibles les valuoses lluites i resistències que dones i homes, comunitats i organitzacions socials vénen realitzant contra el despojo i en defensa del territori.

Al capítol 16 es mostra un exhaustiu apartat de **propostes i recomanacions**. Aquest capítol intenta aglutinar les propostes que han fet les persones i organitzacions disposades a no tolerar ni un dia més la greu crisi social i humanitària en què es manté Buenaventura. Són, en definitiva, les aportacions dels homes i dones de les comunitats afrocolombianes afectades per les violacions als drets humans, tant individuals com col·lectius, de Buenaventura. El capítol fa propostes, en aquest sentit, a TCBuen i Grup Marítim TCB. Potser el principal valor d'aquestes recomanacions i propostes és mostrar que sí que hi ha solucions, i que necessiten la suma de voluntats polítiques, governamentals i institucionals per convertir-se en realitat.

La voluntat de l'equip investigador no ha estat tant fer un nou diagnòstic sobre Buenaventura sinó, més aviat, crear una eina que esperem que pugui servir per a l'acció. Cal acabar amb el setge permanent a què estan sotmeses les comunitats negres d'aquesta ciutat perquè puguin recuperar allò que són i allò que han tingut als territoris de baixamar. Uns territoris que són un espai de vida i alegria, un espai d'esperança i llibertat.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

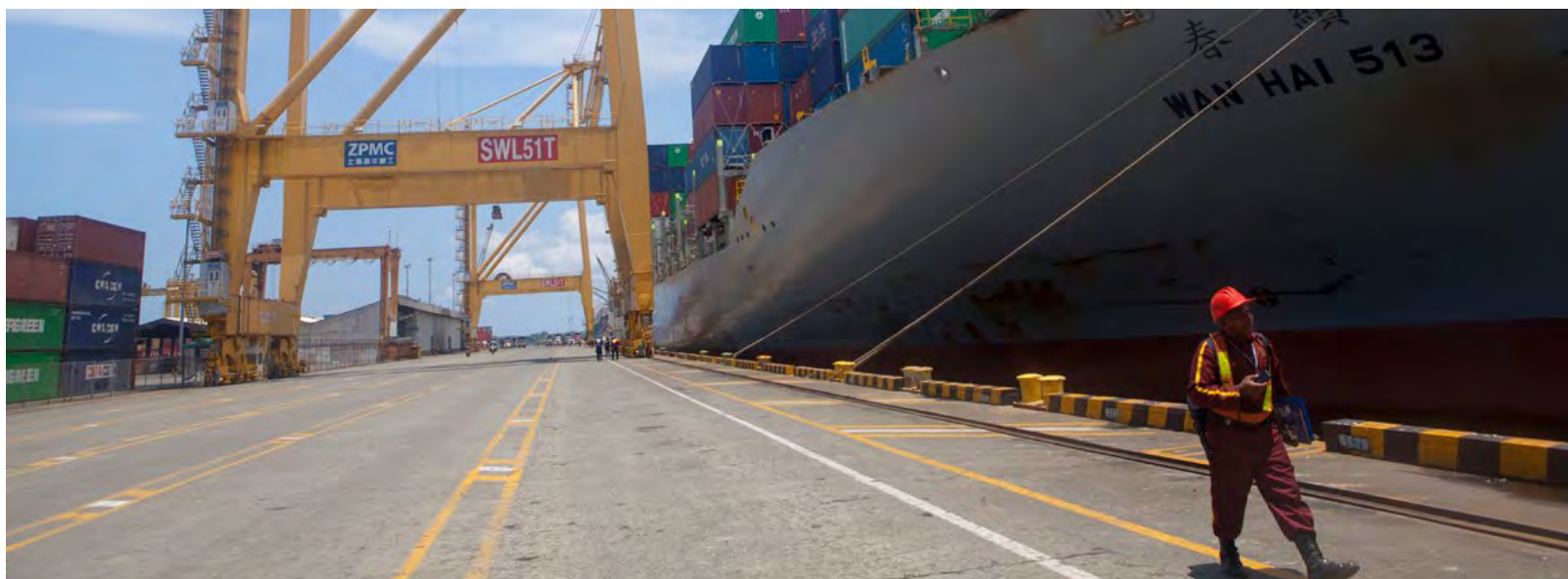

1 ENTRE EL MAR I ELS ANDES

Buenaventura és la segona ciutat del departament del Valle del Cauca. Situada a la zona sud-occidental de Colòmbia, a 115 quilòmetres de Cali, la capital. Ubicada sobre la costa del Pacífic, és el municipi més extens de la regió. Ocupa una superfície de 6.297 km², una mica menys que la demarcació de Barcelona. El seu territori s'estén des de les ribes de l'Oceà Pacífic, a l'occident, a les estribacions de la Serralada Occidental dels Andes,

concretament fins els 4.200 metres de altitud del sector dels Farrallones, al límit amb els municipis de Jamundí i Cali, a l'orient. Pel nord, limita amb el departament del Chocó i pel sud amb el riu Naya, que el separa del departament del Cauca.

Buenaventura forma part d'una de les zones més biodiverses del planeta, amb un clima predominantment càlid, alts nivells d'hu-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Pel port de Buenaventura surten prop del 23 per cent de les exportacions del país i entren gairebé el 80 per cent de les importacions.

mitat i abundant pluviositat. Al llarg i ample del vast territori del municipi hi ha una gran varietat d'ecosistemes amb una àmplia zona de manglars a la costa, selva humida, bosc de boira i nombrosos i cabalosos rius com el Naya, el Sant Joan, el Calima o el Anchicayá, entre d'altres, que formen fins a 11 conques hidrogràfiques. Bona part d'aquestes terres són riques en recursos naturals com fusta, or, platí o carbó.

Encara que l'últim cens poblacional data de 2005, s'estima que el municipi de Buenaventura compta amb uns 400000 habitants, dels quals un 90 per cent són afrodescendents i així s'autoreconeixen. L'un per cent és indígena. La pràctica totalitat de la població del municipi viu a la zona urbana. Només un 10 per cent ho fa a la zona rural. Urbanísticament, Buenaventura està dividit en dos; una part insular coneguda com Illa de Cascajal i una altra continental, unides per l'anomenat Pont del Piñal. En total, la ciutat portuària està formada per 158 barris distribuïts en 12 comunas o districtes.

La ciutat sempre ha estat apreciada com a port i porta d'entrada i sortida al comerç. La seva excel·lent ubicació geogràfica, propers al Canal de Panamà i equidistant entre Amèrica del Nord i del Sud, la van convertir en el port i corredor estratègic més important de Colòmbia. Les grans companyies marítimes internacionals aprecien igualment que sigui l'enclavament més proper al Llunyà Orient.

1.1 "Som Pacífic"

Com a grup ètnic², les comunitats negres de Buenaventura s'han desenvolupat i han practicat la seva pròpia cultura³, compten amb una apropiació territorial que viuen i validen als rius, a les muntanyes, a les platges, als barris i al mar a través de formes organitzatives que han construït per viure. Compten amb formes pròpies d'intercanvi i relacionament com les mingas i la mano cambiada per treballar la finca o la mina, per construir habitatges, escoles, esglésies, netejar el cementiri, els carrers, etc.

El 90% de la població del municipi de Buenaventura és i se sent afrocolombiana, sigui negra, raizal o mulata, organitzada en 46 Consells Comunitaris⁴. Són descendents dels esclaus africans de les antigues colònies espanyoles. Cal remuntar-nos cinc segles enrere: aleshores, els europeus els van fer creuar l'Atlàntic de ma-

2 Una ètnia és una població humana en la qual les i els membres s'identifiquen entre ells, normalment amb base en una real o presumpta genealogia i ascendència comú, o en altres llaços històrics. Les ètnies estan també normalment unides per unes pràctiques culturals, de comportament, lingüístiques o religioses comunes. Aquestes comunitats comunament reclamen per a si una estructura social, política i un territori.

3 "La cultura dóna a la persona la capacitat de reflexionar sobre si mateixa, fa dels seus membres éssers específicament humans, racionals, crítics i èticament compromesos. A través d'ella es discernen els valors i s'efectuen opcions. A través d'ella la persona s'expressa, pren consciència de si mateixa, es reconeix com un projecte inacabat, posa en qüestió les seves pròpies realitzacions, busca incansablement noves significacions, i crea obres que el transcendeixen. UNESCO, (1982) *Declaració de Mèxic sobre les polítiques culturals. Conferència mundial sobre les polítiques culturals [en línia]*, disponible a: http://portal.unesco.org/culture/es/files/35197/11919413801mexico_sp.pdf/mexico_sp.pdf

4 D'acord amb l'article 5 de la Llei 70 de 1993, els Consells Comunitaris són la forma d'administració interna de les comunitats afrodescendents que ha estat reconeguda jurídicament a Colòmbia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

nera obligada, els van reduir a simple mercaderia i els van convertir en esclaus, fent-los portar unes condicions de vida difícilment suportables.⁵ El desterrament forçat i el cruel captiveri van marcar durant segles les vides dels africans portats a Colòmbia. Als que van anar a aquesta part del Pacífic, a la llavors anomenada Província del Raposo -avui municipi de Buenaventura-, els conqueridors espanyols els van fer treballar a preu fet a les mines d'or.

Les persones esclavitzades van acabar per rebel·lar-se, van aconseguir alliberar-se i amb això van iniciar, com va assenyalar Aprile-Gnisset (1993), un període de colonització agrària a la pròpia regió.⁶ Amb el temps, els afrocolombians van saber adaptar-se a un entorn geogràfic difícil on van anar apropiant-se del territori, modelant la seva societat i conformant una identitat, basant-se en pràctiques culturals, relacions socials i modes de producció propis. L'agricultura, la pesca i la mineria artesanal van començar a ser les seves formes de vida.

Les comunitats negres⁷ continuarien sent invisibilitzades i excloses durant centenars d'anys, però el Pacífic començava ja a configurar-se com un territori ètnic organitzat, àmpliament cohesi-

5 Segons Jaramillo (1969) la població africana que va arribar al Pacífic colombià provenia principalment de Guinea, el Senegal, Níger i Sudan. Van arribar a través dels ports de Cartagena, Santa Marta i Rioacha per després ser transportats pels rius Magdalena i Cauca fins a Santiago de Cali i Popayán.

6Aprile-Gnisset, Jaques. (1993). Poblamiento, hábitats y pueblos del Pacífico, Cali: Universidad del Valle.

7 S'entén per comunitat negra al conjunt de famílies d'ascendència afrocolombiana que posseeixen una cultura pròpia, comparteixen una història i tenen les seves pròpies tradicions i costums dins de la relació camp-poblat, que revelen i conserven consciència d'identitat que els distingeixen d'altres grups ètnics.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Les comunitats negres de Buenaventura han desenvolupat i practicat la seva pròpia cultura.

onat i en bona sintonia amb la minoria indígena del lloc. A més de la reafirmació de la seva cultura i ancestralitat, van generar processos de resistència i van iniciar un llarg camí de lluites i reivindicacions dels seus drets ètnic-territorials que no es veurien en part recompensades fins a l'aprovació de la Constitució de 1991 a Colòmbia⁸ En ella, per primera vegada en la història, es posaven les bases per legitimar la territorialitat afrocolombiana del litoral Pacífic i es reconeixia la diversitat ètnica i cultural de Colòmbia.⁹

“Tenim una cosmovisió pròpia i som un grups ètnic perquè tenim una manera diferent de veure la vida, de relacionar-nos amb ella. I en aquesta forma diferent, part del que nosaltres entenem com el nostre espai de vida és el territori, que hem de cuidar, conrear, respectar i potenciar. L'Estat no comparteix aquesta visió perquè només veu aquests territoris com potencials fonts econòmiques, com una matèria primera que cal esgotar en el marc del capital. Ells diuen que nosaltres estem malaguanyant els territoris perquè hi ha molta riquesa i no l'ex-

plotem. No és cert. Sí que ho fem però amb una lògica d'aprofitament diferent, més racional i no d'extermini. Per exemple, l'or hi és i nosaltres l'explorem però a través d'unes pràctiques ancestrals que vam aprendre, i considerant que el territori també és un subjecte de drets i un bé esgotable. Aquestes pràctiques són les que ens han permès romandre aquí tant de temps. Que avui el Pacífic sigui un dels cinc pulmons del món és perquè la nostra cultura ha permès que ho sigui, perquè des de la lògica del capital fa estona que ja hagués deixat d'existir. Nosaltres tenim una fórmula que és que diversitat més cultura és igual a biodiversitat. Vol dir que si no hi ha una cultura que administri la biodiversitat, que faci un bon aprofitament d'ella, aquesta no existiria”¹⁰.

Dos anys més tard, el 1993, es donaria un nou avanç amb l'aprovació de l'anomenada Llei 70¹¹ que complementa la Constitució. La nova Llei possibilitava la titularitat col·lectiva dels territoris ocupats i apropiats ancestralment pels afrodescendents. La llei estableix com a propòsit impulsar mecanismes per la protecció de la identitat cultural i dels drets de les co-

8 En l'article 1º es fa èmfasi en el caràcter pluralista de l'Estat colombià, i en l'article 7º es diu expressament que “L'Estat reconeix i protegeix la diversitat ètnica i cultural de la Nació colombiana”.

9 Per a les comunitats afrocolombianes, el territori té una importància molt profunda que va més enllà de simplement comptar amb un lloc per viure i sostenir-se. El territori és una expressió de la seva memòria col·lectiva, de la seva concepció de la llibertat. Per això quan es parla de territori no es fa referència només als titulats col·lectivament sinó als ancestralment habitats per les comunitats afrodescendents a Colòmbia. El territori és una concepció integral que inclou la terra, la comunitat, la naturalesa i les relacions d'interdependència dels diversos components. Del territori també fan part els usos i costums vinculats al seu hàbitat que les comunitats afrocolombianes han mantingut per segles i que s'expressen també en els sabers que la gent té i en el coneixement dels ritmes i els temps per fer les diferents activitats.

10 Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a dona líder PCN, abril 2015

11 Texte íntegre de la Llei 70 <http://www.alcaldiabogota.gov.co/sisjur/normas/Norma1.jsp?i=7388>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

munitats negres¹² Al seu article 2n defineix com a comunitat negra a la conformada pel “conjunt de famílies d’ascendència afrocolombiana que posseeixen una cultura pròpia, comparteixen història i tenen les seves pròpies tradicions i costums dins de la relació camp-poblat, que revelen i conserven consciència d’identitat que les distingeix d’altres grups ètnics”. La llei els reconeix la propietat col·lectiva, estableix mecanismes per assegurar-los els usos de la terra i la protecció dels recursos naturals en les àrees definides, i la protecció i participació de les comunitats pel que fa a explotació de recursos naturals.

En totes aquestes conquestes va ser molt important el paper d’organitzacions socials encara avui existents com el Moviment Ci-

marrón¹³ i especialment el Procés de Comunitats Negres (PCN)¹⁴. Les seves aspiracions a blindar els territoris col·lectius afrodescendents van aconseguir que la Llei els declarés inalienables, imprescriptibles i inembargables. Igualment, van aconseguir establir mecanismes de participació a través del dret a la Consulta Prèvia, reconegut al conveni 169 de l’Organització Internacional del Treball (OIT).¹⁵ Es tracta d’un instrument que obliga els governs adherits a consultar i tenir el vistiplau de les comunitats sobre tots aquells assumptes que els concerneixen, perquè aquests puguin decidir les seves pròpies prioritats en el procés de desenvolupament.¹⁶

13 Els cimarrones eren els africans esclavitzats que es van refugiar en les selves per conquerir la llibertat i desenvolupar una nova societat lliure en els seus territoris i poblats anomenats palenques. El moviment Cimarrón promou l’enfortiment i la unitat de les organitzacions i comunitats afrocolombianes en pro del seu desenvolupament i en defensa dels drets humans. <http://www.movimientocimarron.org/>

14 El PCN és un moviment social i polític sorgit en els 90 que lluita pel reconeixement dels drets dels i les afrocolombianes que es va consolidar quan la Constitució del 91 va definir a Colòmbia com una nació pluriètnica i multicultural. Està conformat per 120 organitzacions, entre consells comunitaris i organitzacions de base, repartides per diferents regions del país. El seu ideari és la reafirmació de la identitat cultural de les Comunitats Negres, la defensa del territori i l’ús sostenible de els recursos naturals, la participació autònoma en la presa de decisions que les afectin i apostar per una opció pròpia de desenvolupament sostenible d’acord a les aspiracions de les seves comunitats. <http://www.renacentes.org/>

15 Organització Internacional del Treball (1989) Conveni número 169 sobre pobles indígenes i tribals, adoptat el 27 de juny de 1989 <http://www.ilo.org/indigenous/Conventions/no169/lang-es/index.htm>

16 Oficina a Colòmbia de l’Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets humans, (2010), El derecho de las comunidades afrocolombianas a la consulta previa, libre e informada. Una guía de información y reflexión para su aplicación desde la perspectiva de los Derechos Humanos <http://www.hchr.org.co/afrodescendientes/files/PDF%20ALTA%20PAG%20INTERNAS%20AFROS%20TERCERA%20ENTREGA.pdf>

12 Per Agier Michel i Pedro Quintín (2003), la innovació fonamental d’aquesta llei va consistir en convertir els afrocolombians en subjectes de drets comparables als que va definir el conveni 169 de l’OIT per als pobles ètnics del món. “La Llei 70 de 1993 va aconseguir que les “comunitats negres” de Colòmbia tinguessin el caràcter de “pobles ètnics” i, en conseqüència, poguessin legitimar el domini sobre els seus territoris ancestrals mitjançant una titulació conseqüent amb les formes de producció polimorfes que seus avantpassats havien ideat, a partir de la seva africanitat i de les relacions amb indígenes i europeus.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D’UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D’UN PORT

L’OMBRA DE L’ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

No obstant això, a la pràctica, tota aquesta arquitectura legal no ha aconseguit garantir a les comunitats negres la seva salvaguarda, especialment en un moment tan delicat com el que estan patint aquests últims anys: la degradació del conflicte armat, la irrupció de noves formes de violència, el desplaçament forçat amb la consegüent desterritorialització i l'impuls de polítiques desenvolupistes a la regió (aplicades pel mateix Estat), estan violant tots els drets humans possibles i posant en perill novament els territoris i les formes de vida dels afrodescendents del Pacífic.

A un informe de 2007 de l'Agència per als Refugiats de l'ONU a Colòmbia (ACNUR)¹⁷ ja s'advertia el següent:

"(...) S'han generat processos de desterritorialització simultanis a la consolidació del marc normatiu i de la política pública de reconeixement dels seus drets col·lectius: "El que al començament semblava un veritable avenç en la legislació, amb beneficis tangibles per les comunitats negres al Pacífic colombià, ara corre el

17 ACNUR, Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats. Unitat de Serveis Comunitaris, (2007), L'enfocament diferencial i el procés de la Sentència T-025 de 2004. Bogotà.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

*Ambient de diumenge a un carrer de
Buenaventura.*

risc de tornar-se un veritable malson. Justament en el moment en què elles reben el reconeixement legal de ser les propietàries ancestrals de les terres del Pacífic (anteriorment considerades com ermes per l'Estat colombià) s'han vist subjectes a processos de desterritorialització, en ser desplaçades violentament de les seves terres pels diferents actors armats (...)”

Però no és només el conflicte armat. L'Estat no ha complert amb la seva missió de protegir la població nadiua del Pacífic. El model de desenvolupament, imposat allà com a zona estratègica per a l'obertura econòmica, contradiu l'esperit de la Llei 70 i xoca frontalment amb la cosmovisió dels grups ètnics als quals aquesta llei diu que vol protegir. Així ho va entendre la pròpia Cort Constitucional, atenent la inconstitucionalitat dels processos de despojo que s'estaven presentant a Buenaventura i que afectaven directament els territoris guanyats al mar. La sentència T-025 de 2004¹⁸ i el posterior acte 005 de 2009¹⁹ emesos per l'alt tribunal, declarava les comunitats afrodescendents subjectes d'especial protecció. També instava a emparar els drets fonamentals de la seva població víctima de desplaçament forçat intern, tenint en compte la seva vulnerabilitat i indefensió.

Aquesta sentència és ara mateix l'arma més poderosa dels afrocolombians per defensar els seus territoris. A més, reconeix l'existència de comunitats negres a les zones urbanes, entre

elles Buenaventura. Igualment, adverteix dels riscos que comporta la implantació dels megaprojectes per a la població afrodescendent, assenyalant que qualsevol intenció empresarial que posi en joc la integritat de les comunitats negres, ja sigui en zona rural o urbana, ha de ser objecte de consulta prèvia.

“La nostra forma de vida és col·lectiva. Per això és tan difícil viure com ens volen fer viure. Necessitem els llaços de veïnatge que construïm als nostres barris, on el valor de la solidaritat és important i als quals la meua vida individual depèn del meu veí. Quan arriba tota la lògica econòmica del port, es comencen a vulnerar els drets col·lectius i la terra on hem construït ens la volen treure perquè ells la necessiten. S'inventen pretextos: que són territoris d'alt risc i que, per tant, no s'hi pot viure. Així, d'aquesta manera, no titulen els habitatges i no proporcionen els serveis públics. Ara ja no podem dir que Buenaventura no està protegida per la llei. És veritat que la llei 70 no parla de comunitats negres afroubanes però l'acte 005 sí que la desenvolupa: diu que qualsevol megaprojecte que posi en joc la integritat cultural de la comunitats negres, sigui en zona rural o urbana, ha de ser objecte de consulta prèvia. I quan diu urbà-rural està reconeixent l'existència d'una comunitat negra a la zona urbana”²⁰.

Per tot això, la situació actual de les comunitats negres del Pacífic no només no és fàcil, sinó que és molt preocupant. Jaime Arocha, membre del grup d'estudis afrocolombians de la Universitat Nacional de Colòmbia, ja va assenyalar anys enrere que

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

18 Sentència T-025 de 2004: <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/T-025-04.htm>

19 Auto 005 de 2009: <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/autos/2009/a005-09.htm>

20 Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a dona líder PCN, abril 2015.

tota aquesta suma d'interessos econòmics i estratègics que planen sobre la conca del Pacífic colombià podia conduir a un cal·culat etnocidi²¹.

1.2 Transformar i habitar el territori

La història de Buenaventura com a ciutat és realment molt recent i gairebé sempre ha estat relacionada amb el desenvolupament del port. I encara que el seu origen sí que data del 1540, els conqueridors espanyols no van tenir mai la intenció de convertir-la en un assentament poblacional estable: ja aleshores, el seu interès es centrava bàsicament en utilitzar aquest enclavament com a embarcador.²² De fet, els historiadors assenyalen que no seria fins a mitjan segle XIX quan l'anomenada Illa de Cascajal va començar a ser habitada de forma permanent.

Les potencialitats de Buenaventura com a port van començar a veure's a principis de segle XX, un cop superades les conseqüències que va tenir per a la ciutat un sisme submarí a la veïna ciutat de Tumaco. El puixant sector empresarial de la ciutat de Cali va veure clara la necessitat d'impulsar el creixement portuari i millorar els seus accessos. El 1913 la capital del Valle del Cauca

i Buenaventura ja estaven units per ferrocarril. Deu anys més tard, tot i els coneguts problemes de sedimentació de la seva badia, una companyia nord-americana es va atrevir a construir el primer moll. La ciutat vallecaucana del Pacífic deixava així de ser, el 1923, un port marítim natural per convertir-se en un port marítim amb terminal. Passava a competir directament amb el port de Barranquilla, considerat fins el moment com el més important de Colòmbia. Cap el 1925, més de la cinquena part del comerç exterior del país i prop del 15% de les exportacions de cafè passaven ja pel mar de Buenaventura.²³

A finals dels anys 60, el port de Buenaventura comptava ja amb certa projecció mundial. La seva creixent importància dins les noves dinàmiques econòmiques del moment va atraure milers de afrodescendents de les zones rurals. Venien atrets per la possibilitat de treballar als molls, carregant i descarregant mercaderies. Les comunitats afrocolombianes arribades a la ciutat van ocupar i van transformar el territori urbà de Buenaventura d'una forma molt particular, d'acord amb les formes de vida, valors i pràctiques tradicionals que havien desenvolupat als seus llocs d'origen, allà a les conques dels rius d'on venien.

Les famílies van buscar assentar-se en llocs on arribaven les marees, a la vora dels esteros, amb la finalitat de poder recrear socialment i culturalment el seu hàbitat originari, i seguir-hi desenvolupant activitats associades a la pesca tradicional. En ser zones de

21 Arocha, Jaime, (2002), Seminari Dimensions territorials de la guerra i la pau organitzada per la Red de Estudios de Espacio y Territorio (RET) de la Universidad Nacional de Colombia.

22 "Ha estat comú confondre el port colonial de Buenaventura amb una suposada ciutat de Buenaventura que mai va existir. Buenaventura no va ser mai en la classificació de la corona ni ciutat ni vila, ni tan sols poble o lloc, era port, res més que un embarcador", Mosquera, Gilma i Aprile-Gnisset, Jacques, (2006), Aldeas de la costa de Buenaventura, Universitat del Valle, Seu del Pacífic, Cali.

23 Collazos, Jaime A., (2009), *Las sociedades portuarias regionales en el comercio exterior colombiano: una reseña sobre la importancia del puerto de Buenaventura*, en *ensayos sobre economía regional*, Banco de la República, Cali.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

baixa marea, les comunitats van anar guanyant terreny a les parts inundables, emplenant-les amb les escombraries que es recollien de tota la ciutat, amb enderroc i fang. Amb la fusta que extreien dels manglars van anar construir els seus habitatges palafítics, comunicats entre si a través d'una xarxa de ponts de fusta.

El 1943, Buenaventura tot just tenia 28.000 habitants. En tan sols unes dècades va créixer fins a 260.000 persones. El port no va poder absorbir en cap cas tanta mà d'obra i allò va agreujar els problemes socioeconòmics i la manca de serveis de la ciutat.

El contrast entre la prosperitat del port i les dures condicions de vida de la ciutadania de Buenaventura començava, ja per aquell

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

A Buenaventura un 66'5 per cent de la població viu sota la línia de pobresa.

temps, a fer-se palpable. “La riquesa entra o surt pel port, però res es queda per a la millora del població”, deia en el seu moment l'intel·lectual i estudiós de la ciutat Jacques April-Gnisset (2002) La inversió pública també s'orientava fonamentalment a optimitzar els serveis portuaris i no a cobrir les necessitats socials.

El port començava també a necessitar el seu espai. Van arribar els primers desallotjaments, alguns molt violents, com el que va tenir lloc el 1963 als barris de Criso Rey, Balboa i Antonio Nariño quan les màquines de dragatge van començar a sepultar habitatges amb la gent dins. El bisbe de Buenaventura en aquell moment, monsenyor València Cano, va anar-hi immediatament i es va posar davant de la draga per impedir-ho. Diuen que la sorra li arribava ja fins als genolls i el van haver de treure a la força. No queda molt clar si hi va haver víctimes mortals enterrades per la sorra de la draga. València Cano sempre parlà de massacre però les versions i els testimonis són confusos. En qualsevol cas, centenars de famílies es van quedar sense les seves cases per haver de deixar pas a les primeres ampliacions del port.

L'arribada del bisbe València Cano va marcar un abans i un després en Buenaventura²⁴. El Pare va ser un visionari que va alertar ja fa 50 anys del que estava succeint en aquesta ciutat, i cap a on apuntava el seu creixement. Va denunciar l'agudització general de la pobresa al Pacífic, així com la destrucció d'ecosistemes amb la tala indiscriminada d'arbres i l'esgota-

ment del mangle per culpa dels interessos econòmics representats en aquell moment per les fusteres. València Cano parlava ja de violència institucional per part de l'Estat. Es va convertir en un personatge incòmode que no van trigar a vincular amb la guerrilla, fins que va morir en un sospitós accident d'avió.

"El 21 gener del 1972 la notícia va recórrer ràpidament el país: un avió de la companyia aèria Satena que volava entre Medellín i Quibdó amb 35 persones a bord es va estavellar en un dels turons limítrofs entre Chocó i Antiòquia i va xocar, morint tots els seus ocupants. Entre ells hi havia monsenyor Gerardo València Cano, Vicari Apostòlic de Buenaventura. Versions contradictòries van començar a circular, que deixaven profunds dubtes

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

24 Arboleda Quiñonez, Santiago, (2003), Gerardo Valencia Cano: Memorias de resistencia en la construcción de pensamiento afrocolombiano, Revista Historia y Espacio, Fascicle 20, Departament d'Història de la Universidad del Valle (Cali) <http://bit.ly/1RvPmLd>

sobre l'origen de la tragèdia. El Govern va impedir els tècnics estrangers acostar-se a investigar el fet i, després que helicòpters oficials van sobrevolar la zona, la va declarar "inaccessible" i la va fer beneir des de l'aire com a cementiri. Un sacerdot i un grup de pagesos es van encarregar de desmentir els conceptes oficials, ja que van escalar a peu la muntanya i van rescatar el cadàver del Bisbe, obligant el Govern a rescatar després els altres cossos. Tots els indicis apuntaven a pensar, més aviat, en un "atemptat", però no va poder desenterbolir-se, ni podrà, potser mai, ser aclarit... " escrivia el sacerdot Javier Giraldo.²⁵

1.3 Comunitats desposseïdes, empobrides i excloses

Mentre el port creix i el Govern pretén convertir Buenaventura en la punta de llança d'una economia moderna i competitiva, la ciutat s'ha anat degradant. Les seves condicions socials de vida són una veritable vergonya. Ho reconeixen fins i tot informes empresarials com el que va realitzar Fedesarrollo i que parlava de Buenaventura com la suma de les paradoxes²⁶. "És un municipi amb altes potencialitats davant d'unes realitats socials totalment decebedores", hi deia. Com a exemple flagrant, assenyalava l'enorme contradicció que suposa que una ciutat que

s'emmarca en una regió amb una gran riquesa hídrica compti amb un pèssim servei d'aigua i clavegueram, tant en la seva cobertura com en la continuïtat de la prestació del servei.

Els megaprojectes realitzats i els projectats a futur contrasten amb una situació social lamentable, on un port modern conviu amb una ciutat que té una població absolutament marginada. En l'actualitat, les comunitats negres de Buenaventura registren un dels nivells més baixos de qualitat de vida i benestar social del país, producte de l'exclusió i la marginalitat social-racial. Com indicava Gearóid Ó Loingsigh al seu llibre *La reconquesta del Pacífic* "no és important l'indicador que es triï: els negres surten malparats sempre. Són més pobres, tenen menys anys d'escolaritat, ingressos inferiors a la mitjana i les taxes més altes de desnutrició"²⁷.

També el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), a un informe dedicat a Buenaventura el 2008, parlava en termes semblants: "*Buenaventura és un municipi de paradoxes. És un dels que genera més recursos a la nació però també on hi ha més quantitat de persones pobres; és el més ric en recursos hídrics, però el que té la xarxa més baixa d'aqüeducte; és exuberant en la seva riquesa cultural però presenta els indicadors d'educació més qüestionables; és abundant en bio-*

25 Giraldo Moreno, Javier, (1992), *Aquellas muertes que hicieron resplandecer la vida. Desde los márgenes*– Disponible a: http://www.javiergiraldo.org/IMG/libros/Aquellas_Muertes.pdf

26 FEDESARROLLO-CERAC, (2013), *Hacia un desarrollo integral de la ciudad de Buenaventura y su área de influencia. Informe preparat per a Oleoducto al Pacífico –OAP–*, Bogotá. <http://bit.ly/1FI9Wp2>

27 Loingsigh, Gearóid Ó. (2013), *La reconquista del Pacífico: invasión, inversión, impunidad*, Bogotá, *Proceso de Comunitats Negres –PCN–*. Coordinador Nacional Agrario - CNA consultat el 30 de maig de 2015. Disponible a: <http://bit.ly/1FX6e9M>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

diversitat, però té la més gran proporció de desnutrició entre població infantil”²⁸.

A més de ser el port més important del país, Buenaventura és el lloc on viuen prop de 400.000 persones. La majoria, un 91 per cent, ho fa en el seu casc urbà, dels quals un 66'5 per cent viu sota la línia de la pobresa que es tradueix en un índex estimat de desocupació del 40 per cent per cent i de subocupació del 35%.²⁹

A Buenaventura manca una bona prestació de serveis públics essencials en salut i educació, la taxa d'analfabetisme és superior a la mitjana nacional i ha un dèficit qualitatiu en habitatge proper a les 30.000 unitats. En definitiva, Buenaventura ocupa el primer lloc en desigualtat social entre els 42 municipis del Valle del Cauca. La prosperitat que es deriva de les activitats comercials del port no s'ha vist reflectida en una millor qualitat de vida per a la generalitat dels i les habitants de Buenaventura.³⁰

Pobresa. Buenaventura és el municipi més pobre del Valle del Cauca. L'índex de Necessitats Bàsiques Insatisfetes (NBI) és del 35'85 %, 9 vegades més gran que al departament i més del doble de la mitjana nacional. Segons l'Índex de pobresa mul-

tidimensional (IPM)³¹ la incidència de la pobresa a Buenaventura és del 66'5%. La pròpia Cambra de Comerç de Buenaventura assegura que de cada 100 persones de la ciutat, 36 compten amb necessitats bàsiques insatisfetes i 14 estan en la misèria o pobresa extrema³².

Desplaçament forçat. Buenaventura és un municipi especialment afectat per les “ones” de desplaçament forçat que genera la violència a la regió i a la pròpia urbs. Segons la Unitat de Víctimes Buenaventura, que fins el 2002 havia estat receptora de persones desplaçades, va passar a convertir-se en expulsora, fins al punt que el 2011 va arribar a desplaçar 21.466 persones³³. S'estima que en tot el país hi ha més d'un milió i mig de desplaçats i desplaçades interns afrodescendents, dels quals més de la meitat són dones cap de família.

Atur. Les xifres d'atur, tot i que són estimatives, són molt elevades. El Departament Administratiu Nacional d'Estadística -DANE-, entitat que mesura els indicadors del mercat laboral, va situar la taxa el 2011 en un 40'4 %, la més alta de totes les ciutats de Colòmbia. L'escassa diversificació de l'economia de Buenaventura, basada gairebé exclusivament en l'activitat portuària, és un llast tenint en compte que el port no absorbeix ni de lluny la població activa existent. La taxa de subocupació i

28 PNUD, *Hacia un Valle del Cauca incluyente y pacífico*. Informe Regional de Desarrollo Humà 2008, pàg 46 <http://bit.ly/1dGgoBj> Consultat el 31 de maig de 2015

29 Departament Nacional d'Estadística-DANE, Pobreza y condiciones de vida, <http://bit.ly/1HGy1rS>

30 FEDESARROLLO-CERAC, (2013)

31 Departament Nacional d'Estadística-DANE, Pobreza y condiciones de vida, <http://bit.ly/1HGy1rS>

32 Cambra de Comerç de Buenaventura, (2014), *Análisis socioeconómico de Buenaventura 2014* http://www.ccbun.org/images/multimedia/analisis_socio_economico_buenaventura_2014.pdf Consultat el 29 de maig de 2015.

33 <http://rni.unidadvictimas.gov.co/>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

de gent que es mou en l'economia informal o de subsistència, oscil·la al voltant del 35%. Un altre aspecte especialment crític és l'alt atur juvenil, que fa que molts joves puguin ser temptats fàcilment per realitzar un altre tipus d'activitats il·legals. Tant és així que el narcotràfic, els grups paramilitars i les bandes criminals s'han convertit en una font d'ocupació.

Discriminació racial. Alguns estudis i diversos líders socials de Buenaventura asseguren que hi ha una discriminació econòmica negativa cap a la població afrodescendent al mercat laboral, segons la qual, la població nadiua tendeix a ser emprada en llocs de mitjana i baixa qualificació amb treballs mal remunerats. Igualment, sostenen que es manté un racisme latent arrelat entre la classe dirigent blanca colombiana. Els llocs directius a Buenaventura solen estar copats per persones de fora del municipi, tal com es veu molt clarament entre els directius de les empreses que manen a les terminals portuàries. Una funcionària del Servei Nacional d'Aprenentatge -SENA- de Buenaventura ha viscut de primera mà l'existència d'aquesta discriminació racial quan els magatzems i les empreses li sol·licitaven fulles de vida (currículums) i li advertien que els candidats "no fossin tan negres", a una ciutat on més del 90% són afrodescendents.³⁴

Educació. A Buenaventura l'educació és de molt baixa qualitat i també presenta uns indicadors molt desencoratjadors. La taxa d'analfabetisme per a la població major de 15 anys se situa, depenent de les fonts, entre el 12 i el 23 % de la població. Les xifres d'abandonament escolar també són preocupants i parlen

34 Testimoni funcionària del SENA

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

En aquesta imatge es recrea l'acció del bisbe Gerardo València Cano acudint al rescat de la població quan el desenvolupament del port va provocar els primers desallotjaments violents als barris de baixamar.

d'un 25 % de nens i nenes que deixen l'escola i d'un 48 % si són joves ³⁵.

Pel que fa a la cobertura de l'educació, també s'està lluny dels nivells òptims. Les dades oficials de 2004 ja parlaven d'una cobertura neta del 86 % a Primària i d'un 49 % a Secundària. En positiu, Buenaventura compta amb dues universitats públiques. Una d'elles, la Universitat del Pacífic, creada el 1988, té algunes carreres tècniques lligades a les necessitats de l'activitat portuària. No obstant això, hi ha una certa percepció real que els mil·lors i més qualificats llocs de treball els ocupen sempre "gent de fora".

Salut. Els serveis i els indicadors de salut del districte de Buenaventura també presenten un suspens en majúscules. La cobertura total en afiliació al Sistema General de Salut és baixa; les taxes de mortalitat materna i infantil són elevades i les morts violentes tenen un clar impacte sobre l'esperança de vida. D'altra banda, les mancances en el sanejament bàsic provoquen que malalties com la malària o el dengue tinguin una incidència molt elevada.

Segons el Departament Nacional de Planificació, a causa de la insuficient taxa d'ocupació formal, l'afiliació al sistema de salut contributiu a Buenaventura és només del 26'5 %, la més baixa de tot el Valle del Cauca. El percentatge de població pobra no assegurada és també alt: se situa en el 19'7% ³⁶. L'estructura sa-

nitària de la ciutat, com vam poder comprovar personalment, és molt deficient. La situació, ja dolenta des de feia anys, va empitjorar l'octubre de 2013 quan es va tancar l'Hospital Departamental de Buenaventura. La ciutat es va quedar sense l'únic hospital públic de segon nivell de què disposava, amb l'argument que havia fet fallida econòmica. Ara, les persones es veuen obligades a desplaçar-se a Cali, a més de dues hores per carretera, per poder ser ateses hospitalàriament. El mateix secretari de salut del departament del Valle del Cauca, després de visitar "la xarxa alterna de salut, com clíniques privades i les de nivell u, va concloure categòricament que Buenaventura no compta amb la capacitat suficient per atendre els pacients³⁷". Actualment, el nombre de llits

35 DANE, a desembre de 2013 y Càmbra de Comerç de Buenaventura

36 DANE, a desembre de 2013 y Càmbra de Comerç de Buenaventura

37 El Pueblo.com.co,(2013, 12 de setembre), Hospital de Buenaventura podría ser declarado en calamidad pública, en: <http://elpueblo.com.co/hospital-de-buenaventura-podria-ser-declarado-en-calamidad-publica/>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Tot i les seves 11 conques hidrogràfiques i la seva alta pluviositat, increïblement, a Buenaventura l'aigua potable no arriba a tots els barris i on hi ha servei és només per hores.

existents és menys de 30 i, a més, pertanyen al sistema de sanitat privada.

A la ràdio local és freqüent escoltar queixes i reclams del servei de salut sobre com les persones van ser ateses. En ocasions, es tracta de casos dramàtics com el que vam poder escoltar sobre la mort d'un nadó que, segons la seva mare, no va ser atès correctament a la Clínica de Santa Sofia, teòricament el centre de referència, però que els ciutadans en diuen Santa Agonía.

Mortalitat infantil. La taxa de mortalitat infantil a 2008, segons el PNUD, era de 47,8 per cada 1000 nadons que neixen vius. És una xifra molt alta perquè els experts la relacionen amb deficiències en l'accés a la salut de les mares en l'etapa de gestació, i dels nounats en el seu primer any de vida. Altes taxes de mortalitat infantil s'associen també a la falta d'aigua potable i a una nutrició deficient. La mortalitat de nens i nenes afrodescendents és el doble amb relació a la resta del país.

Manca d'aigua potable. Increïblement, a Buenaventura l'aigua potable no arriba a tots els barris. A on hi ha servei, és només per unes hores. Es tracta d'una penosa realitat que té lloc en una ciutat envoltada d'onze conques hidrogràfiques i amb alts índexs de pluviositat. Els i les habitants de Buenaventura han sortit a protestar sovint pel dret a l'aigua. Recentment van llançar una curiosa campanya anomenada "Totumatón per Buenaventura", en què es fa visible la manca d'aigua a la ciutat per culpa del deficient servei d'aqüeducte ³⁸. Només el 65 %

de la població rep el servei d'aqüeducte, amb prou feines durant nou hores al dia i amb talls freqüents³⁹.

El problema de manca d'aigua porta temps enquistat a la ciutat. En té la culpa l'incompliment de les promeses de les seves classes dirigents a l'hora de fer les infraestructures, així com el mal servei de l'empresa a la qual es va adjudicar la concessió després de la privatització. A tot això, segons la revista Setmana, un 78% de l'aigua que es potabilitza es perd en la conducció o és robada. Les xarxes de conducció es troben en mal estat, cosa que augmenta les fuites i en facilita el contraban. D'altra banda, només hi ha una planta de potabilització i falla contínuament quan plou, a més les fonts hídriques es sedimenten.

D'altra banda, hi ha una gran indignació entre la gent perquè mentre els veïns i veïnes de Buenaventura pateixen l'escassetat i el racionament de l'aigua, el port i els vaixells que hi arriben reben aigua potable sense problema les 24 hores del dia. En molts barris només tenen aigua dues hores al dia i a molts habitatges dels barris de baixamar no hi ha aigua corrent ni clavegueram. No és estrany, doncs, veure bidons col·locats per recollir l'aigua de la pluja o emmagatzemar-la en una banyera o galleda.

Habitatge i no titulació. Segons el DNP, amb xifres del cens de 2005, més de la meitat de les llars de la ciutat presentaven algun tipus de deficiència o estaven en molt males condicions.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

38 <https://www.youtube.com/watch?v=GHKAYV2Jlvc&feature=youtu.be>

39 Revista Semana, (2011, 18 de març), Buenaventura: el 35 por ciento de la población no tiene acceso al servicio de acueducto, en: <http://bit.ly/1Je6uni>

En aquest cens no es van tenir en compte els habitatges palafítics tan estesos a la ciutat, que no solen comptar amb cobertura de serveis domiciliaris ni tampoc amb titulació legal. L'Estat ha obstaculitzat i suspès processos de titulació col·lectiva massiva promocional, com el que va tenir lloc a la comuna 6 per facilitar l'adequació i construcció d'instal·lacions portuàries.

Dones. Quan s'observen els indicadors socioeconòmics, d'ocupació, de salut, les dones afrocolombianes de Buenaventura sempre estan en pitjor situació. Els seus ingressos són inferiors als dels homes i el percentatge de desocupació també és més alt que el dels homes de la seva mateixa comunitat, i comparat amb dones no afrodescendents. (20'4 % davant del 12'6 i 17'6 % respectivament)⁴⁰. Diferents estudis apunten que la major part de les dones afrodescendents estan vinculades al mercat laboral informal, són treballadores domèstiques o fan treballs de neteja, amb salaris mensuals que se situen entre els 150.000 i els 300.000 pesos com a màxim (62/124 euros). Aquesta situació és especialment greu ja que moltes d'aquestes dones són cap de família i tenen al seu càrrec de manera exclusiva fills i filles i fins i tot néts. L'analfabetisme és també més gran en les dones negres i només el 13'5 % accedeix a l'educació superior.

La disparitat continua, amb una esperança de vida 11 anys menor per a les dones afrocolombianes de Buenaventura que

per al conjunt de dones del país, i també 2'1 anys menor davant dels homes afros. En definitiva, al context socioeconòmic i de guerra que viuen els territoris de població afro de la ciutat, l'impacte sobre les dones és enorme. *“Les dones, joves i nenes afrodescendents pateixen de manera desproporcionada condicions d'inequitat i violència que afecten de manera greu la seva capacitat i les seves oportunitats de gaudir de l'exercici ple dels seus drets. Les manté en condicions estructurals de marginalitat i opressió”*⁴¹.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

40 Proyecto Mujeres Afrodescendientes Defensoras de Derechos Humanos, PCN, (2012, Abril), Derrotar la Invisibilidad. *Un Reto para Las Mujeres Afrodescendientes en Colombia, El Panorama de la violencia y la violación de los derechos humanos contra las mujeres afrodescendientes en Colombia, en el marco de los derechos colectivos*. Disponible a <http://www.afrocolombians.org/pdfs/Derrotarlainvisibilidad.pdf>

41 Proyecto Mujeres Afrodescendientes Defensoras de Derechos Humanos, PCN, (2012, Abril)

2 VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

En poc temps, el Pacífic colombià, habitual territori ancestral de pau, es va convertir en un escenari de guerra. L'espai va prendre una dimensió geopolítica i estratègica a la qual, paramilitars i guerrilla acabarien per disputar-se el control territorial, ja fos per conrear coca, traficar armes o obrir el camí per a la implantació de megaprojectes. La població civil va començar a patir les conseqüències. Van arribar les massacres sobre els grups ètnics, les desaparicions, la destrucció i les primeres onades de persones desplaçades que van ocasionar una tragèdia social d'immenses proporcions.

Aquesta disputa territorial va arrencar els anys 90, just quan estava en marxa el procés de titulació col·lectiva de terres: les comunitats negres miraven de donar forma al somni de tenir un projecte ètnic-territorial propi, després d'haver recuperat recentment el reconeixement dels seus drets ancestrals. No obstant això, el projecte que va començar a prendre forma a la regió va ser un altre: el de l'economia il·legal representada per l'auge progressiu del narcotràfic i el contraban d'armes, i el de l'explo-tació irracional dels béns naturals com l'or i la fusta, al costat de la implantació extensiva del monocultiu de la palma d'oli.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

L'arribada del conflicte armat colombià a la regió va trancar els somnis i el projecte ètnic territorial de les comunitats negres.

2.1 Arriben les FARC

Les FARC van ser les primeres en arribar a la zona rural de Buenaventura. Ho van fer els anys 80. La seva presència inicial va ser bastant tolerada i no va significar gaire trauma per la població local. Ni tan sols van aconseguir realitzar una efectiva tasca de proselitisme perquè l'interès afrodescendent estava posat més en aconseguir els objectius de la seva lluita ètnica. Per la seva banda, el projecte de la guerrilla era més d'expansió territorial a llarg termini i, fins aquell moment, la insurgència havia utilitzat la regió Pacífica més com a zona de pas i de descans.

No obstant això, la guerrilla va ser també, en diverses d'aquestes zones, qui va portar la llavor de coca i va impulsar la seva producció entre els pobladors. Moltes comunitats van avaluar la nova realitat com un perill imminent per als seus processos socials però la situació no semblava tenir tornada enrere. Amb l'entrada posterior dels paramilitars i la intensificació del conflicte, les selves del Pacífic es van convertir en imprescindibles per a tots els grups armats ja que són un fàcil accés al mar i als rius. Els armats il·legals asseguraven per allà el transport de combatents, armes i drogues. El foment dels cultius il·líctics va començar a desestabilitzar les comunitats, aprofitant les condicions d'empobriment de la gent. Les FARC van arribar també a prendre cert control a diferents comunas de l'àrea urbana de Buenaventura. Ho van fer a través de cèl·lules milicianes, creant posteriorment el Front Urbà Manuel Cepeda Vargas. De la mà d'aquest grup van començar a cobrar impostos a la droga que sortia del port de Buenaventura i a extorsionar econòmicament els empresaris.

A tot això, l'oceà Pacífic va començar a ser considerat també pel Govern Nacional com un lloc estratègic per la seva biodiversitat, les seves riqueses naturals i la connectivitat que oferia el port amb els mercats internacionals. Guerrilla i Exèrcit van començar llavors la seva pròpia guerra. Hi va haver algunes accions militars bèl·liques contundents contra la insurgència que van tenir com a resposta guerrillera extorsions a grans empresaris, segrestos massius i sabotatges a la infraestructura i a interessos econòmics.⁴²

2.2 Narcotràfic i terror paramilitar

Mentrestant, el càrtel de Cali⁴³, l'auge del qual va coincidir amb l'arribada de les FARC al Valle del Cauca, havia començat el seu declivi a mitjans dels 90. Guerrilla i càrtels havien estat adversaris però les FARC van saber aprofitar la conjuntura per finançar-se amb el cobrament d'impostos a les sortides de carregaments de

42 Revista Semana, (1999, 4 d'octubre) *Sitio a Anchicayá*, sobre la toma de la hidroeléctrica per part de las FARC, a: <http://www.semana.com/nacion/articulo/sitio-anchicaya/53057-3>

43 Per al cas del Cartel de Cali, després de la captura d'Herrera Zuleta en 1974 (un dels primers narcotraficants del Valle), els germans Rodríguez Orejuela consoliden una de les més fortes estructures narcotraficants que a partir dels vuitanta va aconseguir influenciar políticament regionals i nacionals, alhora que economies com la del futbol. El Cartel de Cali es va convertir en un dels principals exportadors de cocaïna als Estats Units, però desapareix cap a mitjans dels noranta amb la captura dels germans Rodríguez Orejuela, que actualment es troben extradits als EUA (El Espectador, 24 d'agost de 2012, "Pablo Escobar, tras los rastros del Patrón"). Pres de l'informe del Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015). *Buenaventura: un puerto sin comunidad*. Bogotá, CNMH

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

droga. Amb la desintegració del càrtel de Cali⁴⁴, el negoci de la droga es va fragmentar. Va sorgir el càrtel del Norte del Valle. El diari digital Verdad Abierta diu que aquest grup de narcotraficants seria un dels factors que explicaria l'arribada dels paramilitars a la regió⁴⁵. Efectivament, l'aliança entre paramilitars i narcotraficants va ser notòria i el trampolí per a l'expansió de les també conegudes com a Autodefenses Unides de Colòmbia (AUC).

Després dels anys de forta influència guerrillera, del 1996 al 1999, l'arribada dels paramilitars el 2.000 va suposar reblar encara més el clau. Va ser el maig d'aquell any. Els mitjans de comunicació van transmetre un missatge del fins llavors únic cap de les Autodefenses, Carlos Castaño, al qual anunciava que els seus homes arribaven al nucli urbà de Buenaventura per sol·licitud dels comerciants.

La nova dinàmica de la guerra començaria pel control de les vies d'accés als ports de Buenaventura i Tumaco. Davant la manca de recursos econòmics, els paramilitars van decidir unir-se als narcotraficants de la regió. Amb aquesta aliança i la col·laboració activa d'alguns membres de la Força Pública, el batejat com

a Bloc Calima dels paramilitars va iniciar la seva hegemonia a la regió instaurant un absolut règim de terror.

Entre l'any 2.000 i la suposada desmobilització paramilitar, el 2005, el grup va realitzar almenys 70 massacres, va matar centenars de persones, va provocar el desplaçament de més de 20.000, va assassinar de forma selectiva 400 líders sindicals, cívics, professors i camperols, i se sospita que hi ha més de 400 fosses comunes amb víctimes de desaparició forçada.

Una de les pitjors massacres comeses va ser la del Naya, quan 200 paramilitars es van endinsar en aquesta zona i van assassinar més de 40 persones indígenes, afrocolombianes i pobladores camperols. El curs i la conca d'aquest riu van quedar buits. Els supervivents, unes 3.000 persones, de les comunitats van fugir a Buenaventura i a altres zones de la regió.⁴⁶ La Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH) va condemnar la nació per aquells fets. La Defensoria del Poble havia advertit, amb una alerta temprana, d'allò que podia passar però l'Estat no hi va fer res⁴⁷.

La guerra va irrespectar els territoris ètnics i va convertir les seves comunitats en poblacions desplaçades. I tot, obeint una clara estratègia de desallotjar els territoris per la força per tal de ga-

44 El Cartel de Cali va consolidar una forta influència en la societat vallecaucana, va desenvolupar negocis per al rentat d'actius en diferents activitats de l'economia legal de Cali, va invertir en equips de futbol i en mitjans de comunicació, en 1994 juntament amb el Cartel del Norte del Valle van infiltrar la campanya presidencial de l'època. D'aquesta manera, a diferència del Cartel de Medellín, el Cartel de Cali no va acudir a la guerra contra l'Estat sinó a la seva cooptació. Per la qual cosa, com ho planteja Álvaro Guzmán (2013, revista Razón Pública) "Durant l'ascens del cartel, Cali vivia en plena prosperitat econòmica: era la dansa dels milions. L'elit del poder local va acceptar conviure amb la poderosa organització criminal en graus diversos. Va ser evident la seva penetració en les esferes de l'Estat i en les activitats econòmiques legals". Pres de l'informe del Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015)

45 <https://www.verdadabierta.com/las-victimas/826-bloque-calima>

46 El Tiempo, (2011, 18 de abril), *10 años de la 'Carrera de la muerte' en Naya*, a: <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-9183841>

47 Revista Semana, (2008, 14 d'octubre), *Estado pagará 6 mil millones de pesos por massacre del Naya*, en: <http://www.semana.com/noticias/articulo/estado-pagara-mil-millones-pesos-masacre-del-naya/96214-3>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

rantir a les màquines de la guerra operar sense obstacles⁴⁸. Les causes directes del desplaçament forçat, dins el context del conflicte armat, són les amenaces directes, la por, els enfrontaments, les massacres i els assassinats per part de tots els grups armats. Com en d'altres parts del país on estan presents dos o més grups armats, al Pacífic sud és comú que algunes d'aquestes agressions siguin utilitzades per un dels actors armats per "castigar" la població civil afrocolombiana, acusant-la de ser col·laboradora de l'altre bàndol. El permanent i continuat desplaçament forçat va provocar una gran crisi humanitària a la regió. Buenaventura es va convertir en una gran receptora de desplaçats forçats.

El trasllat de l'enfrontament de la zona rural a la ciutat de Buenaventura era ja un fet. En ple procés d'expansió, el paramilitarisme va infiltrar la política, la Policia i el port. Ho va dir el mateix líder del Bloc Calima, Éver Veloza àlies "HH", que va assegurar que van tenir el suport de grans i mitjans empresaris locals: *"El Bloc Calima va construir aliances amb elits econòmiques, dins d'un context que no va respondre únicament a una reacció enfront de les accions militars de la guerrilla. Hi confluí també l'interès que tenien per donar seguretat i justícia privada a empresaris legals i il·legals que volien protegir els seus fluxos de capital al port. El paper que va jugar el narcotràfic a la construcció de xarxes de poder als processos de modernització del*

Valle del Cauca va ser determinant per a que es donés aquesta confluència" ⁴⁹.

En paral·lel, l'existència de bandes delinqüencials a l'àrea urbana de Buenaventura era també una realitat. Havien sorgit quan, després de la privatització del port, les condicions socials de la gent van empitjorar. El Centre de Memòria Històrica assenyala que paramilitars i bandes van estrènyer llaços i van con- jugar estratègies. El paramilitarisme va establir aliances amb els líders d'aquestes bandes i al costat del suport del també grup paramilitar Frente Pacífico-Héroes del Chocó, van aconseguir in- cursionar i controlar els territoris de Buenaventura ràpidament. Igualment, van comptar amb l'ajuda d'exguerrillers que conei- xien molt bé el terreny.

El testimoni del líder paramilitar HH⁵⁰ a les anomenades ver- sions lliures, conta que el Frente Pacífico va consolidar la seva presència en una gran quantitat de barris de Buenaventura. A cada barri hi havia un comandant paramilitar en aliança amb membres de les bandes de delinqüència comú que controlava el territori. És així com els barris de baixamar, amb força presència d'esteros i ports naturals, han estat proclius a les disputes relaci- onades amb les rutes de transport marítim de tràfic d'estupefa- ents i d'armes.

48 Segons Rosero (2002), el desplaçament dels afrodescendents s'origina bàsicament en els territoris històrics del poblament negre, i en general els esdeveniments es presen- ten immediatament després que els han atorgat els títols col·lectius a les seves comuni- tats, com ho van denunciar les organitzacions Codhes i l'Asociación Afrocolombiana de Desplazados (Afrodes).

49 Pres de l'informe del Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015) p. 163 a 185.

50 El País, (2013, 30 d'octubre), *La sangrienta huella del exjefe paramilitar alias HH en el Valle del Cauca*, a: <http://www.elpais.com.co/elpais/judicial/noticias/sangrien- ta-huella-exjefe-paramilitar-alias-hh-valle-cauca>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

El bloc Calima obtenia quantiosos beneficis amb el cobrament d'impostos als narcotraficants per cada quilo de coca que treien pel mar de Buenaventura, i amb tota mena de extorsions⁵¹. Actuaven amb total llibertat. Els paramilitars, a més de les bandes delinqüencials, també van fer tractes i pactes amb agents de l'Estat, en particular amb membres de la Força Pública. Van aconseguir, així, obtenir informació d'intel·ligència, coordinar conjuntament incursions i, fins i tot, trobar suport logístic en transport. D'aquesta manera, a més del domini social i territorial, van aconseguir modelar el règim polític cap al seu propi be-

nefici. La mateixa Cort Constitucional va concloure que eren evidents els vincles del Bloc Calima amb narcotraficants i polítics⁵².

2.3 L'herència "paraca"

564 homes i dones del bloc paramilitar Calima comandats per Éver Veloza àlies "HH", es van desmobilitzar presumptament el desembre de 2004.⁵³

51 Verdad Abierta, (2011, 11 de juliol), *Las 'escuelas' y las 'finanzas' del Bloque Calima*, a: <http://www.verdadabierta.com/justicia-y-paz/juicios/612-bloque-calima/3382-las-escuelas-y-las-finanzas-del-bloque-calima>

52 Cort Constitucional (2013), *Auto 234 de 2013*. M.P. Luis Ernesto Vargas Silva disponible a: <http://www.corteconstitucional.gov.co/RELATORIA/Autos/2013/A234-13.htm>

53 <https://www.verdadabierta.com/las-victimas/826-bloque-calima>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLUIRE COMERÇ,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Els paramilitars van consolidar la seva presència en molts barris de Buenaventura i van exercir un ferri control territorial exercint formes de violència inimaginables contra la població civil.

Algú va poder imaginar que aquella desmobilització suposava la fi dels quatre anys de terror viscuts a Buenaventura i en tota la regió. Però no va ser així. El pitjor estava encara per venir. Les majors xifres de victimització d' afrodescendents i la major sevícia dels actes criminals van tenir lloc durant el període posterior a la desmobilització del bloc Calima.

El procés de desmobilització va ser molt qüestionat per poc creïble. Tal com afirma l'informe del Centre de Memòria, no va tenir en compte la transformació de les dinàmiques econòmiques, legals i il·legals, els dissensys polítics i les relacions amb els sectors socials que van dinamitzar els aparells armats amb els quals es va negociar. *"Els grups il·legals que ara tenen presència al territori amb noves identitats, mantenen l'engranatge amb les dinàmiques econòmiques i de regulació privada de béns públics que van possibilitar la inserció i presència del Bloc Calima al territori de Buenaventura. El que passa ara és el mateix però d'una manera més difusa i ambigua per la població víctima. Les noves estructures apareixen mes atomitzades"*⁵⁴.

El L'acord entre Paramilitars i l'Estat va començar a mostrar les seves esquerdes. El Bloc Calima, com la majoria de les restes de blocs paramilitars del país, van quedar escapçats dels seus comandants. Però a Buenaventura, les disputes pel territori i el control poblacional van prendre una nova dimensió molt més cruenta. Com recorda l'informe del Centre Memòria, el buit de poder deixat pels comandants va fer que, d'una banda, els no desmobilitzats de les estructures de les AUC i, de l'altra, els paramilitars que

van reprendre les armes, reorganitzessin nous grups il·legals⁵⁵. A partir de llavors, el bloc Calima va deixar pas a noves estructures paramilitars que sota els nous noms de Los Urabeños⁵⁶, los Rastrojos⁵⁷ o La Empresa⁵⁸ seguirien actuant amb dinàmiques similars, sotmetent i imposant el seu ordre a tota una ciutat i disputant-se el domini de les economies il·legals.

55 MAPP-OEA, (2006), Sisè informe trimestral del Secretari General sobre la Missió per donar suport al Procés de Pau a Colòmbia (Mapp-OEA). Consultat el 1 de juny de 2015. Disponible a: <http://www.mapp-oea.net/documentos/informes/Trimestrales%20MAPP/6to%20inf-colombia-MAPP.pdf>

56 Los Urabeños arriben a Buenaventura capitalitzant la sol·licitud d'un grup de miners il·legals d'or de la localitat de Zaragoza que estaven sent extorsionats per los 'Rastrojos'. Així, la disputa amb La 'Empresa' té el seu origen amb l'assassinat d'un dels líders de la banda local, àlies Ramiro, a l'octubre de 2012 (Semana.com, 2012, 10 de desembre, "La empresa criminal de Buenaventura"). Una cruenta disputa comença des de llavors, tot i així, Els Urabeños no van aconseguir control total del territori i a inicis de 2013. La 'Empresa' es va reagrupar novament incloent a desertors dels Urabeños. Els grups han incomplert en el pagament salarial als membres de les seves files, per la qual cosa aquests han recorregut l'increment de la modalitat d'extorsió. Pres de l'informe del Centre Nacional de Memòria Històrica (2015)

57 El Espectador, (2009, 30 de maig), *El poder de los rastrojos* a: <http://www.elespectador.com/noticias/judicial/articulo143154-el-poder-de-los-rastrojos>

58 'La Empresa' és una banda local de la qual la població va tenir notícia a mitjans de 2010, es va integrar per ex membres del Bloc Calima, exguerrillers i integrants de diversos grups delinqüencials bonaverenses, comptant per 2012 amb 150 membres. Per al 2010 als barris del port es va començar a parlar de l'arribada d'una nova empresa que generaria ocupació i atrauria inversors, per un pamflet que va difondre l'organització anunciant la seva operació. "La nova entitat, però, tenia altres plans: ensenyorir-se de la criminalitat en el port. I es va cridar així, L'Empresa, perquè va ser conformada per empresaris que estaven cansats de ser extorsionats per les Farc. El home que va estar darrere de la creació de la banda era conegut com 'Carlitos Capri', amo de discoteques, magatzems i graners del municipi. A ell es van unir alguns narcotraficants que van veure a 'l'empresa' un negoci rendible ". ElPaís.com, (2013, 21 de gener), *Buenaventura, la 'joya' que se disputan las bandas de los 'Urabeños' i la 'Empresa'*.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

2.4 La guerra sense rostre i la violència que es va quedar el port

Desde la desmovilización paramilitar del Bloque Calima en 2004 Des de la desmobilització paramilitar del Bloc Calima en 2004 i del Frente Pacífico el 2005 fins al dia d'avui, Buenaventura viu immersa en una nova fase de guerra sense rostre que, sens dubte, va acabar quedant-se el port. El conflicte va entrar de ple al nucli urbà i es va anar estenent per barris i comunes alhora que començaven a desenvolupar-se els projectes d'expansió portuària. En aquesta etapa es va configurar un nou mapa de grups armats paramilitars reciclats que van continuar alimentant-se de l'economia il·lícita. La zona urbana va quedar en mans dels grups considerats hereus del paramilitarisme mentre que la guerrilla de les FARC, afeblida per les accions de la Força Pública, va acabar relegant a la zona rural.

Els nous grups van implantar un nou ordre, el seu ordre. Van amenaçar, intimidar i van assassinar a persones que consideraven que havien estat col·laboradors de la subversió, van assetjar líders i lideresses socials, a integrants de les Juntes d'Acció Comunal i tot aquell que s'oposava a les seves exigències. A més van establir pautes de comportament a les comunitats, limitaven la seva llibertat de circulació i despullaven famílies dels seus habitatges. I el més greu, van cometre homicidis selectius, desaparicions, desterraments i desplaçaments intraurbans. *“A poc a poc es van anar apoderant de carrerons, vies, habitatges abandonades, espais públics i zones d'embarcament i desembarcament; instaurant un règim de por que va ser sumint en un estat prostració, por i silenci als pobladors. Tota aquesta situació*

*va fragmentar els teixits comunitaris, de veïnatge i els processos organitzatius”*⁵⁹.

L'elevat nombre de desaparicions forçades, la multiplicitat d'actors armats i la negació del conflicte armat en sòl de Buenaventura, van impulsar la Defensoria Delegada per a la Prevenció de riscos de Violacions de Drets Humans i DIH -en el marc del Sistema d'Alertas Tempranas (SAT)- a emetre la nota de seguiment Cap 012-12 del 23 d'agost de 2012 a l'informe de risc No 032 de 2008. En la nota emesa sobre el Districte de Buenaventura, 59 dels 169 barris del Districte van ser qualificats com a sectors de risc. En ells, la banda paramilitar La Empresa amenaça la població civil i hi desenvolupava activitats de control territorial, de tràfic de substàncies il·lícites, negocis lícits, extorsions i control social.

2.4.1 La Empresa i Los Urabeños, la disputa territorial

Més tard, el 2012, van arribar per disputar-los el territori els anomenats Urabeños. Sobre això, la Defensoria del Poble ja advertia en nota de seguiment al seu informe de risc (nota 012-12 a l'informe de Risc nº 032 de 2008)⁶⁰ que es preveia una imminent escalada del conflicte de conseqüències impredecibles.

59 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas, (2008, 24 de desembre), *Informe de Riesgo* Nº 032-08, Municipi Buenaventura, departament Valle del Cauca.

60 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas (2012, 23 d'agost), *Nota de Seguimiento* Nº 012-12, *Cuarta al Informe de Riesgo* nº 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008, Municipi Buenaventura, departament Valle del Cauca.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Cap autoritat els va fer cas. Els Urabeños eren un contingent paramilitar procedent de l'Urabá antioqueny que teòricament venia amb la missió de *“aniquilar la suposada base social de la guerrilla, i exercir el control econòmic de les àrees amb cultius d'ús il·lícit i les rutes de transport de partides derivats de la coca”*⁶¹. Finalment, Urabeños i Rastrojos van acabar enfrontant-se entre si en una nova i tràgica escalada de violència que va provocar una greu crisi humanitària.

Los Urabeños tenen avui el control de gairebé el 80% del territori urbà, i La Empresa, paramilitars vinculats a “Els Rastrojos”, conserva el control en alguns llocs específics de la zona urbana. La Policia afirma haver arrestat més de 250 membres d'aquests grups de paramilitars a Buenaventura des del gener del 2012.

Els tentacles dels actors armats que fan avui presència a Buenaventura van més enllà del tràfic de drogues. La mineria, el petit tràfic de drogues, el rentat d'actius, el contraban, el tràfic d'armes i l'extorsió van passar a formar part també del *modus operandi* d'aquests grups. Les grans dimensions de l'economia criminal que mouen, així com la disputa pel control del territori i el domini de zones de desenvolupament portuari, van imposar l'ús de la violència i tot un desplegament de múltiples formes de victimització amb una crueltat extrema. Els grups armats han estat responsables, en aquests últims anys, de més de 3.000 homicidis, de milers de desaparicions i del desplaçament forçat de milers de persones. La violència sexual, la violència física, les amenaces, el reclutament i utilització de nens i nenes i adoles-

cents, les extorsions o el segrest completen un catàleg d'actes criminals que durant tots aquests darrers anys han fet de Buenaventura la ciutat amb el major nombre de persones desplaçades forçadament, desaparegudes i assassinades de Colòmbia; en definitiva una de les ciutats més violentes del món.

L'origen de tots els mals va ser el narcotràfic, però no convé simplificar la complexitat del conflicte armat a Buenaventura a una disputa territorial pel control de les rutes del comerç il·lícit de drogues. Les dinàmiques de violència van més enllà i es relacionen amb estructures criminals. Responen també a interessos polítics i econòmics, sobretot els vinculats al desenvolupament dels megaprojectes portuaris.

2.4.2 Expansió portuària i violència

Les comunitats observen com els fets de violència que han passat, i continuen passant, al seu territori estan associats també al projecte d'expansió i creixement del port. La comunitat ha vist com en múltiples ocasions aquesta necessitat d'implementar els negocis propis de l'activitat portuària només era possible després de desplaçar violentament les persones que hi vivien.

Des de l'Església Catòlica també s'insisteix en aquesta tesi que relaciona l'expansió portuària i els focus de violència. El bisbe de la ciutat, Héctor Epalza, sempre ha constatat que els barris que concentren els conflictes més sagnants són precisament aquells on s'han fet o es faran els grans projectes d'infraestructura portuària o el nou moll. *“Crec que els crims atroços que estan cometent els grups mafiosos allà, són part d'una estratègia per*

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERÇ,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

infondre terror en la població i poder operar sense obstacles. I, en gran mesura, han tingut èxit”, diu Epalza.

També coincideix en això el Centre Nacional de Memòria. Afirmar que a Buenaventura està tenint lloc un clar i massiu fenomen de desterritorialització, en què la violència ha jugat un paper determinant per poder posar en marxa els megaprojectes portuaris. *“La implementació de la violència amb la intenció de pressionar l’abandonament o de despullar deliberadament a les persones i comunitats de les seves terres i territoris és el mètode més visible i bast de desterritorialització material. Les comunitats de Buenaventura -especialment les de baixamar i els esteros- han estat blanc de la combinació de certs fets victimitzants: assassinats selectius, desaparicions forçades, esquarteraments de persones, amenaces, violència sexual, reclutament de persones menors d’edat i control territorial, entre d’altres. Tot amb la finalitat de controlar zones estratègiques o d’apropiar-se de territoris clau per al desenvolupament de negocis legals i il·legals. Així, la violència ha estat utilitzada per pressionar l’abandó de territoris per al seu control o usdefruit immediat, sense cap compensació, o per forçar la venda de propietats a preus baixos. La desterritorialització material -sobretot amb les seves estratègies violentes i jurídiques- ha jugat un paper determinant per a la posada en marxa dels megaprojectes portuaris i els seus negocis connexos.”*⁶²

Per al Centre Nacional de Memòria s’ha buscat separar les comunitats de les seves terres i territoris mitjançant la configuració

d’escenaris de terror, la imposició d’un nou ordre social-territorial de terror i la pèrdua de propietats, ja sigui per l’abandonament, despojo o per la venda, en resposta a coercions i amenaces. *“La violència i el frau han estat completament funcionals per al circuit portuari, ja que han operat com a mecanismes extra econòmics (és a dir, no basats en el mercat ni en el compliment de les seves regles). A través d’ells, s’ha aconseguit l’apropiació dels territoris estratègics, cosa que no s’havia aconseguit abans a través de les dinàmiques de mercat. La desterritorialització violenta ha fet viables projectes econòmics que, d’una altra manera, possiblement no ho haguessin estat”.*

2.4.3 El drama del desplaçament forçat

No és, per tant, estrany que el desplaçament forçat sigui la modalitat de violència que més quantitat de víctimes va generar a Buenaventura entre 1990 i 2014. En aquest període, un total de 152.837 persones van ser víctimes del desplaçament forçat, és a dir, que dos de cada cinc habitants de Buenaventura en van ser expulsats a la força, segons el Centre Nacional de Memòria. D’acord amb el registre de la Unidad de Víctimas, la mitjana anual de persones desplaçades des del 2005 va ser de 13.468. El fenomen del desplaçament en aquesta ciutat pot ser intraurbà, d’un barri a un altre, o intramunicipal, de la zona rural a la zona urbana. Normalment, el desplaçament forçat va lligat a molts altres fets victimitzadors, com amenaces, massacres, assassinats selectius, violència sexual, sevícia i destrucció de béns. Segons les dades de CODHES, entre els anys 1999 i 2011, a Buenaventura van arribar aproximadament 63.717 persones desplaçades. Com ja hem esmentat, moltes d’aquestes persones tendeixen a situar-se

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

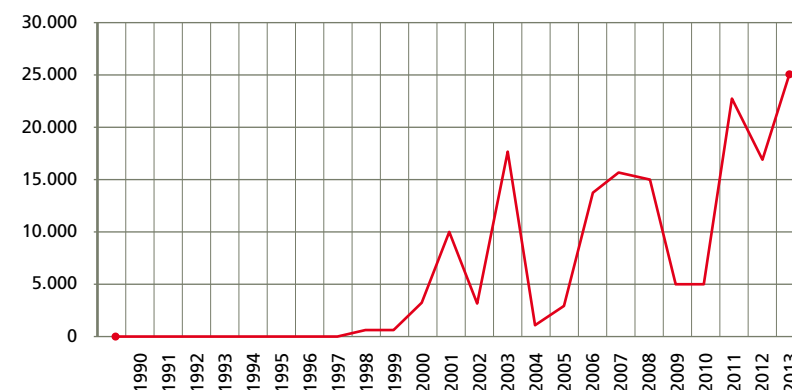
BIBLIOGRAFIA

als barris situats en territoris de baixamar. Allà es troben amb una nova situació de violència i són revictimitzades a causa de les disputes pel control territorial.

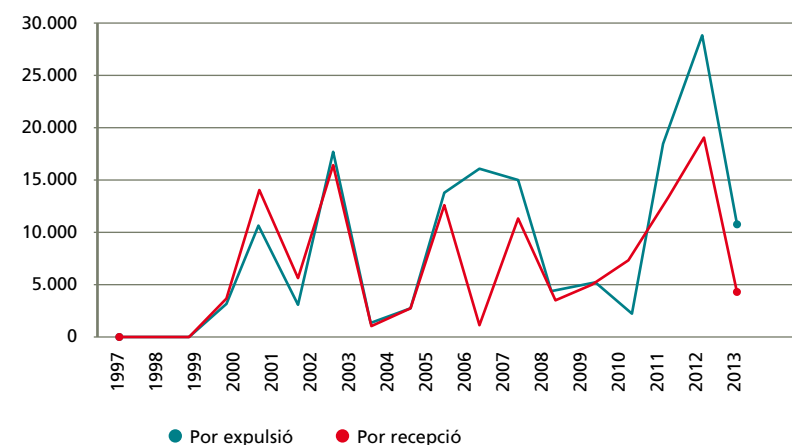

DESPLAÇAMENT FORÇAT EN EL MUNICIPI DE BUENAVENTURA 1995-2013

DESPLAÇAMENT FORÇAT A BUENAVENTURA COM A MUNICIPI EXPULSOR I COM A RECEPTOR DE POBLACIÓ EN EL PERÍODE 1997 A 2014

Font: RNI, Unitat de víctimes

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

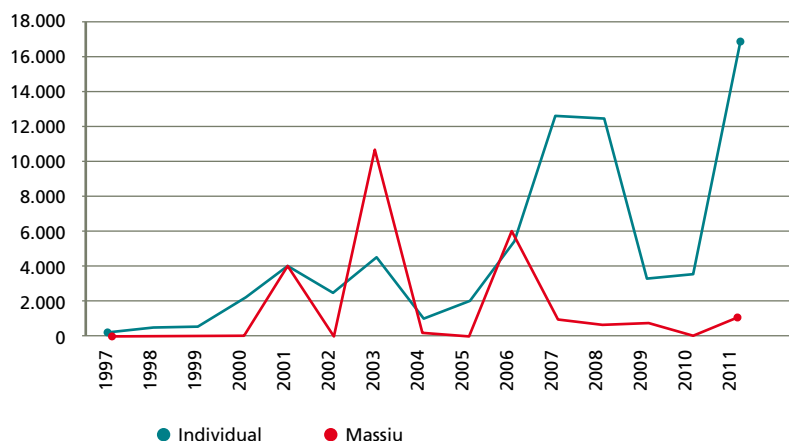
BIBLIOGRAFIA

El desplaçament forçat és la modalitat de violència que major quantitat de víctimes va generar a Buenaventura entre 1990 i 2014.

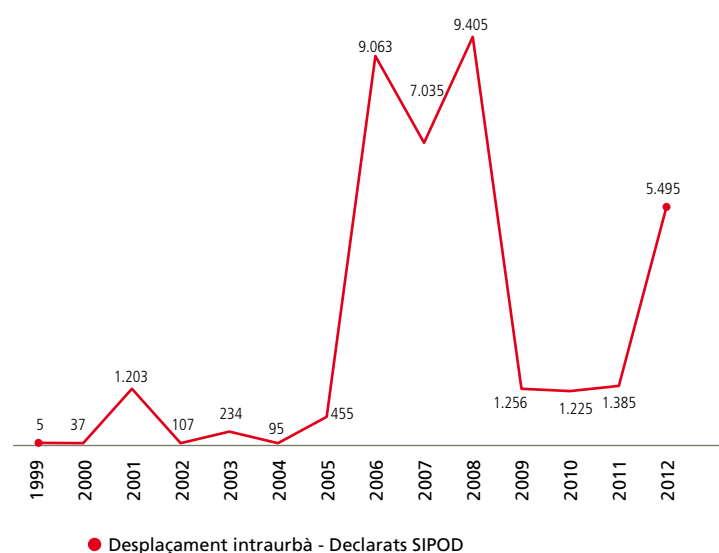
DESPLAÇAMENT FORÇAT EN LES SEVES MODALITATS INDIVIDUALS I MASSIVES A BUENAVENTURA EN EL PERÍODE 1997 A 2011.

Font: OCHA

DESPLAZAMIENTO INTRAURBANO HISTÓRICO EN BUENAVENTURA

Font: Centro Nacional de Memoria

Adicionalment, es qüestiona el paper de la Força Pública al municipi, i de les militaritzacions contínues que ha tingut la ciutat per intentar pal·liar la violència. La seva presència, encara que visible i nombrosa, no ha servit per protegir la vida i béns de tots els i les habitants de Buenaventura, sinó que, per contra, s'assenyala l'Exèrcit Nacional com a un dels principals actors violadors de drets humans al territori.

Certament, el narcotràfic existeix i segueix tenint una gran incidència en la ciutat, afavorit per les característiques geogràfiques de la regió. I naturalment, donada la violència armada que genera, és un dels problemes més grans que afronta avui el poble de Buenaventura. Les organitzacions mafioses continuen aprofitant-se de les pujades i baixades de la marea per treure la cocaïna des dels barris de baixamar⁶³ en llanxes ràpides o en sofisticats submarins construïts de manera artesanal⁶⁴. La disputa territorial per dominar aquests barris i fer-se amb el control del narcotràfic es nota especialment a les comunes 3, 4, 11 i 12.

63 El País, (2013, 16 de novembre), *Narcotráfico e inseguridad acosan al puerto de Buenaventura*, en: <http://www.elpais.com.co/elpais/judicial/noticias/narcotrafico-e-inseguridad-acosan-puerto-buenaventura>

64 Les llanxes ràpides van caure en desús, però van donar pas a una tecnologia de transport de càrregues il·legals més avançada: els semisubmergibles artesanals que poden carregar cinc tones de cocaïna, i tenir 7,5 metres de llarg i 1,5 metres d'ample. Al costat a les llanxes ràpides, els semisubmergibles i els submarins per al tràfic de drogues il·legals, a Buenaventura operen embarcacions petites d'un o dos motors, les quals camuflen càrregues de 200 a 700 quilograms quan transporten passatgers o surten de pesca. Generalment aquest tipus d'embarcacions descarrega la droga a costes properes de Panamà o Equador o en vaixells que els esperen en alta mar, i involucren en les seves activitats a pescadors i transportadors locals (ANDI, NIR & FIP, (2011), *Entornos complejos: Buenaventura*, p. 20). Pres de l'informe del Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Milers de famílies són, així, víctimes d'aquesta situació perquè significa estar condemnats a viure en barris dominats per grups paramilitars que assassinen, desapareixen, amenacen, extorsionen i recluten⁶⁵.

El narcotràfic, com sol ser habitual, ha aconseguit embrutar les mans de funcionaris públics, policies, polítics, jutges i fiscals, segons han anat denunciant les pròpies comunitats i els mitjans de comunicació en aquest temps. Aquest any, les autoritats han confiscat unes 27 tones de cocaïna al Pacífic, que no seria més del 30% de la droga que aconsegueix sortir anualment dels departaments de Nariño, Cauca i Valle del Cauca sobretot.

2.4.4 Cases de *pique* i mil formes de violència

"Buenaventura desmembrada", "Buenaventura cada vegada més semblant a Ciudad Juárez", "Buenaventura, la nova capital de l'horror", "Fosses comunes reviu l'horror a Buenaventura"... Aquests han estat, els últims mesos, alguns dels titulars de les notícies que es podien trobar sobre la ciutat portuària a la premsa colombiana. Ningú pensaria que es tracta de la mateixa ciutat que Colòmbia considera la joia de la corona pel futur de l'economia del país i la recentment nomenada capital de l'Aliança del Pacífic. I és que les modalitats de violència emprades a Buenaventura pels actors armats han donat per escriure molt en aquests últims 10 anys.

La Defensoria del Poble a través del Sistema de Alertas Tempranas, els seus informes de risc i notes de seguiment ha anat documentant l'onada d'assassinats, massacres, desaparició forçada, violència sexual, extorsions, reclutament de menors i enfrontaments armats que ha vingut patint la ciutat.

Les dimensions de la violència a Buenaventura són impressionants. A més de les 152.837 persones que van ser víctimes de desplaçament en aquests últims 24 anys, entre 1990 i 2014, segons Medicina Legal, es van cometre 5.047 homicidis, dels quals més del 70% van tenir lloc a partir de l'any 2.000. Entre 1990 i 2014, la Fiscalia computa 548 desaparicions forçades. Del 1990 al 2014 va haver-hi 26 massacres, amb una xifra de 201 persones assassinades. La Xarxa Nacional d'Informació (RNI) destaca que 163.227 persones a Buenaventura van ser víctimes d'un ampli conjunt d'accions de violència.

A tot això, en l'últim període, la sevícia i la tortura es van consolidar com pràctiques regulars del conflicte, exemplificades en les anomenades cases de *pique*, llocs on es cometien esquartejaments de persones, sovint quan encara eren vives, de forma sistemàtica.

Homicidis. L'homicidi es manté com un dels delictes amb més impacte social. Entre 1990 i 2014 es van cometre, segons Medicina Legal, 5.047 homicidis. Més del 70% van ocórrer a partir del 2000. La mitjana anual va ser de 217. La Defensoria del Poble a través del Sistema d'Alertas Tempranas va reportar al Districte de Buenaventura 153 homicidis el 2014 i 187 el 2013. La comuna 5, on es troba TCBuen, és la segona en nombre d'assassi-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

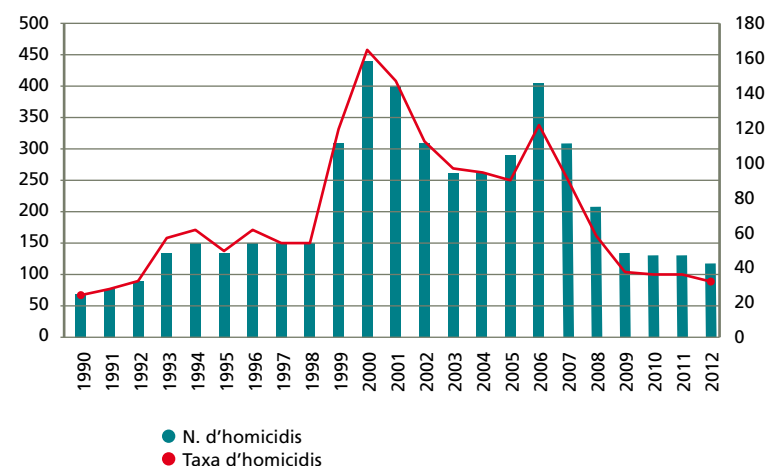
65 Revista Semana, (2013, 13 de novembre), *La violencia mafiosa que azota el Valle*, en: <http://www.semana.com/nacion/articulo/la-violencia-por-narcotrafico-que-azota-al-valle/364384-3>

nats, darrere la comuna 12. Van ser 29 el 2008, 15 el 2009 i 11 el 2010. La Policia diu que els homicidis a Buenaventura s'han reduït un 77% entre gener i maig del 2015. A mitjan maig d'enguany, la ciutat portuària va presumir de complir un mes sense homicidis. Abans de trencar-se la ratxa amb dos nous crims, la bona notícia havia estat anunciada a bombo i plateret pel mateix president Santos. Certament, va ser una bona notícia, però cal agafar-la amb cautela: a Medellín, per exemple, quan baixen els assassinats puja la desaparició forçada i el mateix succeeix a Buenaventura segons els seus habitants⁶⁶ *"la violència segueix, unes vegades són més nombrosos els assassinats, altres vegades les desaparicions forçades, o els desplaçaments"* afirmen.

Els crims i les massacres han estat molts però alguns queden especialment en la memòria com el de la jove de 16 anys Ingrid Yahaira Siniestra, assassinada el 2007. El seu cos va ser exposat un dia sencer lligat a un pal d'energia com a escarni públic. Va ser llançat al mar al dia següent, després d'obrir-li el ventre i treure-li els òrgans vitals⁶⁷. O el de Jair Murillo, un jove que liderava un procés amb persones víctimes de desplaçament forçat i que va ser assassinat el 2010⁶⁸. També va tenir un grandió impacte la massacre dels 12 joves del barri de Punta del Este, a la

Comuna 5⁶⁹ o les morts de dotze lideresses comunitàries al llarg de tot l'any 2013.

ASSASSINATS I TAXA D'HOMICIDIS

Cases de pique⁷⁰. Els nivells de violència a Buenaventura van transcendir internacionalment quan es va saber que en aquesta ciutat, esquarterar estava "de moda". La Defensoria del Poble, a través del Sistema d'Alertas Tempranas, va començar a reportar que dels 187 homicidis que hi ha hagut el 2013 molts es van dur a terme a les anomenades cases de pique, llocs on les persones eren esquarterades.

66 Taula Catalana per Colòmbia, Entrevista a habitant comuna 5

67 Cimacnoticias (2007, 14 setembre) *Colombia: paramilitares asesinaron a una joven de 16 años* <http://www.cimacnoticias.com.mx/node/58311>

68 <http://www.fundescodes.org/img/articulos/files/jair%20murillo%20in%20memoriam.pdf>

69 El País (2014, 18 d' abril) *Se cumplen 9 años de la masacre de Punta del Este, en Buenaventura*, disponible a: <http://www.elpais.com.co/elpais/judicial/noticias/este-sabado-cumplen-9-anos-masacre-punta-este-buenaventura>

70 El Espectador, (2014, 5 de marzo), *Renacen las casas de pique*, a: <http://www.elespectador.com/noticias/judicial/renacen-casas-de-pique-buenaventura-articulo-478997>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

terades i assassinades. Després es llançaven les parts del seu cos al mar o eren enterrades en fosses clandestines. Les persones eren torturades amb un gran nivell de sevícia i crueltat mentre els veïns escoltaven impotents com les víctimes cridaven i imploraven pietat. A Buenaventura es van identificar diverses cases de pique, una d'elles a La Immaculada, al barri afectat pel projecte de TCBuen. Les cases de *pique* simbolitzen una nova modalitat de violència que pretén generar terror, reafirmar el control territorial i sotmetre la població.

Desaparicions forçades. El Sistema d'Informació Xarxa de Desapareguts i Cadàvers (SIRDEC) va registrar 475 víctimes en-

tre 1990 i 2013, de les quals 548 van ser víctimes de desaparició forçada. D'elles, 444 continuen desaparegudes, 13 van aparèixer vives i 18 sense vida. El Centre Nacional de Memòria asse-nyala al seu informe 'Buenaventura, un port sense comunitat' que la desaparició forçada respon a una estratègia de control i desestabilització social, raó per la qual els més afectats han estat, majoritàriament, líders i lideresses socials, i població de baixos ingressos.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

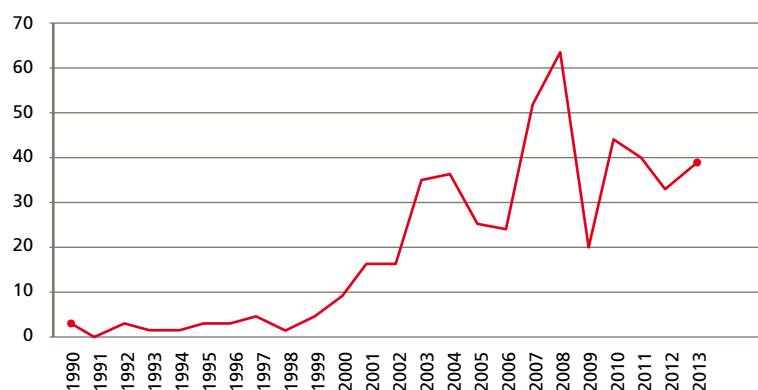
BIBLIOGRAFIA

Una dona col·loca flors en solidaritat a la casa d'una família víctima de la violència.

DESAPARICIONS FORÇADES

Font: SIRDEC

Cementiris clandestins. A Buenaventura és un secret a veus l'existència d'almenys tres cementiris clandestins on hi hauria centenars de restes de cadàvers. Una d'aquestes fosses estaria al lloc on es troba TCBuen, al barri de la Inmaculada, però l'expansió portuària ho va invisibilitzat. Mai es van investigar ni avançar processos d'exhumació. Les comunitats identifiquen aquests cementiris en llocs que abans servien per a l'oci i l'esplai de la gent.

Reclutament de nens i nenes. Els grups armats utilitzen freqüentment als nens i nenes dels barris pels seus propòsits. Els fan fer de missatgers, tasques de vigilància i espionatge o per demanar informació. Igualment arriben a cometre actes delictius obligats, transporten armes i drogues, extorsionen o exerceixen el control del microtràfic de drogues. En el pitjor dels casos, els

fan servir per oferir favors sexuals i exercir la prostitució, o se'ls obliga a executar accions de tortura i assassinats. Els grups armats sedueixen moltes vegades els menors i els joves oferint-los diners, armes, mòbils i, en definitiva, fent-los sentir amb poder.

A l'informe de situació "Nens, nenes i adolescents a la recerca de la bona ventura"⁷¹, realitzat per diverses organitzacions, s'exposen les diferents realitats adverses que viuen els i les menors i també els adolescents enmig del conflicte armat a Buenaventura, així com els impactes psicosocials que pateixen. En aquest treball s'adverteix que els riscos per a ser involucrats en el conflicte s'han incrementat. Segons aquest informe, els actors armats han utilitzat i reclutat nens, nenes i adolescents com una estratègia d'enfortiment de les seves files, identificant múltiples formes o modalitats de relació. La vinculació de nenes i dones adolescents al conflicte armat sol estar relacionada amb modalitats de violència sexual.

D'altra banda, qui es resisteixi o es negui a això, paga la gosadia amb la seva mort o desaparició. Aquesta situació es converteix, al seu torn, en un factor de desplaçament si es vol evitar qualsevol tipus de vinculació.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

71 War Child –WCH–, Fundescodes, Servei Jesuïta a Refugiats y COALICO, (2013, novembre 2013), *Niños, niñas y adolescentes en busca de la Buena Ventura*, Alen Impresos, a <http://www.coalico.org/images/stories/informe Buenaventura web.pdf>

Un informe del Servei Jesuïta al Refugiat⁷², també incideix en aquesta problemàtica. També en els impactes que el conflicte armat té en la vida dels nens, nenes i adolescents de Buenaventura i en com els actors envaeixen els espais vitals d'aquest sector poblacional.

Violència contra la dona. Les dones s'han convertit en un dels grups més violentats per les bandes criminals a Buenaventura. Dades de la Defensoria del 2014 xifren en 1.106 les dones assassinades el 2015 a tot Colòmbia. El 29'5% d'aquests crims es van presentar al departament del Valle del Cauca, essent Cali i Buenaventura les ciutats amb més víctimes.

En el cas de la violència sexual dins el marc del conflicte armat, Colòmbia tot just està despertant a l'horror del que ha significat i significa aquest crim de lesa humanitat. En aquest país, les bandes paramilitars especialment, continuen utilitzant les dones com a arma de guerra. Se segueix atropellant els seus cossos i la seva dignitat, i se segueix usant la violació contra les dones com a forma de terror i intimidació cap als enemics. Les xifres no es corresponen amb una realitat molt estesa perquè habitualment no es denuncia aquest crim.

En el cas de Buenaventura, tal com recollia un diari local, la violència contra les dones no para⁷³. Segons el Centre Nacional de Memòria, els actors armats han involucrat a nenes i dones que fins i tot han acabat vinculades als grups com a col·laboradores, companyes sexuals i informants o sotmeses a explotació sexual, en xarxes criminals. Tot, per tal d'imposar i mantenir un control territorial i poblacional. Per al Centre Nacional de Memòria *"en les modalitats de violència dirigida en contra de nenes i dones es troben alguns elements relacionats amb la intencionalitat per part dels grups armats d'enviar missatges allisonadors, mostrar càstigs exemplaritzants i activar mecanismes de "despojo" violent, la qual cosa va configurant un patró de violència en contra de les dones i les estratègies per evidenciar-la. En conseqüència, la tortura, la violència sexual i el desmembrament dels cossos de les nenes i les dones expressa una forma de degradació de la violència que busca no només la destrucció de les víctimes sinó, alhora, la destrucció física, moral i psicològica de la població afrodescendent"*⁷⁴

Per al projecte de dones afrodescendents defensores de drets humans del Procés de Comunitats Negres (PCN), la guerra ha tingut profunds impactes en la vida i la identitat de les dones. Ho expliquen en un treball anomenat Derrotar la invisibilidad, un reto para las mujeres afrodescendientes en Colombia en què expressen la seva preocupació per la situació que viuen. *"Les*

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

72 Defensoria del Poble, (2014), *Caracterización de la situación de los niños, niñas y adolescentes afrodescendientes e indígenas, en riesgo de reclutamiento y cualquier otra forma de uso y utilización*, a http://www.javerianacali.edu.co/sites/ujc/files/node/field-documents/field_document_file/info_buenaventura.pdf

73 El País, (2014, 12 de setembre), *Violencia contra las mujeres en Buenaventura no para*, a <http://www.elpais.com.co/elpais/judicial/noticias/dos-mujeres-nuevas-victimas-violencia-buenaventura>

74 Centre Nacional de Memòria Històrica (2015)

dones, joves i nenes afrodescendents pateixen en forma desproporcionada les condicions d'iniquitat i violència. Això afecta de manera greu la seva capacitat i les seves oportunitats de gaudir del ple exercici dels seus drets, així com del fet de ser dones negres. Tot això les manté en condicions estructurals de marginalitat i opressió. L'impacte del conflicte armat i de les guerres geoconòmiques sobre les comunitats han generat trencaments culturals i socials desestabilitzadors dels processos i formes organitzatives. En tots ells, les dones han començat la tasca de reconstruir els debilitats llaços comunitaris a barris i comunes. La resistència, però, ha convertit les dones en blanc directe de la guerra i les ha estigmatitzat, en ser identificades com a defensores de drets humans"⁷⁵

Extorsió: És un dels delictes més generalitzats a la ciutat. Afecta de manera particular els comerciants i els venedors informals, als quals se'ls arriba a cobrar entre 5.000 i 10.000 pesos setmanals. A Buenaventura els grups paramilitars cobren impostos -o "vacunes" com ho diuen a Colòmbia- a tothom. *"Aquí tots estem vacunats, és el pa de cada dia. El botiguer perquè la paga directament i nosaltres perquè li hem de comprar més car els ous o qualsevol cosa"*⁷⁶. L'extorsió a través del cobrament de vacunes s'ha convertit, així, en una forma de subsistència d'aquests grups.

Dins el conflicte armat es donen igualment altres formes de violència com els segrestos, les amenaces contra líders i lideresses

socials (cada cop més recurrents), els atemptats, els combats, els enfrontaments i les fustigacions.

L'Estat no ha actuat amb voluntat d'eradicar tota aquesta violència. Diferents funcionaris i entitats estatals han intentat fer invisible el conflicte a Buenaventura, tal com recull l'informe del Centre Nacional de Memòria Històrica. Ho han fet minimitzant-lo o, directament, negant-lo. *"Com a exemple cal esmentar que durant els primers mesos de 2014 el ministre de Defensa Juan Carlos Pinzón va negar l'existència dels picadors, malgrat que la mateixa Policía Nacional havia fet pública la seva existència. Precisament en aquest període els mitjans de comunicació i l'opinió pública van seguir la pista a la violència a Buenaventura, en resposta a denúncies de la societat civil i comerciants conforme existien cases de pique"*⁷⁷. El mateix alcalde de la ciutat, Bartolo Valencia, ha negat en diverses ocasions l'augment dels homicidis i l'existència de cases de *pique*, perquè volia rebaixar les xifres de morts violentes donades per la Defensoria del Poble.⁷⁸

L'Estat colombià ha permès que la violència es desenvolupi en un clima d'impunitat, que ha mantingut a Buenaventura. Ho reconeixia l'informe de la Caravana de Juristes realitzada l'agost del 2014⁷⁹: "el sistema de justícia penal a Buenaventura funciona amb recursos insuficients i ineficaços. Buenaventura només

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

77 Noticias RCN, (2014, 7 de març), *Mindefensa niega que haya 'casas de pique' en Buenaventura*, a: <http://www.noticiasrcn.com/nacional-regiones-pacifico/mindefensa-niega-haya-casas-pique-buenaventura>

78 Centre Nacional de Memòria Històrica (2015)

79 Caravana Colombiana de Juristas (2014), *The lawless city. Report of the Buenaventura delegation - August 2014*

75 Proyecto Mujeres Afrodescendientes Defensoras de Derechos Humanos, PCN, (2012, Abril),

76 Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a lideresa PCN, , abril 2015

disposava de 3 fiscals, amb més de 1.000 expedients per morts violentes per resoldre. La Fiscalia de Buenaventura és percebuda com una destinació “no desitjada” pels professionals. Alguns hi van ser destinats com a “càstig” després d’haver tingut un rendiment deficient o qüestions polítiques en altres llocs”.

Tot aquest context, més la suma d’esdeveniments violents contra les comunitats negres, fa que no sigui cap disbarat parlar d’etnocidi. Així ho considera sense pal·liatius el propi Procés de Comunitats Negres: “nosaltres diem que caminem cap a un etnocidi per diverses raons; Buenaventura, amb el 92 % de la població afrodescendent, és un territori ètnic immers en una guerra intensa. Si

Mobilització de la CEPAC pels carrers de Buenaventura.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

mirem les estadístiques del 2000 cap aquí , veiem que des del 95 es van donar 400 morts per any. Són xifres oficials però nosaltres, per altres fonts, sabem que són el doble de morts. Tot aquest bagatge ens ha donat la xifra de 2.000 morts violentes en cinc anys, sense comptar la desaparició ni el desplaçament forçat. Aquestes xifres ens porten a parlar d'etnocidi. I què passa amb el desplaçament forçat? Ha estat continu, massiu i també individual, gota a gota. Què passa quan les persones es desplacen, que és el que l'Estat no llegeix? No només es desplaça la família: es desplaça la seva cultura, les seves pràctiques i els valors culturals. A Bogotá no puc emportar-me la canoa. Quan massacren estan fent desaparèixer la cultura. El que ells volen eradicar és, precisament, la cultura perquè saben que és la nostra principal font de resistència. Tot va en la direcció d'atacar-ho. A ells els quedaria molt fàcil matar-nos amb un tret de gràcia: per què ens han de torturar i fer trossets, quina intencionalitat hi ha aquí? Hi ha un extermini físic i cultural, i això sí que tenim com provar-ho "80.

Entre 1990 i 2013 s'han produït oficialment 548 casos de desaparició forçada a Buenaventura, però les organitzacions socials afirmen que serien moltíssims més.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERÇ,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

3 EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

Els plans d'expansió i modernització del port de Buenaventura pretenen consolidar-lo com el principal port de Colòmbia al Pacífic, per convertir-lo en un dels enclavaments portuaris més importants de Llatinoamèrica, tot aprofitant la seva proximitat al Canal de Panamà. El complex marítim de Buenaventura busca així posicionar la connexió comercial de l'interior del país amb Àsia i els Estats Units. Aquesta és una zona en creixement que, amb més de 2000 milions de potencials consumidors, representa gairebé un terç del PIB mundial. A dia d'avui, el port de Buenaventura connecta amb 17 països asiàtics, 19 del Pacífic sud i 13 americans. Per Buenaventura surten ja prop del 23% de les exportacions del país i hi entra un 77% per cent de les importacions.⁸¹

Per tot això, ja és un fet la presència d'un fort sector empresarial compromès amb l'ampliació del port així com la determinació de concentrar les inversions al municipi de Buenaventura. Tot va començar al govern del president César Gaviria (1990-1994). Va ser aleshores quan Colòmbia va iniciar el camí de la seva obertura econòmica i cap a la globalització, per la qual cosa, havia de comptar amb una infraestructura adequada que permetés entrar i sortir els fluxos de mercaderies i matèries primeres.

Per assegurar-se aquesta inserció a l'economia globalitzada, l'Estat es va enfocar en l'extracció de béns naturals sobre l'encara inexplorada costa Pacífica. Parlem d'una costa rica en minerals, fusta i terres, aptes per a l'explotació agroindustrial. *"D'aquesta manera, es van formular i executar plans de desenvolupament regional, com Plaidecop, Plan Pacífico i Agenda Pacífico XXI, que van avançar en la construcció d'infraestructura i van establir una nova institucionalitat estatal a la regió"*⁸²

L'any 1961 s'havia creat l'empresa estatal Ports de Colòmbia (Colpuertos), una empresa industrial i comercial que va administrar els terminals marítims de Cartagena, Barranquilla i Santa Marta, a la costa Carib, i de Buenaventura i Tumaco, a la costa Pacífica. *"La interacció entre la població i la dinàmica econòmica del port va ser estreta i va influir en els àmbits polítics, socials i laborals de la població de Buenaventura. Aquesta relació va fer possible la vinculació laboral formal de més de cinc mil treballadors nadius de la regió, i va afavorir el sorgiment d'elits polítiques locals i la construcció d'una forta organització sindical"*⁸³. En aquesta època es van produir grans desigualtats socials entre qui tenia una feina

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

81 Revista Semana, (2013, Desembre) Especial Rumbo Pacífico

82 Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015)

83 Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015).

estable al port -feina dura però ben pagada- i la resta de persones de les comunitats.

Amb l'arribada de la globalització, els ports de Colòmbia van ser adequats a les noves necessitats del comerç internacional⁸⁴. Per aquesta raó, l'Estat va procedir a la seva privatització, els anys 90. Liquidat Colpuertos, els molls colombians van ser lliurats en concessió a les anomenades Societats Portuàries Regionals (SPRs)⁸⁵ i a operadors portuaris privats. A Buenaventura es va constituir la Sociedad Portuaria Regional de Buenaventura SA (SPRB). La seva creació va anar acompanyada d'un procés de modernització tecnològica i de canvis al sistema amb el qual es portava el port. La primera mesura presa per la nova empresa va ser una dràstica reducció d'empleats i una baixada de salaris. De 10.000 treballadors el 1990 es va passar a 4.000 el 1996. Els sindicats a les empreses portuàries pràcticament van deixar d'existir. Els nombrosos drets laborals adquirits van ser suprimits. *"Amb la proliferació de CTA (Cooperatives de Treball Associat) com a mitjà per a la contractació de mà d'obra, es va passar d'oferir contractes laborals a contractes de prestació de servei,*

*la qual cosa va deteriorar dramàticament la qualitat de l'ocupació"*⁸⁶.

Font: Societat Portuària Regional de Buenaventura SA, 2013

Aquests paradigmes de desenvolupament mai van ser enfocats cap a la conservació dels ecosistemes i tampoc van comptar amb la participació de les comunitats. En cap cas van significar avenços en l'apoderament de la població. Tampoc van constituir una alternativa al desenvolupament extractiu impulsat per les elits de l'interior del país. Només despojo i un empobriment de les comunitats afrodescendents.

84 Jiménez, Nayibe y Delgado, Wilson, (2008), *La política pública de privatización del sector portuario y su impacto en la organización del trabajo en el puerto de Buenaventura*, Revista Pensamiento y Gestión N° 25, Universidad del Norte, Barranquilla, Colòmbia, a: <http://bit.ly/1LedRsl>

85 Les Societats Portuàries són societats anònimes de caràcter oficial, mixt o privat que presten serveis portuaris i logístics. La de Buenaventura gestiona avui un terminal amb 12 molls per a tot tipus de càrrega. En 2014, aquesta entitat assegura haver mogut 11'5 milions de tones en mercaderia, dos milions més que l'any anterior, i aspira a que siguin 18 milions en l'any 2033. A <http://www.sprbun.com/informacion-corporativa/index.php>.

86 Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO EN AMÉRICA LATINA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La violència ja havia entrat a la regió. A les zones rurals del municipi es va iniciar una estratègia de “terra arrasada” i repoblament amb projectes agroindustrials. Eren sostinguts financera-ment al narcotràfic, sota el padrinatge de l'Estat. Aquesta

conjuntura, a finals dels anys 90, va significar un període espe-cialment sagnant en la història del departament, que va pro-vo-car el desplaçament de milers de persones cap a la ciutat de Buenaventura. Per acció o omissió, les forces de l'Estat van per-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLETA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Els plans de modernització del port de Buenaventura pretenen consolidar-lo com el principal port de Colòmbia en el Pacífic.

metre la consolidació del paramilitarisme i van propiciar, també de manera activa, l'arrelament de diversos d'aquests grups.

Tot aquest conjunt d'interessos de possessió i control territorial, amb el suport dels grups armats il·legals i la seva estratègia de sembrar terror, han sumit la ciutat de Buenaventura en una profunda crisi social, econòmica, política i cultural. Desocupar demogràficament els territoris ancestrals i tradicionals per utilitzar-los, després, a benefici dels capitals privats es va començar a fer habitual al departament. En aquesta lògica estarien a Buenaventura els casos dels territoris de baixamar, en concret els de la comuna cinc amb el megaprojecte "Terminal Especialitzat de Contenidors de Buenaventura - TCBuen", empresa objecte d'aquest estudi. La nombrosa documentació consultada, les entrevistes realitzades i les visites a terreny que vam fer als barris, així ens ho demostren.

Ho indiquen també diversos anàlisis que s'assenyalen que el mapa dels territoris afrocolombians i indígenes a Colòmbia coincideix, en part, amb el de grans projectes d'infraestructura, una gran biodiversitat, les riqueses al subsòl i el conflicte armat. Buenaventura no és una excepció: moltes de les seves comunitats es troben precisament establertes en llocs política i econòmicament estratègics (Regional Pacífic: 2006)⁸⁷. Han patit els embats de la violència, el desplaçament, el desallotjament i una crueltat i barbàrie difícilment imaginable. I en aquest context de violèn-

cia extrema té lloc el projecte d'expansió portuària, acompanyat del despojo més gran que mai hagi conegut la ciudad de territoris, barris de viviendas i esteros ⁸⁸.

Totes aquestes violacions als drets humans van ser aprofitades per obrir el camí a la implementació dels projectes d'infraestructura portuària i urbanística, amb formes de desterrament que van des dels repetits desplaçaments forçats fins al desallotjament forçós.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO EN LA LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

87 Regional Pacífico, (2007) *Derecho a la alimentación y territorio en el Pacífico Colombiano*, Diócesis de Tumaco, Quibdó, Buenaventura, Istmina i Vicariat Apostòlic de Guapi.

88 Valencia Viveros, Hamington i Mestizo Ruiz, Gustavo, (2006), *Desplazamiento forzado en Buenaventura*. Document elaborat per la Conferència Nacional d'organitzacions Afrocolombianes, CNOA.

4 DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIURE COMERÇ, L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

La visió de modernització desenvolupista i extractivista que contenen els plans nacionals de desenvolupament va en concordança amb els Tractats de Lliure Comerç (TLC) signats per Colòmbia, i molt especialment amb la conformació de l'Aliança del Pacífic. Buenaventura, amb la seva zona portuària, està cridat a ser una de les seves puntes de llança.

No obstant això, els reptes que es planteja Colòmbia són tants com els dubtes que generen les seves polítiques econòmiques: la situació econòmica actual és tan optimista com es preveia? La necessitat d'aquestes grans infraestructures, es correspon amb la realitat econòmica del país? El balanç dels Acords de Lliure Comerç és beneficiós per al país? I finalment potser caldria saber com està la balança d'exportació i importació.

El 2013 Colòmbia comptava amb un superàvit comercial de 1.646,7 milions de dòlars. Un any després de signat el TLC amb la Unió Europea i l'acord comercial amb Corea del Sud, s'inicia

un creixent dèficit comercial que se situa en 4.807.000 de dòlars⁸⁹. En acabar l'any 2014, la producció industrial estava per sota de l'1%, mentre que les exportacions totals havien caigut un 4,7%, comparades amb el mateix període de 2013. Amb la caiguda dels preus del carbó i especialment del petroli, la desacceleració econòmica es va intensificar. No cal dir que si els preus internacionals del carbó i del petroli segueixen amb tendència a la baixa o es mantenen (el Brent entre US \$ 55 i US \$ 65 barril), les xifres seguiran configurant un dèficit en compte corrent. El procés de devaluació ha començat i la reducció de la despesa pública i privada augmenta⁹⁰.

89 Torres Murillo, Sebastian (2015, 27 de abril) *Colombia: El detrimento de la balanza comercial*, Las 2 Orillas, en <http://www.las2orillas.co/el-detrimento-de-la-balan-za-comercial/>

90 Torres Murillo, Sebastian (2015, 27 de abril), Las 2 orillas

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

**DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERÇ,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA**

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

L'Aliança del Pacífic compleix quatre anys. Els seus països membres -Mèxic, Xile, Colòmbia i Perú - van acordar, entre altres coses, facilitar el lliure trànsit de persones i augmentar el comerç interregional i la cooperació duanera⁹¹. L'acord es va fer oficial públicament el 10 de febrer de 2014 a Cartagena d'Índies. S'havia previst inicialment fer-ho a Buenaventura però es va descartar. Alguns analistes va interpretar això com que al president Santos li feia vergonya mostrar la ciutat, així que finalment van optar per la turística i caribenya Cartagena que, com va dir monsenyor Héctor Epalza, *"per a qui sap una mica de geografia està al Carib"*⁹².

Actualment *"la integració productiva de l'Aliança del Pacífic s'ha estancat ja que el comerç interregional representa el 3.5% del comerç total, proporció insignificant en comparació amb les transaccions comercials interregionals del Mercat Comú del Sud (Mercosur) i la Unió Europea, que representen un 15% i un 66% del comerç total respectivament"*⁹³.

Però la prioritat de l'Aliança del Pacífic és trobar nous mercats en expansió a causa de la baixa rendibilitat que genera el mercat intern per a les grans empreses transnacionals. D'aquesta manera, els membres de l'Aliança del Pacífic volen aprofundir les relacions comercials amb la regió Àsia-Pacífic⁹⁴.

No obstant això, les negociacions seran difícils a causa de l'oposició dels Estats Units a l'ascens dels països asiàtics amb el paper predominant de la Xina. Aquest país va proposar una zona de lliure comerç al Fòrum de Cooperació Àsia-Pacífic (APEC, per les sigles en anglès) incloent-hi els membres de l'Aliança del Pacífic el novembre de 2014. L'establiment d'aquesta zona de lliure comerç està obstaculitzat per l'Acord d'Associació Transpacífic (TPP, per les sigles en anglès), que exclou la Xina per tal de blindar l'Aliança del Pacífic, davant de l'imminent ascens del gegant asiàtic a Llatinoamèrica, reforçant així l'hegemonia dels Estats Units⁹⁵.

"Els TLC amb els Estats Units, Canadà, la Unió Europea, Mèxic i altres països estan provocant, segons les xifres del DANE, greus impactes en l'economia nacional. Amb Estats Units, per exemple, en dos anys de TLC Colòmbia va perdre el superàvit comercial que havia construït en dues dècades. Amb els altres països amb què es van subscriure acords, les exportacions han vingut caient i les importacions s'han incrementat. L'Aliança del Pacífic no serà l'excepció. Segons la Societat d'Agricultors de Colòmbia, aquest acord posa en risc més de 1.254.000 llocs de treball agrícoles, acabarà amb la producció de 9.1 milions de

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

91 Noyola Rodríguez Ulises (2015, 29 de abril), *Alianza del Pacífico, la nueva era del capitalismo dependiente*, Rebelión, a <http://www.rebelion.org/noticia.php?id=198228>

92 Taula Catalana per Colòmbia, entrevista al Bisbe de Buenaventura, Monseñor Héctor Epalza.

93 Noyola Rodríguez Ulises (2015, 29 de abril), Rebelión

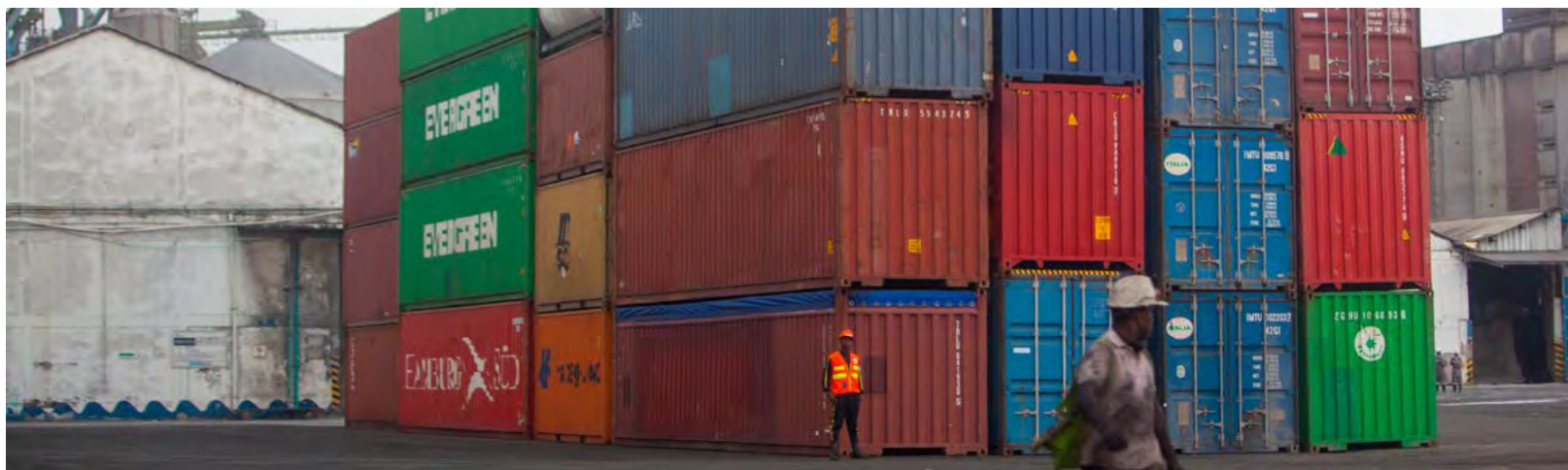
94 Noyola Rodríguez Ulises (2015, 29 de abril), Rebelión

95 Noyola Rodríguez Ulises (2015, 29 de abril), Rebelión

tones d'aliments. A més, afectarà 2 milions d'hectàrees i al país li costarà 16,92 bilions de pesos.⁹⁶

Colòmbia també participa al Pla IIRSA (Iniciativa per a la Integració de la Infraestructura Regional Sud-americana), una altra supraestructura que se suposa que promou la integració regional a través del desenvolupament de projectes relacionats amb el

transport, l'energia i les telecomunicacions. Treball als oleoductes, gasoductes, ports marítims i fluvials, línies elèctriques i de fibra òptica, centrals hidroelèctriques, megamineria, soja i transgènics, entre altres. La idea és reduir els costos productius de l'extracció dels recursos naturals, tot i que la organització Centro de Estudios Aplicados a los Derechos Económicos Sociales y Culturales (CEADESC) en denuncia l'impacte mediambiental i social⁹⁷.

96Intervenció al Congrés de la República del Grup Proindustria; Associació d'Indústries Farmacèutiques Nacionals, Asinfar ; Associació Colombiana de la Micro, Mitjana i Petita Empresa, ACOPI- Bogotá-Cundinamarca; Confederació General del Treball, CGT; Central Unitària de Treballadors, CUT; Confederació de Treballadors de Colòmbia, CTC; Xarxa Colombiana d'Acció Enfront del Lliure Comerç, Recalca; centre d'Estudis del Treball, Cedetrabajo. Exhortaven al Congrés de la República a què ajornés la votació d'Aliança del Pacífic i li exigeixi al Govern Nacional que es realitzi un debat a fons sobre els impactes que estan generant per a la nació la implementació d'aquest tipus d'acords (2014 , 17 de juny) *Acuerdo Alianza del Pacífico es un paso gigante en la quiebra del agro y la industria*, en RECALCA, a <http://www.recalca.org.co/acuerdo-alianza-del-pacifico-es-un-paso-gigante-en-la-quiebra-del-agro-y-la-industria/> Consultat el 2 de maig de 2015

97En els projectes executats en diferents països sud-americans ja s'han detectat els següents impactes : extracció intensiva dels recursos naturals no renovables (petroli, gas, minerals); destrucció de zones riques en biodiversitat per promoure monocultius (Soya o canya de sucre per a biocombustibles , plantacions de cel·lulosa ...); desforestació massiva: 74% de la desforestació de la regió amazònica ocórrer en els terrenys a 50 km. dels dos costats de les carreteres més importants; violacions als DDHH, en especial dels drets col·lectius dels pobles indígenes i comunitats (1 milió 600 mil indígenes de 370 pobles i cultures) reconeguts per constitucions, Conveni 169 OIT i Declaració de NNUU sobre els Drets dels Pobles Indígenes. Soto Santiesteban, Gustavo, (2011, 9 de setembre), *Una mirada macroscòpica al conflicto del TIPNIS*, a <http://isiborosecure.blogspot.com/2011/09/una-mirada-macroscopica-al-conflicto.html>, consultat el 13 de juny de 2015.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERÇ,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Els Tractats de Lliure Comerç i la conformació de l'Aliança del Pacífic fan que el govern colombià vulgui accelerar la modernització i expansió portuària de Buenaventura per ser competitiu.

5 MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS

Els mecanismes de planificació que té l'Estat colombià, des del Govern nacional fins al municipal, han estat realitzats a Buenaventura sense comptar amb les comunitats afectades a l'hora de dissenyar-los, aprovar-los i implantar-los. El Govern colombià ha desconegut l'adquisició de títols col·lectius que, dins en el marc de la nova constitució política de 1991, van aconseguir les comunitats negres històricament assentades allà. Tampoc s'ha tingut en compte, a l'hora d'implantar-hi els megaprojectes, la territorialitat i l'existència de comunitats negres a Buenaventura, en particular als territoris de baixamar. En conseqüència, tampoc s'han dut a terme les consultes prèvies als megaprojectes amb les comunitats afectades, a què obliga la Constitució, l'article 169 de l'Organització del Treball (OIT) i la Llei 70, de la qual ja hem parlat.

L'ampli reconeixement dels drets de la població afrocolombiana als instruments internacionals de protecció dels drets humans, com ara el Conveni 169 (igual que en l'ordenament jurídic intern i en la jurisprudència constitucional), no s'ha materialitzat en garanties efectives per als drets de les comunitats que ocupen el territori afectat pels megaprojectes.

Cal insistir que els tractats internacionals de drets humans -com ara el conveni 169 de l'OIT, adoptat el 1991- prevalen en l'ordre intern i tenen rang constitucional⁹⁸. De la mateixa manera, les recomanacions dels òrgans dels tractats internacionals de drets humans tenen força jurídica interna i són part del Bloc Constitucional, tal com ha establert la Cort constitucional⁹⁹.

Encara sense haver-les portat a terme, el Govern colombià no més ha reconegut el dret a la consulta per comunitats negres d'àmbit rural a territoris que siguin de titulació col·lectiva organitzades en consells comunitaris.

L'estat colombià, amb el decret 1320 de 1998, va regular el procediment per implementar la consulta prèvia dels pobles indi-

98 Constitució Política de 1991, article 93: "Els tractats i convenis internacionals ratificats pel Congrés, que reconeixen els drets humans i que prohibeixen la seva limitació en els estats d'excepció, prevalen en l'ordre intern. Els drets i deures consagrats en aquesta Carta, s'interpretaran de conformitat amb els tractats internacionals sobre drets humans ratificats per Colòmbia"

99 Uprimny, Rodrigo, (2002, febrer), "El Bloque de Constitucionalidad en Colombia. Un análisis jurisprudencia y un ensayo de sistematización doctrinal", a Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans, "Compilación de jurisprudencia y doctrina nacional e internacional", Nuevas Ediciones Ltda., Bogotá, pàg.136.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

genes i tribals, assenyalant que només hauran de consultar els projectes que hagin d'afectar el territori dels resguards indígenes. Així, desconeix clarament el contingut de l'article 15 del Conveni 169 que preveu l'aplicació de la consulta prèvia a la "totalitat de l'hàbitat de les regions que els pobles interessats ocupen o utilitzen d'alguna altra manera"¹⁰⁰

No obstant això, l'Estat colombià no ha reconegut els drets sobre les terres de baixamar de Buenaventura, que és on aquestes comunitats es troben assentades. Al contrari, als processos d'atorgament de llicències ambientals, el Ministeri de l'Interior ha anat certificant que tot i la presència de comunitats negres als barris afectats, aquests col·lectius no podien fer ús del dret a la consulta prèvia establerta pel conveni 169 de l'OIT i reconeguda en l'article 44 de la llei 70 de 1993, a causa que aquestes comunitats negres estan ubicades en zones urbanes que no són susceptibles de ser titulades col·lectivament. En aquests articles, com s'ha dit anteriorment, queda clar que els pobles afrodes-

100 Comissió Colombiana de Juristes – Coljuristas, (2009), *Informe sobre la situación de derechos humanos y desplazamiento forzado de la población afrocolombiana que ocupa el territorio de bajamar de Buenaventura (Valle del Cauca)*. Bogotá: CCJ.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA

PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

L'impuls dels megaprojectes sense consulta prèvia ha afectat les comunitats negres, especialment al sector de la pesca tradicional.

cendents que ocupen o utilitzen aquestes zones tenen el dret a gaudir dels esmentats hàbitats, estiguin o no titulades les terres.

L'acte 005 de 2009 de la cort Constitucional també va establir que les comunitats negres urbanes de Buenaventura, especialment aquelles dels territoris guanyats al mar, són un subjecte col·lectiu d'especial protecció ja que el desplaçament forçat de les comunitats afrocolombianes genera greus riscos per a la seva forma de vida. Aquestes pràctiques del Govern han estat declarades inconstitucionals per la sentència T-025 de 2004, on es va assenyalar que les comunitats negres es trobaven davant de *"la impossibilitat de desenvolupar una vida comuna al territori que els identifica com a col·lectivitat. També debilita les seves estructures socials i polítiques, i els impedeix exercir el dret a la consulta prèvia com a mecanisme per a la protecció dels seus drets col·lectius"*¹⁰¹. En aquest sentit, la Cort Constitucional va identificar "el risc extraordinari de vulneració dels drets territorials col·lectius de les comunitats afrocolombianes pel desplaçament forçat intern" Per això, va precisar en l'Aute 005: *"[...] en parlar de territori no es fa referència només als titulats col·lectivament sinó als titulats de manera ancestral, en haver estat habitats per les comunitats afrodescendents a Colòmbia. El territori és una concepció integral que inclou la terra, la comunitat, la naturalesa i les relacions d'interdependència dels diversos components."*

En aquesta línia l'Aute 234 de 2013 de la Cort Constitucional reconeix que les comunitats negres urbanes han de ser escol-

tades, així mateix relata la realitat del desplaçament forçat dins de Buenaventura i les garanties que s'hi han d'establir per a aquesta població i per a les comunitats urbanes¹⁰².

Així doncs, l'Estat colombià incompleix aquestes normes a les comunitats de Buenaventura. Les ha exclòs de la possibilitat d'una consulta prèvia, sense tenir en compte que quan van arribar, ocupar i transformar el territori urbà dels barris d'aquesta ciutat, especialment en els de baixamar, hi van reproduir els seus usos, costums i cultura. Amb aquesta interpretació, el Govern tracta els i les habitants de Buenaventura de manera individual, considerant-los ciutadans amb fenotip negre, negant la seva condició de comunitat i violant, així, els seus drets col·lectius.

De la mateixa manera, el Govern no ha donat cap resposta a la petició feta el febrer de 2013 d'implementar la **Ruta ètnica**¹⁰³ establerta en l'acte 005 de 2009¹⁰⁴. Com a resposta a les afectacions que pateixen les comunitats negres, la Cort Constituci-

102 Auto 234 va sol·licitar a al Ministre de l' Interior i l'alcalde Municipal de Buenaventura: Situació de risc enfront de desplaçaments forçats intraurbans i / o intermunicipals als barris (i) Isla de la Paz, La cima, El Oriente i Bosque Municipal de la comuna 6 de Buenaventura (producte, entre altres, de la situació de violència i de la suspensió de processos de titulació de predis, així com de la intervenció amb maquinària pesada en aquests barris), i (ii) La Immaculada i Santa Creu de la comuna 5 (com a conseqüència, principalment, de la situació de violència generalitzada que es viu en aquest sector i del megaprojecte TCBuen). Projectes d'intervenció portuària i d'infraestructura, així com processos de consulta i participació que s'estan realitzant en cada un d'aquests barris. Cort Constitucional (2013), *Auto 234 de 2013*. M.P. Luis Ernesto Vargas Silva

103 "Ruta ètnica para la protección de los territorios étnicos". Departamento para la Prosperidad Social, a <http://www.dps.gov.co/contenido/contenido.aspx?catID=295&conID=3341&pagID=6217>, consultado el 19/4/2015

104 Cort Constitucional (2009), *Auto 005 de 2009*

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

onal va ordenar el disseny i aplicació de La Ruta Ètnica, com a mecanisme de protecció del dret fonamental dels grups ètnics sobre els seus territoris.

La Ruta ètnica per a la protecció dels territoris ètnics¹⁰⁵ aprovada a la Constitució Política de 1991 és un mecanisme definit en l'any 2008, pel govern nacional, en el marc del Projecte de Protecció de Terres i Patrimoni de la Població Desplaçada. - PPTP i en concertació amb autoritats i organitzacions ètniques (indígenes i negres). La Ruta ètnica té com un dels seus fona-

ments normatius en l'art. 63 de la constitució política que estableix que els territoris col·lectius són inembargables (no es poden donar com a garantia de préstecs), imprescriptibles (el dret sobre el territori no té un final en el temps) i inalienables (no es pot vendre, arrendar, donar, etc.). Malgrat aquestes formes de protecció donades per la Constitució, els territoris ètnics es veuen afectats a causa de la violència i dels impactes negatius de megaprojectes econòmics, monocultius, explotació minera, turística o portuària.

¹⁰⁵ La Ruta Ètnica part de: a) El reconeixement del territori com un dret fonamental dels grups ètnics, en tant ells constitueixen subjectes col·lectius de dret; b) El caràcter especial de les seves autoritats; c) El seu dret a la participació en el desenvolupament i en les decisions que els afecten mitjançant la consulta prèvia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

El megaprojecte del moll té previst acabar amb tots els barris de bajamar a Buenaventura desplaçant a la seva població. La intenció és fer-ho sense la consulta prèvia pertinent.

6 BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

A Colòmbia són molts els projectes i megaprojectes d'infraestructura urbana i rural que han estat imposats de manera arbitrària sense tenir en compte les dinàmiques i opinions de les comunitats. Això ha generat violència, desplaçament i aprofundeix la pobresa. Ara, al país hi ha tota una bateria d'instruments que miren de blindar les normes jurídiques dels megaprojectes i les grans infraestructures, per tal d'impulsar-los. Alhora, tenen l'objectiu de minvar i fer poc visible el dret a la consulta prèvia de les comunitats. El mateix Estat ha reconegut que més del 75% dels seus projectes d'interès nacional i estratègic tenen problemes ambientals, un 22% en tenen de consulta prèvia i un 20%, tenen problemes d'adquisició predial¹⁰⁶.

A les ciutats, el desenvolupament urbà ha estat regulat mitjançant els Plans d'Ordenament Territorial, coneguts com els

POT¹⁰⁷. Sovint han estat presentats com un mecanisme òptim de planificació territorial urbana. Òptim perquè de l'aplicació dels quals sortirien solucions als problemes de les persones de les ciutats, particularment en temes com els d'habitatge, mobilitat, espai públic, convivència, ocupació, sostenibilitat ambiental, democràcia o participació. Malgrat això, el que trobem a Buenaventura és més segregació social, fragmentació i pobresa urbana.

El Pla d'Ordenament Territorial de Buenaventura (POT), amb els seus megaprojectes d'infraestructura portuària i urbanística, tampoc va ser consultat amb les comunitats. El Ministeri de l'Interior va assenyalar que no era adient fer una consulta prèvia sobre aquest tema, tot i que exhortava l'Alcaldia a demanar

107 La llei 388 de 1997 va adoptar la figura del Pla d'Ordenament Territorial -POT com instrument de planificació territorial per a ciutats amb més de 100 mil habitants. El POT incorpora el marc normatiu de les ciutats, el règim de sòl que atorga drets i deures als seus propietaris, i els instruments de planificació, gestió i finançament del desenvolupament urbà. A: <http://www.alcaldiabogota.gov.co/sisjur/normas/Norma1.jsp?i=339> consultat el 8/5/2015.

106 Departament Nacional de Planeació <http://www.upme.gov.co/Memorias%20Convocatoria%20Redes%20de%20Alto%20Voltaje/DNP-PINES.pdf> consultat el 20/05/2015

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT,
CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT**
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

certificacions de presència o no de comunitats negres a cadascun dels projectes, obres o activitats descrits als components del POT.

Tampoc van ser consultades les mesures respecte a Buenaventura que recull el Consell Nacional de Política Econòmica i Social, considerat el màxim organisme de coordinació de la política econòmica a Colòmbia. Aquesta institució no dicta decrets però sí que dona la orientació de la política macro a seguir. Ho fa a través d'uns documents coneguts com CONPES i que es consideren estratègics.

El Pla d'expansió portuària va ser aprovat mitjançant el document Conpes N° 3342 de 2005 Pla d'expansió portuària 2005-2006. Estratègies per a la Competitivitat del Sector Portuari. Per implementar aquesta expansió portuària es va argumentar que al port marítim de Buenaventura es "presenta una alta saturació d'instal·lacions amb símptomes de congestió -en particular als tràfics relacionats amb els contenidors-, restriccions en la capacitat dels accessos terrestres i un calat insuficient per al volum de càrrega que hi circula" ¹⁰⁸

108 Consell Nacional de Política Econòmica i Social, Conpes 3342 de 2005 "Plan de expansión portuaria 2005-2006: Estrategias para la competitividad del sector portuario". pàgs 11 y 12. A: https://www.minambiente.gov.co/images/normativa/conpes/2005/conpes_3342_2005.pdf

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

**BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT,
CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT**

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

El pla d'expansió portuària sembla imparable. Milers de tràilers amb els seus contenidors entren i surten diàriament de Buenaventura.

S'han anat revisant els CONPES, afegint-hi i precisant-ne els projectes, però segueixen anat en la mateixa línia esmentada. Les estratègies que prioritzen els CONPES 3410¹⁰⁹, de l'any 2006, corresponen als propòsits de desenvolupament econòmic i empresarial dels anteriors documents CONPES: construcció de megaprojectes d'infraestructura, reformes urbanístiques que busquen desallotjar la població dels llocs on es faran aquestes grans obres i enfortiment de la governabilitat mitjançant les accions militars -i autoritàries- pròpies de la política de "seguretat democràtica". Per tal de justificar aquests projectes, generalment les polítiques del Govern sustenten la seva implementació en la situació de pobresa i de vulneració dels drets humans que pateix la població. El Govern argumenta que aquesta situació, presumptament, seria superada a través de les accions militars de la "seguretat democràtica" i de la inversió privada en obres d'infraestructura i explotació dels recursos naturals.

En l'enfocament anterior, l'estratègia de promoció del desenvolupament econòmic assenyalada en el CONPES 3410 col·loca l'èmfasi sobre l'atracció de la inversió estrangera, mitjançant mesures com l'adopció de la llei 963 de 2005¹¹⁰ que ofereix estabilitat jurídica als inversors; la signatura d'acords internacio-

nals; i la definició de Buenaventura com una de les Zones Econòmiques Especials d'Exportació -ZEEE¹¹¹.

D'altra banda, l'estratègia de promoció del desenvolupament econòmic del document CONPES 3410 contempla la Modernització de la infraestructura pel Desenvolupament Econòmic, ja que conté megaprojectes que haurien d'haver estat ser objecte de consulta amb la població afrocolombiana del territori de baixamar. Aquest component té accions relacionades amb la consolidació de Buenaventura com a nus portuari, logístic i industrial, infraestructura portuària, infraestructura viària i infraestructura fèrria, entre d'altres. El mateix document estableix que els governs nacional i municipal faran les seves accions orientades pel Pla d'Expansió Portuària (documents CONPES 3342 i 3355), com a un "*sistema integral orientat a la consolidació de Buenaventura com a ciutat port*".

Altres CONPES que mereixen ser citats per la seva importància i repercussió sobre la població, i que tampoc van ser consultats amb la població, són el CONPES 3476: "Importància estratègica dels macroprojectes d'habitatge d'interès social a Cali i Buenaventura" del 9 de juliol del 2007, el CONPES 3625: "*Concepte favorable a la nació per contractar emprèstits externs amb la banca multilateral fins a 40 milions de dòlars o el seu equivalent*".

109 El govern va aprovar el document Conpes 3410 de 2006 Política d'Estat per millorar les condicions de vida de la població de Buenaventura. Aquest document contempla l'execució a Buenaventura dels projectes d'infraestructura esmentats en els documents Conpes 3342 i 3355 de 2005, alhora que afegeix altres projectes de desenvolupament urbanístic.

110 Llei 963 de 2005 per la qual s'estableix una llei d'estabilitat jurídica per als inversors a Colòmbia.

111 Les ZEEE són creades amb la finalitat d'atreure inversions i reglamentades pel decret 1227 de 2002. Durant 50 anys ofereixen beneficis com ara exempcions fiscals sobre ingressos derivats de les exportacions, sobregiros a l'exterior, per a constructors d'obres d'infraestructura, en el pagament d'aranzels per la importació de béns de capital i inputs, així com una flexibilització a la baixa de les condicions laborals i la reducció en un 50% de les càrregues socials de l'empresa.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

**BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT,
CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT**

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

en altres monedes, destinat a finançar el programa de macroprojectes d'interès social Nacional -MISN" del 20 de novembre del 2009.

El CONPES 3476 fa referència a un "macroprojecte d'interès social nacional per a la reubicació de llars localitzades en zones d'alt risc, al sector sud de l'illa Cascajal del municipi de Buenaventura" ¹¹². Es tracta d'una obra destinada a reubicar 3.400 famílies de població afrocolombiana, amb l'objectiu que surtin dels barris de baixamar on viuen per construir-hi un moll turístic. La mesura seria contrària a l'article 16 del Conveni 169 que parla de la prohibició de treure els pobles de les terres que ocu-

pen. Pels habitants de les comunes¹¹³ aquest projecte d'habitatges no compleix amb les condicions de voluntarietat, dignitat i seguretat que haurien de respectar els processos de reassentament de població desplaçada, per això, és un desallotjament forçós de la població. Aquests habitatges no tenen en compte l'adequació cultural a la població afrodescendent i són molt lluny del mar, fet que dificulta que la població pugui seguir vivint d'acord a les seves formes de vida, relació i treball. Aquests principis són assenyalats als Principis Rectors dels Desplaçaments Interns (Principis 27 i 28)¹¹⁴.

El Pla Nacional de Desenvolupament (PND) 2014-2018, aprovat recentment amb el nom de **"Tots per un nou país, Pla Nacional de Desenvolupament (PND) 2014-2018"**, marca la polí-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT,
CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

112 Consell Nacional de Política Econòmica i Social, Document Conpes 3476 <http://www.observatoriovalle.org.co/wp-content/uploads/2012/05/Conpes-34762.pdf>, any 2007

113 Entrevistes realitzades a la comuna 5, abril de 2015

114 Comissió Colombiana de Juristes-Coljuristas, (2009)

En aquest cartell s'observa la decidida aposta de l'alcalde de Buenaventura pel desenvolupament i el creixement.

tica econòmica per aquest quadrienni fent una clara aposta pels megaprojectes i el extractivisme¹¹⁵. Representants a la Cambra pel partit Polo Democrático Alternativo (PDA) van anunciar una demanda d'inconstitucionalitat a aquesta norma¹¹⁶ perquè entenen que viola el dret fonamental a la consulta prèvia. Un Pla que, a més, *“no ha estat consultat prèviament amb les comunitats afectades pels projectes que s’hi desenvoluparan”*.

Una altra crítica important realitzada per congressistes indígenes fa referència a la desconsideració de les diversitats ètniques per part del PND: *“la multiculturalitat implica l’existència de diverses formes de comprendre el món. El Pla Nacional de Desenvolupament ha de tenir un caràcter intercultural al qual es reconeixin, incloguin i hi dialoguin les diferents concepcions sobre desenvolupament, benestar, producció o ús de recursos naturals, entre d’altres”*¹¹⁷.

El PND reforça la figura d'utilitat pública. Aquesta figura té rang constitucional i resulta d'extrema importància per a la realitza-

ció dels projectes d'interès nacional i estratègic ja que és la que permet l'expropiació dels drets de propietat sobre les terres, necessàries per desenvolupar aquests projectes. Al PND s'agilitzen i redueixen els tràmits i termes per a l'atorgament de llicències ambientals. Introdueix l' "expropiació exprés", que permet executar aquesta amb mecanismes administratius molt més àgils i expeditius.

Com que l'Estat no està habilitat per expropiar si no al·lega un motiu d'utilitat pública per fer-ho, el Govern colombià ha decidit «convertir» projectes que realment beneficien interessos privats en projectes que beneficien l'interès de la nació. Ho ha fet de forma unilateral i sense indicis de participació popular, la qual cosa no és una novetat del PND. L'arbitrarietat d'aquesta figura és utilitzada per imposar tot tipus de projectes (miners, hidroelèctrics, entre d'altres) però el text que s'ha aprovat del PND li dona diversos impulsos. D'una banda, l'article 50 estableix que el Govern "organitzarà" el Sistema Nacional de Projectes d'Interès Nacional i Estratègic com una estratègia de gestió pública per a la "optimització de procediments i tràmits" dels anomenats "Projectes d'Interès Nacional i Estratègic" (PINE).

Per la seva banda, l'article 52 estableix que sigui l'Autoritat Nacional de Llicències Ambientals (ANLA)¹¹⁸ qui tramiti de manera

115 Pla Nacional de Desenvolupament 2014-2018 <https://colaboracion.dnp.gov.co/CDT/Prensa/ArticuladoVF.pdf>

116 *“Les demandes es presentarien entre altres raons per violar el dret fonamental a la consulta prèvia, lliure i informada de les comunitats afrocolombianes, raizals i palenques, per promoure l'excés de delegació de facultats reglamentàries que es concedeixen al govern en una proporció important de l'articulat, per la violació del principi d'unitat de matèria, i per descomptat, per l'extralimitació del govern nacional sobre les altres autoritats, especialment el relacionat en matèria tributària i ambiental”* Polo Democrático Alternativo (2015, 6 de maig), Polo Democrático demandará el Plan de Desarrollo por irregularidades en el debate a: <http://www.polodemocratico.net/noticias/titulares/8277-polo-democratico-demandara-el-plan-de-desarrollo-por-irregularidades-durante-el-debate>

117 ONIC, (2015, 6 de maig), Bancada Indígena se pronuncia sobre el Plan Nacional de Desarrollo, a <http://cms.onic.org.co/2015/05/bancada-indigena-se-pronuncia-sobre-el-plan-nacional-de-desarrollo/>

118 Autoritat Nacional de Llicències Ambientals (ANLA) <http://www.anla.gov.co/portal/default.aspx>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

**BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT,
CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT**

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

integral i exclusiva els permisos i llicències ambientals requerits en l'execució dels -PINE (...) ¹¹⁹.

El pla de desenvolupament dona via lliure a la Comissió Intersectorial d'Infraestructura (CIIPE)¹²⁰ per decidir quins projectes considera d'Interès Nacional i Estratègic -els PIN - . També autoritza l'expropiació de béns per la via judicial o administrativa però, en realitat, els *"PINE no són més que projectes que en matèria econòmica segueixen sota la lògica extractiva"*¹²¹.

Aquests articles, per tant, donen tot el poder de decisió a un organisme netament governamental perquè decideixi quins projectes són d'interès social i estratègic, agilitzen els tràmits i llicències, i permeten una expropiació que, així concebuda, és més un despojo per la via legal que una legítima expropiació de béns. Perquè fos legítima i legal caldria que els motius d'utilitat pública exposats per expropiar fossin realment d'interès de tot-hom. També que, addicionalment, fossin consultats amb els que pateixen l'impacte directe d'aquests projectes. *"Si els PINES són, en el fons, una forma legalitzada de despojo val la pena preguntar-se pels beneficiaris de la locomotora de la infraestructura. És clar que algunes empreses es veurien beneficiades per aquesta regulació, en haver-se convertit en possibles gestores d'obres*

*amb inversions i guanys multimilionaris"*¹²². Més endavant, quan parlem dels megaprojectes a Buenaventura, veurem com algun d'ells ja s'ha plantejat acollir-se a aquesta figura dels PINE¹²³.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

**BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT,
CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT**

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

119 Pla Nacional de Desenvolupament <https://colaboracion.dnp.gov.co/CDT/Prensa/ArticuladoVF.pdf>

120 Creació i funcions de la Comissió Interseccional d'Infraestructura: <http://bit.ly/1SuuUf2>

121 Pàgina web Polo Democrático Alternativo

122 Castilla, Alberto, (2015, 1 de maig), *¿Plan Nacional de Desalojo?* Cámara aprobó en su totalidad el Plan Nacional de Desarrollo, Kavilando Consultat el 2 de maig de 2015 a: <http://kavilando.org/index.php/2013-10-13-19-52-10/conflicto-social-y-paz/3528-plan-nacional-de-desalojo>. Consultado 2 de mayo

123 Proyecto de Puerto Solo

7. LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

Un informe que la Caravana Internacional de Juristes va realitzar sobre Buenaventura el 2014, feia una crida a la responsabilitat de les empreses transnacionals que hi operen, especialment a les que ho fan al port. Aquesta organització de DDHH els recordava la situació de violència generalitzada que viu la ciutat i, en particular, tot el desplaçament intraurbà que hi té lloc. Per aquest motiu, els instava a ser molt conscients que, fins i tot en la seva probable bona intencionalitat, només per participar o invertir a Buenaventura es convertien indirectament en còmplices. *“Cal preguntar-se si qualsevol inversió responsable a Buenaventura pot tenir lloc abans que els problemes de la violència i impunitat s’hi resolguin”*, indicava ¹²⁴.

Com afirma la sociòloga i investigadora de l'Observatori del Deute en la Globalització Mónica Vargas en un informe recent¹²⁵ *“les empreses transnacionals, en tant que actors clau en el procés de globalització, són assenyalades de forma creixent per la*

*violació sistemàtica dels Drets Humans*¹²⁶. *Hi ha milers de tractats de protecció de les inversions globals que estableixen marcs jurídics vinculants a favor de les empreses, però no existeixen instruments que obliguin les transnacionals a respectar els Drets Econòmics Socials i culturals- DESC i el medi ambient”*.

Els últims 40 anys, les empreses transnacionals i els estats que els donen suport -tant aquells de les que són originàries com els estats receptors- han construït el que podria anomenar-se una 'arquitectura de la impunitat'. Es tracta d'una normativa abundant i vinculant que, a través dels tractats, dels acords de comerç i inversions, de les resolucions d'institucions internacionals com ara l'Organització Mundial del Comerç, el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, i dels mecanismes de resolució de disputes inversor-Estat, ha conferit un enorme poder econòmic, jurídic i polític a les empreses transnacionals.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES: POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

¹²⁴ Caravana Colombiana de Juristes (2014)

¹²⁵ Vargas, Mónica, (2015, abril) *Extraterritorialitat . Mecanisme de control davant la vulneració de drets per empreses transnacionals*. Observatori del Deute en la Globalització-ODG

¹²⁶ Vegeu al respecte la Pàgina de la Campanya Global per aturar la impunitat de les transnacionals: <http://www.stopcorporateimpunity.org/>

Una definició completa i clara sobre què són les empreses transnacionals (ETN) és la següent ¹²⁷ *“són entitats o grups d’entitats econòmiques que realitzen activitats en més d’un país, qualsevol que sigui la forma jurídica que adoptin tant al país d’origen com al país de l’activitat, considerades tant a títol individual com col·lectiu. Una empresa transnacional és tota aquella empresa que està constituïda per una societat matriu, creada de conformitat amb la legislació del país en què es troba instal·lada, que s’implanta al seu torn en altres països mitjançant inversió estrangera directa o altres pràctiques econòmiques-financeres, sense crear empreses locals o mitjançant filials que es constitueixen com a societats locals, d’acord amb la legislació del país destí de la inversió. Les empreses transnacionals, com totes les persones jurídiques, tenen l’obligació de respectar les normes jurídiques sota pena de patir sancions si no ho fan, tant a escala nacional com internacional, situació que sorgeix de l’anàlisi dels instruments internacionals vigents, i inclou els drets humans. El reconeixement de les obligacions de les persones privades -incloses les persones jurídiques- en matèria de drets humans, i de la seva responsabilitat en el cas d’incórrer en violacions als mateixos, queda consagrada a l’Article 29 de la Declaració Universal dels Drets Humans i es referma en la doctrina i nombrosos convenis internacionals, especialment pel que fa a la protecció del medi ambient”*.

El Dret Internacional dels drets humans ha considerat tradicionalment l’Estat com l’únic responsable de respectar, garantir i assegurar el gaudi dels drets per part de les persones sota la seva jurisdicció¹²⁸. Ara bé, per poder assegurar-lo efectivament, els Estats també haurien de mirar de controlar les activitats dels actors no estatals, entre els quals es troben les empreses transnacionals, quan aquestes activitats suposin un perill per a la garantia de certs drets humans.

Aquest és el sentit de les Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights quan s’assenyala que l’obligació de protegir els drets humans *“inclou la responsabilitat de l’Estat d’assegurar que els ens privats o els individus, incloent les empreses transnacionals sobre les que exerceixen jurisdicció, no privin els individus dels seus drets econòmics, socials i culturals. Els Estats són responsables per les violacions ... que resultin de la seva omissió del deure de controlar la conducta d’aquests actors no estatals”*¹²⁹.

¹²⁷ Campanya global per aturar la impunitat de les transnacionals, (2014, desembre), *Ideas y propuestas para avanzar hacia un Tratado Internacional de los Pueblos para el Control de las Empresas Transnacionales Documento para consulta global*, a: <http://www.stopcorporateimpunity.org/wp-content/uploads/2015/02/PeoplesTreaty-ES-dec2014-1.pdf>

¹²⁸ Principis Rectors de Drets Humans per a Empresas de l’ONU, conegut com “Marc Ruggie”. Rulli, Mariana; Justo, Juan Bautista (2012) *Guia de drets humans per a empreses* : protegir, respectar i remeiar: tots guanyem, a ed – Buenos Aires: Programa Naciones Unidas per al Desenvolupament - PNUD; Xarxa Argentina Pacte Global, a: http://comunicarseweb.com.ar/download.php?tipo=acrobat&view=1&dato=1372874218_Guia_de_Derechos_Humanos_para_empresas_-_Red_Argentina_del_Pacto_Global.pdf

¹²⁹(1997, gener) *Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights*, a: https://www1.umn.edu/humanrts/instree/Maastrichtguidelines_.html
Consultat a 29/05/2015

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D’UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D’UN PORT

L’OMBRA DE L’ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Segons explica Mònica Vargas¹³⁰, pel que fa a la relació entre l'Estat i els actors privats, els Principis de Maastricht-PM apunten l' "obligació de protegir", cosa que implica l'obligació dels Estats de regular (adoptar totes les mesures necessàries, incloent mitjans diplomàtics), per assegurar que aquests actors no anul·lin ni rebaixin el gaudi dels DESC. Aquesta obligació s'aplica, particularment, en els següents casos:

- L'actor no estatal té la nacionalitat de l'Estat en qüestió
- L'empresa, la companyia matriu o la societat que exerceix el control, té el seu centre d'activitat, està registrada o domiciliada o té la seva principal seu de negocis, desenvolupant-hi activitats comercials substancials, a l'Estat en qüestió¹³¹.
- Quan la conducta que viola els DESC constitueix una violació d'una norma imperativa al dret internacional. Aquí els Estats han d'exercir la jurisdicció universal sobre els responsables o transferir-los legalment a la jurisdicció adequada.

Pel que fa a l'acció exterior de la Unió Europea, un punt de referència per conèixer quines possibilitats hi ha d'actuació respecte a les empreses transnacionals i els estats cal anar a l'Article 21

del Tractat de Lisboa que, segons analitza Mònica Vargas, presenta debilitats alhora que aspectes positius¹³². *"En referir-se a la Unió Europea directament, i no als Estats de forma específica, ofereix poques oportunitats per obligar a l'aplicació dels principis que estipula en l'acció externa dels estats membres o de les seves institucions de forma individual. La seva capacitat coercitiva és bastant reduïda, ja que permet actuar quan es comprova que una acció d'alguna institució de la Unió o d'un Estat membre, es basa en el Tractat sobre el Funcionament de la Unió Europea i és contrària a l'Article 21. No obstant, l'article pot ser útil a l'hora d'influir sobre les polítiques comunitàries en si la qual cosa pot permetre, de forma indirecta, incidir sobre actors públics però també privats".*

Pel que fa al coneixement de les polítiques i normes que l'Estat Espanyol té respecte de les activitats empresarials i comercials a l'exterior, fa un any es va aprovar la Llei 2/2014, de 25 de març d'Acció i Servei Exterior del Estat¹³³. En aquesta llei s'exposen com a principals objectius mirar d'enfortir la presència internacional d'Espanya i reforçar la seva imatge al món, consolidar i reforçar la credibilitat d'Espanya a l'exterior per augmentar-ne l'exportació de béns i serveis, atraure capitals i facilitar la implantació i expansió d'empreses espanyoles al món, enfortir la participació en el procés d'integració europea de forma harmònica amb la Política Exterior i de Seguretat Comuna de la Unió

¹³⁰ Vargas, Mònica, (2015, abril)

¹³¹ "D'acord amb Pigrau (2015), els criteris més utilitzats per determinar el domicili d'una empresa, estipulats per la International Legal Association (ILA) a Sofia Guidelines on Best Practices for International Civil Litigation for Human Rights Violations (Sofia, 2012), són: el lloc on té la seu o on està vigent la legislació sota la qual es va crear la empresa; el lloc on té la seva administració central i el lloc on l'empresa té les seves principals activitats comercials." Vargas, Mònica, (2015, abril)

¹³² Vargas, Mònica, (2015, abril)

¹³³ Llei 2/2014, de 25 de març d'Acció i Servei Exterior de l'Estat <http://observatorio.icam.es/docs/BOE-A-2014-3248acci%C3%B3n%20y%20servicio%20exterior%20del%20estado.pdf>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO EN LATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Europea així com les finalitats del Servei Europeu d'Acció Exterior. Entre els seus objectius també destaquen la coordinació de l'Acció Exterior d'Espanya amb la dels estats que integren la Comunitat Iberoamericana de Nacions, donar assistència i protecció als espanyols, i donar suport a la ciutadania espanyola i a les empreses espanyoles a l'exterior.

Alhora, la política exterior afirma que s'inspira en principis com el respecte de la dignitat humana, la llibertat, l'Estat de Dret. També diu que defensa els principis de la Carta de les Nacions Unides així com aquesta Llei estipula que l'Acció exterior en matèria de Drets Humans ha de promoure el compliment de les directrius de drets humans de la Unió Europea¹³⁴. Tot i això, com indica Mónica Vargas¹³⁵ *“a la Llei no figuren mecanismes que permetin assegurar de forma vinculant el respecte dels drets humans o els DESC a l'acció exterior del govern espanyol... Si bé s'hi afirma la intenció de promoure la internacionalització de les empreses privades espanyoles en sectors com el turisme, l'energia, la construcció i les infraestructures, no s'estipulen mecanismes de vigilància i monitoratge del respecte dels drets humans per part d'aquestes empreses. Referent a això, l'Estratègia d'Acció Exterior (MAEC 2015, 77) es manté en la línia voluntària de la Responsabilitat Social Corporativa (...) D'altra banda, si bé l'Estratègia d'Acció Exterior es refereix al principi de Coherència de Polítiques per al Desenvolupament, no estableix mecanismes que permetin fer efectiu aquest principi en espais particular-*

ment delicats en termes de la protecció del medi ambient i del respecte dels DESC”.

Acabant aquest breu repàs podem veure com el que existeix a nivell internacional són les normes voluntàries. En aquest sentit, se'n poden destacar, entre d'altres:

- Les “Línies Directrius de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) per a empreses multinacionals” (1976).
- La “Declaració Tripartita de principis sobre les empreses multinacionals i la política social”, Organització Internacional del Treball-OIT (1977).
- El “Pacte Mundial” o Global Compact, afavorit per l'ONU (1999).
- La Resolució 17/4 “Principis Rectors sobre les empreses i els Drets Humans”, del Consell de Drets Humans de l'ONU (16/06/2011).

Per tot això, des de la Plataforma 2015 que integra 11 ONG espanyoles es considera que les empreses transnacionals s'han convertit en poderosos agents que condicionen directament o indirectament les lleis que es dicten en els seus propis països i en països tercers. *“Mentre les companyies multinacionals protegeixen els seus contractes i inversions a través d'una multitud de normes, convenis, tractats i acords que conformen un nou Dret Corporatiu Global, l'anomenada lex mercatoria, no hi*

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

¹³⁴Es poden consultar les directrius en aquest enllaç http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries/r10101_en.htm

¹³⁵ Vargas, Mónica, (2015, abril)

ha contrapesos suficientes ni mecanismos efectivos per controlar els seus impactes socials, laborals, culturals i ambientals"¹³⁶. El Dret Internacional dels Drets Humans i el Dret Internacional del Treball es veuen incapaços de contrarestar l'expansió del Dret Internacional del Comerç com a fonament de tota l'arquitectura econòmica globalitzada.

En aquest context, diferents moviments socials, pobles originaris, sindicalistes, juristes, activistes i víctimes de les pràctiques de les multinacionals venen defensant des de fa anys la necessitat d'establir mecanismes efectius per al control de les empreses transnacionals. Gràcies a aquest esforç, des de juny del 2014 s'ha obert un espai d'actuació nou a les Nacions Unides. Es tracta de la Resolució 26/9 del Consell de Drets Humans *"Elaboració d'un instrument jurídicament vinculant sobre les empreses transnacionals i altres empreses pel que fa als drets humans"*¹³⁷. El procés pot ser molt llarg, però el grup de treball intergovernamental que comenci a elaborar l'instrument vinculant ja ha estat activat el 2015. Aquesta iniciativa constitueix un avenç considerable per disposar de normes vinculants que obliguin les empreses transnacionals a respectar els Drets Humans. De forma paral·lela, la societat civil internacional, en el marc de la *Campanya per desmantellar el poder de les transnacionals i posar fi a*

la seva impunitat, comptant amb el suport d'un equip de persones expertes en el Sistema Internacional dels Drets Humans, ha redactat el *"Tractat Internacional dels Pobles"*¹³⁸. Concretament, es tracta d'una eina política que esbossa una visió alternativa del Dret i de la Justícia, afirmant el paper dels pobles com a subjecte polític protagonista. Afirma que és en ells on s'han d'originar les lleis i normes per un sistema polític, econòmic i jurídic que assegurí que la responsabilitat exterior de les grans empreses estigui totalment subjecta als drets humans i als DESC. Alhora, l'interès que comporta aquest Tractat s'ubica en una redefinició dels crims a partir de les pròpies comunitats afectades.

7.1 Les empreses catalanes i l'acció exterior de la Generalitat

Els darrers mesos, el Parlament i el Govern de Catalunya, empenyos per les mobilitzacions i les demandes de la societat civil catalana, han expressat de manera reiterada la seva voluntat de vetllar perquè els drets humans siguin respectats a tot el món per part de tots els actors catalans que actuen més enllà de les seves fronteres. En efecte, el mes de desembre de 2014 el Parlament va aprovar la Llei 16/2014, de 4 de desembre, d'Acció Exterior i de Relacions amb la Unió Europea¹³⁹. D'altra banda, el passat 22 d'abril va aprovar el Pla Director de Cooperació al Desen-

136 Zubizarreta, Juan Hernández; González, Erika; Ramiro, Pedro, (2014) *Tratado internacional de los pueblos para el control de las empresas transnacionales. Una apuesta desde los movimientos sociales y la solidaridad*. Revista: Cuadernos de Trabajo, Hegoa, número 64.

137 Vegeu: *Elaboration of an international legally binding instrument on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights*; la nota de premsa de CETIM; i la del Transnational Institute.

138 Campanya Global per aturar la impunitat de les transnacionals, (2014, desembre)

139 Llei 16/2014, de 4 de desembre, Llei d'Acció Exterior i de Relacions amb la Unió Europea: http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-13367

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

volupament des de 2015 fins a 2018¹⁴⁰. Finalment, a la reunió del Consell Executiu del 26 de maig del 2015 va aprovar el Pla Estratègic d'Acció Exterior i de Relacions amb la Unió Europea 2015-2018, que es contempla en l'article 15 de la Llei d'Acció Exterior. **Els tres textos defensen la necessitat de protegir els drets humans.**

D'aquesta manera, la Llei 16/2014, del 4 de desembre, d'Acció Exterior i de Relacions amb la Unió Europea promou la defensa de la pau, els drets humans i el desenvolupament humà sostenible (article 4, punt f), així com la garantia de la coherència de les accions de promoció de la internacionalització econòmica de Catalunya amb els Principis Rectors de les Nacions Unides sobre les empreses i els drets humans, vetllant sempre pel respecte a aquests en qualsevol acció que es dugui a terme (article 12 . 2. i). Aquest sentir de la Llei també queda recollit als seus articles 13, 26.c., 27, 34 i 36, on es reconeix la necessitat de dur a terme polítiques de promoció i de reconeixement de les organitzacions socials que promouen i realitzen tasques en àmbits com són el desenvolupament humà sostenible, la cooperació i ajuda al desenvolupament, foment de la pau i defensa dels drets humans, així com de cohesió social en aquells països on operi.

Per la seva banda, el Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2015-2018 considera la defensa, la protecció i la garantia dels drets humans, individuals i col·lectius com l'eix principal de

la seva acció en matèria de cooperació al desenvolupament. Finalment, el Pla Estratègic d'Acció Exterior, dins del seu tercer objectiu estratègic, contempla la construcció d'una política pública coherent i cohesionada, vetllant per la integració de l'enfocament de foment de la cultura de pau i la defensa dels drets humans en totes les polítiques i intervencions en matèria d'acció exterior de Catalunya.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

140 Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2015-2018 <http://web.gencat.cat/es/actualitat/detall/Pla-director-de-Cooperacio-al-Desenvolupament-2015-2018-00001>

8. EMPRESAS I DRETS HUMANS A COLÒMBIA. LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

Les empreses multinacionals que han optat per avançar les seves activitats en forma “responsable” utilitzen els “Principis rectors sobre empreses i drets humans”, adoptats pel Consell de Drets Humans de les Nacions Unides l'any 2011 i recollits en l'anomenat “Marc Ruggie”, com a guia per a les seves actuacions en aquesta matèria¹⁴¹. Ja vam veure anteriorment que les empreses s'hi acullen voluntàriament i que l'incompliment d'aquests principis no significa la penalització a les empreses.

Els continguts comprenen des de nocions generals en matèria de drets humans fins a recomanacions específiques, orientades a permetre a les empreses actuar eficaçment. Això inclou bones

pràctiques en matèria de compromís polític, diligència deguda, avaluacions de risc i impacte en drets humans, promoció de la participació pública (particularment dels actors més rellevants), integració de resultats, monitoratge i difusió. Totes aquests directrius es conjuguen amb propostes per a la implementació dels principis del Pacte Global en àrees específiques, com ara drets laborals, medi ambient i lluita contra la corrupció.

Aquests principis orienten i estableixen les corresponents competències, tant de l'Estat com de les empreses. Pel que fa a l'Estat quant a l'«obligació de protegir les persones davant els abusos dels drets humans comesos per tercers, incloses les empreses, mitjançant adequades activitats de reglamentació i submissió a la justícia. Aquesta protecció constitueix la base mateixa del règim internacional de drets humans». Pel que fa a les empreses, quant a l'obligació de respectar els drets humans, cosa que significa actuar amb la deguda diligència per tal de no vulnerar els drets de tercers, així com de reparar les conseqüències negatives de les seves activitats.

141 La xarxa del Pacte Global a l'Argentina va desenvolupar una guia sobre empreses i drets humans que inclou una anàlisi detallada dels Principis Rectors, recomanacions per a la seva implementació i també eines -com ara indicadors de qualitat i avaluació, anàlisi d'experiències reeixides d'informació pràctica- que ajudaran les empreses a conèixer i operar al nou context fixat pels Principis Rectors de Drets Humans per a Empreses de l'ONU, conegut com “Marc Ruggie”. Rulli, Mariana; Justo, Juan Bautista, (2012) a: http://comunicarseweb.com.ar/download.php?tipo=acrobat&view=1&dato=1372874218_Guia_de_Derechos_Humanos_para_empresas_-_Red_Argentina_del_Pacto_Global.pdf

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESAS I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA**
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

El primer criteri que es desenvolupa als 10 primers principis recitors queda definit així: *“protegir la causa última de la difícil situació dels drets humans en relació amb les empreses, resideix en les llacunes de gestió derivades de la globalització. Són llacunes que han sorgit entre l’abast i els efectes de les forces i actors econòmics, d’una banda, i entre la capacitat de les societats per gestionar les seves conseqüències adverses, de l’altra. Aquestes llacunes de gestió creen un entorn permissiu per a actes il·lícits de tot tipus de les empreses, sense que hi hagi sancions o reparacions adequades. El nostre problema fonamental és com reduir i, en definitiva, superar les llacunes relacionades amb els drets humans”* (J. Ruggie, Informe final 2008)¹⁴².

Per al cas de Colòmbia són especialment significatius els següents principis:

Principi 1. Mesures apropiades de protecció. *El Principi 1 proposa un criteri internacional àmpliament acceptat, d’acord amb el qual “Els Estats han de protegir contra les violacions dels drets humans comeses en el seu territori i / o la seva jurisdicció per tercers, incloses les empreses. A aquest efecte han d’adoptar les mesures apropiades per prevenir, investigar, castigar i reparar aquests abusos mitjançant polítiques adequades, activitats de reglamentació i submissió a la justícia”. Protegir implica, així, dissenyar i posar en pràctica mesures reguladores tendents a impedir a qualsevol subjecte la realització de conductes lesives. Per això, la manca de la deguda diligència en les autoritats governamentals (per evi-*

tar que tercers vulnerin els béns jurídics que protegeixen els drets humans), implica la responsabilitat estatal, malgrat que les conductes danyoses no siguin directament atribuïbles a òrgans o funcionaris de l’Estat.

Principi 2. Un missatge clar a les empreses. *Per complir aquest deure de protecció, el primer que han de fer els Estats és donar un missatge clar a les empreses domiciliades al seu territori i / o jurisdicció, en especial a aquelles que actuen a l’estranger, i manifestar sense embuts que esperen d’elles un cabal respecte als drets humans en totes les seves activitats. En aquest pla no hi ha lloc per ambigüitats, tot i que -cal aclarir-ho- l’omissió estatal en explicitar aquesta exigència no implica de cap manera que aquest deure, a càrrec de les empreses, es vegi dispensat o relativitzat.*

Principi 7. Zones de conflicte. *La funció de protecció cal que s’aprofundeixi en zones afectades per conflictes, ja que en elles el risc de violacions als drets humans augmenta. En aquests casos, els Estats han d’actuar eficaçment per tal d’evitar que les empreses -especialment les transnacionals- s’involucrin en abusos. És per això que han d’assistir-les des de l’inici mateix del potencial conflicte, i penalitzar tota falta de cooperació.*

En cas que aquesta tasca preventiva no tingui efecte, tota empresa implicada en greus violacions ha de rebre la més contundent resposta del Govern, incloent la denegació de suport i serveis públics, amb l’objectiu d’impedir la seva futura contractació, implementant mesures multilaterals i ac-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D’UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D’UN PORT

L’OMBRA DE L’ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

tiuant les responsabilitats civils, administratives o penals de les empreses domiciliades o operatives en el seu territori i / o jurisdicció.

Però una cosa és l'adopció d'aquests principis com a declaració i una altra, molt diferent, és el nivell de compliment dels mateixos. La revisió dels casos de violència exercida per les empreses multinacionals, en connivència amb organitzacions paramilitars i també amb l'Exèrcit i la Policia, per operar en territoris colombians, deixa un balanç preocupant pel que fa a desaparicions forçades, assassinats, violència sexual i desplaçament forçat. Tot plegat, afecta a persones treballadores d'aquestes empreses, a

sindicalistes i a les comunitats on s'han instal·lat. Són pocs els casos, tant a Colòmbia com als diferents països on l'empresa multinacional hi té la seu, en què la Justícia hi ha pogut actuar respecte aquests crims, i malgrat comptar amb proves fefaents. Són famosos els processos de la bananera Chiquita Brands¹⁴³ o de la minera Drummond¹⁴⁴.

143Valencia, León (2011, 28 de maig), *Chiquita Brands y la reparación en Urabá*, *Semana*, a: <http://www.semana.com/opinion/articulo/chiquita-brands-reparacion-uraba/240477-3>

144 Verdad Abierta (2014, 26 de juny), *El lado oscuro del Carbón en el Cesar*, a: <http://www.verdadabierta.com/otros-negocios-criminales/5368-el-lado-oscuro-del-carbon>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIURE COMERC, L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA. LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La violència exercida per algunes empreses multinacionals amb la possible connivència amb altres actors armats, paramilitars en el cas colombià, sempre ha estat motiu de preocupació per a les organitzacions de Drets Humans.

L'estratègia de violència duta a terme ens mostra, entre moltes altres afectacions, xifres que parlen per elles mateixes¹⁴⁵

- A 6 departaments amb població afrocolombiana es genera el 43% del total del desplaçament forçat de tot el país.
- Des de fa 26 anys, s'assassina una mitjana d'un sindicalista cada 3 dies.
- El 1986 la taxa d'afiliació de treballadors als sindicats era del 14%. 26 anys després és de només el 3.9%.
- El 60% dels sindicalistes que assassinen al món són morts a Colòmbia. Representen el 0,0002% del total mundial de sindicalistes.

Si bé ja és difícil que existeixin organitzacions sindicals en general, al sector portuari ho és encara més. També és difícil conèixer les normes laborals de les empreses ja que són mesures unilaterals fixades per aquestes, i no fruit d'una negociació col·lectiva.

Un dels únics convenis internacionals que regeix al sector portuari és el Conveni 137 de l'Organització Internacional del Treball (OIT). Es refereix a les repercussions socials dels nous mètodes de

manipulació de càrregues als ports. Colòmbia no l'ha ratificat¹⁴⁶. encara que sí que ho va fer amb el Conveni 154 de la mateixa OIT sobre negociació col·lectiva.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

**EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA**

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

145 Ponència de Francisco Ramírez Cuéllar, advocat especialista en drets humans i sindicalisme, de l'equip jurídic de la Centra Unitària de Treballadors -CUT- Universidad Javeriana, maig 2015.

146 Organización Internacional del Trabajo (OIT)(1973) Conveni 137 sobre el treball portuari, 1973 http://www.ilo.org/dyn/normlex/es/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312282:NO

8.1 Accidents laborals mortals i infraccions laborals al port de Buenaventura

Amb l'objectiu de tenir algunes dades d'allò que succeeix al sector portuari, el senador Alexander López Maya va realitzar una sol·licitud d'informació, per via oficial, al Ministeri de Treball: *"Relacionar les que relles administratives radicades en seu territorial del Ministeri del Treball, l'objecte de les quals sigui la denúncia d'irregularitats en matèria laboral, terciarització laboral o altres, en els casos dels treballadors de la Societat Portuària de Buenaventura o altres operadors del Terminal Marítim de Buenaventura, durant les vigències 2013, 2014, i 2015"*.

De la resposta rebuda¹⁴⁷, hem pogut extreure les següents dades. que són les més remarcables:

Accidents laborals mortals al port de Buenaventura:

De gener de 2013 a abril de 2015 hi ha hagut 9 accidents de treball mortals a les empreses que han estat objecte d'intervenció pel Ministeri de Treball. I 11 intervencions en relació a qüestions de salut ocupacional i riscos laborals.

El 2015, el Ministeri de Treball va investigar una querella del Sindicat de Treballadors Portuaris especialitzat de Contenidors – "SINTRAPORTECSA" – contra l'empresa Terminal Especialitzat de Contenidors de Buenaventura-TECSA per atemptar contra el dret d'associació sindical.

TCBuen va tenir una actuació del Ministeri de treball en 2013 per "Evasió, elusió, aportacions parafiscals, ..."

DATA CONTROL SA, empresa del grup GEPSA el 2013 va tenir dues intervencions per "Altres normes laborals" i "Evasió, elusió, aportacions parafiscals, ...", i el 2014 una altra "Per no reportar un accident laboral"

Així mateix, la Societat Portuària Regional de Buenaventura, SA (SPRBUN) va respondre el 28 de maig del 2015 a les inquietuds manifestades pel senador Alexander López sobre els accidents laborals mortals que van tenir lloc a les seves instal·lacions entre els anys 1997 i 2014. Hi va haver un total de 28 accidents fatals en un període de 18 anys. Aquestes xifres no cobreixen la totalitat d'accidents laborals succeïts a la zona portuària de Buenaventura, ja que a més de la SPRBUN també hi operen TCBuen, la Societat Portuària de Cementeras Asociadas SA (Cemas) i Lizcamar Ltda.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

147 Font: Ministerio de trabajo: RESPUESTA A SOLICITUD DE INFORMACIÓN HSALM-763-15 DEL 27 DE ABRIL DE 2015, de 26/5/2015 formulada por el senador Alexander López

9 UN MAR DE MEGAPROJECTES

Aquesta és la llista dels megaprojectes que actualment hi ha en curs i projectats a Buenaventura a tota la seva badia. La majoria afecten de forma directa els barris de baixamar, un territori on es lliuren dues guerres: la del anomenat “progrés” i la del “re-busque”; la d’implantació de megaprojectes i la de continuïtat de formes de vida de la població afrodescendent. La població local viu enmig d’una violència que viola tots els seus drets humans, col·lectius i individuals, que amenaça i compleix amb el despojo a aquests territoris i amb el desplaçament de la seva gent. Aquestes són algunes de les reflexions d’habitants de baixamar que hem recollit sobre aquest tema:

- “Aquests terrenys els vam guanyar al mar. Tots els caps de setmana treballàvem en minga per omplir amb greda, escombraries i serradures els carrers. Ens va tocar aguantar les mosques, les males olors i les malalties per poder tenir una casa a prop del mar i així poder sortir en llanxa a treballar en la pesca”.
- “Ara ens volen treure perquè diuen que és una zona d’alt risc i estan preocupats per la nostra seguretat. Però després que ens hagin tret, aquí al nostre territori hi construïran construir hotels, restaurants, magatzems, oficines...”

- “Aquesta preocupació pel risc és falsa: els interessa quedar-se amb la terra que és nostra”

- “Ningú ens ha consultat si ens en volem anar

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

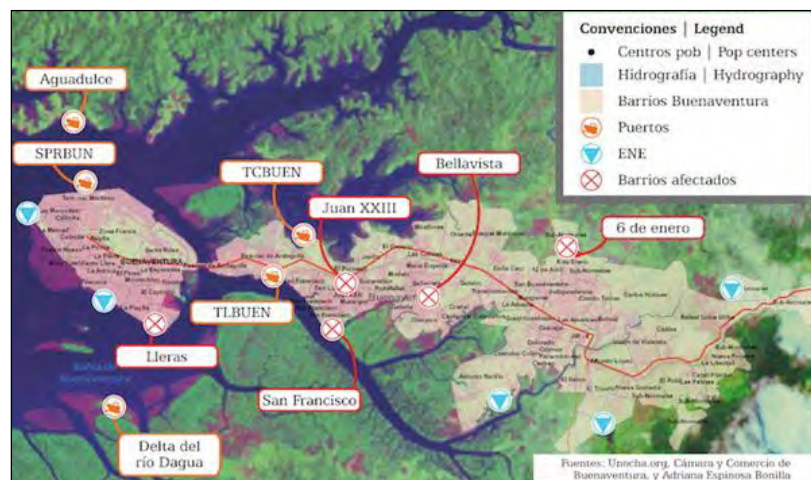

9.1 Ampliació de la societat portuària Regional (Spburn)

La Societat Portuària Regional de Buenaventura va aconseguir l'ampliació del seu actual contracte de concessió per 20 anys més i va establir les bases del seu pla d'expansió per al futur. El propòsit és passar dels 10 milions de tones de càrrega que té actualment a 18 milions l'any 2033¹⁴⁸. Per a això requereix inversions superiors als \$ 450.000 milions. El creixement de l'actual terminal forma part del Pla Mestre d'Inversions en Infraestructura, avalat pel Govern Nacional. L'expansió d'aquest port implica afectacions a la comuna 1, al barri de Las Mercedes, al barri de La Calimita i a l'antiga zona portuària.

Font: Alcaldía Municipal de Buenaventura.
Proyectos estratégicos al port de Buenaventura

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

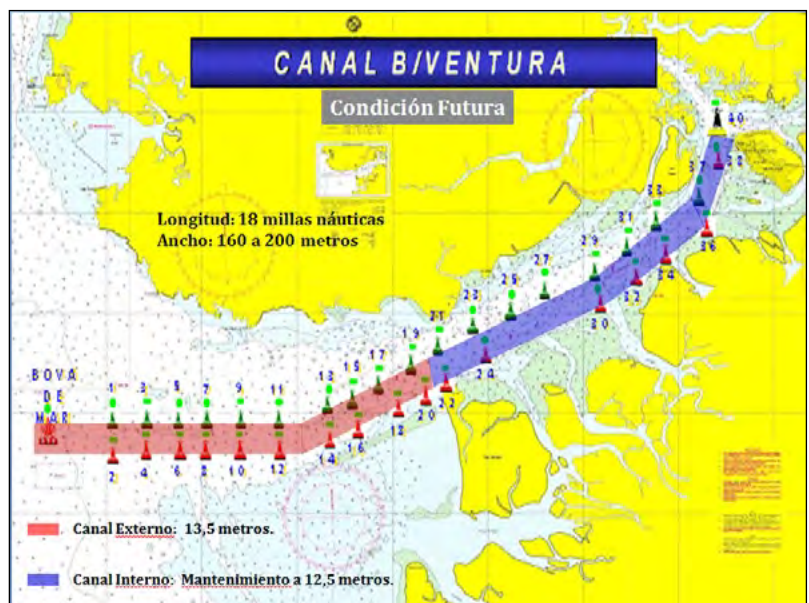
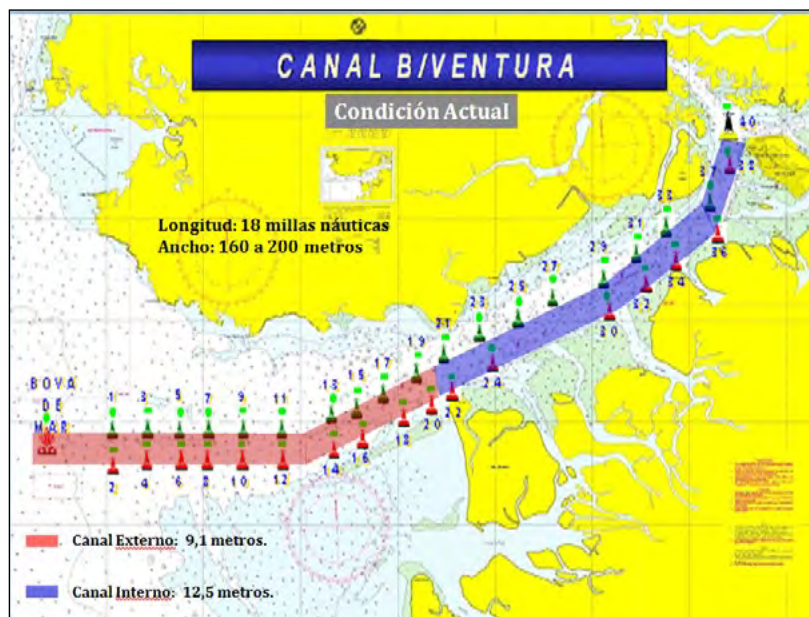
DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

148 El País de Cali (2011, 16 de maig), Grupo empresarial le apuesta a la inversión en Buenaventura a: <http://bit.ly/1FJRmxa>

Font: Sociedad Portuaria Regional de Buenaventura S.A, 2013

9.2 Moll portuari Bahía de la Cruz i complex turístic i hotelier

El moll (*malecón*) és una proposta de transformació urbana que vol desenvolupar l'explotació turística i comercial del port. Tindrà uns quatre quilòmetres i es contempla fer-ho en l'àrea de baixamar, vorejant l'illa de Cascajal pel costat sud-occidental.

La construcció del moll es durà a terme en quatre fases. La primera inclou la construcció d'una zona comercial i turística que afecta una àmplia zona del barri Pueblo Nuevo i la zona comer-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPIRES TRANSNACIONALS

EMPIRES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

cial del port. Es contempla la construcció d'un complex hotel·ler a la vora del mar, un Centre de Convencions, complexos comercials i oferta urbana de béns públics i privats per al desenvolupament immobiliari i empresarial.

Les altres fases, projectades en cinc anys, afecten conflictives zones de baixamar que es caracteritzen per ser controlades per grups armats. La seva construcció està prevista al sud de l'illa Cascajal on estan ubicats, entre altres, els barris Viento Libre, Alfonso López, Alberto Lleras Camargo ("el Lleras") i Palo Seco. És en aquests barris és on registren els nivells més alts de confrontació armada i d'accions de violència extrema.

Des del 2006, any en què s'ha vingut promovent el projecte, s'han succeït les pressions i l'increment de la violència per part de grups paramilitars perquè la gent vengui o abandoni les seves cases. Als barris Muro Yusti, La Playita o Alfonso López, els actors armats segueixen imposant la seva lògica de terror, fet que ha estat aprofitat per especuladors de terra per comprar a preus irrisoris.

El megaprojecte *Malecón* s'inscriu en el marc de l'expansió portuària i la preparació d'infraestructura hotel·lera. Vol atendre les demandes de visitants que, per oci o feina, arribarien a Buenaventura. El megaprojecte preveu la reubicació d'unes 3.000 famílies que viuen a les zones de baixamar de l'illa El Cascajal, concretament des dels barris Sant Antoni "Sanyu" fins a Pascual d'Andagoya, antic "Palo Seco". El Govern diu que "reubicarà" aquestes famílies perquè viuen en una zona d'alt risc. Malgrat

això, a la mateixa zona hi construirà el complex hotel·ler més gran del Pacífic colombià.

Els residents de les zones costaneres van rebre amb especial suspicàcia la designació dels seus territoris com a zones d'alt risc, així com l'expedició d'una alerta sobre la possibilitat que hi tingui lloc un tsunami. Molta gent es pregunta per què si és tan arriscat com diuen, entitats públiques i privades volen fer just aquí una inversió multimilionària com el *malecón*, amb edificacions de ciment. Les comunitats locals senten que se'ls està enganxant per agilitzar el desallotjament del territori i, així, obrir pas a un megaprojecte que beneficiaria els empresaris¹⁴⁹.

De la mateixa manera, representants de les comunitats afirmen que una de les pressions que reben és el racionament en la prestació dels serveis públics a les llars; fins i tot, connexions que havien estat legalitzades anys enrere ara seran declarades il·legals.

Aquesta imatge mostra el model pensat amb edificis uniformes, similars als de qualsevol línia de mar a ciutats "model". En aquest esquema no hi ha lloc per als habitants negres de Buenaventura.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Calendari Buenaventura: un nou model de ciutat; Projecció sector de baixamar Illa -Ciudadela del pescador-

El projecte turístic del *malecón* va aparellat amb una iniciativa de construcció d'habitatges per a la reubicació de les 3400 famílies afectades. Es tracta de l'anomenada Ciudadela Sant Antoni, un megaprojecte de 4.052 habitatges d'interès social que requerirà una inversió de 77.932.000 de pesos. La ciudatella està situada als afores de la ciutat, a la Comuna 12, prop de l'aeroport, i colinda amb la zona natural de l'estero Sant Antoni, del qual rep el nom.

La reubicació no ha estat concertada amb la població i és àmpliament qüestionada. Les cases noves no tenen bones condicions d'habitabilitat i són a una zona del continent molt lluny de l'illa de Cascajal i del mar. Sortir de baixamar trencaria les dinàmiques

culturals d'uns barris on les relacions veïnals són importants. Un projecte d'aquesta naturalesa suposa la desculturalització de les comunitats negres de Buenaventura, que senten que han estat desposseïdes del seu territori i formes de vida ancestral, especialment per la seva vinculació amb la mar.

Per tot això, amb la construcció del *malecón* i del macroprojecte d'habitatge esmentat, les comunitats es veuen afectades en la seva identitat ètnica i cultural, així com en les seves dinàmiques socials, productives i econòmiques. En aquest megaprojecte també s'han desconegut els drets col·lectius de les comunitats negres i tampoc s'ha realitzat la pertinent consulta prèvia a la població.

9.3 Terminal de contenidors de Buenaventura, TCBuen¹⁵⁰

TCBuen és un terminal de contenidors majoritàriament privat situat a l'estero El Aguacate i als barris Immaculada i Santa Fe de la comuna número cinc de Buenaventura. Les obres es van iniciar en 2008 i van concloure en la seva primera fase al maig de 2011 amb una sumptuosa inauguració a la qual va assistir el president Santos. El megaprojecte es desenvoluparà en cinc etapes. La terminal de contenidors de Buenaventura afecta la comuna 5, que inclou també els barris El Piñal, Punta del Este i Santa Cruz.

En ser l'objecte principal de la present investigació serà desenvolupat àmpliament al capítol següent:

150 Agafat de la Cambra de Comerç de Buenaventura <http://www.ccbun.org/>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

9.4 La Via interna-alterna

És un projecte d'infraestructura viària que complementa l'activitat portuària de la SPRB i TCBuen. Es tracta d'una variant de 12'5 quilòmetres que evita el pas de vehicles pesants per bona part de la zona urbana de Buenaventura. Va tenir un cost total de 126.000 milions de pesos¹⁵¹.

Els transportadors i comerciants que fan servir el port han expressat el seu inconformisme pel deteriorament que ja presenta la via. El seu estat inadequat els obliga a fer servir novament l'antiga avinguda Simón Bolívar, sota risc de ser multats i generant infinitat de molèsties als veïns de les comunitats limítrofes. La recuperació de la via requerirà d'una inversió d'almenys 8.000 milions de pesos més¹⁵². "De la mateixa manera, les persones residents al barri Santa Fe de la Comuna 5 denuncien que la seva construcció va suposar partir el barri en dos, la reubicació forçosa de centenars de famílies i haver de patir danys al ja precari sistema d'aigües residuals, cosa que va provocar tota mena d'infeccions¹⁵³. Per a la realització de la via Interna-Alterna es va fer la consulta prèvia, encara que no en el marc de drets ètnic-territorials, sinó de necessitats i serveis socials. Tot i això, és l'única acció que hi ha a la zona urbana de Buenaventura, on es va reconèixer des del Ministeri de l'Interior l'existència de la

comunitat negra com a subjecte col·lectiu i es va desenvolupar el procés de consulta prèvia, encara que hagi estat limitat.

9.5 Port industrial d'Aguadulce

Aguadulce és un projecte portuari de tipus multipropòsit que s'especialitzarà en moviment de càrrega de carbó i contenidors¹⁵⁴. És el projecte més antic de tots: fa més de 26 anys que va ser creat per l'enginyer Roberto Osorio. Pertany a la Societat Portuària Industrial de Aguadulce, SPIA¹⁵⁵, ue té com a finalitat moure més de 400.000 contenidors a la seva primera etapa de funcionament, prevista per a finals del 2016. Per això, ha estat necessària la construcció d'una via d'accés de 21,5 quilòmetres construïda per l'empresa de Cali Conalvia.

En els darrers temps, Aguadulce ha pres un gran impuls amb l'entrada de l'empresa filipina "Internacional Container Terminal Service Inc, (ICTSI)", líder mundial al sector marítim. ICTSI va adquirir inicialment el 70% de les accions de la societat. Avui posseeix el 45'6%, després de la incorporació de l'Autoritat Portuària de Singapur (PSA), considerat un altre gegant del món dels terminals portuaris i que té el 45'6% de l'accionariat.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

151 El Tiempo, (2006, 12 de setembre), *Al servicio, vía alterna al puerto de Buenaventura*, a: <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/MAM-2202305>

152 El País (2010, 15 de desembre), *Dos mil millones serán invertidos en vía alterna interna*, a: <http://www.elpais.com.co/elpais/valle/noticias/dos-mil-millones-seran-invertidos-en-alterna-interna>

153 Centre Nacional de Memòria Històrica (2005)

154 El País, (2011, febrer 7), *Buenaventura fortalece su capacidad portuaria*, a: <http://www.elpais.com.co/elpais/economia/noticias/buenaventura-fortalece-su-capacidad-portuaria>

155 <http://www.ictsi.com/operations/sociedad-puerto-industrial-del-aguadulce-s-a-spia-aguadulce-colombia/>

Actualment es treballa en la consolidació dels terrenys on es construirà una gran plataforma portuària de 700 metres de línia de moll que esperen que tinguin un tràfic de contenidors de 7 milions de tones per any. El nou port ocuparà unes 225 hectàrees de la península del torrent Aguadulce, davant de les actuals instal·lacions de la Societat Portuària. El Port d'Aguadulce afecta l'àrea del Baix Calima i la comunitat de la Brea de Buenaventura. La seva llicència ambiental, de l'any 2000, va ser modificada el 2008 i es va atorgar igualment sense consulta prèvia, tot i que la Defensoria del Poble¹⁵⁶ els va instar el 2005 a realitzar-la ja que afecta el territori del consell comunitari de la Brea. Fins al moment no s'ha realitzat.

Proyección de cómo quedará el Puerto Aguadulce.

9.6 Moll cimiter

El moll del ciment de Buenaventura forma part del Grup Argos, que el 2012 va fusionar els seus actius portuaris amb els de Muelles El Bosque, propietat de la família Echavarría Obregón. Aquests últims són els hereus d'Hernán Echavarría, associats amb el Grup espanyol Erschip, propietat de la família Alvargonzález d'Astúries que va crear COMPAS, una societat que té 7 ports a Colòmbia¹⁵⁷.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

¹⁵⁶ Defensoria del Poble, (2007 21 desembre). Informe de seguiment a la resolució defensorial regional nº 36 "Licenciamiento ambiental de proyectos de infraestructura en Buenaventura"

¹⁵⁷ Bonilla, Maria Elvira (2014, 21 de abril), *Los verdaderos dueños de Buenaventura*, Las 2 orillas, per Maria Elvira Bonilla a: <http://www.las2orillas.co/los-multimillonarios-duenos-del-puerto-de-buenaventura/>

El moll està situat a un barri de la comuna 5 conegut com La Palera. Quan va començar a operar-hi, el 2009, movia només ciment però des de l'any 2011¹⁵⁸ treballa també amb carrega vegetal i mineral.

9.7 Emmagatzematge de carbó a cel obert

Buenaventura té 7 dipòsits de carbó a cel obert¹⁵⁹, quatre dels quals situats a la comuna 5. Cap d'ells compleix amb els mecanismes de control que serveixen per pal·liar la gran contaminació que generen. Les persones que viuen a les zones adjacents als patis on s'emmagatzema el carbó porten anys queixant-se. La comunitat de Buenaventura s'ha mobilitzat repetidament per frenar aquesta activitat, ja que asseguren que amenaça la seva salut, contamina els esteros, fa malbé els emmagatzematges d'aigua per al consum domèstic, provoca malalties respiratòries en infants. També és la causa del tancament de col·legis i restaurants comunitaris a conseqüència de la contaminació que produeix el polsim del carbó.

Davant de les contínues queixes, la Corporació Autònoma Regional del Valle del Cauca (CVC), que és l'autoritat ambiental de la zona, va suspendre les operacions d'emmagatzematge de carbó

als patis com a mesura preventiva¹⁶⁰. No obstant això, passejant pels barris afectats es pot observar com l'activitat prossegueix. Les comunitats diuen els segueix afectant negativament.

9.8 Terminal marítim Delta del Río Dagua

Pertany a la Sociedad Portuaria Delta del Río Dagua i serà un terminal multipropòsit. Està situat a la zona més exterior de la badia de Buenaventura, que es considera zona rural¹⁶¹. Comptarà amb una estructura de molls de 1.600 metres de longitud i amb una àrea d'emmagatzematge i maneig de càrrega de 105 hectàrees. Tindrà una profunditat prevista de 16 metres que permetrà l'arribada d'embarcacions de gran calat tipus Panamax i Postpanamax. Per a això serà necessària la construcció d'un corredor vial de 13,7 quilòmetres, que permetrà connectar amb el sistema viari, i la construcció d'una via fèrria de 13,7 quilòmetres de longitud.

L'empresa responsable del projecte és Sociedad Portuaria Delta del Río Dagua S.A. A diferència dels altres projectes, aquest se situa a una zona rural. Diverses comunitats amb titulacions col·lectives afectades per aquest projecte van sol·licitar la consulta prèvia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

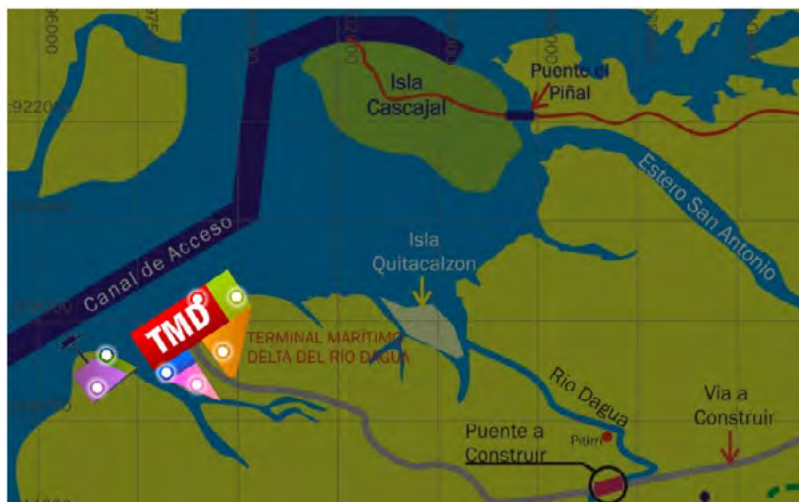

158 Tradeland News, (2011, noviembre), *Colombia: El muelle cementero con nueva carga* a: <http://tradelandnews.blogspot.com/2011/11/colombia-el-muelle-cementero-con-nueva.html>

159 Soydebuenaventura.com, (2011, junio 19), *Almacenadoras de carbón siguen generando alarma ambiental en la ciudad*, a: <http://bit.ly/1LvqjEQ>

160 El País, Cali, (2014, juny 17), *CVC suspende almacenamiento de carbón en bodega de Buenaventura* a: <http://bit.ly/1IUOJ14>

161 <http://www.deltadagua.com/index.php>

http://www.deltadagua.com/presentacion_macroproyecto.php

El Ministeri de l'interior¹⁶² ja va certificar que, efectivament, a l'àrea d'influència de la nova terminal hi ha presència de comunitats indígenes i afrodescendents i que, per tant, aquesta consulta s'ha de fer. A dia d'avui tampoc compta amb la llicència ambiental. Es tracta d'un lloc amb una abundant zona de manglars i és un dels punts amb més sedimentació de la badia, per la qual cosa hi caldrà dragar amb certa periodicitat.

9.9 Projecte portuari multipropòsit Puerto Solo¹⁶³

Puerto Solo és un nou i ambiciós complex portuari que ocuparia 150 hectàrees de la Badia de Buenaventura. El projecte l'impulsa la societat Puertos, Inversiones y Obras SAS- PIO SAS, grup empresarial presidit per Óscar Isaza que es va crear el 2013¹⁶⁴. Aquesta corporació va assumir bona part de les participacions accionaries que posseïa en diferents empreses el Grupo Empresarial del Pacífico SA (GEPISA), presidit també per Óscar Isaza.

A més d'un terminal de contenidors, Puerto Solo tindrà terminals per a diferents usos energètics des d'on es podrà transportar petroli, gas, propà o butà, entre altres matèries primeres. Així mateix comptarà amb una planta tèrmica de generació d'energia elèctrica i un terminal de contenidors.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

162 Certificació número 1855 de 18 de setembre del 2012, Ministerio del Interior

163 Pàgina web Grupo Piosas: <http://www.piosas.com>

164 Inscrit al Registre Mercantil de Buenaventura el 15-10-2013

BUENAVENTURA PRÒSPERA Presentat per: Eng. Oscar Isaza Benjumea CEO / President PIO SAS

El projecte contempla igualment un gasoducte de Buenaventura a la ciutat de Yumbo de 115 km de longitud i 24 polzades de diàmetre, al qual està implicada l'empresa TGI. El projecte tindria previst iniciar operacions el segon semestre del 2015 i, tot i que té el vistiplau de l'Alcaldia, no compta encara amb la llicència ambiental.

Per al conjunt del projecte de Puerto Solo es va sol·licitar al Ministeri de Medi Ambient extreure 30,45 hectàrees de terreny

que pertanyen a la reserva forestal del Pacífic. Estan situades a l'estero de El Aguacate, adjacent amb TCBuen a la seva part oriental. La Resolució 1223 de 2014 del Ministeri va permetre sostreure 6,64 hectàrees de terreny i va concedir el permís per construir-hi. Per a la resta d'hectàrees sol·licitades, el Ministeri va resoldre que calia efectuar tràmits amb la corporació Autònoma Regional del Valle del Cauca- CVC per a la zonificació del manglar ja que és considerada una àrea urbana

Les comunitats afectades per Puerto Solo són els barris Punta del Este, Santa Cruz i la Inmaculada, de la comuna 5 de Buenaventura, que es troben ja molt afectats per l'empresa TCBuen. Sobre aquest projecte no s'ha fet la consulta prèvia amb les comunitats.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

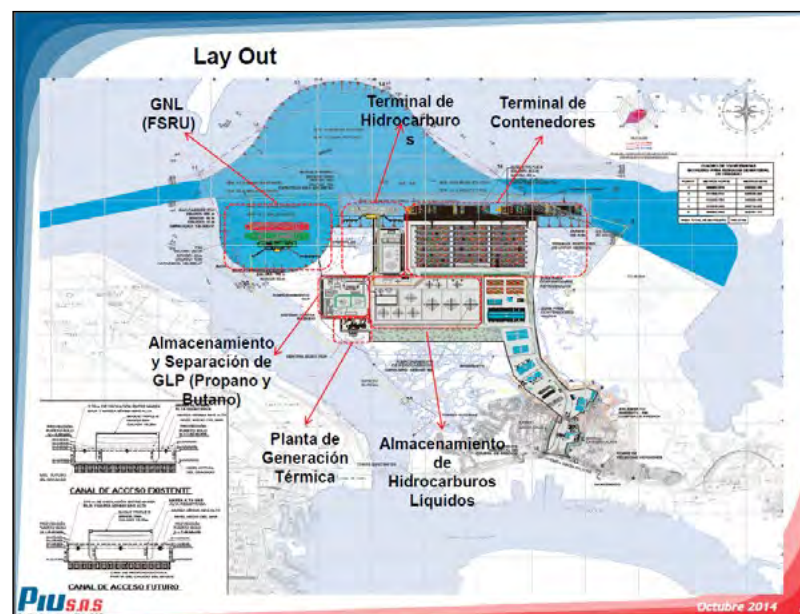

BUENAVENTURA PRÒSPERA Presentat per: Eng. Oscar Isaza Benjumea CEO / President PIO SAS

L'INCODER¹⁶⁵ va expedir certificat en què assenyala que l'àrea afectada pel projecte de Puerto Solo no coincideix amb territoris titulats per resguards indígenes ni amb territoris col·lectius de comunitats negres, per la qual cosa diuen que no es requereix la consulta.

165 INCODER: Institut Colombià de Desenvolupament rural. Certificat número 20131105058, 5 d'abril 2013

Per a alguns urbanistes consultats, posar un port d'hidrocarburs a una ciutat és una autèntica aberració, incompatible amb una urbs per temes de seguretat i per l'impacte diari que generaria el transport de mercaderies perilloses.

La realització de tots aquests megaprojectes implica l'apropiació de terres a l'interior de l'illa, en benefici de les empreses i les seves oportunitats de negoci al port. Suposa igualment l'expulsió de població, fruit dels conflictes relacionats amb el control de la terra en zones d'interès econòmic per al capital nacional i transnacional. I amb això, la pèrdua de tota mena de pràctiques culturals relacionades amb l'ús i l'oci sociocultural del territori que

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

tenen a veure amb formes de treball tradicionals com la pesca o la captura de piangua, amb pràctiques culturals relacionades amb l'espai on es viu i amb les seves formes de construir cases, carrers, ponts o altres llocs de socialització. També té a veure amb la pèrdua de formes i usos alimentaris, així com de pràctiques culturals relacionades amb la composició i dinàmica de la parentela, responsabilitats, formes i criteris de relacionar-se (en la parella, la família extensa, el veïnat, la comunitat), festivitats i commemoracions comunitàries i religioses o amb la pèrdua, també, de formes d'organització comunitària, participació i autonomia tenint en compte a dones, joves i nens i nenes.

Isaza, el magnat portuari

A tots els projectes relacionats hem anat veient qui hi ha darrere. Però, sens dubte, hi ha una persona que considerem necessari ressaltar pel paper que ha jugat des de l'inici en els canvis del port i en els megaprojectes. Parlem d'Oscar Isaza.

Isaza va ser qui va promoure el projecte del port privat TCBuen, del qual és accionista, al costat dels espanyols del Grup TCB. Emprenedor i reeixit empresari nascut a Buenaventura. Fa 20 anys es va entestar a construir un port privat que competís amb la Societat Portuària de la seva ciutat. No només ho va aconseguir sinó que, avui en dia, els seus tentacles empresarials es bifurquen cap a desenes d'empreses i països. La seva o influència a Buenaventura és notable.

Sobre el magnat portuari ha planat sempre la sospita de les seves possibles relacions amb el paramilitarisme. I ha qui diu que

pot haver generat la seva fortuna gràcies al narcotràfic que surt i entra pel port. El juny del 2013 un ordre judicial va obligar la Policia a demanar-li disculpes públiques per l'acusació que, 16 anys enrere, li van fer de ser un membre d'un càrtel de drogues¹⁶⁶. Poques vegades ha passat una cosa semblant a Colòmbia, on pràcticament no existeixen sentències de tipus administratiu que obliguin a una rectificació pública d'actuacions de les forces armades i policials. En el cas de Isaza, es van fer interpretacions que assenyalen que aquell gest va servir d'alguna manera perquè el Govern nacional legitimés tot el que s'està fent a Buenaventura, amb la intenció de desvincular els megaprojectes que s'hi estan realitzant de la violència paramilitar i del narcotràfic.¹⁶⁷

En qualsevol cas, Isaza representa l'ideal d'empresari exitós i empenedor a qui agrada fer diners, identificat amb el "model desarrollista", amb una ideologia i pràctica eurocèntrica i racista. És la cara oposada de la cosmovisió indígena i de les comunitats negres. Fa uns anys, quan era gerent de projectes del Pacífic a la Governació del Cauca, va dir: *"Tots volen terres: negres, indígenes, colonitzadors, tots ells. Els indígenes, em pregunto, per què volen més reserves? Ells no fan servir les terres que han aconseguit, què produeixen a les seves reserves?"*¹⁶⁸

166 El País (2013, 6 de juny) *Policia de Buenaventura ofrece disculpas a Óscar Isaza* a: http://www.gepsa.com.co/web/index.php?option=com_content&view=categor&layout=blog&id=41&Itemid=50

167 Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia, entrevistes a persones de la comuna 5

168 Chaparro, David, (2010), ¿Haciendo negocios en medio de la barbarie? El Viejo Topo, 267/ abril 2010. Barcelona, a www.elviejotopo.com/web/archivo_revista.php?arch=1414.pdf

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES: POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Més recentment va fer unes declaracions al diari El Espectador¹⁶⁹ on deia coses com aquestes:

“Jo no sóc traqueto ni mafiós. No tinc vincles amb el narcotràfic. Les bandes criminals no m’han vacunat (demanar diners a canvi de favors il·legals) mai, em faria matar si ho fan”.

“Si no em deixen fer Puerto Solo a Buenaventura me’n vaig cap a Barranquilla. Al cap i a la fi, en aquesta ciutat un no-més veu mediocritat. No hi ha gent preparada. Hi ha com 460 sociòlegs i quan jo em llevo penso en contractar gent útil pel mercat”

“Em sento orgullós de tenir 500 empleats, 300 d’ells procedents de Santa Fe, (barri afectat per TCBuen) amb contractes a terme indefinid¹⁷⁰. Aquest que vostè veu aquí a la grua era un gandul que jugava a la Play Station al barri. ¿Això no es diu retribució? Això era una olla i jo vull reubicar la gent, però ells volen que els doni els diners”. Jo els vaig construir les primeres sales de cinema i vaig perdre 19.000\$ milions. TC Buen el vam fer amb un préstec de leasing del Banc d’Oc-

cident de 23.000\$ milions. Jo no veuré diners fins d’aquí a 9 anys “.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D’UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D’UN PORT

L’OMBRA DE L’ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

169 El Espectador, (2014, 5 de abril), *Destierro en Bajamar*, a: <http://bit.ly/1mQ07IB>

170 Les dades a què fa referència sobre l’ocupació de persones del barri, són desmentides per les mateixes persones de les comunitats. Aquestes afirmen a les entrevistes realitzades a la comuna 5, l’abril del 2015, que quasi no hi ha ningú contractat per TCBuen. Alguns dels pocs contractats ho han estat amb temporalment i en unes condicions laborals i salarials que freguen l’esclavisme. Així mateix, assenyalen que el seu racisme és molt evident, cosa que es llegeix clarament a les seves declaracions.

10 MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA

Un màster pla es defineix com un instrument de planificació estratègica consistent en imaginar una ciutat a mig termini i el procés per fer realitat aquesta visió creativa. Buenaventura ja té el seu. Es diu “Màster Plan Buenaventura 2050 ¹⁷¹) i el va realitzar la firma espanyola Esteyco amb un equip d'urbanistes de l'òrbita del Partit Socialista de Catalunya (PSC), que en el seu moment van ocupar càrrecs a l'Ajuntament de Barcelona i a la Generalitat de Catalunya. L'exalcalde de Barcelona Jordi Hereu o l'exregidor d'urbanisme de la ciutat, Manuel García Bragado, van ser alguns dels seus integrants. La ‘Marca Barcelona’ està, per tant, molt present en un possible desenvolupament futur de la ciutat de Buenaventura.

De moment, la Presidència de la República colombiana ja ha començat a socialitzar el màster pla entre l'empresariat i les institucions locals i departamentals, com a full de ruta que ha de seguir la ciutat. Al costat de més de 100 projectes que implicarien una transformació radical de Buenaventura, la principal idea del Màster Pla -i potser la que menys ha agradat a un sector em-

presarial lligat al port de la ciutat- és que els urbanistes barcelonins defensen que, a llarg termini, els molls hauran de sortir d'on són ara i els hauran de portar cap a aigües més profundes. Proposen que el moll passi a ser ciutat, traslladant els ports fora de la mateixa. També que no que tota la ciutat passi a ser un moll tal com, pel que sembla, pretenen alguns. **El projecte de Esteyco porta per títol “D'un port amb assentament a una ciutat amb port”.**

L'escepticisme davant del Màster Pla és gran entre la gent de les comunitats que viuen als barris de baixamar. Durant la socialització del projecte, els tècnics es van reunir amb les institucions, amb els empresaris i amb els gremis però en cap moment amb les comunitats.

A les persones que habiten els territoris de baixamar els preocupa no saber en quin tipus de ciutat s'està pensant, i si aquesta serà realment per a les comunitats ancestrals. Es pregunten per què es qualifica d'assentament les actuals comunes, per què es contraposen aquestes al concepte de ciutat i per què s'interpreta com un prejudici contra les formes ancestrals de viure i sentir el territori. El Màster Pla els genera desconfiança perquè

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

171 Presentació Màster Pla 2050 de Buenaventura:
http://ciev.co/doc/1_8_master_plan_2050_ramon_sagarra.pdf

temen que es vulgui canviar el model ancestral d'habitatge palafític per un predissenyat sense, si més no, consultar-los. Al projecte se'ls desplaça perquè es configuri una línia d'habitatges i infraestructures davant del mar dirigides a altres sectors socials. Les comunitats volen saber si podran seguir vivint a les zones de baixamar o prop del mar. Totes aquestes són qüestions centrals que abordarem i que les comunitats exigeixen que se'ls expliqui clarament.

I si veiem el que diu l'empresa Esteyco, que va ser qui va elaborar el Màster Pla, és cert que les comunitats tenen raons per estar preocupades. Esteyco entén que l'habitatge palafític tradicional és un model de vida que s'ha vist superat pel benestar i no consideren que estiguin obligats a consultar el Màster Pla amb les comunitats¹⁷².

Va ser el 4 setembre del 2013 quan els integrants del grup evaluador¹⁷³ de la financera governamental Findeter¹⁷⁴ van contrac-

tar a Esteyco com a firma consultora per elaborar un Màster Pla del Districte de Buenaventura. Volien dotar-se d' "una eina de planificació que integrés diferents iniciatives de creixement i desenvolupament social, ambiental, industrial, logístic i portuari a la ciutat". Esteyco va ser l'única de les propostes que va arribar fins al final de la convocatòria i va guanyar el concurs per 823 milions de pesos, que al canvi serien uns 342.000 euros aproximadament, segons consta en el document d'avaluació de Findeter¹⁷⁵.

El Màster Pla 2050 va posar en evidència un desenvolupament portuari, nascut amb una vida útil limitada, que competeix per treure a la gent de la ciutat. Ramon Sagarra, una de les persones d'Esteyco que va elaborar la proposta, considera en l'entrevista que ens va concedir que Buenaventura porta 15-20 anys equivocant-se: *"No vol dir que anem contra ells. Han fet una cosa que serà aprofitable en aquests propers 25 anys però no és el millor lloc per tenir un port i el pitjor és que estan obstinats a fer dos ports més a la zona. Defensem treure els ports d'on estan, no té sentit que a una illa on es troba el casc històric estigui competint un port i a més hi hagi gent amb la idea de voler treure tota la població de Cascajal per seguir posant-hi més contenidors. És una aberració i no té cap sentit social. Que ens diguin què faran amb els contenidors dins de 35 anys i quan hagin esborrat del mapa la gent de Buenaventura. I no obstant*

172 "Un màster pla no té caràcter jurídic: és un pla de visió a llarg termini, una entelènquia en el sentit més benintencionat de la paraula. Quin sentit té consultar una entelènquia? Vam fer moltes socialitzacions amb sectors públics com l'Església. En qualsevol cas, només és una proposta que marca les directrius, però el projecte s'ha de desenvolupar i aquí sí que s'ha de consultar amb les comunitats", ha assenyalat Ramon Sagarra, d'Esteyco. Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a Ramon Sagarra, de Esteyco, maig del 2015.

173 Acta d'avaluació. Convocatòria n°1 de 2013. Gerencia de Estructuración de Proyectos

174 Findeter es defineix a la seva pàgina web com "La Financera del Desenvolupament", una societat d'economia mixta vinculada al Ministeri d'Hisenda, que funciona com un banc de crèdit. Finança bàsicament les anomenades locomotores del Pla Nacional de Desenvolupament (infraestructura de transport, miner-energètica, habitatge, innovació i tecnologia, salut i educació) www.findeter.gov.co

175 Acta convocatòria de Findeter www.findeter.gov.co/descargar.php?idFile=210740

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

*això, aquí dona la sensació com que... bé, jo no dic res, els vaig donant cops de colze i vaig guanyant terreny*¹⁷⁶

En el moment de la presentació del Màster Pla a Buenaventura Luis Fernando Arboleda González, president de Findeter, va presentar de forma clara i concreta el que és el Màster Pla pels seus impulsors. *“El Màster Pla de Buenaventura es constitueix en el full de ruta que li permetrà a la ciutat connectar les condicions socioeconòmiques per projectar una ciutat competitiva i sostenible. Aquest document va de la mà amb el Pla de Desenvolupament de la ciutat, projectant les seves accions a 30 anys”*. Al Pla es contemplen canvis als antics barris guanyats a la mar, que s’han anat buidant per les massacres i desterraments. Allà s’hi vol ubicar la nova zona industrial i logística que s’estén fins al continent i s’integra als nous ports als deltes dels rius que desemboquen en aquesta àmplia badia. És a dir, una continuïtat del que s’ha anat implementant fins al moment, però, pel que sembla, amb una visió de futur a llarg termini.

La consultora Esteyco amb seus a Barcelona, Madrid i País Basc, treballa principalment al món de les grans infraestructures i no tenia especial experiència en la planificació urbanística, la qual cosa planteja un interrogant, d’entrada, sobre les raons per les quals es va escollir. Esteyco va preparar un equip¹⁷⁷ per fer aquest treball integrat per Jordi Hereu, Ricard Fayos, Ramon

García Bragado, Jordi Julià i Ramon Juan Sagarra Rius. Bona part d’ells són persones que amb anterioritat van estar vinculades a l’Ajuntament de Barcelona durant l’etapa socialista municipal i autonòmica. Alguns fins i tot també van estar vinculats al Consorci del Port de Barcelona, on té la seu Terminal de Contenidors de Barcelona -TCB.

Aquest és el perfil de l’equip d’ Esteyco que va elaborar el Màster Pla per Buenaventura:

Jordi Hereu¹⁷⁸, exalcalde de Barcelona pel Partit Socialista de Catalunya (PSC) entre 2006 i 2011. Als seus inicis professionals va treballar en diverses empreses vinculades al Port de Barcelona, entre elles Port 2000 i CILSA, Centre Intermodal de Logística.

Ricard Fayos Molet¹⁷⁹, arquitecte i urbanista que va ocupar diferents càrrecs a l’Ajuntament de Barcelona com a tècnic dins de

¹⁷⁶ Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a Ramon Sagarra, de Esteyco, maig del 2015.

¹⁷⁷ Esteyco es presenta com una firma consultora amb més de 40 anys d’experiència a Espanya i altres països europeus. Amb un equip interdisciplinar, treballa en àmbits com l’arquitectura, l’enginyeria civil, l’ambiental, els ports i el transport.

¹⁷⁸ Jordi Hereu és President Executiu de Barcelona Plataforma Empresarial i va ser consultor de la Fundació Fòrum Ambiental; assessor logístic del Centre BCL Barcelona; Alcalde de Barcelona (2006-2011); Regidor President Àrea Seguretat i Mobilitat; Regidor del Districte de Sant Andreu (2003-2006 :); Regidor del Districte de les Corts (1999-2003); Gerent del Districte de les Corts (1998-1999); Port de Barcelona (1991-1997); Director Màrqueting Nacional CILSA Centre Intermodal de Logística (1992-1997 :); Responsable de Màrqueting Gerència Urbanística PORT (1991)

¹⁷⁹ Ricard Fayos va ser director de Projecte de la Coordinació d’Urbanisme de l’Ajuntament de Barcelona, responsable de la Direcció Tècnica de l’oficina municipal del Pla Diagonal-Poble Nou, que s’encarregà de la prolongació de la Diagonal fins el mar; director dels Serveis de Planejament de l’Ajuntament de Barcelona des d’on es va dur a terme la política de rehabilitació dels barris de Porta, Clota, Trinitat Vella o Trajana, i des d’on s’han redactat els plans de l’àrea Sagrera-Sant Andreu, el projecte de la façana marítima, Plaça de les Glòries, centre direccional Diagonal-Mar, renovació industrial de Poble Nou, etc. <https://es.linkedin.com/pub/ricard-fayos-molet/94/a11/95a>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D’UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D’UN PORT

L’OMBRA DE L’ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

l'àmbit de la planificació urbanística. Allà va coordinar i redactar els plans especials de millora i rehabilitació de diferents barris de la capital catalana. Ha col·laborat també molt estretament com a assessor en la transformació urbana de la ciutat colombiana de Medellín.

Ramón García-Bragado¹⁸⁰, treballa com a advocat urbanista, especialista en la planificació i gestió d'infraestructures energètiques, de telecomunicacions, de transports i mediambientals. Va ser regidor i tinent d'Alcalde de l'Ajuntament de Barcelona entre 2007 i 2011 i gerent d'urbanisme amb l'alcalde socialista Joan Clos entre 1999 i 2004.

Jordi Julià Sort¹⁸¹, enginyer de camins, canals i ports amb especialitat en transports i urbanisme. Va ser director general de Ports i Transports de la Generalitat de Catalunya de 2004 a 2005, quan l'excalcalde de Barcelona Pasqual Maragall (PSC) era President de la Generalitat de Catalunya.

Ramón Juan Sagarra Rius¹⁸², enginyer industrial, és director de tecnologia de Esteyco. Va ser una de les persones encarregades de socialitzar el Màster Pla a Buenaventura. Sagarra va participar com a director d'infraestructura en la planificació urbanística i desenvolupament de l'anomenat 22@, que va supo-

sar la transformació de 200 hectàrees de sòl industrial del barri barceloní del Poble Nou.

No es pot desconèixer que tota l'operació urbanística d'una Barcelona oberta al mar, aprofitant primer les Olimpíades del 1992 i el Fòrum de les Cultures el 2004 després, va tenir infinitat de crítiques respecte al model de ciutat que s'estava construint. A Barcelona també es van destruir una gran quantitat d'habitatges i d'instal·lacions industrials per donar pas a un model de ciutat agradable sobretot als turistes. Això, i el fet que l'equip consultor hagi tingut bona part de la responsabilitat d'aquests canvis urbanístics (també criticats per diferents sectors populars de Barcelona), crea inquietud als sectors socials que vénen lluitant contra els megaprojectes al port de Buenaventura.

Hi ha diverses «coincidències»: una de les grans empreses del port de Buenaventura, TCBuen, disposa del 60% del seu capital provinent del grup Terminal de Contenidors de Barcelona, i diversos dels consultors tenen o han tingut relació directa amb el Consorci del Port: tot plegat no deixa d'apuntar al model que es pretén per Buenaventura a partir del Màster Pla.

Una de les propostes urbanístiques d'Esteyco té a veure amb la realització d'un moll turístic. Es tracta d'una de les obres que més afectacions tindria perquè s'estima que unes 3400 famílies haurien d'abandonar les seves llars dels barris de baixamar. Esteyco, com hem vist, no és partidari de mantenir els palafits, els habitatges tradicionals assentades sobre el mar de les comunitats negres, però diu que advoca per fer una reubicació a la mateixa illa de Cascajal i no a la zona del continent, tal com

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

¹⁸⁰ Bragado va haver de deixar la política activa quan va ser acusat en el cas "Hotel del Palau", del qual va ser absolt el 2014. Quan se sol·licita i es concedeix la concessió per la realització del Màster Pla, ell estava pendent de judici.

¹⁸¹ Currículum de Jordi Julià: <http://www.transfer.cat/pdf/cvjjesp.pdf>

¹⁸² Ramón Sagarra a <https://es.linkedin.com/pub/ramon-juan-sagarra-rius/98/260/a63>

està plantejada per l'alcaldia del Districte. “(...) No ens sembla que el millor sigui el que van començar a fer de treure la gent i traslladar-la a les noves vivendes de la zona de Sant Antoni. Allò és horrorós, està lluny i, a més, la mateixa gent s'està tornant perquè no tenen les condicions mínimes per viure bé”.¹⁸³

Però cal assenyalar que el Màster Pla no ha qüestionat els projectes existents, ni les inversions en curs que estan dirigides a ocupar la baixamar i l'illa de Cascajal, sinó que ha intentat donar una certa planificació i perspectiva coherent als projectes previstos a l'horitzó de 2050. Cal recalcar que l'elaboració del Màster Pla no va comptar amb un procés participatiu i de concertació amb les comunitats afectades pels projectes que en ell s'ordenen, ni va realitzar un esforç per integrar la visió cultural de les comunitats negres que històricament han poblat i repoblat Buenaventura¹⁸⁴.

Vistos els megaprojectes ja existents o en curs, així com la concepció del Màster Pla, es presenten més interrogants... Buenaventura serà un territori sostenible i competitiu per a qui? Quants habitants podran exercir el seu dret a conservar els seus habitatges, les seves famílies i els seus territoris? ¿Les i els legítims propietaris d'aquests territoris de l'illa Cascajal veuran els seus habitatges reduïts a unes quantes cases palafitiques reconvertides en un parc temàtic per a visites de turistes?

El senador del Polo Democràtic Alternativo Alexander López¹⁸⁵ considera el Màster Pla no pretén altra cosa que preparar el territori per a l'Aliança Transpacífic ja que s'hi recull tot l'escenari de concessions al país, la planificació estratègica i, també, la concreció de l'Acord TP, projectant la ciutat cap a l'any 2050.

López va fer notar la coincidència que allà on s'està projectant construir els barris d'expansió portuària és precisament on hi ha els nivells més alts de violència de Buenaventura els últims anys. “El que s'està generant a Buenaventura és un escenari de terror, de por, de persecució. Tot perquè la població abandoni el territori i es desplaci, i ho faci no solament cap al continent sinó cap a qualsevol part del territori nacional. D'aquí les xifres que tenim els últims 20 anys: en un municipi de 340.000 persones s'ha generat el desplaçament de 140.000 persones, de les quals, tan sols en l'últim any, van ser 6.000. La majoria habitaven a baixamar, el lloc on s'està construint infraestructura portuària”, diu el senador.

“En aquest Pla - continua Alexander López- no apareixen enlloc els éssers humans. El que es planteja com a nous assentaments urbans són, en realitat, catalitzadors de nous teixits d'acollida de centralitats locals, cosa que no té res a veure amb les formes de vida de la població afrodescendent. L'estan ubicat al continent, lluny de les zones ancestrals de pesca i vida comunitària on s'ha vingut desenvolupant la població al llarg d'aquests anys ”.

López considera que el Màster Pla és un projecte liderat per Fíndeter i pels empresaris d'aquell país. “És un pla que nosaltres

183 Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a Ramon Sagarra, de Esteyco, maig 2015

184 Màster Pla del Districte Especial Industrial, Portuari, biodivers i Ecoturístic i Buenaventura, 22 abr 2014. ESTEYCO Colòmbia, *Presentació Buenaventura 2014-2050*. A la relació d'entitats i institucions consultades, no apareix cap contacte ni acostament desenvolupat amb les comunitats.

185 Audiència Pública de 16 de setembre de 2014 a Bogotà.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

hem anomenat buidatge de l'illa Cascajal cap al continent. Cap d'aquells que pensa en Buenaventura 2050 viu a Buenaventura. Aquest Màster Pla està viciat i també ho estan tots els megaprojectes a Buenaventura". Alexander López va anunciar que tot el que passa a Buenaventura amb els megaprojectes i el Màster Pla ho denunciarà a Nacions Unides. "El progrés no pot passar per sobre dels éssers humans, i aquí no hi ha hagut compliment de la llei que obliga a la consulta prèvia amb les comunitats afrodescendents", conclou.

Mentre Esteyco reitera que el seu pla no ha estat entès, nosaltres creiem que el problema no és aquest. El problema és que la població no hi està d'acord. Per això ens sembla interessant introduir unes reflexions sobre el model de ciutat que s'està configurant al Màster Pla així com el que s'observi que passa a diferents ciutats de Colòmbia i d'altres parts del món, perquè responen a uns patrons de desenvolupament similars. L'ajust territorial va en funció de l'acumulació del capital i està clarament establert en el sistema de ciutats promogut pel Departament Nacional d'Planeació¹⁸⁶. En altres paraules: la organització de les ciutats, infraestructura, equipaments, institucions, força laboral i cultura s'han de posar al servei del capital nacional i transnacional.

La globalització neoliberal està impulsant processos d'urbanització, especialment a les grans ciutats, que generen segregació socioespacial, urbanització de la pobresa, degradació del treball, crisi de legitimitat dels governs locals, informalitat i inhabilitat

dels assentaments populars, economies il·legals, a més d'un nou desordre, tant en la institucionalitat com en la vida quotidiana.

Al mateix temps, i seguint exemples europeus com el de Barcelona, ha començat a guanyar impuls a Amèrica Llatina la recuperació dels fronts marítims o fluvials en aquelles ciutats que fins ara no havien explotat aquest potencial. És el cas de Puerto Madero a Buenos Aires, del Malecón 2000 a Guayaquil¹⁸⁷ o el cas de la recuperació de la zona riberenca a Rosario. Totes aquestes iniciatives han permès obrir i oferir als negocis immobiliaris amplis fronts fluvials.

En el cas de Barcelona, com es va apuntar anteriorment, es va tractar de projectes que en molts casos van demostrar amb el temps que la seva finalitat era seguir creant una línia marítima d'elit, desplaçant homes i dones que habitaven els barris antics. Es tracta de gent obrera i població roma, i els estan desplaçant de la zona propera al mar, substituint els seus habitatges per altres adreçats a classes més benestants.

L'anomenat model Barcelona s'ha construït des d'unes aliances entre els agents públics i privats que van sovint en contra dels interessos dels i les ciutadanes. El "model Barcelona" va començar a derivar en "marca Barcelona". Tal com exposa el president de la Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona

¹⁸⁷ El Malecón 2000, ubicat a la ciutat equatorial de Guayaquil al costat del riu Guayas, és un projecte de regeneració urbana de l'antic Malecón Simón Bolívar, de 2.5 km d'extensió <http://www.malecon2000.org/web/>

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

¹⁸⁶ Veure <http://bit.ly/1vpxEaE>

(FAVB) Lluís Rabell:¹⁸⁸ “la globalització ha comportat la reorganització dels mercats mundials i una nova divisió internacional del treball. Barcelona ha trobat un lloc propi com a urbs en què el passat industrial ha deixat pas a l'economia de serveis, al turisme de masses i a les inversions. ‘L’obertura de la ciutat al mar’ del 92 comportava ja transformacions del port que anaven en aquest sentit - i que van ser objecte de controvèrsia amb el moviment veïnal. En l’últim període dels governs progressistes de les ciutats aquestes tendències es van anar accentuant”. I la situació s’ha anat accelerant amb projectes cada vegada més controvertits dissenyats durant l’últim govern conservador de CiU, pensats per a la demanda turística, que poc tenen a veure amb l’equilibri entre les necessitats dels i les habitants i els nous usos que es volen donar al front marítim.

Marca Barcelona- Marca Buenaventura. Habitants de les comunas bonaverenses expliquen com es vol fer creure a la població que Buenaventura es transformarà en una ciutat com Barcelona, que es mostra com moderna, atractiva, amb inversions i ocupació.

Habitatge del barri de San José marcada per l'Alcaldia municipal de Buenaventura per ser destruïda per donar pas a la construcció del Malecón.

Aquest model homogeneïtzant de ciutat, dissenyat per gent que no viu a Buenaventura i que ni tan sols coneix la cultura dels seus habitants, que només vol ensenyar una façana bonica, és generadora de majors desigualtats socials i desestructuració comunitària, de menyspreu a formes de vida i cosmovisions diferents a la eurocèntrica, que es volen destruir. En contraposició, els barris populars, ja siguin faveles, ranxos, vila misèries o comunas d'Amèrica Llatina manifesten una vida social molt més intensa que els districtes burgesos de les ciutats. Aquesta vida

188 Rabell, Lluís, (2013, 10 de novembre), El debat sobre la Transformació del front marítim. Biblio 3W. Revista Bibliogràfica de Geografia i Ciències Socials. Barcelona: Universitat de Barcelona, Vol. XVIII, núm 1049 (02). A: <http://www.ub.es/geocrit/b3w-1049/b3w-1049-02.htm>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

social només sobreviu en tant que s'autodefensa. Tot i la pobresa i abandó per les institucions, tots aquests llocs organitzen sovint l'espai de forma molt més efectiva i pensada per a la gent que els habita. L'arquitectura espontània de la planificació demostra ser molt superior en l'organització de l'espai per part d'especialistes que tradueixen l'ordre social en una realitat territorial amb o sense ordres directes de les autoritats econòmiques o polítiques.

La urbanització imposada amb els POT a Colòmbia ha convertit la ciutat en una mercaderia, en un valor de canvi, destruint el seu principal tret: ser l'espai de trobada entre persones, grups i cultures diferents i un lloc per al gaudi i la satisfacció de les necessitats humanes. El Màster Pla no s'allunya d'aquest tipus de model del POT sinó que està en la mateixa visió de continuïtat dels megaprojectes. Per això és molt possible que el Màster Pla, que es vol presentar com si fos només una proposta "tècnica", s'acabi per incorporar al nou POT que s'està elaborant també sense consultar amb les comunitats, com va passar amb l'anterior POT.

Diapositives més representatives de la presentació de Ramon Segarra sobre Master Pla

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

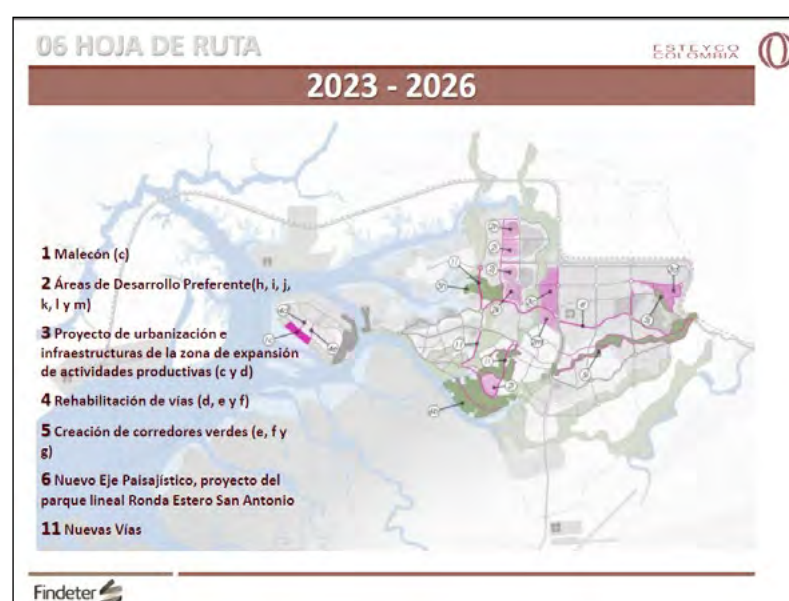
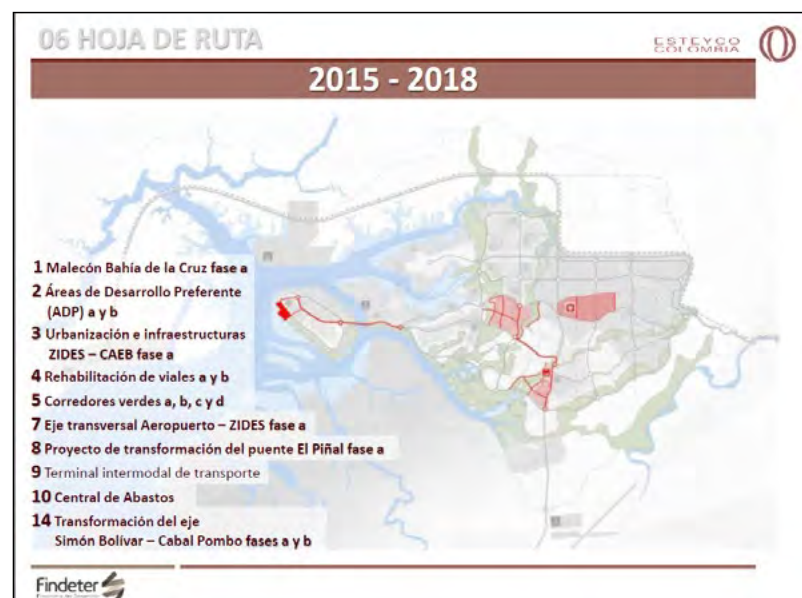
QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

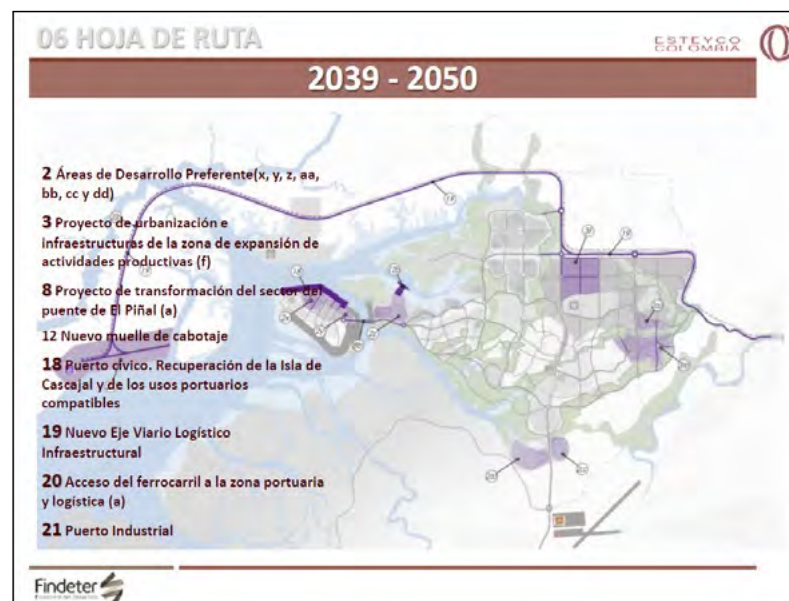
QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

**MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA**

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

11 TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

Amb l'arribada del vaixell Rio Verde de la naviliera MAERSK i la presència del president de Colòmbia Juan Manuel Santos, TCBUEN va inaugurar el seu terminal portuària de càrrega i descàrrega de contenidors al maig de l'any 2011, tres anys després d'haver iniciat les obres, a l'agost de 2008¹⁸⁹. El nou terminal, molt proper al de la Sociedad Portuaria, està situat a la badia de Buenaventura davant de l'illa de Cascajal, a l'estero¹⁹⁰ de Aguacate. A l'oest limita amb el barri de la Immaculada, de la comuna 5; a l'est amb el barri de Santa Fe, de la comuna 6, i al sud amb la carretera coneguda com a via interna alterna de Buenaventura.

El projecte està estructurat en 4 fases. La seva primera fase, ja conclosa, abasta una superfície de 20 hectàrees per a operacions d'emmagatzematge de contenidors i compta amb 438 metres de moll per atendre dos vaixells de 230 metres d'eslora cadascun. La seva dàrsena de gir és de 350 metres i la profunditat

de 13 metres. Aquesta primera fase va tenir una inversió de 240 milions de dòlars amb finançament de la Corporació Financera Internacional de la branca privada del Banc Mundial (IFC)¹⁹¹, la responsable d'injectar fons per a projectes de desenvolupament. Es tracta d'una entitat que ha estat acusada sovint de responsabilitat per omissió en la supervisió de riscos i errors en l'execució de projectes. La no supervisió ha suposat desplaçaments forçosos dels ciutadans als que suposadament hauria d'ajudar, així com la vulneració dels seus drets més bàsics¹⁹².

En el seu primer any de funcionament, el total de càrrega mobilitzada per TCBUEN va representar ja el 33% del total de contenidors moguts a la badia de Buenaventura. Segons la pròpia empresa, el 2014 va atendre 210 vaixells dels quals un 40,48% van ser vaixells de mida superior a 300 metres¹⁹³.

El juny de 2012, TCBUEN emprèn les obres de la segona etapa del projecte que inclou les fases 2 i 3 per tal d'ampliar de 100

189 Inauguració de TCBUEN. Discurs del president Juan Manuel Santos http://wsp.presidencia.gov.co/Prensa/2011/Mayo/Paginas/20110513_15.aspx

190 Estero és un estuari o desembocadura d'un riu cabalós al mar, caracteritzat per tenir una forma semblant al tall longitudinal d'un embut, els costats van apartant-se en el sentit del corrent, i per la influència de les mareas a la unió de les aigües fluvials amb les marítimes. Pot ser també un terreny baix pantanós, intransitable, que sol omplir-se d'aigua per la pluja o per la filtració d'un riu o llacuna propera.

191 International Finance Corporation, IFC. Proyectos TCBUEN y TCBUEN II <http://bit.ly/1J0hKSP> i <http://bit.ly/1FR8n8S>. Consultado el 27/4/2015

192 Diari Ara, (2015, 27 de maig), *Milions de desplaçats en nom del progrés*, a: http://www.ara.cat/mon/Milions-desplacats-nom-del-progres_0_1364863550.html

193 TCBUEN, Informe de gestión 2014. http://issuu.com/libreexpresion7/docs/informe_de_gestion_final

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

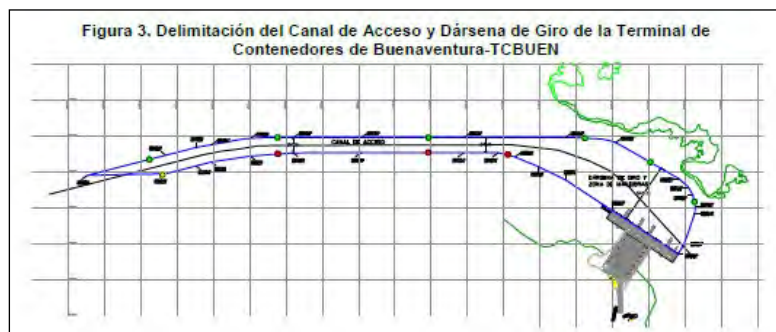
DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

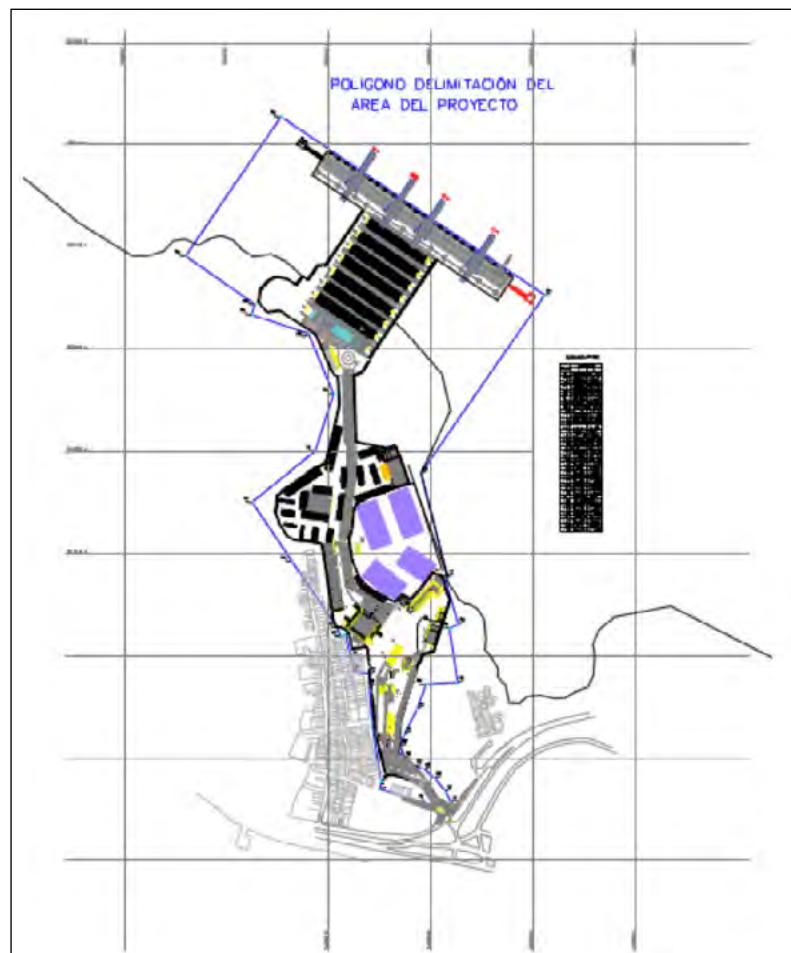
BIBLIOGRAFIA

a 150 metres el canal d'accés al llarg dels seus 2'5 quilòmetres de longitud amb una profunditat a 12 metres. Les noves fases preveuen igualment ampliar la dàrsena de gir i la zona de maniobres. Les previsions de TCBUEN II contemplen duplicar la capacitat de moviment de contenidors fins als 600.000 TEU¹⁹⁴ anuals i poder atendre naus del tipus de porta-contenidors de 81.500 Tn de pes mort, amb una eslora de 304 metres, una mànega de 40 metres i un calat de 13,3 metres. La fase II, en què TCBUEN invertirà 150 milions de dòlars més, finançats també pel IFC, hauria de concloure en breu. La vida útil estimada del projecte és de 30 anys.

Delimitació del Canal d'Accés i Dàrsena de Gir de la Terminal de Contenedors de Buenaventura-TCBUEN. Imatge presa de la Modificació de la Llicència ambiental. TCBUEN novembre 2012

Delimitació de l'àrea del projecte. Imatge presa de la Modificació de la Llicència ambiental. TCBUEN novembre 2012

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

¹⁹⁴ Les sigles TEU (Twenty-foot Equivalent Unity), és una unitat de mesura equivalent a vint peus expressada en contenidors. Una TEU és la capacitat de càrrega d'un contenidor normalitzat de 20 peus (6,1 m) <http://bit.ly/1BnDYb5>

Els principals clients de TCBUEN són la companyia naviliera danesa de transport marítim de mercaderies més gran del món, MAERSK, que representa el 73% del volum de càrrega; la companyia alemanya Hamburg Sud el 17% i la Companyia Xilena de Navegació Interoceànica (CCNI) el 10%¹⁹⁵

11.1 Els propietaris de TCBUEN i la seva connexió amb Barcelona

TCBUEN, S.A. és una filial de l'empresa matriu Grup Marítim Terminal de Contenidors de Barcelona (Grup Marítim TCB). La firma amb seu a la capital catalana posseeix el 60% de l'empresa bonaverense, aportant a més tot el seu coneixement per a la gestió de la terminal marítima colombiana.

L'altre gran inversor i promotor de TCBUEN és el Grup Empresarial del Pacífic (GEPSA)¹⁹⁶ de la família Isaza Pinzón que controla el 30% de l'accionariat. GEPSA pertany a la família Isaza Pin-

zón i està presidida per l'empresari Óscar Isaza¹⁹⁷, que com ja s'ha explicat en aquest informe és un home amb molt poder a Buenaventura. Va ser de fet l'autèntic amfitrió de la cerimònia d'inauguració de la nova terminal de TCBUEN. El 10% restant d'accions es reparteixen entre la Corporación Autónoma Regional del Valle del Cauca (CVC) que té el 2,5%, l'Alcaldia de Buenaventura amb un altre 2,5% i altres accionistes minoritaris el 5%.¹⁹⁸

L'any 2013 GEPSA va distribuir les seves participacions empresarials amb el grup empresarial Puertos Inversiones y Obras S.A.S. (PIOSAS), creat el mateix any i presidit també per Oscar Isaza. Segons la seva pròpia pàgina web, PIOSAS assumeix el 31,5% de la participació a TCBUEN¹⁹⁹, encara que el Grup TCB manifesta no tenir cap relació amb aquesta empresa.

Aquest moviment accionarial no ha afectat el control sobre TCBUEN. Segons el gerent general de TCBUEN, Gabriel Corrales, el Grup TCB i GEPSA mantenen una sòlida aliança estratègica.

197 Óscar Isaza és el president de GEPSA i el propietari del 30 per cent de TCBuen. El primer terminal va tenir com a socis a la Corporación Autónoma del Valle del Cauca (CVC), al municipi de Buenaventura i a la Governació del Valle. Va ser construït en un lot de la CVC amb una inversió de 240 mil dòlars (400 milions de pesos). Deu anys més tard, Isaza va promoure la idea a Europa i va aconseguir vincular al grup marítim de Barcelona TCB. Las 2 Orillas (2014, 21 d'abril) *Los verdaderos dueños de Buenaventura*, a: <http://www.las2orillas.co/los-multimillonarios-duenos-del-puerto-de-buenaventura/> Isaza està promovent actualment el 100 per cent del projecte de PUERTO SOLO, un complex portuari que comptaria amb terminals per a diferents usos energètics i una terminal de contenidors..

198 Dades sobre la participació accionarial facilitats per TCB el 04/06/2015

199 <http://www.piosas.com/web/index.php/quienes-somos> consultat el 09/05/2015

195 <http://www.piosas.com/web/index.php/features/key-features-4/tcbuen> consultat el 10/05/2015

196 GEPSA: <https://www.icesi.edu.co/icecomex/images/stories/pdfs/presentacin%20gepsa.pdf>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Tots dos empreses han construït la principal terminal de contenidors de Colòmbia i tenen més del 90% de l'accionariat²⁰⁰.

La terminal de Buenaventura és una de les 11 terminals marítimes repartides per tot el món en què participa el Grup Marítim Terminal de Contenidors de Barcelona (Grup Marítim TCB) com inversor i gestor. El Grup TCB és el primer operador marítim espanyol en terminals portuàries i serveis d'enginyeria i consultoria marítima per a càrrega de contenidors en general. És també un dels grups amb major projecció internacional.

Per la seva banda, el Grupo Empresarial del Pacífico i PIOSAS tenen altres empreses filials que operen a TCBUEN. Una d'elles és el terminal Logístic de Buenaventura (TLBUEN) que principalment presta serveis d'emmagatzematge al terminal de TCBUEN. Les seves instal·lacions estan situades sobre els barris de la Inmaculada i de Santa Fe de la comuna 5, a l'entrada d'aquesta terminal. Una altra de les empreses del holding d'Oscar Isaza és Datacontrol Portuario, SA, especialitzada en operacions portuàries terrestres i serveis logístics de càrrega, i que dona servei a pràcticament totes les empreses portuàries de la ciutat, inclosa TCBUEN.

11.2 Grup Marítim TCB, la Casa Mare

Les dades aquí presentades es basen en la informació pública disponible sobre l'empresa Grup TCB. També provenen de l'en-

trevista sol·licitada per la Taula Catalana per Colòmbia a l'empresa i que aquesta va acceptar contestar via qüestionari per escrit a través de correu electrònic²⁰¹.

El Grup TCB es constitueix l'any 2000 en societat Holding en la qual s'integren Terminal de Contenidors de Barcelona (TCB) i TMA Enginyeria i Consultoria Portuaria. Belamy Holding, Grup 3i i Grup Pérez i Cia s'incorporen com a nous accionistes. El grup TCB és el primer operador marítim espanyol de terminals portuàries i serveis d'enginyeria i consultoria marítima per a càrrega de contenidors en general.

Els seus serveis abasten des del disseny i la construcció i gestió d'infraestructures portuàries, fins a l'adquisició i gestió d'equips, serveis d'enginyeria i consultoria tècnica o la planificació i gestió de connexions intermodals ferroviàries.

La seva estratègia de creixement es basa en ser operador i accionista de referència en cadascuna de les terminals en què intervé, tant des de la fase inicial de projecte com en la gestió diària del trànsit intermodal.

El Grup TCB no ha establert una política de Responsabilitat Social Empresarial (RSE) aprovada formalment per l'alta direcció de l'empresa. Tampoc s'ha identificat l'existència d'una política de drets humans d'acord amb els Principis Rectors sobre empreses

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO EN LATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

200 <http://www.piosas.com/web/index.php/quienes-somos> consultat el 09/05/2015

201 Resposta del Grup TCB al qüestionari enviat per la Taula Catalana per Colòmbia el 04/06/2015 de Newslínia Gabinete de Prensa y Comunicación en nom de Grup TCB.

i drets humans de Nacions Unides pel que fa a les seves operacions exteriors.

En qualsevol cas, la companyia compta amb una sèrie de principis al voltant dels quals s'articula la seva estratègia de RSE i a la seva pàgina web es compromet a complir *"les regulacions locals i internacionals en matèria de seguretat i respecte al medi ambient."*

En aquest sentit sembla no comptar amb un sistema de gestió integrat d'aquests temes a excepció dels àmbits de medi ambient i seguretat laboral. Per això afirma que *"porta a terme totes les accions necessàries per a complir de manera estricta les regulacions locals i internacionals en matèria de seguretat i respecte mediambiental. Per això desenvolupa diversos programes d'estalvi energètic i sostenibilitat ambiental tant en l'ús d'energia com en el tractament dels residus que es generen a les seves instal·lacions. Igualment realitza de manera continuada plans de formació interna en maquinària i programes de seguretat, i dona suport a iniciatives socials d'entitats que promouen les arts, l'educació, la cultura, la salut o l'esport"*.

La companyia expressa públicament que: *"L'empresa del futur no es pot limitar a ser una mera explotació econòmica en el sentit tradicional del concepte. Ha d'adquirir un major protagonisme en la societat mentre sigui socialment responsable, la qual cosa representa que els seus serveis i productes siguin acceptats pels ciutadans. També s'ha de preocupar per millorar la normativa vigent i els seus directius han de tenir un comportament ètic immillorable. A més, ha de concedir una elevada im-*

portància a la relació amb els seus empleats i sindicats, ha de ser respectuosa amb el medi ambient i donar suport a les persones més desfavorides de les comunitats en les que opera".

El Grup TCB també afirma voler respondre a les necessitats de la societat en la qual intervé mitjançant la creació de millors condicions de treball per a un desenvolupament humà veritablement sostenible. El compromís de Grup TCB en aquest àmbit és el d' *"assegurar la viabilitat dels seus projectes empresarials reinvertint part dels beneficis obtinguts en la societat, en general, i en els seus col·laboradors, en particular, ahora que contribueix al benestar de la societat, dels seus empleats i a la preservació del medi ambient."*

Propietat actual de la companyia. La companyia té una propietat múltiple. L'accionariat de Grup TCB està distribuït entre el grup Pérez i Cia. (Família Pérez-Maura) domiciliat a Madrid, amb un 41'9%, la britànica Portobar Capital amb el 38,6% i el fons d'inversió holandès Belami amb el 18'6%. La família Pérez-Maura, d'origen aristocràtic, posseeix l'empresa naviliera Pérez i Cia.

Portobar Capital està participat a mitges pel grup australià Queensland Investment Corporation (QIC) i el grup portuguès d'inversions en infraestructures Finpro, controlat al seu torn per l'empresari Américo Amorim i l'entitat financera pública Caixa Geral de Dipòsits (CGD). Queensland Investment Corporation (QIC), una de les majors gestores de fons de pensions d'Austràlia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

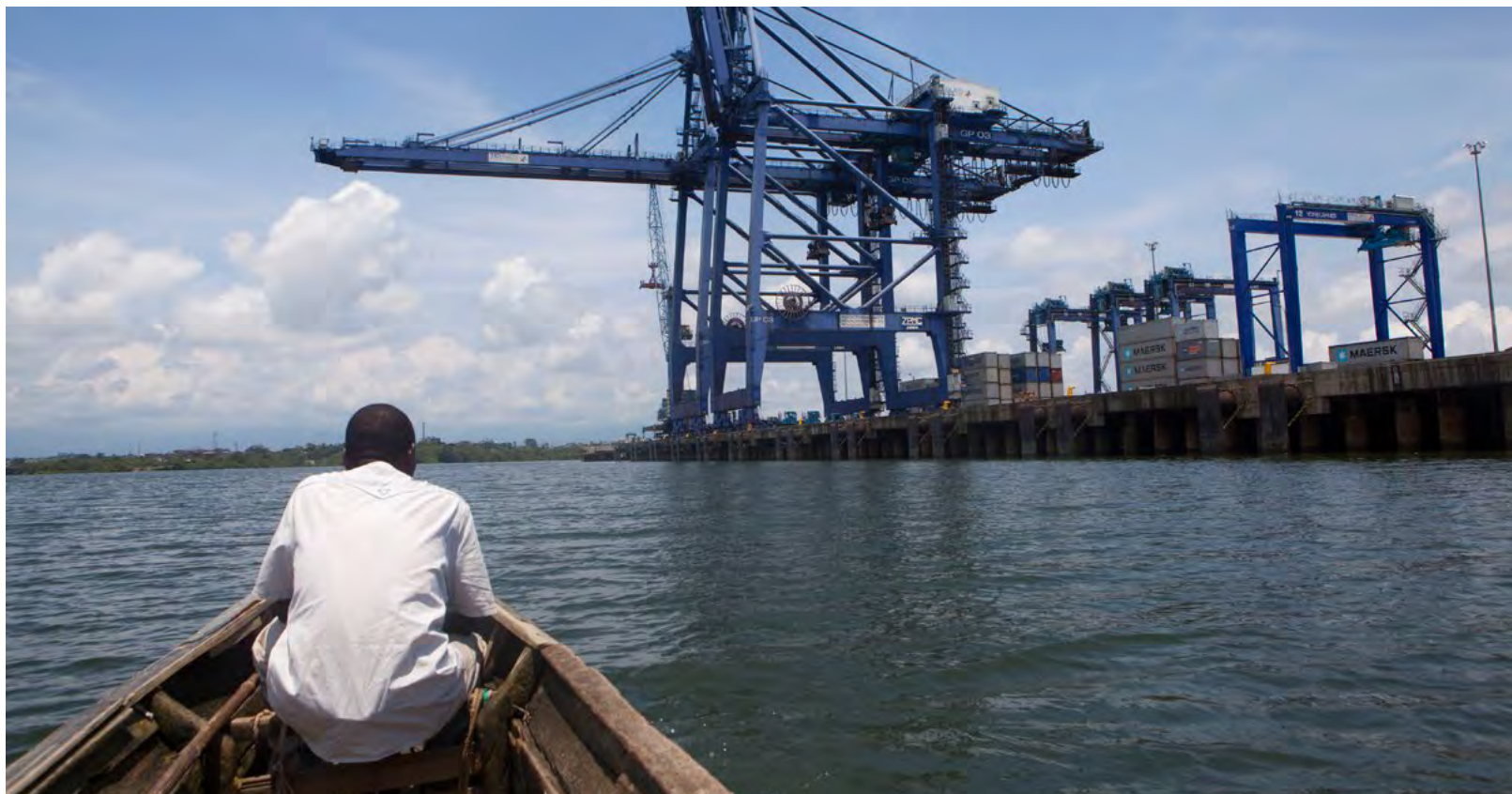
QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

El Grup TCB ha registrat entrades parcials de capital extern en els últims anys. Cal destacar l'entrada de Mitsubishi i d'una altra multinacional japonesa, Kamigumi. Aquesta entrada de capital correspon a una aliança estratègica per al desenvolupament de nous negocis en altres mercats fins ara no desenvolupats.

La facturació que declara el Grup TCB el 2013 va ser de 400 milions d'euros.

El Grup TCB es compon de diferents filials a diversos països. A Catalunya, la Terminal de Contenidors de Barcelona (TCB) és l'única de tot el Grup que, d'acord amb la informació analitzada, compta amb un informe de sostenibilitat publicat el 2011 però que no ha tingut continuïtat en els anys posteriors.

El Grup TCB gestiona diverses terminals marítimes de contenidors a tot el món. A més de Barcelona, està a Canàries, València, Gijón (Espanya), Paranaguá (Brasil), l'Havana (Cuba), Yucatán (Mèxic), Buenaventura (Colòmbia), Badia de Nemrut (Turquia)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Un pescador passa per davant de les grues portuàries de TCBUEN.

i pròximament a Puerto Quetzal (Guatemala). El Grup TCB es troba en un procés d'expansió internacional a Europa, Amèrica Llatina i Àsia Pacífic, un continent en què construirà una nova terminal a l'Índia. De tots aquests molls, el més important per capacitat de càrrega és el Terminal de contenidors de Barcelona que mou 1.400.000 TEU. A Barcelona gestiona també la terminal Port Nou. La facturació del Grup TCB el 2013 va ser de 400 milions d'euros.

11.3 Créixer contra tot

TCBUEN, un cop finalitzi la fase II el 2015, té previst seguir ampliant el moll cap a l'occident i duplicar la seva capacitat de càrrega fins als 1.200.000 TEU anuals. Tanmateix, aquesta expansió dependrà principalment de la situació del mercat portuari i dels possibles inversors. Igualment, per la mateixa ubicació i concepció del terminal, hi ha factors tècnics que l'empresa ha de considerar i que poden limitar aquesta expansió. Per una banda, TCBUEN es troba en un estuari que té una profunditat limitada i rep contínuament els sediments del riu Aguacate. I per una altra, TCBUEN té igualment les limitacions de la profunditat de la badia de Buenaventura i del canal d'accés que condueix al port de l'illa de Cascajal i que després segueix fins a la terminal de TCBUEN, la qual rep els sediments de fins a 8 rius.

Vista aèria de les instal·lacions de TCBUEN, entre els barris de la Inmaculada i Santa Fe

Tenint en compte la insuficient profunditat de la badia que obliga a un dragatge permanent i que els vaixells són cada vegada de major calat, la perspectiva és que en un termini relativament curt el canal d'accés a Buenaventura es torni obsolet. El Màster Pla ja preveu de fet que per a l'any 2050 el port de Buenaventura estigui en aigües més profundes, desplaçant-se a la part més externa de la badia. Per assegurar la continuïtat dels ports actuals seria necessari l'aprofundiment del canal d'accés i de la zona de fondeig. Caldria, a més, que el canal permetés el trànsit simultani, amb totes les implicacions mediambientals que això comporta. En conjunt, la vida útil del projecte sol·licitada i atorgada per la llicència ambiental, està prevista per a 30 anys, incloent les fases de construcció, operació i desmantellament.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Un altre interrogant sobre la possible expansió de TCBUEN és el projecte de PUERTO SOLO, adjacent al moll de TCBUEN, i que està impulsat pel grup empresarial PIO SAS, presidit a l' igual que GEPSA per Oscar Isaza. PUERTO SOLO preveu un complex portuari que comptarà amb terminals per a diferents usos energètics i una terminal de contenidors. Es tracta d'un projecte

idèntic a TCBUEN, però no compta amb la participació del Grup TCB. Actualment l'empresa Sociedad Portuaria Energética Multipropósito y Contenedores Puerto Solo S.A. està en mans al 100% del grup PIO SAS, el qual a través de la participació del Grup TCB en TCBUEN està obtenint l'experiència necessària per gestionar una terminal de contenidors pròpia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Habitatges del barri Santa Fe, a la Comuna 5, amb les instal·lacions portuàries de TCBUEN de fons.

11.4 Impactes ambientals, llicència per actuar

L'impacte ambiental provocat per TCBUEN a la zona ha estat considerable. La mateixa Corporació Financera Internacional (IFC) que financia el projecte, ja va reconèixer amb anterioritat que aquest projecte podria arribar a implicar importants i diversos impactes ambientals i socials. En aquest sentit, aquest organisme del Banc Mundial va enumerar els problemes *“relacionats amb el dragatge del canal d'accés i la dàrsena de maniobres, així com la corresponent retirada del material dragat, la tala de manglars i vegetació i el restabliment de manglars a les terres afrocolombianes; però també problemes relacionats amb el restabliment dels mitjans de subsistència dels pescadors econòmicament desplaçats i l'adquisició de terres i el reassentament”*²⁰².

L'obtenció de llicències va estar igualment envoltada de contradiccions i de beneficis cap a TCBUEN. El projecte, encara que es troba en “terrenys d'expansió urbana”, s'ubica en una àrea de 27,71 hectàrees que forma part de la reserva forestal del Pacífic. El projecte va obtenir l'aprovació de les diverses sol·licituds de llicència ambiental sense que es contemplessin els impactes acumulatius i sinèrgics dels diferents projectes que es realitzen a Buenaventura. La presentació de manera fraccionada dels projectes va beneficiar-se d'una primera aprovació que després tindria efectes en les posteriors aprovacions.

Segons fonts consultades properes a l'alcaldia, TCBUEN tampoc ha realitzat fins ara el pla parcial al qual obliga el Pla d'Ordenament Territorial (POT) de Buenaventura. El Pla Parcial l'hauria de pagar la pròpia empresa, la qual hauria de realitzar l'ordenament urbanístic del sector on opera i definir les necessitats²⁰³.

El projecte TCBUEN també es va beneficiar, des del moment de la seva sol·licitud, de canvis en el procés d'atorgament de la llicència que es van traduir en la disminució dels requeriments i les exigències per fer l'avaluació i el seguiment ambiental. També va passar el mateix amb determinats actes administratius que van beneficiar igualment a l'empresa. És el cas de la reducció de l'àrea de reserva forestal del Pacífic que va apropiarse de 24,85 hectàrees per a l'execució del projecte, o l'ampliació del termini de la llicència a 30 anys. També es va atorgar l'autorització per ampliar el dragatge, inicialment estipulat en 1.234.670 m³ i que va augmentar a 5.264.466 m³, 6.300.000 m³ i 2.455.500 m³ en posteriors dragatges.

També es va legalitzar la construcció de parts que van ser realitzades fora de les coordenades atorgades per la llicència ambiental i les modificacions successives. Igualment, entitats com la Corporación Autónoma del Valle del Cauca, que forma part de l'accionariat de TCBUEN i és la màxima autoritat ambiental al municipi, va aixecar en dues ocasions la veda per a la utilització econòmica de l'ecosistema de manglar a la zona de TCBUEN.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

202 Veure el resum de l'examen social i ambiental preparat per la IFC per TCBuen, en: http://ifcext.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/ProjectDisplay/SPI_DP28479

203 Testimonis de funcionaris de l'Alcaldia de Buenaventura, 20 abril 2015

Grues pòrtic de TCBUEN.

Un estudi, realitzat a la Universidad Militar de Nueva Granada conclouia, arran de l'anàlisi sobre el procés d'atorgament de llicències ambientals de TCBUEN, que els interessos de desenvolupament econòmic havien dominat completament per sobre de la protecció del medi ambient i dels recursos naturals. "La protecció i els recursos naturals perden importància enfront dels interessos de desenvolupament i creixement econòmic descontextualitzat del desenvolupament sostenible. La protecció es redueix a un tema d'assignació de competències i requeriments que simplement han de consistir en un tràmit flexible i ambigu²⁰⁴.

11.5 Un plàcid procés d'atorgament de llicències ambientals

Aquesta és la relació dels tràmits efectuats durant el procés d'atorgament de llicències ambientals del projecte TCBUEN durant les fases I, II i III de construcció, des de l'any 2005 al 2014²⁰⁵.

2005, febrer: S'inicia el tràmit per a la sol·licitud de la llicència ambiental. El Ministeri del Medi Ambient lliura els termes de referència per a l'elaboració de l'Estudi d'Impacte Ambiental (EIA).

2005, juliol: Lliurament de l'EIA per part del Complejo Portuario Industrial de Buenaventura S.A. al Ministeri del Medi Ambient.

2006, 12 d'abril: El Ministeri del Medi Ambient emet el concepte tècnic N°608 on informa que l'EIA presentat pel Complejo Portuario compleix amb els paràmetres sol·licitats en els termes de referència i es fan observacions per complementar l'esmentat document. El Ministeri va realitzar la revisió amb la llista de revisió que es troba en el Manual d'Avaluació d'Estudis Ambientals.

Evaluació d'Estudis Ambientals.

2006, 21 d'abril: S'atorga la llicència ambiental al projecte TCBUEN en la primera de construcció per als anys 2007 i 2012. S'atorga també llicència per a 20 anys que inclou la construcció i operació, i **s'autoritza el dragatge de 1.234.670 m³**.

2007, 15 de maig: Mitjançant acord del consell directiu, la CVC va establir el permís per a l'aprofitament, mobilització i comercialització de productes forestals provinents de l'ecosistema de manglar al Departament del Valle del Cauca.

2008, 28 de maig: El Ministeri del Medi Ambient emet la resolució, per la qual es modifica la Resolució 0721 del 31 de juliol de 2002, modificada per la Resolució 696 del 19 d'abril de 2006, que canvia la categoria de restauració (recuperació) per la categoria de maneig (o ús sostenible) per permetre la sostenibilitat d'activitats industrials i portuàries en una àrea de 10,07 has dins de la qual es troba el projecte TCBUEN.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

²⁰⁴ Jormmy Maritza, Machado Hernández, Jormmy Maritza; Carolina, Alarcón Vargas, Carolina; Hernández Pardo, Jesús María, Hernández Pardo, (2013), *Revisión del proceso de evaluación y seguimientos del "Proyecto Terminal de Contenedores de Buenaventura – TCBUEN S.A". Aportes de mejora en la planificación, decisión y evaluación ambiental de proyectos portuarios en Colombia*. Universidad Militar Nueva Granada, Facultad de Ingeniería, Bogotá D.C. 2013.

²⁰⁵ Jormmy Maritza, Machado Hernández, Jormmy Maritza; Carolina, Alarcón Vargas, Carolina; Hernández Pardo, Jesús María, Hernández Pardo, (2013), y Licencias ambientales, en: <http://www.anla.gov.co/> consultat el 02/05/2015

2008, 28 de maig: El Ministeri del Medi Ambient emet la resolució, per la qual sustreu una superfície de 8.95 hectàrees de la Reserva Nacional forestal del Pacífic, destinada a l'ampliació de l'àrea que involucra el projecte TCBUEN.

2008, 29 de maig: El Ministeri del Medi Ambient emet la resolució, per la qual es modifica la llicència aprovada en la resolució 705 de 2006. Prèviament s'ajusta a l'EIA i es canvien les dimensions de les estructures a construir, i s'augmenta l'àrea de sostracció de la reserva i s'amplia el termini de la llicència a 30 anys. També s'autoritza el dragatge de **5.264.466 m³**.

2008, agost. S'inicia la construcció de TCBUEN

2008, 3 d'octubre: La CVC permet l'aprofitament, comercialització i transport de productes forestals de l'ecosistema de manglar ade-terminades àrees del projecte TCBUEN.

2008, 18 de novembre: El Ministeri del Medi Ambient emet la resolució, per la qual modifica l'article tercer de la resolució 0858 de maig de 2008, que augmenta l'àrea de sostracció de la zona de reserva forestal del Pacífic a 10.07 hectàrees, que són destinades a l'ampliació de l'àrea que involucra el projecte TCBUEN.

2008, 21 de novembre: El Ministeri del Medi Ambient emet la resolució, per la qual modifica articles de la resolució 705 de 2006 i 862 de 2008. S'augmenten els temps per a l'execució de monitoreig i presa de mostres, i s'aprova i s'autoritza l'increment de volum en el dragatge a **6.300,000 m³**.

2010, 16 de novembre: El Ministeri del Medi Ambient emet la resolució, per la qual modifica articles de les Resolucions 705 de 2006 i 862 del 2008, ampliant l'àrea del projecte per a l'expansió de la via d'accés, i s'inclouen obligacions i requeriments en relació amb les línies de participació d'acord amb el Pla de maneig ambiental.

2011. Inici d'operacions el 27 gener 2011

2011, maig: Finalitza la fase I de construcció de TCBUEN

2012, 27 de setembre: Es crea l'Autoritat Nacional de Llicències Ambientals (ANLA) encarregada de què els projectes, obres o activitats subjectes de llicenciament, permís o tràmit ambiental compleixin amb la normativa ambiental, per tal de contribuir al desenvolupament sostenible ambiental del país.

2013, 25 d'abril: Resolució 375 de l'ANLA a TCBUEN per la qual es modifiquen les resolucions 705 de 2006, 862 de 2008 i 2280 de 2010, i s'incorpora al polígon atorgat inicialment la part del moll construït sense autorització prèvia. S'autoritza el **dragatge de 1.655.500 m³** i s'afegeix el dragatge de **800.000 m³** de manteniment.

2014, 13 de febrer: Sol·licitud de TCBUEN per a la modificació de la llicència ambiental segons la resolució 705 de 2006 en la qual es sol·licita ampliar la zona de maniobres marítimes, l'ampliació de la dàrsena de gir a 500 metres de costat en una longitud de 350 metres, l'ampliació del calaix d'atraca, l'aprofundiment del canal d'accés i l'aprofundiment de la dàrsena de gir i el calaix d'atraca-ment a -16 metres.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

11.6 Ni negociació col·lectiva ni sindicats

Segons el gerent de TCBUEN, Gabriel Corrales²⁰⁶, amb l'ampliació del projecte portuari, un cop acabada la segona fase es generaran 70 nous llocs de treball que es sumaran als 600 treballadors que té actualment l'empresa. Durant el temps de duració de les obres d'aquesta fase es van contractar més de 1.000 persones.

Segons informa l'empresa el 72% del total dels treballadors són de la Valle del Cauca, el departament colombià al qual pertany Buenaventura, i el 28% són de la resta de Colòmbia. Així mateix, el 23% dels treballadors es contracten directament a la comuna 5 on també es realitzen les activitats de capacització, ja sigui per al propi terminal o per altres activitats alienes. En aquest moment la majoria de l'ocupació és oferta per TCBUEN. En altres moments van haver-hi empreses terceres i els estibadors eren contractats per cooperatives²⁰⁷.

La regulació legal de les condicions laborals a TCBUEN està subjecta als mínims que marca la llei colombiana. No hi ha una regulació específica negociada amb una representació laboral dels treballadors i treballadores de TCBUEN. Sí que existeixen, en canvi, uns plans de compensacions establerts per voluntat de l'empresa, i també plans d'estímul, de carrera i d'entrenament

permanent. L'empresa també manifesta que compta amb mecanismes instituïts de representació laboral i participació.

Una altra visió ben diferent és la que donen els treballadors de TCBUEN amb els quals ens hem entrevistat. Confirmen que a l'empresa no només no existeixen els sindicats sinó que no volen saber-ne res d'ells. S'acomiada a aquells que destaquen amb cert lideratge o quan ocupen algun càrrec de portaveu. Es viu en un clima de temor i intimidació per les pràctiques antisindicals. L'empresa, com a pràctica habitual, demana als sol·licitants d'ocupació si estan afiliats a algun sindicat o si tenen intenció d'organitzar-ne algun, un cop estiguin dins de l'empresa.

La Central Unitaria de Trabajadores (CUT) del Valle del Cauca ha denunciat quatre casos d'acomiadaments laborals pel motiu d'afiliació sindical. També que s'ha acomiadat a persones que mostraven coneixement de la legislació laboral. De la mateixa manera, en altres casos no s'han contractat a persones de la Comuna 5, del barri de Santa Fe, per pertànyer a determinats col·lectius socials que organitzen els joves del barri.

La no existència de mecanismes de negociació col·lectiva ni de sindicats repercuteix en les males condicions laborals i està generant malestar entre molts treballadors i treballadores. Com a exemple, el sistema d'horaris de treball no negociats permet que s'encadenin torns en un mateix dia. També s'incomplixen normes com la retribució extraordinària de la feina habitual i no eventual en festius. Les persones treballadores assenyalen

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

206 Entrevista a Gabriel Corrales, Taula Catalana per Colòmbia, 22 d'abril de 2015.

207 Taula Catalana per Colòmbia, Entrevista a treballadors de TCBUEN, 19 d'abril de 2015

que no hi ha personal suficient per poder fer tornos ben organitzats que contemplin possibles imprevistos o incapacitacions. Aquesta situació provoca que en moltes ocasions no es respectin els períodes complets de descans entre tornos. El còmput horari es realitza per quinzenes. D'aquesta manera s'eludeix la jornada màxima de 8 hores diàries i la consideració d'hores extres a les jornades que la superen.

D'acord als testimonis recollits, els estibadors són la major força laboral del port i realitzen el treball més físic de càrrega i descàrrega. Tenen contracte indefinit i són contractats a través de DATA CONTROL S.A.²⁰⁸, una empresa que presta serveis d'operació portuària i logística en els molls bonaverenses i que pertany al grup GEPSA i al grup PIOSAS, tots dos d'Oscar Isaza. En aquest contracte, els estibadors no figuren vinculats com a tals sinó sota una categoria d'oficis diversos, cosa que permet que cobrin només el salari mínim, 644.000 pesos al mes (268€). Es tracta d'una quantitat substancialment menor al salari d'un estibador que oscil·laria entre els 800.000 i els 900.000 pesos. Treballen 8 hores diàries, sis dies a la setmana i solen fer moltes hores extres que es paguen a 3.800 pesos l'hora (1'58€). D'aquesta manera, els estibadors poden arribar a guanyar entre 160.000 i 200.000 pesos mensuals més.

La feina dels operadors de grues pòrtic és més tecnificada. Són els encarregats de moure els contenidors i treballen a 45 metres d'altura. És una tasca de molta responsabilitat que exigeix una gran concentració i que pot generar problemes de salut a llarg

termini pel tema de la postura. Es treballa quan hi ha vaixells, i s'ha de treballar també a altes hores de la nit, encara que plogui o estiguin enmig d'una tempesta. No hi ha descansos estipulats i donada la seva especificitat, el treball amb una grua pòrtic no és recomanable que superi les tres hores per torn. A TCBUEN, en canvi, els operadors de grua treballen sis hores seguides, cosa que no passa, per exemple, en els molls de la competència, a la Sociedad Portuaria de Buenaventura on els tornos són de dues hores amb descansos llargs de per mig. D'altra banda, els horaris no estan ben compensats. Els treballadors de TCBUEN han d'estar sempre telefònicament disponibles i en funció de les càrregues de treball, un operador de grua pot arribar a treballar en un mateix dia 12 hores si, com succeeix, el treballador surt a les sis del matí i torna a entrar a les 18:00.

El salari d'un operador de grua que treballa al TCBUEN és de 2.700.000 pesos. Podria considerar-se un bon sou a Colòmbia, però no ho és tenint en compte les condicions en què s'exerceix i seria pràcticament la meitat del que guanya un operador de grua al port de Cartagena d'Índies, també a Colòmbia.

A més, hi hagut pressions perquè el personal s'acollí a la modalitat de retribució flexible, a la qual una part del salari es converteix en conceptes que no estan obligats a tributar a la hisenda pública, cosa que suposa un estalvi d'impostos a pagar per l'empresa. Aquest canvi no implica un augment salarial sinó la flexibilització d'un salari que ja es cobrava.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

208 <http://www.datacontrolportuario.com/web2/>

Les dones estan ocupades majoritàriament en els llocs de treball de tarjadors i comptadores, i tenen la funció de controlar els contenidors.

Segregació racial i accidents laborals. L'alta proporció de població negra a Buenaventura (90%) no es veu reflectida a TCBUEN on es dona una evident segregació racial entre les ocupacions més dures i el treball d'oficina. Els treballadors asseguren que hi ha discriminació racial laboral perquè les millors feines són sempre per a la gent de l'interior del país. Molta de la gent que arriba té rang militar, es apadrinen entre ells i així difícilment els bonaverenses poden aspirar a ascensos dins de l'empresa.

TCBUEN no està exempta d'accidents laborals. Moltes vegades són conseqüència de jornades excessives, segons expliquen els seus treballadors: *"Hasta donde tengo entendido accidentes mortales no ha habido ninguno, pero sí accidentes laborales como pérdidas de dedos y de movilidad en ambas manos, entre otros. También se han producido daños de contenedores y buques o accidentes en los que un operador se fue al agua con el tracto camión con carga por horas laborales excesivas. Se dan situaciones en las que se retira al personal sin justa causa y sin siquiera haberle llamado la atención"*²⁰⁹.

11.7 Treball per a les comunitats? Llums i ombres

Als fulletons de TCBUEN dirigits a les comunitats²¹⁰ constava com dins d'un pla de gestió social es beneficiava a les zones d'influència del projecte. En aquesta línia, s'incloïa un programa de gestió de l'ocupació per a distribuir equitativament el treball generat per la construcció del TCBUEN i per l'execució de les mesures del pla de maneig ambiental. Aquest programa establia el criteri d' *"emprar la major quantitat de mà d'obra dels barris de Santa Fe, Miramar, Punta del Este, La Inmaculada i Santa Cruz, sempre que els perfils estiguin disponibles i compleixin els requeriments de la llei"*.

El programa establia també la creació d'un Comitè d'ocupació per a la fase de construcció de la terminal compostat per representants legals de les cinc juntes d'acció comunal dels barris d'influència del projecte. Els contractistes s'adreçaven setmanalment a aquestes cinc juntes per sol·licitar el personal que requerien. Segons l'empresa²¹¹ un terç dels treballadors ocupats des del mes d'agost de 2008 fins a 2010 pertanyien a la Comuna 5 i un altre terç vivien en altres barris de Buenaventura. L'empresa també assegura que havia ofert capacitació a gairebé 500 persones dels barris afectats pel projecte amb la intenció que poguessin prestar diferents serveis al projecte com ara inspectors de contenidors, arxivistes, cuiners, etc.

210 Sociedad Portuaria Terminal de Contenedores de Buenaventura, TCBUEN, S.A. (2010) *Plan de manejo Ambiental. Plan de Gestión Social. Programa de Comunicación y Participación*.

211 CAO, (2010, julio), *Informe de evaluación del Ombudsman. Reclamación relacionada con TCBUEN S.A. Buenaventura, Colombia*.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

209 Entrevista a un treballador de TCBuen del qual omitim el nom per raons de seguretat.

Els líders dels barris afectats als quals vam entrevistar, qüestionen aquesta informació i expliquen que s'han detectat casos en què persones que no eren en realitat de la Comuna 5 eren matriculades com si ho fossin amb adreces falses.

Tot i que en els barris afectats hi ha personal que compta amb una àmplia experiència laboral per haver treballat anteriorment a la Sociedad Portuaria de Buenaventura, o bé no els contracten o bé els treballs que ocupen solen ser els més durs i pitjor qualificats.

El Comitè d'ocupació no ha repartit equitativament el treball. Els presidents de les Junes d'Acció Comunal no han informat adequadament a les persones dels barris de les oportunitats d'ocupació o de cursos de capacitat que, la majoria de les vegades, no són coneguts per la comunitat i són coberts per familiars de membres de la Junta d'Acció Comunal.

Els líders també manifesten que moltes persones dels que van realitzar cursos, fa més de tres anys, relacionats amb les activitats de TCBUEN com ara tarjadoras, manipulació d'aliments, sastreria, logística portuària o altres, mai van ser contractades. Les contractacions que s'efectuen són de curta de durada, d'una quinzena o dues, amb una elevada rotació de les persones contractades que fa que no puguin comptar amb aquesta ocupació per a la seva subsistència.

Quan l'empresa ho necessita, obliga a realitzar hores extraordinàries de tal manera que les jornades de treball de les persones contractades excedeixen i gairebé dupliquen la jornada legal.

D'aquesta manera, es realitzen duríssimes jornades de treball en períodes molt curts de contractació. La duresa d'aquestes condicions de treball ha fet que moltes persones optin finalment per no treballar a TCBUEN.

Fins fa dos anys les persones contractades havien d'aconseguir la seva pròpia indumentària i els elements de protecció laboral. Aquesta circumstància va originar un greu problema quan moltes persones, per poder accedir al contracte es van endeutar, i un cop ja comprat el material l'empresa no les va contractar. A sobre, els habitants del barri de Santa Fe senten que no són contractats perquè estan estigmatitzats com mandrosos i lladregots per ser negres.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

12 COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

El dany fet a les comunitats negres afectades per la implantació del projecte de TCBuen és quantios. Qui més ho ha patit han estat els barris de la Comuna 5 de Buenaventura: Punta del Este, Miramar, Santa Cruz, Inmaculada i Santa Fe, localitzats a la seva zona d'influència. La seva població total és de 17.262 habitants, repartits en unes 5.558 vivendes²¹². El barri amb un major nombre de persones és La Inmaculada i és justament el que colinda, separat per un mur, amb les instal·lacions de TCBuen i TLBUEN.

D'entrada, al procés d'obtenció de la llicència ambiental no hi va haver consulta prèvia. El Ministeri de l'Interior va certificar que, tot i haver forta presència de comunitats negres als barris afectats, aquestes no tenien dret a la consulta que estableix el conveni 169 de l'OIT, també reconeguda a l'article 44 de la llei 70 del 1993. El Govern va argumentar que aquestes comunitats negres estan ubicades en zones urbanes que no són susceptibles de ser titulades col·lectivament.

212 "Sol·licitud d'extracció d'una àrea de la Reserva Forestal del Pacífic per a la construcció i operació de la Terminal Portuària Multipropòsit de Puerto Solo a la badia de Buenaventura". Citat a Ministeri de Medi Ambient, (2014) Resolució n°1223 de 2014 de 30 de juliol. Diari Oficial. Edició 49250 de 21/08/2014

Aquesta certificació va ser desmentida per la Cort Constitucional colombiana, al seu acte 234, en què es diu que les comunitats negres urbanes han de ser escoltades. L'alt tribunal va sol·licitar saber al Ministeri de l'Interior i a l'alcaldia de districte de Buenaventura quins processos de consulta i participació s'havien establert als barris de les comunas 5 i 6, en relació als projectes d'intervenció portuària i d'infraestructura que els afecten²¹³.

En tota aquesta zona i des de l'arribada dels primers assentaments de població, l'ecosistema marí de manglar s'havia fet servir de manera permanent i intensiva. De la mateixa manera, a causa de la seva proximitat amb els caladors dels esteros Aguacate i El Piñal, era habitual la presència de pescadors artesanals

213 La interlocutòria 234 de la Cort Constitucional va sol·licitar al Ministeri de l'Interior i a l'Alcaldia de Buenaventura que l'informessin «sobre la situació de risc de desplaçaments forçats intraurbans i / o intermunicipals als barris (i) Isla de la Paz, El Cim, La Cima, El Oriente i Bosque Municipal, de la comuna 6 de Buenaventura. Aquest desplaçament forçat és producte, entre altres motius, de la violència i de la suspensió de processos de titulació de terrenys. També de la intervenció amb maquinària pesada en aquests barris.» La mateixa interlocutòria també va demanar informació «sobre la situació de risc de desplaçaments forçats intraurbans i / o intermunicipals als barris (ii) La Inmaculada i Santa Cruz, de la comuna 5. Aquests darrers com a conseqüència, principalment, de la situació de violència generalitzada que s'hi viu i del megaprojecte TCBuen». Igualment, la Cort va instar que se l'informés dels "Projectes d'intervenció portuària i d'infraestructura, així com dels processos de consulta i participació que s'estan realitzant a cadascun d'aquests barris" Cort Constitucional (2013) Interlocutòria 234 de 2013. M.P. Luis Ernesto Vargas Silva. www.corteconstitucional.gov.co/sentencias/autos/2013/A234-13.rtf

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT**
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

que havien format el seu propi hàbitat amb la construcció d'hàbitats de fusta amb fonaments palafítics²¹⁴.

Per a aquelles les famílies, la validesa de la propietat està acreditada pel dret de domini i possessió que han tingut sobre les terres durant 30, 40 i 50 anys. En tot aquest temps es van esforçar per consolidar els terrenys amb els seus propis esforços, guanyant terreny al mar mitjançant la conformació d'una mena de molls casolans, farcits amb enderroc i escombraries.

El poblament del territori de baixamar a Buenaventura va començar fa més de 40 anys. Moltes famílies van abandonar les seves comunitats ancestrals a les conques dels rius de Buenaventura o al litoral pacífic dels departaments de Nariño, Chocó i Cauca. Era una migració motivada per la recerca de millors condicions de vida a través de l'accés a l'educació i l'ocupació.

Les famílies van buscar assentar-se en llocs on arribessin les mares, amb l'objectiu de romandre prop de la pesca, que ancestralment és el seu principal mitjà de vida i referent cultural.²¹⁵

El barri La Inmaculada té el seu origen el 1948 quan alguns treballadors de l'empresa Industrias del Mangle van construir els

seus habitatges prop del seu lloc de treball, a un costat de la via del ferrocarril. Eren famílies originàries de les conques dels rius Timbiquí, Anchicayá, Raposo i Yurumanguí²¹⁶.

Les primeres famílies pobladores es van assentar sobre les àrees fermes, molt a prop de l'actual autopista Simón Bolívar. El creixement del territori en direcció al mar li servia a la comunitat com a via de transport per anar i venir des de l'illa però també com a espai de recreació i per realitzar diferents activitats productives com caçar, tallar fusta o practicar agricultura de *guanadal*, pesca artesanal, recol·lecció de *piangua*, petxines i crancs, entre altres²¹⁷.

Aquests primers pobladors i pobladores van buidar la vegetació per construir ponts artesanals utilitzant runa i escorça dels arbres. Els primers habitatges van ser aixecats als terrenys localitzats al tram nord de l'Avinguda Simón Bolívar, davant de les instal·lacions de l'empresa Industrias del Mangle, on actualment es localitza la seu d'Industrias Pesqueras -Inpesca S.A. La construcció de la via d'accés al barri i els seus carrers es va fer utilitzant deixalles de fusta de l'empresa Chapas del Pacífico. Es van transportar en canoes i bales, aprofitant la marea alta. També van utilitzar runa i escombraries²¹⁸.

214 "Sol·licitud d'extracció d'una àrea de la Reserva Forestal del Pacífic per a la construcció i operació del Terminal Portuari Multipropòsit de Puerto Solo a la badia de Buenaventura". Citat a Ministeri de Medi Ambient (2014). Resolució n°1223 de 2014 de 30 de juliol. Diari Oficial. Edició 49250 de 21/08/2014.

215 Fundació Rostres i Emprems del Sentir Humà i la Comisión Colombiana de Juristas, (2011) *Situación de derechos humanos y desplazamiento forzado en la Comuna 5 de Buenaventura*.

216 Fundació Rostres i Emprems del Sentir Humà i la Comisión Colombiana de Juristas (2011)

217 Comitè Interorganitzacional de Buenaventura (2015), *Més ports: menys comunitat. Impactes de l'estratègia econòmica d'ampliació portuària a Buenaventura. Cas: barri La Inmaculada Concepción, Comuna 5 de Buenaventura*. Document sense publicar.

218 Fundació Rostres i Emprems del Sentir Humà i la Comisión Colombiana de Juristas (2011)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Després dels primers 20 anys de vida del barri, i com a resultat del procés de farciment de zones inundades, es va començar l'ampliació de la seva infraestructura d'habitatges, amb la construcció de més vivendes per a noves famílies que seguien arribant. En la seva majoria eren paisans o familiars de les primeres persones fundadores.

TCBuen es va construir precisament on abans quedava "La Loma" un lloc de recreació molt apreciat per les comunitats de la comuna 5. Va ser precisament aquí on la comunitat va construir la primera pista del barri, i hi tenien lloc els campionats entre aquests. El lloc on avui arriben els vaixells de TCBuen havia

estat, justament, "La Punta", un balneari natural d'ús col·lectiu on les famílies de la comunitat es reunien i passaven els diumenges²¹⁹.

12.1 Una història de violència

El febrer del 2005 van començar els tràmits per construir TCBuen. Dos mesos després, el 19 d'abril, una horrible massacre va sacsejar la comuna 5: dotze joves dels barris de Punta del

219 Comitè Interorganitzacional de Buenaventura (2015)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Un carrer del barri de Santa Fe, a la comuna 5, amb les grues de TCBuen al fons.

Este, Santa Cruz i Palo Seco van ser convidats a jugar un partit de futbol a Puerto Dagua. Els van prometre que obtindrien 200.000 pesos si guanyaven... però el partit mai es va celebrar. Els cossos d'11 d'aquests joves serien trobats sense vida dos dies després, a les rodalies de l'aeroport amb signes de tortura, cremades amb àcid i trets al cos. Un d'ells encara segueix desaparegut²²⁰.

Dies abans, el 5 d'abril, s'havia realitzat una marxa dels pobladors dels barris de Punta del Este, Santa Cruz i Palo Seco per demanar la construcció d'un pont de vianants. Els manifestants van ser colpejats per la policia antiavalots que, a més, va fer fotos i va filmar la comunitat. Diversos dels joves que van aparèixer assassinats havien participat en aquella marxa. Els responsables de la massacre van ser grups paramilitars que van acusar els joves de ser bases de suport per a la guerrilla. Aquell terrible crim segueix en la impunitat.

A partir de 2006 la violència es va intensificar a la comuna 5; el barri de la Inmaculada es va convertir en un dels sectors més violents de la zona urbana de Buenaventura. La intensitat de la violència al barri es va manifestar amb amenaces, desaparicions forçades, desplaçaments massius, violacions sexuals, assassinats selectius i massacres. La Inmaculada va ser en poc temps estigmatitzada amb la marca de la violència. Només pronunciar el seu sol nom causava terror. Cap desconegut podia entrar al barri. Testimonis de persones que hi habitaven revelen que

a partir del 2006 van començar a arribar homes desconeguts, fortament armats, que van començar a controlar la vida social, cultural i econòmica de tot el barri.

*"Aquell que entrava el barri sense ser d'allà ja no hi sortia: l'agafaven, l'esquarteraven, el ficaven en una bossa i el tiraven a la mar o l'enterraven. Els desplaçaments massius i les tiroteigs eren constants. Fins i tot es va crear un cementiri clandestí. La Inmaculada va tenir durant un temps fama de ser molt perillosa. Només passar per allà, senties calfreds. Ningú s'atrevia a mirar cap allà i, quan l'onada de violència va baixar i ens en vam adonar, el moll de TCBuen ja estava fet"*²²¹.

El 2007, enmig d'un context de molta violència, TCBuen va començar a comprar terrenys a La Inmaculada. Els paramilitars definien a quina casa volien viure. Les famílies havien de desocupar els seus llits i dormir a terra, les dones havien de atendre'ls i ells feien festes fins a la matinada. Van imposar horaris de mobilitat social. L'hora límit en què els habitants del barri hi podien entrar eren les set del vespre. Qui entrés després d'aquesta hora era assassinat sistemàticament. Davant d'aquesta situació, moltes persones van deixar el barri i es van haver de desplaçar. Segons dades de la comunitat, 45 habitatges que van quedar desocupats van ser enderrocades per paramilitars que, a més, impedi- en que s'hi tornés a construir.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

220 "Las 2 Orillas", (2014, 28 d'abril) De la masacre de Punta del Este en Buenaventura, a: <http://www.las2orillas.co/de-la-masacre-de-punta-del-este-en-buenaventura/>

221 Taula Catalana per Colòmbia. Entrevista a dona lideressa del PCN. Abril 2015.

El 2008 entre el 25 i el 26 d'abril va ser assassinat Justo Mecías Becerra, vicepresident de la Junta d'Acció Comunal (JAC) i candidat a la presidència d'aquesta entitat del barri de Santa Cruz. El seu cadàver va ser trobat en l'estero de Santa Cruz. Les eleccions estaven programades pel 27 d'abril. Els seus fills van denunciar el fet i quan van ser a l'estero on es va trobar el cadàver, van adonar-se de l'existència d'altres fosses sense identificar²²².

L'assassinat de Justo va obligar el president de la JAC Luis Asterio Murillo a abandonar el barri i la ciutat de Buenaventura. Era més que probable que, en realitat, l'objectiu fos ell i haguessin assassinat per "error" a Justo. Luis Asterio era en aquell temps un destacat defensor dels habitants del sector. S'havia posicionat clarament contra el projecte de construir set molls a les zones de baixamar i contra l'ampliació de la Societat Portuària²²³.

12.2 Desaparicions i assassinats²²⁴

Abril de 2005. Els joves assassinats a la massacre de Punta del Este, Palo Sec i Santa Cruz eren: Javier Borja, de 15 anys d'edat; Concepción Rentería Valencia, de 16 anys d'edat; Carlos Arbey Valencia, de 17 anys d'edat; Pedro Paulo Valencia Aramburo, de 17 anys d'edat; Rubén Dario Valencia Aramburo, de 18 anys; Pedro Luis Aramburo Canga, de 18 anys; Alberto Valencia, de 18 anys; Mario Valencia, de 19 anys; Víctor Alfonso Angulo, de 20 anys; Leonardo Salcedo García, de 20 anys; Iver Valencia, de 21 anys, i Jhon Jairo Rodallegas. 4 dels joves eren nebots del Sr. Jorge Isaac Aramburo García, líder del Consell comunitari del riu Yurumanguí. La seva família havia patit assassinats i havia estat fustigada de manera sistemàtica. Per això, i davant la falta de protecció per part de l'Estat colombià, va recórrer a la Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH) buscant protecció.

El 2 de juliol del 2007, el jove Fernando Rengifo de 22 anys d'edat, del barri de Santa Cruz, va ser trobat a un estero del barri Viento Libre, assassinat amb signes de tortura.

L'11 d'octubre de 2007, el seu primer dia com a missatger, el jove Wellington Caicedo de 33 anys d'edat va ingressar al barri La Inmaculada. 6 dies després el seu cos va ser trobat surant al sector de La Pagoda. El cos presentava signes de tortura.²²⁵

El 20 d'Agost de 2008 va ser trobat a zona de baixamar del barri La Inmaculada, el cadàver d'SEGUNDO SALAS BANGUERA, de 39 anys. Segundo era asserrador, oriünd del riu Rampa i vivia al barri Santa Fe. El seu cadàver va ser trobat quatre dies després de la seva desaparició amb 8 ferides d'arma blanca i quatre impactes de bala. Font: Comissió Intereclesial de Justícia y Paz.

El 15 de maig del 2009 CARLOS ALBERTO VALENCIA de 20 anys, motorista del moll turístic, va desaparèixer quan sortia d'hora de casa al barri de Santa Cruz.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

222 Procés de Comunitats Negres-Palenque Regional El Congal. PCN (2010). *La desaparición forzada en Buenaventura (Valle del Cauca) Años 2000 a 2009*. Cali – Colombia.

223 Comunicat de l'Alianza, (2010, 12 d'agost), La Alianza rechaza amenazas contra dirigentes comunales y líderes de población afrocolombiana, a: <https://groups.google.com/forum/#!msg/plan-integral-largo-plazo/SLvINRztR6E/2FN8PhzNrQwJ> consultado el 3/05/2015.

224 Procés de Comunitats Negres-Palenque Regional El Congal. PCN (2010)

225 Procés de Comunitats Negres-Palenque Regional El Congal. PCN (2010)

A la comunitat és un secret a crits que TCBuen s'assenta sobre una fossa comuna, i que quan van començar les obres de la terminal de contenidors el maig del 2008 es van trobar restes humanes. No es va fer res per exhumar i mai es van parilitzar les obres. Diuen que no van ser un o dos cadàvers, sinó prop de 200 els que es van trobar. Els veïns tenen por de parlar perquè temen patir represàlies o perdre la feina. El gerent de TCBuen, Gabriel Corralse, ho nega. També ho van negar el director del departament d'enginyeria de l'empresa i el director de PROES Consultors. Tos dos asseguren que van verificar el procés d'exca-
vació a la zona del projecte i que no va trobar-hi res.²²⁶

A més d'això, el 2008 es van formular denúncies per expulsions: 11 del barri de Santa Cruz i 18 del barri La Inmaculada.²²⁷

Segons alguns membres de la comunitat, aquest any mateix hi va haver pressions de paramilitars perquè fos afavorida la candidatura que auspiciava TCBuen al programa d'ajuda presidencial "Familias en Acción". Els habitants del barri van ser amenaçats que si aquesta no guanyava, es retiraria del barri²²⁸.

227 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas, (2008, 24 de desembre), *Informe de Risc N° 032-08*, Municipi Buenaventura, departament Valle del Cauca.

228 Procés de Comunitats Negres (2011). *Conflicto armado y megaproyectos en la Comuna número 5 de Buenaventura*. Document sense publicar.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPIRES TRANSNACIONALS

EMPIRES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Imatge del barri de la Inmaculada, envoltat de contenidors.

226 CAO, (2010, juliol)

A la comuna 5, el 2008 es van reportar 16 homicidis, 10 el 2009 i 6 durant el període de febrer a octubre del 2010²²⁹. Les 7 notes de seguiment a l'Informe de Risc 32-08 sobre Buenaventura emeses per la Defensoria del Poble al període 2009-2015 han considerat zona de risc els barris La Inmaculada, Punta del Este i Santa Cruz.

La Defensoria del Poble, a la seva nota de seguiment del 2010, confirmava que els paramilitars exercien un control al barri, tal com havien descrit i denunciat els habitants de la comuna 5 el 2008. El document es referia a fets com “el control d'aliments bàsics de consum, l'ús de la violència subtil i oculta, la intimidació a líders i lideresses mitjançant amenaces directes, pamflets o presència dels membres d'aquests grups a les reunions a les quals assisteixen els representants socials”. La nota afegia que “durant les eleccions de març i maig del 2010 van exercir pressió i van incitar els vilatans a que votessin pels candidats de la seva preferència. Això permet establir que la nova estratègia dels grups armats il·legals a Buenaventura no és confrontar sinó coartar i pressionar als nivells organitzatius i comunals, com Juntes d'Acció Comunal i representants socials...”

El Procés de Comunitats Negres (PCN), denunciava la pressió exercida des del 2011 per bandes criminals com Los Urabeños i

La Empresa perquè els habitants desallotgessin la Comuna 5²³⁰. El 2011 hi va haver un desplaçament forçat massiu de 151 persones pertanyents a 32 famílies del barri de la Inmaculada²³¹. El 10 de novembre del 2012, al barri de Santa Cruz, es va produir el desplaçament forçat de 265 famílies que sumaven 1.111 persones²³². A aquests desplaçaments massius cal afegir-hi el degoteig continuat de desplaçaments individuals o de famílies soles que ha anat tenint lloc.

El 12 de juliol del 2011 un grup de 7 homes armats va fer aparició a les 10:30 de la nit al barri La Inmaculada, ocupant de manera forçada tres habitatges. Van passar allà la nit del 12 de juliol i el matí del 13. Aquell dia va tenir lloc un enfrontament a les 8:30 del matí entre paramilitars, Exèrcit i els suposats guerrillers que havien entrat al barri la nit anterior. L'enfrontament va durar mitja hora, hi va haver una víctima mortal i un civil ferit i el barri va ser militaritzat. Els fets van generar el desplaçament de gairebé 50 famílies. El matí del 14 de juliol van sortir del barri els 7 homes que hi havien entrat la nit del 12 de juliol. Ho van fer amb maletins carregats a l'espatlla, que l'Exèrcit va revisar sense més qüestionaments. Segons algunes versions de la comunitat, aquells homes eren els mateixos que s'havien enfrontat amb els

230 El Espectador, (2014, cinco de abril), *La ampliación del puerto, detrás del incendio en Santa Fe*, a: <http://www.elespectador.com/noticias/nacional/destierro-baja-mar-articulo-485127>

231 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas (2012, 23 de agosto), *Nota de seguimiento n°012-12, cuarta a l'informe de risc n°032 de 2008, emesa el 24 de desembre de 2008, municipi de Buenaventura, departament Valle del Cauca.*

232 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas (2013, 2 de maig), *Nota de seguimiento n°005-13, cinquena a l'informe de risc n°032 de 2008, emès el 24 de desembre de 2008, municipi de Buenaventura, departament Valle del Cauca.*

229 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas (2009, 16 de desembre i 2010, 13 de desembre) *Nota de seguimiento n° 034-09, primera a l'informe de risc n° 032 del 2008, emesa el 24 de desembre del 2008 i nota de seguimiento N° 027-10, segona a l'informe de risc n° 032 de 2008, emesa el 24 de desembre del 2008*

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

paramilitars i l'Exèrcit el dia anterior. En el precís moment que aquests set homes van sortir, els paramilitars van entrar als tres habitatges que havien estat ocupats per suposats milicians i les van desvalisar: van tirar la roba i els estris al mar i van desmuntar les parets, per buscar-hi unes armes suposadament guardades allà. Van amenaçar de mort els propietaris dels habitatges, acusant-los de col·laboradors de la guerrilla, i van manifestar que quan l'Exèrcit i la Policia desocupessin la zona, matarien tots els que van albergar els guerrillers.

Aquesta situació va provocar el desplaçament de les tres famílies a les quals els paramilitars van destrossar els habitatges. Els paramilitars van argumentar que ho feien perquè els guerrillers no tornessin a refugiar-se allà. Van afegir que no es preocupessin perquè la Personeria aniria a fer fotografies dels habitatges perquè aquests fossin pagats per TCBuen quan l'empresa ampliés el parc de contenidors. Les versions de la comunitat asseguren que quan les cases estaven sent desvalisades, soldats i policies estaven observant i conversant amb els mateixos paramilitars que cometien l'acció.

Un dels habitatges desvalisats va ser la de la jove de 20 anys Karen Montaña. La dona, mare soltera, va témer aquell dia per la vida del seu nadó i, per això i per l'amenaça feta pels paramilitars, va haver d'abandonar Buenaventura. Un any després, la Policia va aclarir que aquella incursió paramilitar va ser executada per membres de la banda criminal anomenada La Empresa amb la intenció de recuperar rutes del narcotràfic²³³.

El 13 de novembre del 2012, Leydy Yasuri Sinisterra de 13 anys va ser assassinada com a conseqüència d'un tiroteig que es va presentar al barri La Immaculada, quan Los Urabeños i La Empresa s'enfrontaven en una disputa territorial²³⁴.

L'1 de febrer del 2013 va desaparèixer al barri La Immaculada Julio César Jiménez Riascos, un mototaxista de 38 anys²³⁵.

L'1 d'abril del 2014 un inmens incendi va arrasar 35 habitatges. Va deixar 196 famílies al carrer del barri de Santa Fe. No es van poder establir les causes de l'incendi però ja era el tercer que es produïa aquest mateix any²³⁶. Un dels sinistres havia destruït el local de l'organització juvenil "Transformant Ments", una associació que a través de la cultura i l'acció ha organitzat activament els joves del barri i s'ha oposat a l'actuació de TCBuen allà. Tots aquests fets han augmentat la pressió sobre els pobladors perquè abandonin el sector, una de les àrees d'ampliació de TCBuen.

La violència i el risc a la Comuna 5, especialment als barris de l'àrea d'influència de TCBuen, no són un fet del passat. L'última

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

234 Procés de Comunitats Negres (2013)

235 El País, (2013, marzo 8), *Desapariciones forzadas en Buenaventura, un drama que parece no acabar*, consultat el 28 d'abril, a: <http://www.elpais.com.co/elpais/valle/noticias/desapariciones-forzadas-buenaventura-drama-parece-acabar>

236 A: <http://www.polodemocratico.net/index.php/noticias/titulares/7368-en-buenaventura-gobierno-nacional-no-resuelve-fenomeno-de-violencia-y-abandono-estatal-de-la-poblacion-alexander-lopez>

233 Procés de Comunitats Negres (2013) Caso TCBUEN. Document sense publicar.

nota de seguiment de la Defensoria²³⁷ recull que en el darrer període analitzat s'han seguit produint fets de desplaçament a 5 dels 7 barris que conformen la comuna. També hi ha hagut homicidis a La Immaculada, a Santa Fe i en el Piñal, així com extorsions a La Immaculada i a Santa Cruz. Els tres barris de l'àrea d'influència de TCBuen segueixen apareixent a la zona de risc. En relació a la comuna 5, així com a les comunes 1 i 2, la Defensoria adverteix que encara que pugui presentar-se una disminució temporal d'accions violentes això no seria causa d'una disminució del risc, sinó que estaria reflectint el control hegemònic de Los Urabeños / Autodefensas Gaitanistas de Colombia. Així, es manté la pressió sobre els pobladors que s'oposen a la seva presència, sota amenaces d'atemptats contra la vida i la integritat personal, el desplaçament forçat per por als enfrontaments armats entre els grups en pugna i les amenaces de mort²³⁸.

12.3 Impactes socials de TCBuen

A la seva sol·licitud de llicència ambiental, TCBuen classificava les afectacions socioeconòmiques que podia generar el seu projecte en diversos factors: la transformació de l'ocupació o treball convencional, l'alteració de les activitats de pesca artesanal, un major esforç de desplaçament per a pescar i, finalment, les expectatives i inconformitats cap al projecte. Però, finalment,

aquest ha produït força més danys que els previstos per l'empresa en les comunitats de la seva àrea d'influència.

Igualment, hi ha hagut impactes que, si bé no poden incriminar directament a TCBuen, sí que han sacsejat de manera contundent la zona i han acabat beneficiant a l'empresa. És el cas del desplaçament dins de la ciutat provocat per la violència i el clima de terror de la comuna 5. O el dels incendis d'algunes cases del barri de Santa Fe, les causes dels quals no han pogut aclarir-se. Altres impactes sí que es corresponen amb l'activitat que, dia i nit, realitza l'empresa, com ara l'afectació dels habitatges com a conseqüència de tremolors produïdes per l'activitat portuària de l'empresa. Tots aquests impactes més la manca de serveis bàsics, com aigua potable i clavegueram, han afavorit de forma evident a TCBuen perquè pogués comprar fàcilment molts habitatges i terrenys al barri.

La manca de serveis i de seguretat pels habitants de la comuna 5 contrasta, només traspasant el mur que els separa de TCBuen, amb la seguretat i els serveis amb què compta l'empresa portuària, inclòs el d'aigua potable.

La violència física que han patit els barris de l'àrea d'influència de TCBuen va provocar el desplaçament intern a Buenaventura de molts dels seus habitants. També va provocar la venda -o directament la pèrdua- dels habitatges que habitaven. Al marge d'aquesta violència, les instal·lacions de TCBuen i del terminal logístic de TLBUEN són adjacents als barris de La Inmaculada i de Santa Fe. Només els separa un mur.

237 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas (2015, 30 de març) *Nota de seguiment n°003-15, setena a l'informe de risc n°032 de 2008, emesa el 24 de desembre del 2008*, municipi de Buenaventura, Valle del Cauca.

238 Defensoria del Poble, Sistema de Alertas Tempranas (2015, 30 de març)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLS A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

L'activitat constructora i operacional de l'empresa ha impactat fortament en molts aspectes de la vida quotidiana dels barris de la comuna 5: en descrivim alguns d'ells:

Tremolors i sorolls. El trasllat i moviment de contenidors genera sorolls i tremolors. A més, no té un horari concret sinó que es genera a qualsevol hora del dia. Ho fa segons les necessitats de càrrega, descàrrega i estiba dels vaixells que transporten contenidors, i de les necessitats del moll i el terminal logístic.

La comuna 5 està situada és una zona de baixamar, un lloc que tradicionalment han ocupat les comunitats afrodescendents del Pacífic. Està construïda amb fusta del propi manglar, en sistema palafític. Les pròpies comunitats, assentades al barri des de fa més de 35 anys, han anat omplint de forma artesanal carrers i terrenys fins convertir-les en carrers fermes. Les vibracions i tremolors han afectat molts dels habitatges. A cases construïdes amb una barreja de ferro i ciment i formigó, s'han presentat esquerdes a terra, terrats i rajoles, i han causat danys en moltes ocasions irreparables. Diversos propietaris de cases de fusta van manifestar que els seus habitatges vibren i es mouen de forma permanent per les activitats de l'empresa TCBuen, i que les teules de les cobertes es desplacen amb freqüència, fet que provoca goteres.

Als escrits de reclamació que els han presentat, TCBuen al·lega que l'empresa no ha causat danys estructurals i que són uns altres factors aquells que, en conjunt, poden afectar l'estabilitat dels habitatges. Hi ha constància que TCBuen responsabilitza d'aquestes afectacions a diversos factors: una deficient construcció en zones

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Una dona ensenya les esquerdes de casa provocades pel moviment de contenidors de TCBuen.

de baixamar inundables i altament humides, al sistema d'edificacions aixecades sobre pilons improvisats de fusta o a l'estructura i qualitat dels materials de construcció. No obstant això, l'Oficina Coordinadora per a la Prevenció i Atenció de Desastres de l'Ajuntament del districte de Buenaventura desmenteix en un informe aquesta versió, després de visitar els barris l'octubre de 2014. Des d'aquesta oficina municipal es va afirmar que la pràctica mil·lenària d'aquests sistemes de construcció en cases de fusta i formigó ha demostrat que, en condicions normals, aquests tipus d'habitatges són estables. En canvi, afegeixen, aquests terrenys són proclius a desestabilitzar-se com a conseqüència de la intervenció d'agents externs. L'informe municipal conclou que les cases del barri de La Inmaculada sí que s'estaven veient pertorbades per factors externs, probablement per vibracions. A més va observar greus desperfectes a 4 habitatges construïts en ferro i formigó.²³⁹

El 21 agost 2013 la mateixa oficina municipal va observar que 12 habitatges del barri la Immaculada presentaven diferents tipus d'anomalies per l'operativa de TCBuen, i que 19 habitatges

d'un carrer tenien afectacions per les aigües que surten del mur perimetral de l'empresa.

El Comitè Interorganitzacional per a la Defensa dels Drets de la Comunitats que Habiten Territoris Recuperats al mar²⁴⁰ ha censat 280 habitatges, des del 2012 fins a la data, afectats amb el mateix patró (enfonsament, parets esquerdades, làmines partides o corregudes). Els propietaris dels habitatges coincideixen en afirmar que els deterioraments dels habitatges es van començar a evidenciar pocs mesos després que l'empresa entrés en operacions, i el deteriorament dels habitatges ha estat progressiu²⁴¹

TCBuen ha reparat Els últims cinc anys uns 50 habitatges, algunes de ferrociment, però la majoria construïdes en fusta. No obstant això, a partir de l'any 2012 les responsabilitats van ser derivades cap a la firma Constructora Colpatria, la mateixa que va realitzar l'obra de TCBuen. Aquesta empresa no ha atès les peticions de reparació i ha negat tenir cap responsabilitat en les afectacions a les construccions limítrofes. Ha assenyalat, a més, que les causes són el tipus de construcció i la inestabilitat dels terrenys²⁴².

239 "Es pot percebre i concloure, de manera clara, que els habitatges del sector que s'està tractant estan sent afectades per algun tipus de pertorbació externa. Això, unit a la poca capacitat de suport del sòl i al propi pes, està produint danys en diferents graus. Els efectes d'aquests fenòmens, naturals o artificials, en les construccions de ciment i sota les característiques esmentades són: Fractures o fissures de murs i acabats, fractures o deformació de les estructures, assentament diferencial o inclinació, assentament dràstic o uniforme i, eventualment, esfondraments o col·lapses. (...) Aquesta pertorbació externa, probablement vibració, té una incidència més gran a les cases construïdes amb ciment ja que, comparades amb les de fusta, són més rígides, poc flexibles a les seves articulacions i més pesants. Els habitatges d'aquest sector construïts en «ferro concret», especialment els esmentats abans, es troben en alt risc i si la pertorbació persisteix, podrien col·lapsar." "Gestió del risc per danys a assentaments d'habitatges al barri La Inmaculada de Buenaventura", Oficina Coordinadora para la Prevención y Atención de Desastres. Alcaldía Distrital de Buenaventura, visita el 8/10/2014.

240 El Comitè Interorganitzacional de Buenaventura és una articulació d'organitzacions que defensen drets col·lectius de les comunitats afrourbanes a Buenaventura. Aquest comitè es va conformar l'any 2011 i el conformen les següents organitzacions; NOMADESC, MOVICE, Servicio Jesuita de Refugiados, PCN, FUNDESCODES, Comité por el Agua, Comité por defensa y Salvación de Buenaventura, Colectivo de Jóvenes Transformant Ments -del barri Santa Fe, Junta de Acción Comunal del barri Illa de la Pau -comuna número 6, Junta de Acción Comunal Palo Seco- comuna número 5 i l'Asociación de los territorios recuperados al mar, en la relació camp-poblat.

241 Comitè Interorganitzacional de Buenaventura (2015)

242 Comitè Interorganitzacional de Buenaventura (2015)

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCID I A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La contaminació auditiva. La pròpia activitat portuària i el moviment de contenidors però també els 3.000 vehicles pesants que passen diàriament per la Via Alterna Interna -construïda per facilitar l'arribada als molls- estan provocant danys en la salut dels habitants de la comuna 5. Alteracions de la son, estrès, nervis alterats, timpans rebentats i discapacitat auditiva (sordesa) especialment en nens i nenes, són alguns dels problemes que es manifesten per aquesta situació.

Les tremolors que produeix l'activitat de TCBuen també incideixen en els costos dels serveis d'energia perquè alguns veïns asseguren que el moviment constant del sòl altera fins i tot els comptadors de la llum, cosa que propicia uns consums absolutament desmesurats.

Abocaments irregulars. Encara que l'empresa va manifestar que compta amb el seu propi sistema de desguàs i depuració d'aigües, i que després les aboquen a l'estero, hi ha una sortida de clavegueram que aboca aigües residuals a cel obert al barri de Santa Fe. En una ocasió, els veïns van denunciar que s'hi havia produït un vessament químic que va cobrir d'escuma carrers del barri. La comunitat no va tenir mitjans econòmics per enviar a analitzar quin tipus de substància era. Asseguren que TCBuen no té clavegueram propi, i tots els seus abocaments els vessen al del barri que no pot suportar tanta demanda.

Desguàs d'TCBuen al clavegueram del barri de Santa Fe

Pèrdua dels espais comunitaris recreatius de què gaudia la comunitat, en haver-se construït el parc de contenidors. És el cas de les pistes esportives i del mateix estero de Aguacate on, a més, s'hi han restringit activitats que sempre s'hi havien fet com pescar, banyar-se o passejar-hi.

Aquesta manca d'espais ha motivat que la comunitat utilitzi la Via Alterna Interna, per on circula el trànsit pesat que connecta el port, com a pista esportiva amb el consegüent perill per a les persones de la comunitat, especialment joves, nens i nenes.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Ja hi ha hagut diversos accidents traumàtics. Un dels últims va ser pocs dies abans que visitéssim el barri de Santa Fe quan una tractomula, camió articulat pesat, va atropellar a una nena i aquesta va perdre una cama. Soldats i policies han atacat la comunitat, sovint amb maneres vexatòries, per fer ús de la Via Alterna.

Inseguretat vial. La comuna 5, així com la 6, han de fer front a la inseguretat vial que ha comportat la Via Alterna Interna per on passa el trànsit pesat que es dirigeix a TCBuen i a altres molls. La Via Alterna Interna ha dividit els barris de Santa Fe i La Inmaculada, no hi ha ponts, ni semàfors, ni senyalitzacions que permetin als i les vianants creuar-la de manera segura. L'alta velocitat a la qual s'hi circula posa en risc la vida dels habitants d'aquests barris, en especial dels nens i nenes que es desplacen a estudiar. L'empresa no va realitzar el pla parcial urbanístic a què estava obligada.

Bloqueig dels carrers d'entrada al barri de Santa Fe. Les tractomulas aparquen al llarg del barri de forma indiscriminada impedit, així, en ocasions, l'accés o la sortida de malalts i el pas de lliteres o ambulàncies.

Danys al territori. La construcció de TCBuen ha impactat fortament en l'estero de Aguacate i l'ecosistema de manglar. La llicència ambiental i les seves ampliacions van sostreure 24,85 hectàrees a la reserva forestal del Pacífic per poder-se construir. Els efectes de l'activitat portuària sobre l'ecosistema i sobre l'activitat pesquera tradicional que allà es desenvolupa han estat grans.

L'empresa argumenta que la pèrdua de 14 hectàrees de manglar no ha tingut efectes significatius en la comunitat perquè "els manglars existents ja estaven molt degradats i no podien proporcionar béns i serveis suficients per donar suport a la subsistència de moltes persones".

Pel que fa a la pesca, l'empresa addueix que "tan sols 14 persones utilitzaven la pesca com a mitjà de subsistència constant" i que aquestes persones van ser compensades amb la construcció de 14 canoes de fibra de vidre²⁴³.

Sobre els pescadors, en la llicència ambiental 705 de 2006 es deia: *"la població de l'àrea d'influència, igual que la de Buenaventura en general, practica pesca artesanal de subsistència, encara que la mateixa no es practica en l'àrea d'intervenció directa del projecte, sinó en els caladors de l'estero, localitzats una mica distants d'aquesta, per la qual cosa podrà seguir-se practicant"*.

No és aquesta la visió que tenen els pescadors artesanals que tradicionalment han desenvolupat la seva activitat pesquera allà²⁴⁴. Eren molts els que vivien de la pesca a l'estero. Era l'activitat principal, juntament amb la venda del peix recol·lectat que venien al pont directament les dones del barri. A més, cal sumar

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

243 CAO, (2010, juliol)

244 Informació extreta d'entrevistes a pescadors artesanals (Taula Catalana, abril del 2015) i de conclusions d'una reunió realitzada el 17/5/2014 amb 30 pescadors i pescadores, agrupats a Asoaguacate i Asoagriepesca.

l'activitat de les recol·lectores de piangua, un saborós mol·lusc que viu al manglar²⁴⁵.

La construcció i instal·lació de TCBuen en aquest estero, doncs, ha comportat una restricció per al desenvolupament de l'activitat pesquera. La vigilància de la seguretat privada i també de la infanteria de marina prohibeixen el lliure trànsit per la zona natural. També impedeixen la circulació en canoa en una àrea de 500 metres al voltant del moll. Els pescadors ho consideren una arbitrarietat perquè aquesta mesura els impedeix la seva circulació, especialment a aquells que es desplacen en canoa a rem. Tampoc no poden fer les seves feines de pesca en hores nocturnes perquè l'empresa ha donat ordres als seus vigilants de disparar si identifiquen llanxes voltant o prop de l'empresa.

Al dragatge de l'estero s'ha utilitzat dinamita per trencar les cingleres, les parts més dures de les roques on els peixos reposen. Això ha foragitat la pesca i ha destruït els principals bancs pesquers. Igualment, el fang dels diversos dragatges del canal d'accés ha estat en diverses ocasions dipositat als manglars de l'estero, fet que ha contaminat l'hàbitat de les pianguas. Les recol·lectores informen que la recol·lecció d'aquest mol·lusc ha disminuït significativament. Dieun que han vist pianguas descompostes amb l'interior ple de fang.

Els pescadors han identificat com un altre factor de contaminació el desguàs a l'estero de l'aigua que els vaixells internacionals carreguen als seus països d'origen per regular el nivell. També denuncien la neteja de vaixells a la badia. Els causa especial estupor que els vaixells s'anivellin amb aigua potable quan la comunitat pateix greus restriccions en el subministrament d'aquest servei. Els ports tenen aigua potable contínuament mentre que la comunitat només la té en dies alterns i amb horaris restringits.

Amb tota aquesta situació, els pescadors asseguren que el volum de captures ha disminuït significativament i que, a causa dels agents contaminants, el peix està patint malformacions. Asseguren haver pescat alguaciles amb dos caps, canchimalos sense cua i llisses amb el pap ple de polsim de carbó i malformades.

Tot i la vigilància privada de TCBuen i de la presència de la Infanteria de Marina, als pescadors els han robat les seves llanxes, motors i equips de pesca que, després, són llançats al mar.

Tot el que s'ha relatat està posant en risc la vida comunitària d'un territori ancestral. Les pràctiques que es reproduïen al territori pertanyen a cultures mil·lenàries, especialment l'africana. La gent està acostumada a les seves canoes, la seva activitat pesquera, els seus cultius i hortes, els seus terrats. La pervivència de la comunitat en aquests territoris de baixamar no es pot entendre sense el conjunt indivisible de territori, cultura i biodiversitat. *"Són cultura, valors, biodiversitat, perquè ho hem*

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

245 María Camila Peña Bernal: *La historia de las mujeres del Pacífico que recolectan piangua*, a: <http://www.cocinasemana.com/edicion-impresia/ingredientes/articulo/un-ritual-femenino/28902>

conservat en venir al territori urbà, i l'activitat i ampliació portuària ho posa en risc"²⁴⁶.

L'empresa, a més d'afectacions individuals, causa danys col·lectius a les comunitats negres. Va arribar desconeixent les persones que habiten a Buenaventura i la seva cultura, sense realitzar l'obligada consulta prèvia. Està violant els drets col·lectius de la població afrocolombiana, que no és la suma dels drets individuals sinó el seu reconeixement com a comunitat i la seva possibilitat de viure com a tal.

246 Taula Catalana per Colòmbia. Entrevista a dona de la comuna 5. Abril del 2015.

247 Comitè Interinstitucional per la defensa i protecció dels territoris afrourbanos ancestrals (2013) *La comunidad del sector, los desplazados del barrio Isla de la Paz en la Comuna número 6, ahora son víctimas de la política de expansión portuaria en Buenaventura. Segon comunicat. 02/07/2013.*

12.4 Tensions a la Isla de la Paz

A més de les molèsties de la Via interna-alterna, per on passen cada dia centenars de tràilers, l'expansió portuària ha comportat també la presència d'empreses que utilitzen sense permís els espais comunitaris per al seu ús particular, substraient-se'ls a la comunitat.

La situació porta temps pertorbant la vida diària d'aquesta. És el cas del barri conegut com Isla de la Paz, de la comuna 6, on els seus veïns i veïnes van veure amb sorpresa com els terrenys d'ús col·lectiu -als quals hi tenien la seva pista poliesportiva- van ser aplanats per una empresa relacionada amb el port per usar-los de magatzem a cel obert. El 30 de juliol de 2013 la comunitat va recuperar la pista organitzat una minga comunitària: entre tots, van reinstal·lar els arcs de les porteries que l'empresa Inversiones Tocam havia retirat. L'endemà, el senyor Elkin Tobón, accionista d'aquesta empresa, es va presentar, acompanyat de 3 agents de la Policia i un grup de 10 persones més, entre les quals hi havia integrants de la banda paramilitar de Los Urabeños. Van intentar arrencar les porteries que la comunitat havia reinstal·lat. No ho van aconseguir però abans de marxar van amenaçar membres de la comunitat.²⁴⁷

Des de llavors, les tensions amb l'empresa no han cessat. A més de tot això, d'un temps ençà s'han presentat al barri persones, aparegudes del no-res, que hi reclamen propietats. Davant de la indefensió en què es trobava, la Isla de la Paz va sol·licitar mesures de protecció i va fer una crida a la comunitat internacional perquè es verifiqui la situació de risc de desplaçament en què es troben. La situació encara és més greu si tenim en compte que es tracta d'un sector habitat per persones que ha havien estat reubicades allà onze anys enrere, procedents d'un desplaçament forçat.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

L'activitat portuària envaeix espais comunitaris com va succeir amb la pista poliesportiva del barri Isla de la Paz.

13 L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA²⁴⁸

Segons Lúdia Garrido-Cordero²⁴⁹, el dany col·lectiu incideix sobre una col·lectivitat pròpiament dita i els subjectes que són danyats ho són pel fet de constituir part integrant d'una comunitat. Però el dany col·lectiu no sorgeix de la simple suma de danys individuals, presenta una autonomia, una integritat grupal, ja que afecta de manera simultània i coincident el grup o la societat que és víctima indiscriminada de la lesió.

El dany col·lectiu, així plantejat, presenta una sola víctima directa, que és la col·lectivitat, la comunitat. Per això, la reparació és també col·lectiva. Per ampliar aquesta òptica, cal tenir en compte que el dany col·lectiu no es configura només per vulneració dels drets col·lectius, sinó per menystenir béns jurídics col·lectius, és a dir, que interessin a la comunitat. Cabrien aquí tots aquells béns dels quals gaudeix la comunitat. Béns que la convoquen i que la uneixen, i en el cas d'una comunitat ètnica afecta també un altre tipus de béns com els seus costums es-

pecífics, les seves tradicions ancestrals o les seves expressions culturals.

La categoria referida al dany individual amb impacte en el col·lectiu també és abordada. Parlem per exemple d'un assassinat d'una o un líder comunitari que per por acaba provocant el desplaçament forçat i afectacions psicosocials en la comunitat.

Finalment, hi ha la categoria referent als danys causats a una col·lectivitat quan hi han passat de manera greu, sistemàtica i generalitzada violacions a drets humans dels seus membres. És el cas dels delictes comesos contra diferents béns protegits (o contra un de manera reiterada), com la llibertat sexual (com a arma de guerra), assassinats selectius i desaparicions forçades de manera constant, i que comporten diversos efectes, sobretot psicosocials.

Comunitat Negra de Buenaventura, víctima col·lectiva específica: Entre els col·lectius que poden ser subjecte de reparació col·lectiva es troben aquells específics que estan protegits

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

²⁴⁸ Apartado elaborado a partir de documentos de PCN, y testimonios de habitantes de comunas de bajamar.

²⁴⁹ Garrido-Cordero, Lidia María (2009) *La inclusión de los daños colectivos en el derecho de daños: de las fronteras individuales a la realidad de la colectividad* Vniversitas, num.118, junio 2009, Bogotá

constitucionalment, és a dir els grups ètnics²⁵⁰ i per tant les comunitats negres de Buenaventura que desenvolupen i practiquen la seva pròpia cultura. Però quin ha estat el dany col·lectiu en les comunitats Negres de Buenaventura?

A continuació analitzarem quin ha estat el balanç dels fets que ocasionaren víctimes a tots els barris de la ciutat de Buenaventura, a les conques dels rius Yurumanguí, Bajo San Juan, Cajam-

bre, Mallorquín, Dagua, Anchicayá, Calima i Raposo. També a la zona costanera de Bahía Málaga i Ladrilleros.

Per tal d'avaluar els danys ocasionats a les comunitats negres de Buenaventura prendrem en compte els drets col·lectius ancestrals específics de les comunitats negres, agrupant-los en grans categories de danys -amb estreta relació-, tal com veurem en els següents apartats²⁵¹:

250 Una ètnia és una població humana en la qual les i els membres s'identifiquen entre ells, normalment amb base a una real o presumpta genealogia i ascendència comuna, o en altres llaços històrics. Les ètnies estan també normalment unides per unes pràctiques culturals, de comportament, lingüística o religioses comunes. Aquestes comunitats comunament reclamen per a si una estructura social, política i un territori.

251 Les cites en el document de testimonis de la comunitat no compten amb un nom per raons de voluntat pròpia dels seus autors. Els testimonis van realitzar-se en el decurs dels tallers comunitaris avançats a la ciutat de Buenaventura i les seves zones rurals (conques dels rius més importants).

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIBRE COMERC, L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA. LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Les principals afectacions davant del dret a ser comunitat negra es refereixen a la pèrdua de la identitat ètnica i cultural.

13.1 Dany respecte al dret a ser comunitat negra -Dret a la identitat ètnica col·lectiva

Les principals vulneracions tenen a veure amb la pèrdua de la identitat ètnica i cultural i als efectes psicosocials.

13.1.1 Pèrdua de la identitat ètnica i cultural

El conflicte armat està afectant a la pèrdua d'identitat cultural de les comunitats en diferents àmbits. Les restriccions en el trànsit d'aliments a les comunitats, el confinament, la contaminació dels rius, la tala de bosc, l'extinció de flora i fauna de la regió, així com l'emigració d'animals típics per al consum o la pèrdua de les seves pràctiques tradicionals de medicina són alguns dels efectes que provoquen els actors armats i la Força Pública.

D'altra banda, el conflicte armat ha estigmatitzat a les comunitats, a més de trencar el teixit social i les seves relacions de confiança. La fragmentació ha estat tan gran que ja no existeixen relacions de confiança entre veïns i veïnes, ni entre els membres de la pròpia família, ja que uns i altres, poden creure que el seu familiar, el seu veí, la seva paisana, pot estar involucrat com a col·laborador o com a membre d'un grup armat al marge de la llei.

A la zona urbana, per exemple, els i les habitants de les diferents barris expressen que no poden transitar de "barri a barri", perquè "entre uns i altres no es volen" són assenyalats com paramilitars o guerrillers, entre els mateixos habitants, per part

dels membres de grups armats al marge de la llei i per la força pública.

Pel que fa a les figures d'autoritat com ara els padrins, els compadres, el veí, la persona major o l'oncle, cal esmentar que la dimensió del poder s'afirma plenament ja que el seu origen està identificat amb la noció "d'autoritat associada a la de fundadors d'aquest territori". Els fundadors s'entenen com a creadors, hereus i cuidadors del territori i dels seus propis costums.

D'acord amb això, "la persona més vella", té la facultat -donada de manera implícita per tots els seus membres- d'immiscir-se en els conflictes que es presentin al territori, entre amics i amigues, entre familiars, entre paisanes, entre compadres. A les tradicions ancestrals, tota ella tenen la capacitat de decidir com es soluciona un determinat fet que provoca malestar a la comunitat. Atesa la seva vasta experiència se'ls hi ofereix un respecte especial, i poden determinar la integració dels i les membres de la comunitat en les seves activitats més diverses, a més de ser un exemple a seguir ²⁵².

Tanmateix, a causa de la influència del conflicte armat, aquestes figures tradicionals d'autoritat s'han anat perdent. Els grups armats no permeten a aquestes persones solucionar els conflictes a la seva manera.

"Quan un noi fa alguna cosa a un altre, ja no es queixen al pare, van als paramilitars, això va passar a casa meva. Abans

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

252 Este concepto no se confunde con la estratificación socioeconómica.

existia el control intern, la mediació des dels adults, això s'ha canviat pels paramilitars que arriben per la via del terror “.

En cas de mort, els ritus també s'han perdut en gran mesura perquè a l'interior de la comunitat la majoria de morts són violentes i estan relacionades amb la dinàmica del conflicte armat:

“La gent de la comunitat ja no es mor de vella, abans s'estan morint els joves per causa de la violència. Ara si no ens maten les bales, és la pena moral per la mort d'un fill que causa nervis i dolor al pit o infart. Miri només les nenes que van matar en aquests dies, Quants anys tenien, 15, 14? “

Com a conseqüència que no es puguin fer vetlles tradicionals i que els membres de la comunitat prefereixin no assistir-hi per por. Generalment, la persona assassinada, ha estat prèviament amenaçada i assenyalada com a col·laborador o col·laboradora d'algun dels grups armats il·legals.

A la zona urbana, les persones no poden vetllar els seus morts a la casa, sinó a les funeràries, perquè diuen que allà “els enemics no els poden fer res a la família del difunt”.

“Es vetlla al mort a casa i les últimes nits s'estan deixant de fer per la por i la desconfiança perquè com entren bons a aquests espais també entra l'enemic i forma el problema. A les festes tampoc se sap ja que entra el bo i el dolent. Es vetlla al mort en la funerària per desconfiança i per l'economia. Abans a les vetlles es bevia prenia, es jugava domino i tocava el tambor i el cununo per lloar, ara no “

En conjunt, els drets vulnerats són els drets a la lliure expressió, al lliure desenvolupament de la personalitat, a la llibertat de culte, a la vida, a la integritat personal, a la llibertat, i per sobre de tots, el dret de la dignitat humana.

13.2.2 Afectacions psicosocials

El caràcter sistemàtic de les accions violentes ocorregudes en els territoris col·lectius i ancestrals de les comunitats negres de Buenaventura, provoca efectes a nivell psicosocial inserits en els processos identitaris de les comunitats. En raó del llarg període de desatenció que han sofert, els efectes esdevenen més complexos, És així com s'observen transformacions en les pautes de criança, en l'establiment de relacions socials, culturals i familiars, en la constitució de referents d'autoritat i de justícia, en la interiorització de valors morals, i en els rols parentals i socials.

A més, es fa evident el deteriorament en la salut física i emocional de la comunitat a causa de la incapacitat per respondre davant l'impacte desproporcionat dels fets, per una banda. I per una altra, degut a la impossibilitat de contenció i recuperació comunitària a través dels seus ritus tradicionals funeraris i de trobada social.

Quan estudiem els efectes, cal posar l'èmfasi en el sentit que cobra cada fet violent i la manera en què aquests fets són viscuts per les diverses poblacions segons els grups d'edat i de gènere, nens i nenes, dones, homes o adults grans.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

“Es va desplaçar a Buenaventura. Això va generar impacte en les dones, els infants i els joves. En les dones i els adults majors va afectar emocionalment i psicològicament perquè van matar als seus fills. Les dones sentien por d'estar soles i sense companyia del seu marit ... les que estaven embarassades parien els fills en casetes que es van fer a les muntanyes, mantenien llistes les maletes i prop del riu per si tocava sortir corrent. El caserio semblava buit després de les 6 pm Aquests grups feien amenaces per mitjà de pamflets dient que eren 300 homes que anaven a arribar “...

“Van matar a molts homes i les dones quedem vídues, tot va canviar i els nens van haver de sortir d'estudiar per treballar i ajudar a la casa”

Els impactes provocats a nivell psicosocial pels fets violents poden observar-se en els efectes de les massacres perpetrades pels actors armats a la zona. Aquests actes van ser comesos generalment de forma pública, perpetrant actes de barbàrie i tortura, amb l'objecte no només de fer desaparèixer aquells acusats de ser culpables, sinó d'espantar i amenaçar els altres. Tot plegat genera en la comunitat una por permanent, angoixa, desconfiança, ressentiment i desitjos de venjança, principalment entre els menors.

“Al barri del Firme van fer una massacre el 2001, van matar a la gent a matxet, destrat i motoserra ... Van matar a set, anaven a ser vuit però un es va escapar ... Això va generar temor a Cajambre per ser veïns i els rumors era que el mateix

que havia succeït això anava a passar a Cajambre. La gent pel temor es mantenia traslladant-se d'un lloc a un altre.”

Igualment, els efectes psicosocials generats pels múltiples desplaçaments de les comunitats negres de Buenaventura, tant entre municipis, veredas o dins del mateix nucli urbà, són els següents: desintegració familiar i en general absència de xarxes socials, comunitàries, de suport, laborals i econòmiques que possibilitin la seva subsistència; experimentació de rebuig, estigmatització, exclusió i desarrelament des del nivell institucional i comunitari. Tot plegat comporta la interiorització de sentiments d'inestabilitat i desesperança.

“Després d'haver retornat, novament ens desplaçem al 2003, però ara va ser per enfrontaments entre paramilitars i guerrilla”.

“Quan van matar al meu pare al 2000 hi va haver desintegració perquè, com a la meva mare li va ser fatal, cadascun va agafar la seva punta. Els homes es van anar a treballar a altres costats per por a la guerra ”

D'altra banda, el delictes de la desaparició forçada com a estratègia dels actors armats per sembrar inquietud ha estat una forma d'imposar el seu poder des del silenci. Aquest delictes ha estat un dels actes que ha generat més desestructuració en les comunitats negres de Buenaventura atès que en moltes ocasions ha succeït amb líders i lidereses comunitàries o persones que exerceixen un paper similar. Tot això ha generat grans ruptures i

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

incapacitat per assumir la defensa dels drets comuns, tot i més si sabem que els casos es queden generalment en la impunitat.

“Els paramilitars es van desmobilitzar però les desaparicions no van acabar ... alguns homes que van sortir a pescar el 2003 no vam tornar a saber d’ells”

En termes generals, els fets del conflicte armat que han vingut succeint de manera sistemàtica a Buenaventura han comportat un dany psicosocial en les comunitats negres que s’evidencia en

la ruptura del teixit social, anteriorment sòlid i estructurat sobre referents tradicionals que possibilitaven la convivència.

La regularitat amb què s’han donat els successos ha impossibilitat el restabliment d’estratègies socials i comunitàries per a la recuperació emocional, per la qual cosa el projecte de vida comunitari es planteja des de l’abans i el després de les accions perpetrades pels actors armats. Actualment, s’observen reaccions i emocions recurrents d’incertesa, impotència, por, nostàlgia i tristesa. Per la seva banda, l’establiment de relacions interpersonals i comunitàries es fa des de la desconfiança i la por. Per

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D’UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIURE COMERC, L’ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA. LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D’UN PORT

L’OMBRA DE L’ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Manifestació d’estudiants pels carrers de Buenaventura.

tant, la reparació psicosocial implica l'enfortiment dels recursos propis d'aquest col·lectiu, mitjançant un exercici de reconeixement i validació dels coneixements i pràctiques culturals, però també per l'aplicació d'estratègies i mesures d'atenció psicosocial i de salut mental comunitària.

13.2 Dany front al Dret a un Espai per a Ser - Dret al Territori

Els principals efectes front al Dret a un Espai per a Ser - Dret al Territori es refereixen al deteriorament del medi ambient, l'aprofundiment de la pobresa, i la impossibilitat d'exercir l'ús, maneig i control del territori ancestral.

Respecte al dret al territori, podem resumir dient que s'està atemptant contra l'entitat territorial i la relació cultural que tenen les comunitats negres amb el territori. Vist així, es produeixen efectes causats per la violació a l'ocupació i l'usdefruit que es fan del territori, però també es provoca la ruptura del teixit cultural i comunitari que està històrica i culturalment molt lligat al territori. Cal recordar que el bé més preuat per a les comunitats negres és el territori.

"El conflicte ha generat la pèrdua de l'ús dels espais públics, perquè quan un veu a algú matant a una altra persona es posa en risc".

"Sí, l'ús de les ribes, que un està a la riba i l'exèrcit està allí, jo em pujo perquè em fa por, i no és només perquè l'exèrcit

està allà, sinó perquè a un li fa por l'enfrontament amb els altres grups".

"Abans nosaltres teníem un barranc on fèiem la feina de casa, ara per la presència dels grups no podem entrar, perquè a la gent li fa por".

Ens trobem davant de la vulneració de drets col·lectius constitucionalment reconeguts, com ara a un ambient sa, a la pau, a la salut pública, entre d'altres, i drets fonamentals com la salut en connexió amb la vida i l'educació, entre d'altres.

13.3 Dany front al dret a l'exercici de ser comunitat negra - dret a l'organització, participació i autonomia

En aquest apartat els efectes tenen a veure amb l'afebliment dels processos polític - organitzatius per a l'exercici del govern propi (administració del territori, canals d'interlocució amb les institucions, resolució dels conflictes, protecció i permanència en el territori), i pèrdua de la credibilitat a l'Estat, com a Estat Social de Dret.

13.3.1 Balanç de danys

A les comunitats negres de Buenaventura hi ha un especial reconeixement dels *Consejos Comunitarios*, no només el reconeixement

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLO A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

ment legal da través de la Ley 70 de 1993²⁵³, sinó també pel respecte que li atorga la comunitat en ser els seus membres aquells que representen els seus interessos com a comunitat ètnica. Tanmateix, a causa de la dinàmica del conflicte armat, molts representants i líders (no només del Consell, sinó defensors de drets a la comunitat), estan sent estigmatitzats, amenaçats, desplaçats, desapareguts i assassinats. Aquesta situació preocupa i terroritza les famílies i la comunitat sencera, ja que amb a través de la por, els membres dels grups armats il·legals transmeten el seu missatge de domini sobre el territori, a fi d'afeblir els processos organitzatius propis de la comunitat i la defensa dels seus drets.

Amb l'arribada del conflicte armat als territoris col·lectius, part de les apostes organitzatives guanyades per la Ley 70 de 1993 es van veure truncades. Llavors l'autoritat, legitimitat i reconeixement que havien guanyat els Consejos Comunitarios destinats a l'administració dels territoris titulats, es va veure cooptada per la imposició de patrons d'autoritat mitjançant l'ús la força, la por i el trencament dels processos organitzatius.

Encara que el dany correspongui a l'esfera individual, aquests fets, són de gran impacte en el col·lectiu:

“El 1997, Espinosa, representant legal del Consejo Comunitario del Río Raposo, va haver de sortir de la zona per amenaces contra la seva vida per part de la guerrilla”.

“Jo estic assenyalat per revolucionari ... Jo estic assenyalat per unes declaracions que vaig donar, perquè vaig parlar de com veïem l'arribada dels marins a la Base. Un comandant de l'exèrcit em va interrogar i em va dir que ratifiqués el que s'ha dit, després vaig parlar amb un mitjà i em va dir que certa gent no estava contenta amb les meves declaracions”.

D'altra banda, s'ha perdut la credibilitat de les entitats de l'Estat com a protectores de drets humans. La Fiscalia General de la Nació seria una d'elles, sobretot pel que fa a delictes de desaparició forçada. També la falta d'interès i col·laboració dels membres de la Brigada Fluvial d'Infanteria de Marina, (per exemple, en els casos de les fosses comunes) en aquests mateixos fets. Els habitants de la regió, són recelosos a l'hora de brindar informació perquè no compten amb les garanties de seguretat suficients, però també pel temor a les represàlies que podrien prendre els perpetradors de les atrocitats, que encara es troben a la zona, amb diferents denominacions delictives²⁵⁴ i sota l'emparedat d'una total impunitat.

254 En altres llocs com l'illa Calavera, enfront del Barrio Lleras, s'han escoltat moltes versions d'un cementiri clandestí, però en arribar al lloc, per les condicions constants de canvi de mareas no s'han trobat restes, però sí vestigis dels mateixos. Segons una font de la Fiscalia General de la Nació, s'han trobat cordes lligades als manglars, trossos de roba, chuspas i altres elements que podrien donar indicis de que hi havien llançat cadàvers. Segons el CTI i la Personería, el nombre de desapareguts estaria en una mitjana de 36 aquest any, però segons altres fonts, com ONG, la xifra pot ser superior a 60.

253 LEY 70 DE 1993 (Agost 27) “Per la qual es desenvolupa l'article transitori 55 de la Constitució Política <http://www.alcaldiabogota.gov.co/sisjur/normas/Norma1.jsp?i=7388>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Aquests fets, constitueixen violació als drets a la lliure expressió, a la lliure associació, principalment, i per descomptat, a la vida, a la integritat personal, a la llibertat, i a la dignitat humana. Finalment, la manca d'esclariment dels fets violents per part de l'Estat, fa que una de les principals mesures reparatòries, tingui a veure amb que les comunitats negres coneguin la veritat sobre les causes, conseqüències i mòbils que van motivar la realització d'homicidis, massacres, danys en béns aliens, trencament de pautes i patrons tradicionals, etc.

13.4 Dany front el desenvolupament propi

En el dret al desenvolupament propi es conjuguen molts dels altres drets que ja hem vist. Podem dir llavors que aquest dret és el més ampli de tots i potser el més important, ja que abasta espais d'identitat, territori, organització, participació i autonomia, aspectes tots que defineixen la visió pròpia de desenvolupament.

Davant d'aquest desenvolupament hi ha tensions realment profundes entre el model econòmic que volen continuar implementant els forasters, les empreses privades i de l'Estat, i els processos democràtics de les comunitats negres que es veuen afectades pels megaprojectes industrials no consultats i que danyen el seu territori ancestral²⁵⁵.

L'arribada de diversos actors externs motivats per interessos particulars ha afeblit tant les institucions que ha aconseguit enfortir especialment la discriminació a les comunitats negres i la impunitat. D'aquesta manera s'ha creat una "legalitat paral·lela" de facto que exclou i nega la protecció als i les més vulnerables. Aquestes circumstàncies no permeten que s'exerceixi una ciutadania pròpia, ja que la vulneració al dret a la igualtat els ha privat abruptament de totes les llibertats, com ara l'associació, però també els processos organitzatius de govern, propis de les comunitats negres.

D'altra banda, la dinàmica del conflicte armat i el narcotràfic a la zona, han suposat l'entrada de nous referents culturals i models de vida que desdibuixen els valors ancestrals de les comunitats negres. En resum, el dret al desenvolupament propi de les comunitats negres, es troba pràcticament dissolt.

Tota aquesta situació podria portar als seus habitants a l'extermini ètnic, ja que són precisament els seus trets diferencials -propis i reconeguts constitucionalment- els que estan sent vulnerats i qüestionen la definició de Colòmbia com un país pluriètnic i multicultural.

13.5 Dany front a l'enfocament diferencial

S'han de contemplar els impactes diferencials del conflicte armat sobre alguns grups amb majors graus de vulnerabilitat. Es tracta de grups reconeguts com a subjectes d'especial protecció constitucional dins d'un Estat pluriètnic i multicultural. Ens referim a

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

²⁵⁵ Veure l'anàlisi corresponent al dret a un espai per ser, on es relacionen canvis a les pràctiques productives i de generació d'ingressos ancestrals de les comunitats.

dones, nens, nenes, adolescents, joves, adults grans, persones en situació de discapacitat i persones amb diferents expressions sexuals i de gènere LGBTI pertanyents a les comunitats negres. L'objectiu és promoure que aquests col·lectius puguin accedir a la reparació col·lectiva d'acord a les seves necessitats, usos, costums, cosmovisions i dret propi, contribuint a la reconstrucció de projectes, plans de vida i plans d'etnodesenvolupament.

13.5.1 La violència de gènere cap a la dona negra

"Ens fan quedar embarassades, ens intimiden, ens fan desaparèixer, ens desplacen, ens treuen la feina, maten els nostres fills i filles i després ens assassinen ..."

Els múltiples casos de maltractament físic, psicològic, violacions sexuals, i casos de feminicidis²⁵⁶ són una mostra clara de la situació de vulnerabilitat en què es troben les dones de Buenaventura, principalment aquelles que pertanyen a sectors marginats, es troben desplaçades i a zones rurals del municipi.

"Avui les mares no només hem de plorar als nostres fills homes, també a les nostres filles, els qui es desplacen per seguretat d'un barri a un altre, o en el pitjor dels casos a una altra ciutat".

256 La Cort Interamericana de Drets Humans defineix els feminicidis com el "homicidi de dona per raons de gènere". "Caso González y otras ("Campo Algodonero") vs. México" [en línia], disponible en: http://www.corteidh.or.cr/pais.cfm?id_Pais=20 consultat el 17 d'agost de 2011.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIBRE COMERC, L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA. LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La situació dels habitants de Buenaventura i de tota la regió podria conduir al seu extermini ètnic.

Aquesta situació es dona per l'acció de grups armats al marge de la llei, narcotraficants i delinqüents comuns, principals responsables de violacions sexuals, amenaces, tortures i mutilacions entre altres milers de violacions als Drets Humans i infraccions al Dret Internacional Humanitari²⁵⁷.

Any rere any es registren assassinats de dones a Buenaventura²⁵⁸, i casos de violacions sexuals de nenes i joves a barris com Punta del Este, Immaculada o San Francisco, entre d'altres. En la seva majoria, aquests casos no són denunciats per por a les amenaces d'actors armats ja siguin paramilitars, guerrilla o militars.

A més d'aquests fets de violència, ens trobem amb un augment d'embarassos en nenes i adolescents entre els 10 i 14 anys d'edat, moltes d'elles embarassades per membres dels grups armats legals i il·legals, que més tard les abandonen o moren en combat. Aquesta situació d'embarassos en nenes i joves augmenta les condicions de pobresa de les dones, que majoritàriament pertanyen a llars amb caps femenines i no compten amb els recursos necessaris, generant en conseqüència problemes

com deserció escolar i baix nivell acadèmic, perpetuant cicle de pobresa, violència i exclusió.

Un altre aspecte per destacar és la utilització de dones joves per transportar armes o l'increment de la prostitució en adolescents a canvi de diners o articles, sabatilles, motos, roba o diners. Aquest fenomen moltes vegades es presenta a l'interior dels seus propis habitatges.

Les venjances entre grups armats il·legals posen en risc la vida de les dones, com va passar al barri San Francisco on va ser assassinada una dona de 60 anys dins del seu habitatge per ser mare d'un guerriller. O l'assassinat de dues dones al barri de La Independencia que es dedicaven a la lectura de cartes endevinatòries. Els grups armats, paramilitars en aquest cas, volien fer-les servir per obtenir informació. En negar-se, les van assassinar.

Pel que fa a la participació política en espais de decisió, també es vénen acarnissant amb les dones que es dediquen a tasques organitzatives, polítiques i de defensa de drets humans. Al barri de La Independencia va ser assassinada una dona de 69 anys que formava part de la junta administradora local de la seva barriada

El desplaçament forçat és una altra dels efectes que viuen les dones, principalment de la zona rural²⁵⁹, després d'afrontar l'assassinat dels seus fills i filles, dels seus companys permanents i l'increment de desaparicions forçades.

259 Un percentatge important de dones de la zona rural és avui cap de llar.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

257 Són reiterats els casos en Buenaventura en què es troben cossos sense vida de la població femenina jove del municipi i els seus voltants. Apareixen torturats, mutilats, sense vísceres, i en bosses de polietilè pels diferents barris que estan ubicats en sectors de bajamar, sectors inclosos dins dels límits de l'expansió portuària del municipi.

258 Defensoria del Poble. Sistema de Alertas Tempranas, (2011) *Consultoría Violencia contra las mujeres en el departamento de Valle del Cauca, con particular atención en la situación de derechos de las mujeres víctimas sobrevivientes del Distrito de Buenaventura y con énfasis en las afectaciones en los liderazgos y procesos organizativos de las mujeres*.

Totes aquestes reiterades violacions als drets humans de les dones de Buenaventura han comportat seriosos traumes emocionals i greus efectes a la salut mental. Per citar un exemple, tal com va ser relatat en una de les trobades amb dones:

“els paramilitars van forçar una dona a rostir la carn del seu fill i després la hi van donar a menjar”²⁶⁰

Aquesta mare es troba en una clínica de repòs. Un altre cas conegut és el de les mares dels 12 joves assassinats del barri Punta del Este. Elles no només van haver de viure el drama de la desaparició dels seus fills sinó el dolor de rebre els seus cossos amb senyals de tortura²⁶¹. Com elles, són moltes les dones que han hagut de viure aquestes situacions d'horror, tant a la zona rural com urbana.

Els casos esmentats, serveixen per donar un panorama de la situació de les dones al municipi. És evident que el conflicte armat ha aprofundit la discriminació i la violència cap a les dones.

Els tallers realitzats amb dones per PCN van aportar resultats específics en relació a la violència basada en gènere, i els efectes específics cap a les dones negres a Buenaventura. Aquests efectes específics es poden classificar en tres grups: actes de violèn-

cia sexual, actes i situacions que evidencien l'aprofundiment de les violències existents i actes de discriminació.

- Pel que fa al primer grup, es van constatar que les dones de les comunitats rurals i urbanes han estat víctimes d'actes de violència sexual com ara violacions sexuals, actes sexuals, amenaces i intimidacions, constrenyiment i inducció a la prostitució i tracta de dones. Una de les pràctiques més recurrents dels grups armats, catalogada per la Cort Constitucional com una tàctica de guerra, és l' enamorament de dones negres. En els tallers es va evidenciar que diversos actors armats en el conflicte van enamorar, embarassar i abandonar moltes dones. Es tracta de situacions que en molts casos exposen aquestes dones a riscos addicionals de ser víctimes de represàlies i d'estigmatització per part de membres d'altres grups armats.

- L'augment de la violència intrafamiliar o domèstica és un efecte a les comunitats senyalat per moltes de les persones participants en els tallers, respecte als actes i situacions que evidencien l'aprofundiment de les violències existents previ a l'entrada d'actors armats a la zona. Es veu com una manifestació més de la violència social que es presenta a les comunitats producte del deteriorament social i la deslegitimació de valors tradicionals de comunitats negres.

- Finalment, davant els actes de discriminació, els tallers van evidenciar la doble discriminació a la qual s'enfronten les dones pertanyents a comunitats negres pel fet de ser dones i per ser negres.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

260 La font d'aquest testimoni s'omet per motius de seguretat

261 Comision Interreligiosa de Justicia y Paz (2008), *Masacre de 12 jóvenes en el barrio "Punta del Este"* en: <http://justiciaypazcolombia.com/Masacre-de-12-jovenes-en-el-barrio>, recuperat el 9 d'agost de 2011.

La CIDH ha pogut corroborar que la situació de les dones indígenes i afrocolombianes és particularment crítica al ser víctimes de múltiples formes de discriminació per causa de la seva raça, ètnia i pel fet de ser dones, situació que s'agreuja dins l'àmbit del conflicte armat. Les dones enfronten dos estrats de discriminació des que neixen: el primer per pertànyer al seu grup racial i ètnic i el segon pel seu sexe. En estar exposades històricament a dues formes de discriminació, són doblement vulnerables per patir abusos i esdevenir víctimes dels grups armats en la seva lluita per controlar recursos i territoris. Com s'ha vist, els actors armats exploten i manipulen factors de desavantatge social en determinats grups com a estratègia de guerra, i en el cas de les dones indígenes i afrocolombianes, hi ha més d'un factor de vulnerabilitat que poden abusar²⁶².

13.5.2 Dona negra i identitat²⁶³

L'impacte de la violència sobre les dones afrocolombianes és significatiu, i es manifesta de diferents formes a causa de la seva cosmovisió, cultura i tradicions, identificació amb el seu territori i la seva condició de dones. (...)

El conflicte ha implicat importants canvis en les pràctiques de criança de fills i filles, i també en la forma en què es enterren

els seus morts. Tot això posa en risc la identitat i la pervivència cultural de les comunitats negres.

Durant el recorregut per diferents comunitats i la zona urbana del municipi, es va tenir l'oportunitat de confirmar el paper de la dona dins de la cultura negra com a transmissora de cultura viva: om a matrona, com a figura orientadora, integradora, com a consellera i formadora de la família i la comunitat, com a transmissora de cultura oral, com a autoritat i medidora de conflictes, com a sanadora, llevadora i curandera.

El conflicte armat que viu el municipi de Buenaventura ha marcat una ruptura en el valor tradicional de la dona negra. A més, s'han aprofundit els estereotips sobre el paper de la dona en la família, la comunitat i la societat. Diverses persones de la zona urbana del municipi argumenten que en moltes comunitats s'ha legitimat l'exercici de la prostitució de les dones, moltes vegades incentivat i patrocinat des del nucli familiar, ja siguin marits, mares o pares. Diversos testimonis lamentaven que els nous valors com la bellesa, els diners o el viatjar pel món amenaçaven els valors individuals, familiars i comunitaris.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

262 Comisión Interamericana de Derechos Humanos, (2006, 18 de octubre), *Las Mujeres frente a la Violencia i la Discriminación derivadas del Conflicto Armado en Colombia*. OEA/Ser.LV/II. Doc. 6.,a: <http://bit.ly/1FHMIln7> consultat el 7 de maig de 2015.

263 Un article interessant que fa referència al paper de la dona en la cultura afrocolombiana, i la seva afectació en conflicte armat és: TEJIENDO Y CONSTRUYENDO REDES EN LA HISTORIA DE LA MUJER AFROCOLOMBIANA, disponible a <http://bit.ly/1F3wM4f>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La dona negra és transmissora de cultura viva, però el conflicte armat que viu Buenaventura ha marcat una ruptura en el valor tradicional de les afrodescendents.

13.5.3 Dona negra i organització

Pel que fa a l'impacte que el conflicte ha portat sobre la participació de la dona negra en els processos organitzatius, de defensa del territori, dels drets humans i en processos polítics, és fonamental reiterar l'Auto 92 dictat per la Cort Constitucional colombiana el 2008²⁶⁴, les dones a Colòmbia s'enfronten a un risc extraordinari que es deriva de la seva pertinença a organitzacions socials, comunitàries o polítiques, així com les tasques de promoció social, lideratge polític o defensa dels drets humans. D'acord amb la Cort Constitucional, aquestes dones que adquireixen visibilitat pública són víctimes dia rere dia d'homicidis, desaparicions, violència sexual, tortures, detencions i amenaces dels diversos actors armats en conflicte.

“Les organitzacions de dones, sobretot camperoles, indígenes i afrocolombianes, i els seus dirigents, han estat objecte d'intimidació sistemàtica i s'han vist perseguides per la tasca que realitzen en defensa de la dona i en pro de la millora de les condicions de vida de les seves comunitats. (...) En el seu afany d'aconseguir el control social i polític de territoris en litigi, els grups armats l'emprenen amb les organitzacions de dones per considerar-les un obstacle visible, profundament

arrelat a les comunitats, a les que tracten d'utilitzar per al seu benefici propi o en cas contrari tracten de destruir”²⁶⁵.

13.5.4 Dona negra i pobresa

El conflicte armat ha aprofundit l'empobriment de les comunitats amb especial incidència en dones, nens, nenes o persones grans.

En aquest sentit, homes i dones de les comunitats negres de Buenaventura s'han vist afectats per dinàmiques de desplaçament forçat, arrabassament de terres, vendes forçades, projecció de megaprojectes en els seus territoris i titulació parcial del territori, entre d'altres. Això evidencia la superposició d'interessos divergents en els territoris, molts d'ells de caràcter econòmic, que no respecten la seva cultura i ús ancestral²⁶⁶. Si a més tenim en compte la difícil situació econòmica que viuen moltes de les comunitats, moltes dones han hagut de migrar dels territoris a la recerca d'oportunitats. Sortir de la pobresa ha implicat també que en molts casos la titulació individual es vegi com una opció cosa que atempta contra la naturalesa col·lectiva dels drets com a grup ètnic.

264 Cort Constitucional (2008), Auto 092 de 2008 Protección de los derechos fundamentales de las mujeres víctimas del desplazamiento forzado por causa del conflicto armado, en el marco de la superación del estado de cosas inconstitucional declarado en la sentencia T-025 de 2004, después de la sesión pública de información técnica realizada el 10 de mayo de 2007 ante la Sala Segunda de Revisión. M.P. Manuel José Cepeda Espinosa disponible en: <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/autos/2008/a092-08.htm>

265 Denúncies realitzades per la Relatora de Nacions Unides, represes per la Cort Constitucional Colombiana. Pres de: Acte 092 de 2008, magistrat ponent Manuel José Cepeda. Acte de Seguiment a la Sentència T 025 de 2004.

266 En els tallers realitzats va ser evident la pèrdua d'espais productius tradicionals, els espais de treball i de recreació, com les finques, els esteros, algunes zones de baixa mar, etc.

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLO A LATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

Com a dones afrocolombianes s'han hagut d'enfrontar a l'assassinat dels marits, companys permanents, fills i filles o altres familiars. Si era la persona que tenia la responsabilitat econòmica del nucli familiar, les dones havien d'afrontar noves i difícils situacions per no aprofundir les seves condicions de pobresa. Moltes havien de continuar amb la responsabilitat de la criança dels fills i filles, a més d'assumir les càrregues econòmiques de les seves llars.

La disminució d'algunes de les activitats productives tradicionals que solien fer les dones, especialment la pesca o la captura de piangua (per la contaminació dels esteros) ha tingut també molt a veure en l'empobriment de les dones. Als barris, les dones també han perdut activitats econòmiques com ara les vendes dels peixos dels esteros, la venda de fregits o les vendes ambulants. Així mateix les dones negres estan més exposades a patir assetjament i discriminació laboral cosa que s'evidencia en els treballs amb escassa remuneració.

13.5.5 Nens, nenes, adolescents i joves

De la infància a l'adolescència els efectes del conflicte armat han format profundes empremtes que posen en risc la conservació de la identitat negra, tan curosament conservada de generació en generació. La presència de grups armats il·legals força les comunitats negres a idear formes d'evitar que els seus fills i filles siguin involucrats en la guerra i en les activitats il·lícites que la sostenen.

La utilització d'espais freqüentats per nens i nenes per a l'exercici de la violència s'ha reflectit en la pèrdua del significat del lleure i l'educació per a la infantesa. La presència de cadàvers, el control social i les múltiples restriccions imposades pels grups armats, han allunyat els nens i nenes dels llocs que freqüentaven per als seus jocs, avui convertits en camp de batalla. Igualment, la comunitat ha enfrontat la difícil situació de l'estigma, que redueix les oportunitats escolars i posteriorment laborals per a nens, nenes i joves.

Les noves generacions han hagut de presenciar com els i les líders negres han estat delmats. Allò que havia estat el seu ideal de vida, ha esdevingut un referent d'epor a evitar. D'aquesta manera, les iniciatives juvenils de resistència i organització han minvat per la por generalitzada d'assumir o liderar processos comunitaris.

Actualment s'idealitzen nous models de vida "guerrerristas" que proporcionen poder, diners i reconeixement, però també el desplaçament forçat del territori col·lectiu, per por i en la recerca

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

de noves oportunitats en terres desconegudes. Totes aquestes situacions s'exposen a nens, nenes i adolescents a un risc major com el reclutament forçat.

Donada l'escassa presència dels pares en els temps lliures dels i les joves, la invitació per part de grups armats il·legals a nens i nenes s'origina en formes d'acostament que han estat aprofitades arran de problemes familiars. S'utilitzen també les amenaces, les estratègies d'identificació i engany, i s'observa l'ingrés al grup com una opció d'aconseguir recursos, possibilitats i / o estatus.

Així, una de les formes de vinculació es produeix a través del consum de substàncies psicoactives o de begudes alcohòliques, la qual cosa genera més vulnerabilitat en aquesta població. Un cop captats, els nens, nenes i adolescents són utilitzats com informants o per a tasques de servitud. Així, quan els joves formen part d'aquestes agrupacions fàcilment poden arribar a ser víctimes d'homicidi, abusos, maltractament i violència sexual, generant danys de caràcter físic, emocional i psicològic, tant en el nen o nena com en la seva comunitat.

La lluita per la identitat per part de nens, nenes i joves és llavors una tasca difícil enfront dels referents imposats pels grups armats il·legals. El model d'allò que significa ser una dona o un home negre s'ha anat modificant pels mateixos efectes de la guerra. S'ha perdut el sentit de l'autoritat tradicional i dels coneixements que s'heretaven de generació en generació. S'ha operat canvi substancial en el valor que se li atribueix a la sexualitat per part d'homes i dones, cosa que pot haver incidit

en l'augment d'embarassos en adolescents. El conflicte armat ha generat un canvi fins i tot en el llenguatge i els comportaments. La forma és ara més agressiva i bèl·lica, i s'orienta cap a l'interès per un major domini i protecció com a forma d'imitació d'aquests nous models que ha portat la violència i que reflecteixen un altre referent de progrés.

13.5.6 Les persones grans

La ruptura que ha ocasionat el conflicte armat entre les generacions, també es pot observar en la població adulta major. L'atracció per imaginaris de poder i estatus dels joves han debilitat el paper de la gent gran dins de les comunitats negres. A més dels danys que la guerra ha generat a nivell individual, en termes de la seva salut mental i física, assistim a l'abandó i desatenció de les persones majors per part de les pròpies famílies. Les persones grans han deixat de ser un referent i no són tinguts en compte en el moment de la presa de decisions a nivell comunitari, cosa que ha generat grans sentiments d'abandonament i falta de respecte en aquestes persones.

D'aquesta manera es confirma que el conflicte armat també ha afectat els i les persones majors i ha debilitat el seu paper de mediadors, transmissors de la cultura ancestral, i referents d'autoritat dins de la comunitat negra. Entre els efectes evidenciats pel conflicte armat es troben els danys en la salut física per desatenció de les famílies i de l'Estat, igual que per l'acceleració de malalties pels canvis d'alimentació i dieta ocasionats pel desplaçament.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Quan les persones majors són apartades de les funcions productives i socials que venien desenvolupant a l'interior de la comunitat, apareixen els efectes psicològics. Això se suma a la forma com han observat les múltiples violacions als Drets Humans, dirigides als fills i néts. Llavors, la lluita per la identitat negra que assumeixen les persones majors, es trasllada al cos, i s'evidencien sentiments de tristesa i frustració pel desarrelament i el rebuig. Aquests sentiments han aprofundit les malalties i les morts prematures de persones majors i per tant la desaparició dels seus sabers i costums ancestrals.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

14 QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA²⁶⁷

Tal com hem indicat, les comunitats negres han reflexionat davant els danys causats als drets col·lectius ancestrals i han construït la seva pròpia comprensió de la reparació col·lectiva:

- Com a comunitat negra plantegen que cal reparar els elements culturals que han estat danyats o deteriorats com ara les pràctiques productives, les formes de relacionar-se, les figures d'autoritat, les pràctiques per a la cura del cos, les pràctiques d'obtenir els ingressos, les pràctiques per organitzar-se, els ritus fúnebres, les pràctiques de celebracions i les pràctiques de parentela entre d'altres.
- Cal reparar també els danys als espais naturals del territori com sara els manglars, platges, finques, muntanyes, muntanyes o les quebradas, entre d'altres. Aquests espais estan relacionats amb els drets col·lectius ancestrals.

- La reparació per a la comunitat negra es refereix a allò que a partir dels danys ocasionats ha deixat de complir la seva funció de forma col·lectiva i individual tant en el plànol cultural com en el natural, dins el marc del conflicte armat intern i de la implementació de projectes.

D'aquesta manera, el propòsit de la reparació col·lectiva passaria per definir i desenvolupar mecanismes i accions de reparació del dany causat (justícia, atenció, restitució, rehabilitació, indemnització, etc.) transcendent el marc de les necessitats bàsiques insatisfetes i abordant aspectes estructurals de la discriminació, la desigualtat i l'exclusió social.

Garantir que la memòria col·lectiva no es perdi i la no repetició del dany o deteriorament comunitari -en el plànol cultural i en el natural- són aspectes bàsic del concepte de reparació. En aquest sentit, les comunitats negres requereixen d'un procés de reparació amb la participació directa de les comunitats afectades o víctimes col·lectives.

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA**
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

267 Procés de Comunitats Negres (PCN) - Fundació per al desenvolupament de la dona de Buenaventura i la Costa Pacífica, FUNDEMUJER (2011, setembre), *Propuesta autónoma de reparación colectiva para comunidades negras de Buenaventura*. Cali i entrevistes a persones de PCN i comunitats realitzades al març abril 2015

Finalment, és important fer un èmfasi especial en algunes violacions sistemàtiques per part de l'Estat de les quals han estat víctimes i que es reflecteixen en la discriminació, oblit, segregació i manca d'inversió social.

14.1 Marc conceptual de la reparació col·lectiva

Les comunitats negres víctimes de la violació dels seus drets humans, col·lectius i consuetudinaris exigeixen que la reparació col·lectiva sigui responsabilitat dels autors intel·lectuals i materials del dany o deteriorament. De la mateixa manera, exigeixen que sigui responsabilitat de l'Estat colombià reparar a les comunitats víctimes per les seves accions, omissions i incompliments, en ser el responsable de cuidar i protegir les comunitats i de garantir els seus drets.

Com a subjectes col·lectius, les comunitats negres de Buenaventura són víctimes de l'acció dels actors armats il·legals en el territori. També ho són per l'acció il·legal i arbitrària d'alguns membres de la Força Pública. Per altra banda, l'abandonament estatal en què es troben aquestes comunitats permet que es violin els seus drets humans malgrat la massiva presència de força pública al Districte. Així mateix i combinada amb la violència armada, la implementació de megaprojectes d'empreses nacionals i transnacionals en les zones rurals i urbanes ha desposseït dels seus territoris a moltes comunitats, condemnant-les a desplaçament forçat i incrementant la seva pobresa. Els danys físics, morals, emocionals, materials i els efectes sobre les pràctiques tradicionals i els drets ancestrals i col·lectius, en són la conseqüència.

La Ley 975 del 2005 amb base a principis internacionals que regeixen els Drets Humans i el Dret Internacional Humanitari, exposa, en els seus articles 6è, 7è i 8è els drets de les víctimes a la **JUSTÍCIA**, la **VERITAT** i la **REPARACIÓ** de la següent manera:

- **DRET A LA JUSTÍCIA:** Aquest dret reafirma el deure de l'Estat de fer una investigació efectiva que condueixi a la identificació, captura i sanció dels responsables de delictes comesos pels membres de grups armats al marge de la llei. També assegura a les víctimes l'accés a recursos eficaços que reparin el dany infrinit, i obliga a prendre totes les mesures destinades a evitar la repetició de tals violacions.
- **DRET A LA VERITAT:** Es planteja com el dret "inalienable" de les víctimes, els seus familiars i la societat colombiana en general de conèixer les circumstàncies en què es van cometre les greus violacions dels Drets Humans. Igualment busca conèixer quins són els responsables dels fets, però també el per què i el com es van donar els successos, i saber on es troben les víctimes de segrest i desaparició forçada.
- **EI DRET A LA REPARACIÓ:** Consisteix en accions de restitució, indemnització, rehabilitació, satisfacció i garanties de no repetició.

En aquest últim escenari, actualment s'entén que el Tribunal de Justícia i Pau només pot demanar a les institucions de l'Estat per què adoptin mesures. Sobre aquest punt, és important assenyalar que el procés judicial permet determinar i provar l'existència del dany col·lectiu en cada escenari. Un cop es prova el dany col·

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

lectiu es poden sol·licitar mesures de reparació específiques, les quals poden ser tingudes en compte en el marc de programes administratius de reparació col·lectiva que desborden el procés judicial. El desenvolupament actual de la reparació col·lectiva a Colòmbia evidencia que no hi ha conceptes clars sobre la determinació del dany, ni de les mesures de reparació. A continuació avancem aproximacions teòriques i pràctiques que podrien ser adoptades per unificar criteris²⁶⁸.

268 "La reparación colectiva en el marco de los incidentes de reparación según la ley de justicia de justicia y paz" MAPP/OEA 2011

14.2 Components de la reparació integral

Des de la Resolució 60/147 aprovada per les Nacions Unides sobre els Principis i directrius bàsics del dret dels Drets Humans i el Dret Internacional Humanitari, les víctimes gaudeixen del dret essencial a obtenir reparacions als perjudicis causats als seus drets humans i fonamentals: "Els Estats han de procurar establir programes nacionals de reparació i una altra assistència a les víctimes quan el responsable dels danys soferts no pugui o no vulgui complir les seves obligacions." Finalment, una reparació plena i efectiva ha d'involucrar els següents components: resti-

RESUM EXECUTIU
PRESENTACIÓ
ENTRE EL MAR I ELS ANDES
VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA: TRACTATS DE LLIBRE COMERC, L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
MEGAPROJECTES I CONSULTA PRÈVIA: MALAVINGUTS
BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS
EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA. LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
UN MAR DE MEGAPROJECTES
MÀSTER PLA 2050: LA MARCA BARCELONA A BUENAVENTURA
TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
QUÈ ÉS LA REPARACIÓ PER A LA COMUNITAT NEGRA
DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
RECOMANACIONS I PROPOSTES
BIBLIOGRAFIA

Les comunitats negres esperen una reparació integral que els restitueixi els seus drets i el seu projecte de vida ètnic territorial.

tució, indemnització, rehabilitació, satisfacció i garanties de no repetició.

1. La restitució, sempre que sigui possible, ha de retornar a la víctima a la situació anterior a la violació manifesta de les normes internacionals de drets humans o la violació greu del dret internacional humanitari. La restitució comprèn, segons correspongui, el restabliment de la llibertat, el gaudi dels drets humans, la identitat, la vida familiar i la ciutadania, el retorn al seu lloc de residència, la reintegració en la seva ocupació i la devolució dels seus béns.
2. La indemnització ha de concedir-se de forma apropiada i proporcional a la gravetat de la violació i a les circumstàncies de cada cas. La indemnització ho serà per tots els perjudicis econòmicament avaluable que siguin conseqüència de violacions manifestes de les normes internacionals de drets humans o de violacions greus del dret internacional humanitari, com ara dany físic o mental, pèrdua d'oportunitats, ja sigui ocupació, educació i prestacions socials, etc.
3. La rehabilitació ha d'incloure l'atenció mèdica i psicològica, així com serveis jurídics i socials.
4. La satisfacció ha d'incloure, quan sigui pertinent i procedent, la totalitat o part d'una sèrie de mesures, basades en els principis i directrius de Nacions Unides, com ara l'adopció de mesures eficaces per aconseguir que no continuïn les violacions,

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

**QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA**

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Les comunitats negres han construït la seva pròpia comprensió de la reparació col·lectiva enfront dels danys causats als seus drets col·lectius ancestrals.

la recerca de persones desaparegudes o la revelació pública i completa de la veritat²⁶⁹.

La proposta de reparació col·lectiva per comunitats negres de Buenaventura realitzada pel Procés de Comunitats Negres considera necessari que es posin en marxa una sèrie de programes encaminats a fer efectiva la restitució, la indemnització, la rehabilitació, la satisfacció i les garanties de no repetició. Entre els programes que es reclamen estaria un programa de suport psicològic, un programa d'enfortiment organitzatiu i del teixit social de les comunitats negres, l'expulsió dels grups armats del territori i garanties de retorn digne o l'elaboració d'un protocol d'actuació de la força pública dins de les comunitats, amb participació de les comunitats i respectant els drets col·lectius i ancestrals²⁷⁰.

14.3 La reparació col·lectiva

Finalment, cal aclarir que la present proposta respon a la reparació de caràcter col·lectiu, diferent a la individual a la qual tenen dret només les víctimes directes dels fets de violència associats al conflicte armat al municipi.

Per la seva banda, la Ley 975 de 2005 estableix que l'Estat colombià haurà de crear un Programa de Reparacions Col·lectives. En l'Article 8è s'estableix que la reparació col·lectiva ha de *"orientar-se a la reconstrucció psicosocial de les poblacions afectades per la violència. Aquest mecanisme es preveu de manera especial per a les comunitats afectades per la realització de fets de violència sistemàtica"*. Més endavant, l'article 49 consigna sobre el Programa de Reparació Col·lectiva que ha de ser formulat amb base a les recomanacions de la Comissió Nacional de Reparació i Reconciliació (CNRR) i que ha de comprendre accions *"orientades a recuperar la institucionalitat pròpia de l'Estat Social de Dret particularment en les zones més afectades per la violència; a recuperar i promoure els drets dels ciutadans afectats per fets de violència, i a reconèixer i dignificar les víctimes de la violència."*

*"El dany col·lectiu és el que afecta una comunitat més o menys nombrosa, en provocar deteriorament dels béns que sense ser patrimoni de cap particular, beneficien la vida en comú, com quan es contaminen les aigües d'un riu ... (...) res no impedeix que un dany col·lectiu generi a la seva vegada danys individuals, com quan el riu contaminat impedeix als pescadors de la regió aconseguir el seu aliment diari. En aquest cas, els pescadors afectats són els legítims per cobrar la seva reparació per no poder pescar, mentre que la comunitat és la legítima per cobrar la reparació del dany col·lectiu, reparació que en principi, hauria d'estar destinada a descontaminar el riu."*²⁷¹

269 Nations Unides (2005, 16 de desembre) *Principis i directrius bàsics sobre el dret de les víctimes de violacions manifestes de les normes internacionals de drets humans i de violacions greus del dret internacional humanitari a interposar recursos i obtenir reparacions*. Resolució aprovada per l'assemblea general, a: <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/RemedyAndReparation.aspx>.

270 Mesures proposades en els tallers realitzats en l'exercici de construcció de la proposta de reparació col·lectiva per comunitats negres de Buenaventura per PCN al 2011.

271 TAMAYO JARAMILLO, Javier. (1999), *De la Responsabilidad Civil*. T. IV Bogotá. Editorial Temis.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

14.4 Esclariment de la Veritat

Les garanties de no repetició dels fets delictius són un element fonamental i formen part de la reparació integral i la restitució dels drets individuals i col·lectius. Les garanties de no repetició contemplen diversos aspectes, entre els quals es troba la vigència i garantia dels Drets Humans. L'avanç en la superació dels factors que van fer i fan possible la persistència de les expressions de conflicte armat i violència generalitzada, el desarmament i la desmobilització plena i definitiva de persones i grups armats al marge de la llei, també són contemplats.

Per a les comunitats que van participar en la construcció de la proposta de reparació col·lectiva, la superació d'aquests factors té a veure amb l'esclariment de la veritat dels fets i actors que han estat relacionats amb el conflicte armat, però també l'adopció de mesures efectives de satisfacció relacionades amb la judicialització dels victimaris.

Les comunitats atribueixen gran part de la situació a la complicitat de les institucions amb els grups armats i la impunitat que ha prevalgut davant de les accions que han resultat d'aquests vincles. En aquest sentit, les comunitats exigeixen:

“Esclariment i divulgació pública dels vincles entre funcionaris, membres de la força pública i empreses o grans actors econòmics amb els grups armats al marge de la llei.”

“Esclariment de la veritat sobre les relacions entre la realització de megaprojectes i els fets de violència ocorreguts al municipi, tant en zona rural com urbana”.

“Investigació i confirmació de les empreses que generen desplaçaments forçats”.

“Investigació i sanció de funcionaris, autoritats civils, policials, militars que han tingut vincles amb actors armats, i que aquestes investigacions tinguin la participació d'organismes internacionals de drets humans”.

“Creació d'una Comissió de Verificació o de la Veritat integrada per les autoritats locals, la Comunitat, organismes de drets humans, i la comunitat internacional, perquè es conegui la veritat dels fets de violència a les comunitats”.

14.5 Investigació sobre els desapareguts al Districte Especial de Buenaventura

La Fiscalia General de la Nació ha d'implementar una comissió especial d'investigació i de recerca per a la recuperació dels cadàvers que es troben en els esteros, la seva identificació i la devolució dels cossos als familiars, amb acompanyament i supervisió de organitzacions internacionals.

Les comunitats observen com els fets de violència que han passat i continuen passant al territori, estan associats a la lògica econòmica i comercial del port.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La violència greu i sistemàtica que ha suportat la Comunitat d'aquest municipi pot trobar la seva explicació en el desenvolupament del narcotràfic i el necessari control de les rutes del narcotràfic per part dels grups armats legals i il·legals. Una altra causa seria el desenvolupament del port, i en concret la seva expansió i creixement, el qual, segons la Comunitat, en múltiples ocasions només és possible després del desplaçament de les persones habitants dels sectors que resulten necessaris per executar els negocis propis de l'activitat portuària.

Aquest desplaçament es garanteix atemorint a la població mitjançant assassinats, tortures, violacions, desaparicions i altres actes cruels, inhumans i degradants, realitzats pels grups paramilitars, en contra de la població.

A més, el paper de la Força Pública al municipi és qüestionat, ja que, encara que la seva presència és evident i nombrosa, no ha estat suficient per protegir la vida, honra i béns de tots els i les habitants de Buenaventura. Al contrari, s'assenyala a l'Exèrcit Nacional com un dels principals actors violadors de drets humans en el territori.

Com a conclusió, l'esclariment de la veritat en el cas de Buenaventura és tan important com urgent, ja que els fets delictius continuen passant al mateix temps que es desenvolupa i s'expandeix el model econòmic del port.

Per altra banda, les possibles complicitats entre els representants de l'Estat en el municipi, els grups armats legals i il·legals i els grups econòmics que hi operen, obligaran a què les tasques

d'esclariment de la veritat siguin realitzades per una comissió conjunta que garanteixi la imparcialitat i autonomia necessàries per a establir la veritat. Aquesta comissió conjunta estarà composta per la comunitat internacional, la comunitat de Buenaventura, amb una especial participació de les organitzacions de la societat civil i de Drets Humans, així com per l'Estat Colombià, representat pels ens i autoritats competents.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

**QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA**

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

15 DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA²⁷²

Massa vegades les investigacions i articles sobre Buenaventura ressalten les violències que s'exerceixen sobre la població negra de les comunitats empobrides. En poques ocasions, però, es posa en evidència les lluites i resistències que dones i homes, comunitats i organitzacions socials vénen realitzant contra aquestes polítiques de brutalitat i de despojo. Malgrat el dolor, la inseguretat, les amenaces, els assassinats brutals, la violència sexual o el desplaçament forçat, aquestes comunitats defensen, com poden, abandonades totalment per les institucions (i en molts casos, sense la complicitat de l'Estat) la permanència al territori i els drets col·lectius que com a poble els corresponen. Creen consciència i visibilitzen que significa la cultura afro, volen conservar i recuperar la seva manera de viure, de treballar, de celebrar les seves alegries i tristeses, les seves formes de relacionar-se amb la natura, amb el mar i amb altres persones, la seva concepció de que els éssers humans formen part d'un tot que

si no es respecta, estima i cuida avança cap a la desintegració social i de la humanitat.

Per això, encara que de manera esquemàtica, oferim una relació de com s'han anat generant aquestes resistències a Buenaventura.

Gerardo València Cano, bisbe de Buenaventura des del 1953 fins a la seva mort, el 1972, és considerat el primer ideòleg d'un pensament polític ètnic-territorial, des de i amb les persones afrocolombianes en aquesta regió. La Teologia de l'Alliberament i els plantejaments del grup Goconda²⁷³, del qual formava part monsenyor Gerardo Valencia, van influenciar en les formes d'expressió i organització de la comunitat negra els anys 80.

272 Aquest apartat es basa fonamentalment en el Centre Nacional de Memòria Històrica (2015), en les entrevistes realitzades i les visites als barris i comunas de Buenaventura, entre març i maig del 2015.

273 El grup sacerdotal Golconda va ser una associació de clergues catòlics colombians que va decidir treballar mancomunadament a finals dels anys 60 i començaments dels 70, sota l'orientació de la "Teologia de l'alliberament".

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

Anys 70. Es creen les primeres organitzacions de pescadors a Buenaventura

1991. Creació de l'espai de Treball regional **ANPAC** (Corporació per al Desenvolupament de la Pesca Artesanal del Litoral Pacífic Colombià).

Els 80-90 s'enforteix el projecte polític basat en la reivindicació del món negre des de la perspectiva d'identitat-racial. En ell, es combinen pràctiques culturals, processos de resistència, demanda de drets i recerca de reconeixement com a grup ètnic davant l'Estat colombià. Aquests moviments socials van confluir a l'Assemblea Nacional constituent que donaria lloc a la Constitució de 1991 i a la Llei 70 de 1993 de protecció de la identitat cultural i drets de les comunitats negres. El moviment social de la Coordinadora Nacional de Comunitats Negres, (CNCN) donarà lloc el 1991 al **Procés de Comunitats Negres (PCN)**. A aquest procés s'hi han vinculat més de 120 organitzacions regionals i nacionals. El PCN es va convertir en l'estructurador de la xarxa d'organitzacions, precedents i emergents. En l'actualitat, el PCN forma part de la **Cimera Agrària, Camperola, Ètnica i Popular**²⁷⁴. Des del 12 de setembre del 2013, com a resultat de l'aturada nacional agrària feta el mes d'agost, sectors i organitzacions populars van instal·lar la Cumbre Agrària. A partir d'aquí s'ha anat construint

una mirada col·lectiva sobre la problemàtica del sector agrari, especialment de les demandes i reivindicacions davant l'Estat²⁷⁵.

El 1991 es creen organitzacions eclesials com la **Pastoral Afro (CEPAC, sigles de Centre de Pastoral Afrocolombiana)**.

Després del 1993 sorgeixen a Buenaventura, a més del PCN, altres organitzacions que lluiten pel reconeixement de la titularitat territorial de les comunitats negres a les zones rurals, agrupant consells comunitaris. Són: **l'Assemblea de Consells Comunitaris de Buenaventura, Consells Comunitaris Independents i Federació de Consells Comunitaris del Valle del Cauca**.

El 1999 es constitueix l'**Afrodes (Associació de Afrocolombians Desplaçats)**

Els anys 2.000 emergeixen noves organitzacions, amb l'objectiu de promoure processos de resistència que fessin front al cicle de violència que va ocasionar la incursió paramilitar.

El 2006, es crearan la Fundación Fundació Rostres i Empremtes del Sentir Humà. que busca empoderar els i les joves amb alternatives per a la construcció dels seus projectes de vida. És la seva com a estratègia per mirar de prevenir la violència al port de Buenaventura. A la parròquia Sant Pedro Apòstol es crea **Fundesco-**

274 Coordinador Nacional Agrario (CNA)-Congreso de los Pueblos; Mesa de Interlocución Agraria (MIA)-Movimiento político y social Marcha Patriótica; Procés de Comunitats Negres (PCN); Mesa de Unidad Agraria (MUA); Coalición de Movimiento y Organizaciones Sociales de Colombia (COMOSOC); Movimiento por la Constituyente popular-MCP; Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC); Federación Nacional Sindical Unitaria Agropecuaria (FENSUAGRO); Asociación Nacional de Zonas de Reserva Campesina (ANZORC), Asociación Campesina Popular (Asocampo).

275 Cimera Agrària, Camperola, Ètnica i Popular. Congreso de los Pueblos, a: <http://congresodelospueblos.org/index.php/paro-nacional-2014/544-cumbre-agraria-campesina-etnica-y-popular> Consultat el 10 de maig del 2015

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

des (Fundació d'Espais de Convivència i Desenvolupament Social) amb l'objectiu de potenciar els valors ètnics i culturals, així com de formar i organitzar els infants, joves i dones cap de família afectats pel conflicte. Així mateix, sorgeix la iniciativa de la

Capella de la Memòria, a iniciativa de la Parròquia Sant Pedro i de Fundescodes, juntament amb un grup de dones a qui se'ls havia assassinat, torturat o desaparegut algun familiar.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI; HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

A Buenaventura són múltiples les expressions que defensen i potencien els valors ètnics i culturals.

El 2009 s'aconsegueix consolidar un espai de confluència de les organitzacions socials anomenat **Comitè Inter-Organitzacional**, conformat pel PCN, Comitè per la Defensa i Salvació de Buenaventura, Fundació Rostros y Huellas del Sentir Humano, el Servei Jesuïta a Refugiats, Fundescodes. Actualment també en formen part el Col·lectiu Juvenil Transformant Ments, NOMADESC, CEPAC i el Comitè per la Defensa de l'Aigua i de la Vida.

El 2007 es creen el col·lectiu Mares per la Vida i el Grup de Dones de Triana. **Mares per la Vida** es va conformar amb la participació de 85 famílies víctimes del conflicte armat per treballar temes com el desplaçament forçat, la desaparició forçada i la violència sexual amb l'enfortiment emocional i la incidència política. El **Grup de Dones de Triana** està conformat per dones víctimes de les massacres i les desaparicions de principis de la dècada de 2000. Han documentat casos i han fet reconstrucció de la memòria de les víctimes. També han realitzat denúncies públiques perquè se'ls garanteixin els drets a la veritat, a la justícia i a la reparació.

Aquestes dues experiències organitzatives i de resistència van precedir la creació, el 2010, d'un espai de treball inter-organitzacional anomenat **Xarxa de Solidaritat Contra les Violències envers les Dones: Papallones d'Ales Noves Construint Futur**, orientat a defensar els drets i la qualitat de vida de les dones de Buenaventura. Està conformat per representants de la Junta d'Acció Comunal dels barris Alberto Lleras i la Playita, Mujeres Ahorradoras del Barrio Lleras, Consejo Comunitario de Córdoba y San Cipriano, Asociación de Mujeres Campesinas de Buenaventura, Madres por la Vida i Jóvenes Unidos por el bie-

nestar de Bajo Calima. És la primera organització colombiana que ha rebut el premi Nansen per als Refugiats d'ACNUR, el 2014, per la seva tasca d'acompanyament a milers de dones que han estat víctimes de diverses formes de violència a Buenaventura.

El 2009 es crea el **Comitè per la Defensa de l'Aigua i de la Vida**, que reuneix motivacions i interessos comuns per a l'exigibilitat del dret a l'aigua. Hi participen organitzacions com: Su-tev, PCN, Pastoral Afrocolombiana, Honorable Cuerpo de Bomberos, Sintrambiente, CGT, Sintramunicipio, CTC, Sintraelecol CUT, Comité de Control Social de los Servicios Públicos Domiciliarios, ANPAC, JAC Barrio Pueblo Nuevo, Edil Comuna 1 y Comuna 7 OCE, Colectivo Ashanti y Estudiantes de la Unipacífico, ASDEP, (Asociación de Estudiantes de la Univalle Pacífico), PDA, Delegadas Escuela República de Venezuela, Comité por La Unidad, Defensa y Salvación de Buenaventura.

També el 2009 sorgeix l'organització juvenil **Transformant Ments**, la qual va incorporar dins de les seves estratègies de treball el discurs de la defensa del territori. També va començar a realitzar accions per evitar que nens, nenes i joves s'involucressin als grups armats. Ho fan a través de l'art, la dansa, l'esport i diverses activitats culturals que han rescatat aspectes perduts de la pròpia ancestralitat ètnica.

El 2011 sorgiran dues organitzacions juvenils més: l'organització Marcant Territori, com a resultat del Fòrum-Festival **Marcant Territoris** realitzat l'any anterior, i de l'acompanyament de Fundescodes. L'objectiu és enfortir iniciatives artístiques juvenils així

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

com donar suport a l'auge de la música urbana amb contingut social. Això darrer es va fer a través de l'obertura de l'estudi de gravació "MT MUSIC", i de la creació de la **Plataforma d'Acció Jove**. Aquesta, vol facilitar espais de participació i acció política de les organitzacions de joves de Buenaventura, i articular processos organitzatius dels joves per fer incidència en el desenvolupament comunitari local.

El 19 febrer 2014 serà recordat per la realització d'una gran manifestació sota la consigna **"Soterrar la violència a Buenaventura: per viure amb dignitat en el territori"**. Va agrupar més de 30.000 persones que van clamar que cessés la violència. Aquesta manifestació va ser convocada per la Diòcesi de Buenaventura amb el seu bisbe, Monsenyor Héctor Epalza Quintero, al capdavant. Es va fer en conjunt amb organitzacions socials i de defensa de drets humans. Van exigir a l'Estat accions efectives davant de l'agudització de la violència i la crisi generalitzada que viu la ciutat.

El 13 d'abril de 2014 es crea l'**Espai Humanitari de Puente Nayero**, al carrer San Francisco, més popularment coneguda com Puente Nayero. Es tracta d'un lloc reconegut internacionalment, situat a la comuna 4, i que té el suport de Conpaz (Comunitats construint pau als territoris), de la Comissió Intereclesial de Justícia y Paz, el Perpetuo Socorro Parroquia i de la Diòcesi de Buenaventura, així com de diferents organitzacions internacionals. Tot plegat, fa de mecanisme de protecció de la vida dels habitants d'aquest carrer de Buenaventura. La Comissió Intereclesial de Justícia y Paz va interposar una sol·licitud a la Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH) perquè es dic-

tin mesures cautelars i se li exigeixi al Govern colombià protegir les famílies que estan vivint a l'espai humanitari. Com a resultat d'aquesta acció jurídica, la CIDH va dictar mesures cautelars el 15 de setembre de 2014. A diferència d'altres zones humanitàries a Colòmbia, on no s'accepta o s'intenta que no entri cap actor armat, aquí sí que es permet la presència de la Policia, que controla l'accés i sortida del carrer, i també de l'Exèrcit, que pot circular-hi lliurement.

Després d'aquest breu repàs, volem ressaltar com les resistències organitzades des de la comunitat, que vénen de tan lluny en les seves lluites, segueixen reivindicant que la comunitat negra urbana és el subjecte col·lectiu. Això ho fan davant de la negativa de l'Estat a reconèixer-les així, i a complir els mandats constitucionals sobre la consulta prèvia obligada a territoris amb presència afrodescendent i raizal. El seu propòsit és fer visible que el subjecte col·lectiu és la comunitat, i les formes com aquesta és representada poden ser diverses, tal com hem vist en aquest resum: *"la comunitat de la Immaculada és un subjecte col·lectiu, la comunitat de Santa Fe és un subjecte col·lectiu i ells, en la seva autonomia, defineixen la seva organització que els representa i el tipus d'organització"*²⁷⁶.

Tal com expliquen de manera reiterativa les diferents persones entrevistades, les normes existeixen i els drets col·lectius estan reconeguts per la Constitució del 91 (acte constitucional 005 i la seva definició, i per l'acte 234 entre altres disposicions, on es repeteix que s'ha d'aplicar consulta prèvia a les comunitats

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

276 Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a dona lideressa de PCN, març 2015.

urbanes de Buenaventura sobre qualsevol projecte que impacti en el seu territori).

Les comunitats i les organitzacions d'aquesta zona del Pacífic són conscients que la lluita ha de continuar ja que consideren que l'Estat és qui està actuant inconstitucionalment. La norma existeix, però saben que les garanties per al seu compliment depenen en bona mesura que: - les pròpies comunitats en tinguin consciència, - de la seva fermesa per mantenir la defensa dels drets col·lectius - en fer visible, més enllà de Buenaventura, allò que hi passa, - del que *"suposa implementar megaprojectes encara que s'hagi de matar milers de persones «Existeix a Buenaventura un racisme estructural que vol acabar amb la nostra cultura. Aquí s'està fent un etnocidi contra les comunitats negres del Pacífic»²⁷⁷.*

En aquest sentit, les organitzacions i comunitats que formen la resistència de Buenaventura consideren molt important que, des de l'empoderament, es pugui evitar o impedir el desenvolupament de programes assistencialistes, sigui d'institucions o d'ONG. Per què? Perquè les seves lògiques de dependència desintegren la capacitat organitzativa interna i de mobilització social de les organitzacions i comunitats que formen la resistència de Buenaventura. Aquestes, volen enfortir les mesures comunitàries d'autoprotecció a través de la socialització, apropiació i l'establiment de canals de comunicació comunitària.

277 Declaracions d'una dona de l'organització inter-organitzacional a un taller sobre propostes al Govern, l'abril del 2015.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

El grup Marcant Territori és una iniciativa cultural de joves per la defensa de Buenaventura mitjançant la música.

15.1 Breu relació d'activitats i resistències

Com una mostra de les accions de resistència i lluita de les organitzacions socials i comunitats negres de Buenaventura, i en defensa del territori i els seus drets col·lectius i individuals, al següent quadre es recullen algunes de les que poden ser més rellevants:

06/2009	Realització del fòrum: "Els drets dels pobles afrodescendents dins el desenvolupament de megaprojectes". Cas Buenaventura i els megaprojectes turístics i d'expansió portuària. Organitzat pel Comitè inter-organitzacional.
---------	--

12/2009	Una coalició local de consells comunitaris i organitzacions ètnic-territorials-Procés de Comunitats Negres - Palenque Regional El Congal (PCN) ²⁷⁸ - Pesentar reclamació davant l'Oficina de l'Assessor en Compliment / Ombudsman (CAO), el mecanisme de recurs independent per a la Corporació Financera Internacional (IFC) i l'Organisme Multilateral de Garantia d'Inversions (MIGA) del Grup del Banc Mundial pels impactes de TCBuen a les comunitats afrocolombianes vulnerables, en representació dels membres de la comunitat de Buenaventura.
11/2010	El Comitè inter-organitzacional decideix elevar davant la Direcció d'Afers per Comunitats Negres, Afrocolombianes, <i>raizals</i> i palenqueras (DACN) del Ministeri de l'Interior un dret de petició presentat per un habitant del barri Lleras de la zona sud de l'illa. Hi demana el dret col·lectiu a la consulta prèvia de les comunitats negres de la zona respecte del macroprojecte d'habitatge. La DACN del Ministeri de l'Interior respon que sí que és justa la consulta prèvia. Indica procediments per avançar cap aquest procés, la qual cosa, després de 5 anys, no s'ha realitzat.
12/2010, 12/2013, 12/2014.	Realització en tres ocasions de l'esdeveniment afrourbà "Foro_Festival Marcant Territori", sota el lema "El territori és la vida i la vida no és possible sense el territori". Els actes van consistir en conferències, ponències i taules de treball sobre megaprojectes econòmics, així com de drets individuals i col·lectius de comunitats negres. Es van produir 22 cançons inèdites de solistes i grups de joves artistes afrourbans sobre drets col·lectius afro i el conflicte armat. Organitzats pel Comitè interorganitzacional.
Años 2011, 2013 y 2014	Realització de tres diplomats sobre Drets Col·lectius de Comunitats Negres i Polítiques Públiques, des de la coordinació del Comitè interorganitzacional.

²⁷⁸ Palenque Regional El Congal és una coalició de consells comunitaris i organitzacions ètniques-territorials a Buenaventura. És membre del Procés de Comunitats Negres, una xarxa de 140 organitzacions que procura donar veu als afrocolombians, preservar-ne la cultura i protegir les terres que habiten. Veure: <http://www.renacientes.org/> així com: http://www.gloobal.net/iepala/gloobal/fichas/ficha.php?entidad=Agentes&id=9555&opcion=descripcion#ficha_gloobal

²⁷⁹ Les "platoneras" son venedores de peix. Porten el producte dins d'una palangana gran de metall, que sostenen sobre el cap.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

05/2011	En concertació entre PCN, l'Alcaldia de Buenaventura i CHF Internacional es realitza el Fòrum Distrital "Renovació Urbana i Participació Ciutadana a la llum dels Drets Col·lectius", amb el propòsit de sensibilitzar i promoure processos de discussió i concertació. Es fa en funció al dret a la participació i la presa de decisions de la comunitat davant d'alternatives de desenvolupament local, incloent i pertinent i els megaprojectes turístics i d'expansió portuària.
06/2011	Missió d'observació a la comuna 5, barris Santa Fe, Inmaculada i Santa Cruz, el 14 de juny de 2011 amb OACNUDH, OCHA, Defensoria del Poble de Buenaventura, CHF Internacional, TV Canal Universitari de la Universitat del Pacífic, PCN - Palenque regional el Congal, Pastoral Afrocolombiana, Fundació Rostros y Huellas del Sentir Humàno i el mitjà de comunicació Hecho en Cali.
Segundo semestre 2011	Concurs Història de Barris, per reconstruir arguments sobre el dret al territori construït i apropiat, per les comunitats negres afrouurbanes, a partir de la recuperació de la memòria històrica comunitària, de líders i lideresses.
10/2011	Carta d'habitants dels barris Punta del Este, Santa Cruz, Inmaculada i Miramar dirigida al ministeri públic (Procuradoria Provincial, Personeria Distrital i Defensoria del Poble) sol·licitant convocar TCBuen perquè dialogui amb líders de les comunitats sobre els impactes que l'empresa ocasiona en la vida familiar i els drets col·lectius de les comunitats negres de la comuna 5.
12/2011	Reunió de líders i membres de les comunitats dels barris de la comuna 5 i PCN amb representants de TCBuen, convocada a través de la Personeria Municipal i la Defensoria comunitària. Els líders van presentar els impactes negatius que ha causat la construcció i posada en funcionament de la primera fase de TCBuen en la vida familiar i comunitària, i als espais territorials de les comunitats de la comuna 5. Així mateix, van presentar una proposta de reparació integral de danys causats i de consulta prèvia per a les següents fases projectades de TCBuen.

06/2012 y 07/2013	El Comitè inter-organitzacional va tenir dues audiències amb la sala de seguiment de la Cort Constitucional per l'acte 005. Hi va presentar la situació de baix nivell d'avançament en el compliment de les ordres de l'esmentat acte, així com dels acords subscrits amb entitats del Govern nacional per al desenvolupament de les ordres. Hi van assenyalar l'incompliment de cadascuna de les entitats involucrades. Aquestes dues audiències van ser el suport perquè la Cort constitucional promulgues l'acte 234 del 2013 referit a les Comunitats Negres de Buenaventura.
10/2012	Realització d'una Audiència Pública sobre els impactes del procés d'expansió portuària en la vida de les comunitats i els seus territoris. Es féu èmfasi en la comuna 5 on s'hi emmagatzema carbó a cel obert, el Malecón Bahía de la Cruz i la terminal de contenidors. L'audiència pública va ser acordada amb el Consell Distrital de Buenaventura, a proposta de les Juntes d'Acció Comunal de la Comuna 5.
20/2/2013	La Defensoria del Poble Regional Valle, sol·licita al Ministeri de l'Interior l'aplicació de la ruta ètnica a la comuna 6 de Buenaventura. Ho fa com a mecanisme de protecció que contingui el despojo de territoris ancestrals i el canvi de l'ús del sòl, de residencial a industrial, dins el marc de l'expansió portuària. Aquesta iniciativa sorgeix en resposta a la sol·licitud expressa de les comunitats i en compliment d'una de les recomanacions de l'informe de la missió humanitària de verificació de la invasió de la pista comunitària, que està ubicada al barri Isla de la Paz (comuna 6), Es va realitzar el 19 de desembre del 2012.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

19/6/2013	Novament, per manca de resposta, es presenten al Govern nacional i als organismes de control, les sol·licituds de consulta prèvia i d'aplicació de ruta ètnica pels Consells Comunitaris de Raposo i L'Esperança i de la zona urbana de Buenaventura. És part de l'estratègia d'experiències pilot per a l'aplicació de l'acte 005 de 2009 i de les seves ordres, presentada per les organitzacions de comunitats negres de Buenaventura.
08/2013	Elaboració d'un document sobre la problemàtica territorial de les comunitats afro de Buenaventura, presentat a l'audiència pública convocada per la Contraloría General de la República per fer seguiment a l'aplicació de la Llei de Víctimes i l'acte 005.
05/2014	Conversatori amb pescadors artesanals i platoneras (279) per descriure i reflexionar sobre els impactes negatius que ha causat TC Buen sobre l'ecosistema del manglar i sobre la pràctica tradicional de pesca artesanal (i activitats relacionades).
08/2014	L'Oficina de Prevenció i Atenció de Desastres municipal, a sol·licitud del Comitè inter-organitzacional, i la gestió institucional del regidor de PCN, realitza una visita de verificació de danys a l'estructura d'habitatges de la Comuna 5. Són danys generats per les tremolors provocades per l'activitat portuària de TC Buen. El gener de 2015, l'Oficina de Prevenció i Atenció de Desastres lliura l'informe de la visita realitzada, corroborant que els danys a l'estructura dels habitatges són generats per tremolors externes als habitatges, tot i que no n'indiquen l'origen.
09/2014	Debat a la Comissió Primera Constitucional del Senat de la República, promogut pel senador Alexander López Maya. Es diu "Buenaventura: el dret a participar sota setge. Crisi de drets humans, deute social i megaprojectes ". Prenen la paraula monsenyor Héctor Epalza i un líder de PCN.

10/2014	Participació en l'audiència de commemoració dels 10 anys de la Sentència T-25, convocada per la Cort Constitucional. Es fa una presentació sobre el significat de l'acte 005 com a eina jurisprudencial que ratifica el reconeixement jurídic de drets col·lectius i individuals de comunitats negres. També s'explicquen els pocs avenços en el compliment de les seves ordres, així com l'incompliment d'acords locals i regionals subscrits amb entitats del nivell nacional i local per a l'aplicació de les ordres de l'acte 005.
11/2014	PCN sol·licita a la Cort Interamericana de Drets Humans (CIDH) la realització d'una audiència especial de seguiment al compliment de les ordres de l'acte 005 per comunitats afrocolombianes. Es fa èmfasi en Buenaventura i el nord del Cauca. Com a resposta, la CIDH va informar sobre una visita que realitzaria a Buenaventura i al Nord del Cauca, la Relatora Delegada Especial per Afrodescendents entre els mesos de maig i juny del present any (2015).
06/2015	El Centre Nacional de Memòria Històrica (CNMH) presenta a Buenaventura el seu informe "Buenaventura: un port sense comunitat". El març de 2014 el CNMH va iniciar el seu projecte "Buenaventura, un cas emblemàtic" com a resposta a les gestions realitzades pel Comitè inter-organitzacional per tal de visibilitzar la memòria històrica d'aquesta ciutat.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

16 RECOMANACIONS I PROPOSTES

Les propostes deriven de les recomanacions de les diferents comissions de verificació nacionals i internacionals, de la Defensoria del Poble, del senador Alexander López, de diverses i completes investigacions realitzades promotores i defensores de drets humans conjuntament amb organitzacions eclesials, però especialment de les aportacions dels homes i dones de les comunitats afrodescendents afectades per les violacions als drets humans individuals i col·lectives de Buenaventura.

16.1 A la Sociedad Portuaria Terminal de Contenidors de Buenaventura S.A. – TCBUEN

Les institucions pertinents han d'iniciar una investigació a l'empresa i de manera subsidiària al govern, ja que en la seva primera fase ni en la segona no va efectuar un estudi mediambiental complet. Això ha impactat en la salut de les comunitats que habiten aquest territori, però també ha provocat el seu desplaçament forçat, la contaminació dels esteros o la pèrdua de la seva activitat productiva de pesca artesanal, a més de la pèrdua dels seus modes ancestrals de vida en comunitat.

TCBUEN ha de respondre per l'incompliment del requeriment de consulta prèvia, lliure i informada a les comunitats negres

que habiten el territori, tant en la primera com en la segona fase del projecte, ja que ha incomplert totes les lleis internacionals, nacionals i actuacions constitucionals.

Cal exigir a l'empresa que publiciti el conjunt del megaprojecte, i no acceptar la seva presentació per fases, cosa que evita el coneixement del seu impacte global. L'empresa ha de realitzar un estudi ambiental general del conjunt del projecte.

L'empresa ha d'acabar amb els abocaments d'aigües residuals i productes químics en els barris adjacents, i s'ha de dotar d'un sistema propi de clavegueram que no desemboqui a la badia.

TCBUEN ha d'implementar les mesures necessàries per reduir la contaminació acústica, vibracions i altres impactes que s'està produint i complir totes les normes legals relacionades.

Actuacions de reparació per danys causats a la comunitat i al territori en les dues primeres fases del projecte.

Reparació integral pels danys causats per TCBUEN a la vida quotidiana de les famílies i de la comunitat.

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

Per tal de garantir el dret a la integració cultural i el compliment del dret a la consulta prèvia i el consentiment previ lliure i informat, cal que el Ministeri de l'Interior i de Justícia dinamitzin i garanteixin l'acostament de les comunitats i les seves organitzacions representatives amb TCBUEN per saldar les reparacions que aquesta empresa té pendent amb les comunitats.

Sobre la reparació al dany, un dels resultats ha de ser l'enfortiment de la comunitat negra. Tota l'acció ha de servir per reforçar la identitat d'aquesta comunitat ja que per les accions externes tenen el greu perill de disgregació cultural.

S'ha de realitzar un procés de reubicació concertada per a les famílies més afectades pel TCBUEN on prevalguin els drets de la comunitat a decidir on volen viure i a tenir un habitatge digne d'acord a la seva pròpia concepció de l'espai habitacional i barrial. El territori que així es desocupi ha de seguir sent de la comunitat que roman en el barri, ja que sinó es permetria que l'expansió portuària seguís avançant.

Així doncs, el territori desocupat per les famílies no passa a ser propietat de TCBUEN, sinó que aquests espais territorials seran destinats a zona d'amortiment o per fer de límit entre l'empresa i la comunitat. S'ha determinar, en concertació amb la comunitat i d'acord amb la normativa, una àrea d'amortiment que posi distància física entre la zona de poblament de les comunitats i la construcció de TCBUEN. Això permetrà mitigar alguns impactes negatius que produeix l'activitat portuària, com ara el deterio-

rament i erosió del sòl i els carrers, el deteriorament i esquarterament d'habitatges, els alts nivells de soroll, etc.

Aquest espai és necessari per fer complir les normes ambientals de mitigació d'activitats d'alt impacte ambiental, ja que aquestes normes regulen que les empreses, i en particular els dipòsits de contenidors no poden estar a menys de 100 metres d'una comunitat. Actualment, TCBUEN no està ni a un metre de distància dels habitatges.

La mateixa comunitat definirà què fer en aquest territori col·lectiu: sembrar arbres, fer parcs, camins, etc.

Generació d'ocupació a causa de la destrucció de formes productives ancestrals de la comunitat

L'empresa ha d'ocupar de manera majoritària als habitants de la Comuna 5 per compensar l'impediment per utilitzar l'estero com a font productiva. També ha de compensar per la desaparició dels peixos a causa de la destrucció i contaminació d'aquests esteros, i pels beneficis generals que l'empresa ha de brindar a la comunitat.

TCBUEN ha de finançar la realització d'estudis per part d'un equip independent multidisciplinar i amb presència de persones de la comunitat coneixedores del territori per mesurar el grau de contaminació de l'estero Aguacate i per implementar estratègies per reduir la seva contaminació. Un cop realitzat el diagnòs-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Habitatges palafítics de Buenaventura

tic, l'empresa ha d' impulsar projectes per a la seva recuperació en la mesura que sigui possible donat el seu grau de destrucció. Cal recordar que per a la població afrocolombiana el medi ambient també és un subjecte que té els seus drets i que, per tant, persones i medi ambient formen un tot junt amb el territori.

Com a mecanisme de reparació, l'empresa TCBUEN ha de contractar a les persones en edats laborals d'aquestes zones, sigui a la pròpia empresa o a empreses terceres. TCBUEN ha de contractar persones de les comunitats. Fins al moment no hi ha cap informe on apareguin les dades del seu compliment.

L'empresa ha de fer públic el reglament de treball i les normes que té establertes per comprovar que siguin concordants amb les lleis laborals del sector.

TCBUEN ha de complir amb normes laborals no discriminatòries, per raó d'ètnia, sexe, edat o de pertinença a organitzacions socials o sindicals. En aquests casos és necessària la intervenció

de les institucions per sancionar l'empresa (tant a ella com a les empreses terceres que té contractades) i rectificar la mala pràctica en relació als drets laborals.

Es requereix una contractació estable tant a l'empresa TCBUEN com a les empreses terceres que en depenen. Les estadístiques, sistemàtiques i públiques per a coneixement de la comunitat i institucions responsables del compliment de la normativa laboral, han de contemplar el nombre de llocs de treball que s'han creat, no el nombre de contractes (per exemple, amb contractes d'un mes, poden dir estadísticament que es van crear 12 llocs de treball en un any). Es requereix conèixer les xifres de contractació, on aparegui el nombre de persones contractades, desagregades per sexe, en quin lloc de treball, durada del contracte, hores laborals realitzades per setmana o persones que són de les comunes afectades per l'empresa.

En la mateixa línia, l'empresa ha de fer públics els tipus de torns que es realitzen, la rotació, els períodes de descans i l'estabilitat

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

de les rotacions. De la mateixa manera, cal fer públic com queden establerts els treballs en festius i nocturns, i el temps de pre-avis en cada de canvi de torn quan sigui modificat per voluntat de l'empresa.

En el cas dels acomiadaments, l'empresa ha d'especificar les seves causes. En el cas de cessació voluntària de treball s'han d'especificar les raons.

Respecte al compliment de les condicions de treball, cal establir i complir les normes de salut laboral, la càrrega de treball, els temps de descans per a menjar, les estadístiques d'accidents laborals i exigir que hi hagi baixes per malaltia pagades i sense possibilitat d'acomiadament durant les mateixes.

També cal garantir el **dret a la sindicalització sense possibilitat de represàlia** (no renovació de contracte o acomiadaments). Actualment no hi ha cap sindicat a TCBUEN i quan s'ha sabut d'algú que ha intentat la sindicalització ha estat acomiadat. Cal garantir també la **llibertat sindical** i treure tot qualsevol obstacle o pràctica que pugui impedir el lliure desenvolupament de la llibertat sindical dels treballadors i treballadores de TCBUEN i les empreses subcontractades que ofereixen els seus serveis a TCBUEN.

S'ha d'afavorir la **concertació col·lectiva amb la representació laboral** i assegurar la lliure representació sindical dels treballadors i treballadores de l'empresa mare i les empreses subcontractades. S'ha d'obrir un procés de concertació col·lectiva amb la representació laboral sobre salaris, la durada de contracte, les

hores de treball, els torns, les condicions de salut laboral, els accidents i baixes laborals, els acomiadaments, el lliurament de les peces i material de treball requerit per al mateix, la no discriminació per raó de sexe, l'absència d'assetjament sexual, etc.

Cal instaurar la **no discriminació per raó d'ètnia a l'empresa** i conèixer quin és el percentatge de les persones afrocolombianes contractades, en quins llocs de treball són, si es correspon amb el seu nivell de capacitats demostrades o la seva titulació amb l'ocupació que exerceixen o si estan subocupades (per sota dels seus coneixements) en funció de l'ètnia. Per aquest motiu, seria bo conèixer el percentatge de persones ocupades en l'empresa que són de fora de les comunes afectades o de fora de Buenaventura, i en què llocs de treball estan.

Cal que es compleixi l'ordenament laboral en relació al deure de les empreses (TCBUEN i les empreses terceres) a tenir com a aprenents contractats a estudiants del SENA i que aquests siguin pagats. Hi ha d'haver un control per part de les institucions sobre el seu compliment.

TCBUEN ha de fer cursos que siguin de capacitació per a treballs de l'empresa dirigits a les persones de la comunitat i contractar les persones assistents que hagin superat les proves formatives pertinents.

Cal eliminar del formulari de demanda d'ocupació (l'empresa demana el de "Formes Minerva, Full de vida 10-03") preguntes com ara: Alguna vegada ha obtingut distincions o reconeixements pel seu acompliment en activitats esportives, culturals,

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

socials, etc.? Sí No Quins? Pertany a algun tipus d'associació comunitària, esportiva, cultural, etc.? Sí No Quins?

Cal assegurar el compromís entre TCBUEN i les institucions del districte de Buenaventura perquè de manera concertada amb la comunitat es comprometin a inserir laboralment a les persones de la Comuna 5.

Cal desenvolupar un pla de suport a les iniciatives productives per a les famílies i comunitats que tingui repercussió en la generació d'ocupació, i també suport tècnic a les iniciatives de les famílies per millorar els seus ingressos. Les persones de la comunitat tenen iniciatives de treball, emprenedoria i entusiasme per realitzar-les, però cal que se sentin recolzades. Així doncs, s'ha d'invertir en generar espais laborals a partir de microprojectes, concertats amb les comunitats, que s'ajustin a les característiques de treball de comunitats afros.

Obres socials de compensació per la destrucció d'espais comuns de barri i espais ambientals:

Reparació i construcció de ponts, andanes, parcs, alberedes, pistes esportives i espais de recreació de les persones del barri.

Fer un diagnòstic del dany cultural que el megaprojecte ha generat en la comunitat i fer processos de reparació col·lectiva, no només a les famílies sinó a la vida comunitària que s'ha malmès en aquest espai territorial.

La comunitat com a subjecte col·lectiu ha d'estar en la concertació de tots aquests temes, ja que s'està parlant de drets col·lectius. Una representació de dones i de joves ha de participar a la concertació, perquè són tots aquests sectors poblacionals els que diran com se senten afectats i quins tipus de mesures proposen des de les diversitats.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Accions de compliment immediat i de cara al futur

Aturar la segona fase, iniciada però encara en curs, de l'expansió portuària de TCBUEN mentre no s'hagi realitzat la pertinent consulta prèvia. Per a això s'ha d'exigir el compliment de la normativa que s'ha assenyalat en l'apartat de consulta prèvia.

Exigir a l'empresa que faci públic el conjunt del projecte (es parla de 5 fases) per al coneixement de les comunitats i entitats compromeses en processos de consulta prèvia. Amb el Màster Pla queda clara la continuïtat de les obres a l'illa i a la zona portuària. Per tant també ha de ser objecte d'estudis ambientals i consulta prèvia.

Cal realitzar estudis ambientals del conjunt del projecte, tenint en compte les normatives existents, previ a la continuïtat del projecte TCBUEN o de qualsevol altra empresa que vagi a ubicar-se al territori. Atès els efectes sobre les comunitats negres, cal revisar les repercussions dels megaprojectes en les seves formes de vida i en les formes de relacionar-se de les comunitats negres amb el seu territori.

Per les característiques de la cultura de la població que habita el territori, cal un estudi paral·lel, independent, amb persones expertes però també amb persones de la comunitat que tenen una comprensió i una anàlisi del medi ambient des d'una cosmovisió diferent. És important la visió del territori com un tot ja que ha permès la seva conservació gràcies a les comunitats afro i indígenes que durant anys han tingut cura del mateix fins a l'entrada d'agents destructors. La conformació d'aquesta co-

missió independent de persones expertes (mediambientalistes, etc., i persones de la comunitat) hauria de comptar amb finançament públic, ja que les comunitats no tenen fons per a realitzar investigacions d'aquestes característiques. És responsabilitat del govern el finançar l'estudi perquè forma part de les polítiques de les empreses concedint els permisos i incomplint totes les normatives i actuacions constitucionals que donen la raó a les comunitats.

Un cop coneguts el conjunt de projectes i els resultats dels estudis ambientals (en la línia que s'ha plantejat ambientals-culturals-territorials) s'ha de realitzar la **consulta prèvia, lliure i informada** amb les comunitats, abans de reprendre les obres i treballs de les empreses que afecten els barris.

Aquest dret ja està reconegut legalment. L'Estat segueix respondent que no hi ha consulta perquè la comunitat negra no viu a l'àmbit urbà. Aquesta resposta és equivocada i antinormativa, ja que la llei és clara al respecte i la Cort Constitucional l'ha desenvolupat. Tant la Constitució, com la llei 70, l'acte 005 i els dos últims actuacions per Buenaventura expliquen que "la comunitat negra està també en l'àmbit urbà".

Cal promoure processos participatius de consulta prèvia lliure i informada. Entenem la consulta com un procés de coordinació entre els diferents actors del territori, amb les comunitats com a actors polítics fonamentals. En aquest sentit, s'haurà de fomentar la participació comunitària respectant les formes internes i tradicionals de la comunitat negra en el procés de consulta. Això implica garantir la participació del conjunt de la població

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

i igualment implica que la decisió respecte a la implementació de la metodologia de la consulta es realitzi de forma concertada amb les autoritats del territori i la comunitat a través de les seves organitzacions socials.

Cal garantir la presència del Ministeri públic (defensoria, personeria), el Ministeri de l'interior i un monitoreig internacional, perquè aquestes institucions siguin garants d'aquest procés de consulta prèvia.

16.2 Al Grup Marítim TCB, S.L. (Grup TCB, de Barcelona)

La inversió del Grup Marítim TCB s'ha desenvolupat en un context de greu violació dels drets humans, de violència i d'expulsió de les comunitats negres que ancestralment han habitat els territoris que ocupa TCBUEN. El Grup Marítim TCB, com a principal inversor, ha d'aclarir si les seves inversions s'han beneficiat, directament o indirectament, de la violència. L'empresa catalana ha d'aclarir que no és còmplice de l'espiral de violència i desallotjament que present als barris de la comuna 5 a partir d'una major transparència i col·laboració per a resoldre la impunitat dels crims de la comuna 5. Així mateix, el Grup TCB ha de prendre les mesures pertinents per a garantir que les seves operacions no contribueixin al cicle de la violència i la impunitat a Buenaventura.

La Cort Constitucional, amb la sentència T-025 de 2004 i les actuacions 005 de 2009 i 234 del 2013, entre d'altres, així com

els diversos informes de la Defensoria del Poble han assenyalat l'incompliment per part del govern colombià de la legislació nacional i internacional en relació als drets de les comunitats afrodescendents, i en particular de les comunitats desplaçades forçosament que habiten les zones de bajamar a Buenaventura. Aquests incompliments, així com un sistema d'atorgament de llicències ambientals que ha primat els interessos del desenvolupament econòmic sobre la protecció del medi ambient i dels recursos naturals, han beneficiat directament al projecte de TCBUEN en perjudici de les comunitats i dels seus drets.

El Grup Marítim TCB, com a empresa socialment responsable, en la seva actuació i en la de les empreses en què participa, no pot únicament complir les prescripcions que dóna el govern colombià, sinó que ha d'actuar proactivament per complir la legislació colombiana, les resolucions de la seva Cort Constitucional, així com la legislació internacional per evitar danys a les comunitats i ser respectuosa amb els drets humans.

D'acord al Conveni 169 de l'OIT i la legislació colombiana, el Grup Marítim TCB ha de realitzar consultes prèvies, lliures i informades a les comunitats, tant en la fase d'exploració, de realització o d'ampliacions i / o canvis del projecte buscant el consentiment de la comunitat. Per tant, ha de paralitzar les actuacions de l'actual fase II i posteriors fins que no hagi complert amb el requisit de la consulta prèvia, lliure i informada a les comunitats.

El Grup Marítim TCB ha de fer la deguda reparació de manera concertada amb les comunitats en els danys i impactes produïts degut a les actuacions empresarials ja realitzades i que s'han dut a terme

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

sense la pertinent consulta prèvia. El Grup Marítim TCB, com a empresa majoritària a TCBUEN, és responsable per les accions i omissions de TCBUEN, i és per això que ha de contribuir positivament a la reparació dels danys causats a la comunitat i al territori.

El Grup Marítim TCB s'ha de comprometre a fons en el compliment dels drets humans, dels drets econòmics, socials, culturals i mediambientals, i amb la plena llibertat sindical i la concertació col·lectiva de les condicions laborals en les seves empreses participades.

16.3 A les institucions catalanes

D'acord amb la voluntat expressada per les més altes institucions catalanes per garantir que l'actuació de les empreses catalanes en els països on també ho fa la cooperació catalana sigui coherent amb els principis que defensen, es recomana que es defineixin els següents mecanismes de control i supervisió:

En l'àmbit d'actuació català:

Crear un observatori o centre d'estudis públic que tingui com a missió emetre informes independents sobre els impactes de la inversió catalana a l'exterior pel que fa a la salvaguarda dels drets humans, la promoció de la pau i el desenvolupament humà sostenible. Aquest observatori s'hauria de gestionar amb la participació del Govern, el Parlament, moviments socials, sindicats i les comunitats potencialment afectades. La seva funció primordial serà la d'investigar possibles casos de vulneració de Drets Humans per part d'empreses catalanes, així com fer segui-

ment de les denúncies presentades per les poblacions afectades per les pràctiques de les transnacionals.

Assegurar que la promoció de la internacionalització de l'economia catalana incorpora el respecte dels drets humans, de la cultura de la pau i del medi ambient com una norma d'obligat compliment a l'hora de donar suport a una empresa per la seva acció exterior.

Augmentar els estàndards dels plec de condicions de contractació de serveis per a les empreses privades, així com els requisits necessaris perquè puguin obtenir subvencions públiques, per tal de garantir que les empreses respecten els drets humans, els drets econòmics, socials, culturals i mediambientals en els països on operen. En el cas d'evidències d'incompliment, fer públic el nom de les empreses per garantir que no tornen a rebre cap suport públic.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Els ponts comuniquen els habitatges palafítics del barri de Santa Fe, a la Comuna 5 de Buenaventura, afectat per TCBuen

Comprometre les delegacions del Govern, els Centres de Promoció de Negocis d'ACCIÓ i les oficines de l'Agència Catalana de Turisme que estan distribuïdes per tot el món a disposar d'un codi ètic de protecció dels drets humans i de promoció de la pau que sigui d'obligat compliment tant per a les empreses catalanes que operen en els països on són presents, així com per les seves filials, proveïdores i subcontractes.

Garantir que en totes les delegacions comercials de promoció de la internacionalització de l'economia catalana que es duen a terme des del Govern de la Generalitat s'incorporen persones expertes en protecció dels drets humans, dels drets econòmics, socials i culturals i del foment de la pau, amb l'objectiu que siguin tingudes en compte.

Valorar la possibilitat que el Síndic de Greuges interpreti l'abast de les seves competències d'acord amb la Llei d'Acció Exterior amb l'objecte d'incorporar el seguiment de la Generalitat de Catalunya en tasques de supervisió sobre l'impacte de les empreses catalanes en els drets humans, els drets econòmics, socials, culturals i mediambientals a l'exterior i, si escau, pugui fer algun tipus de seguiment directe.

En l'àmbit d'acció internacional:

Promoure la creació d'un observatori d'empreses que actuen més enllà de les seves fronteres encarregat d'analitzar, investigar i inspeccionar les seves pràctiques sobre el terreny per garantir que es protegeixen els drets humans i la pau. Aquest centre

hauria d'estar adherit a les Nacions Unides i gestionat de manera tripartida entre governs, moviments socials i sindicals.

Promoure i donar suport a qualsevol iniciativa internacional en què participa el Govern de la Generalitat per eliminar definitivament els paradisos fiscals, ja que aquests són refugi de capitals que provenen de la violació dels drets humans i els conflictes armats.

Donar suport a la creació d'un tribunal internacional d'empreses transnacionals i drets humans encarregat de tutelar i executar les sentències que demostrin violació dels drets humans i la perpetuació de conflictes armats per part de les empreses. Aquest tribunal ha de garantir que les persones i comunitats afectades tinguin accés a una instància judicial internacional independent per a l'obtenció de justícia per violacions dels drets civils, polítics, socials, econòmics, culturals i mediambientals. També serà l'encarregat d'acceptar, investigar i jutjar les denúncies interposades contra les empreses transnacionals, estats i institucions internacionals econòmic-financeres per violacions de drets humans i per la responsabilitat civil i penal de crims econòmics, corporatius i ecològics internacionals. En cas que les denúncies acompanyin indicis de veracitat, es produiria la inversió de la càrrega de la prova, és a dir, serien les empreses les que estarien obligades a provar que no han comès violacions de drets civils, polítics, socials, econòmics, culturals i / o mediambientals. Les sentències i sancions d'aquest tribunal seran executives i d'obligat compliment.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

INTERNACIONAL

16.4 A la Unió Europea i Comissió Europea

Per tal de complir amb les seves responsabilitats sobre els drets humans de conformitat amb els Principis de Ruggie, el Regne Unit i la Unió Europea han de prendre mesures per fomentar i garantir que qualsevol de les empreses que desitgin instal·lar-se a Colòmbia, Buenaventura, han d'assegurar el compliment dels drets humans.. També han de complir les diligències ambientals realitzant avaluacions precises.

Les empreses europees que operin a Buenaventura han de realitzar consultes prèvies, lliures i informades a les comunitats tant en la fase exploració, de realització o d'ampliacions i / o canvis del projecte buscant el consentiment de la comunitat. Cal garantir que les seves operacions no contribueixin al cicle de la violència i la impunitat a Buenaventura.

Cal que els drets humans, els drets de les dones, els drets indígenes, de població afrodescendent, els drets laborals i la protecció de l'ambient estiguin per sobre dels interessos empresarials i privats.

Els governs i els parlaments europeus han d'exigir a les corporacions transnacionals que rendeixin comptes als seus països d'origen per les conseqüències socials i ambientals de les seves operacions a tot el món.

Cal aplicar el principi de precaució (pel qual s'assumeix la responsabilitat de protegir al públic de danys potencials, tot i que encara no estiguin demostrats) en totes les regulacions i normes de comerç i inversions.

16.5 Al Sistema de Nacions Unides

Pel que fa al sistema de Nacions Unides, s'ha d'encoratjar a l'Estat colombià a augmentar els seus esforços per fer efectiu el respecte, la garantia i la protecció dels drets humans i el dret internacional humanitari per als afrocolombians a Colòmbia.

Cal examinar i prioritzar, en el marc del Comitè de Drets Humans, el compliment de les recomanacions que els seus organismes i procediments especials realitzen sistemàticament a l'Estat colombià sobre la seva població afrodescendent. Donada la gravetat i prolongació de la crisi humanitària afrocolombiana, s'ha de realitzar un pla d'acció específic per promoure la seva adopció efectiva. Atès la crítica situació de la població desplaçada i refugiada afrocolombiana, es necessita l'acció coordinada i sistemàtica del Grup de Treball d'Experts sobre Afrodescendents, el CERD i el CEARC, igual que l'acció de l'ACNUR.

Cal prendre les mesures necessàries per fer efectiva la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial, la Declaració i el Pla d'Acció de Durban a l'Estat colombià. La OACNUDH i el PNUD de Colòmbia podrien brindar el suport sobre el terreny i avançar els respectius diàlegs amb les autoritats competents.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERÇ,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Cal acompanyar el procés organitzatiu afrocolombià i el Govern nacional en la construcció i concertació dels mecanismes per fer efectius els drets a la consulta prèvia i a la participació. Amb aquest fi, l'OACNUDH i els altres representants del Sistema de Nacions Unides a Colòmbia podran prendre totes les mesures que considerin necessàries per donar suport aquest transcendent procés.

16.6 Marc Nacional colombià

16.6.1 Al Govern nacional

Dissenyar i implementar una política pública d'atenció i reparació integral i transformadora a víctimes del poble i comunitats afrocolombianes a Buenaventura, que integri un pla nacional de reparació transformadora per a la població afrocolombiana, amb una institucionalitat específica, un cronograma definit, amb recursos tècnics i financers suficients, i amb la consulta i la participació efectiva de les comunitats afrocolombianes i les seves institucions representatives.

Dissenyar i implementar de manera immediata un programa de protecció integral a càrrec de la Unitat Nacional de Protecció i altres entitats del SNARIV, amb mesures diferencials, individuals i col·lectives per a la població afrocolombiana, indígena a Buenaventura. També s'han de protegir les víctimes, els i les líders socials, les organitzacions, les comunitats i els seus territoris.

Sistematitzar i adoptar les recomanacions que a efectes de la protecció dels i les afrodescendents a Colòmbia ha realitzat el Comitè per a l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Racial (CERD) relatives als afrodescendents. Cal prioritzar la Recomanació General núm 34, de la mateixa manera que aquelles recomanacions que amb la mateixa finalitat s'han formulat mecanismes especials o institucions del Sistema de Nacions Unides.

Implementar mecanismes efectius de coordinació entre autoritats ètnic-territorials reconegudes per la comunitat afrodescendents, municipis i departaments, i nació, a partir dels principis establerts per la Cort Constitucional en la seva jurisprudència, i nous mecanismes a partir de l'enfocament diferencial.

El govern nacional i l'administració municipal han de garantir la protecció als drets de la població en situació de desplaçament al territori de Bajamar (Buenaventura) i oferir assistència humanitària de conformitat amb els Principis Rectors dels Desplaçaments Interns i la interlocutòria 005 de 2009 de la Cort Constitucional relatiu a la població afrocolombiana desplaçada o en risc de desplaçament.

El Govern Nacional garantirà els recursos necessaris, dins del Pla Nacional de Desenvolupament, en el Marc Fiscal de Mitjà Terminis per a la creació i convocatòria immediata de 25 places de fiscals especialitzats addicionals per al Districte Especial de Buenaventura, Valle del Cauca. Aquests fiscals estaran adscrits a les unitats nacionals especialitzades de Drets Humans i Dret Internacional Humanitari, anàlisi i contextos, crim organitzat, antinarcòtics i rentat d'actius i terrorisme. Al mateix temps es

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

definiran recursos d'acord amb aquesta llei, per nomenar personal suficient del Cos Tècnic d'Investigació Judicial, CTI, per al desenvolupament d'un pla de xoc de la Fiscalia General de la Nació a Buenaventura, Valle del Cauca, amb indicadors de compliment per al quadrienni que permetin advocar el coneixement i formulació d'acusació formal i judici en aquells casos que així ho requereixin. Estem parlant dels 1.000 expedients d'homicidi i delictes connexos amb la vida i integritat personal, desplaçament forçat, tortura, desaparició forçada i delictes contra la llibertat i formació sexual, per resoldre en la jurisdicció de Buenaventura, Valle del Cauca.

El Govern Nacional garantirà els recursos necessaris en el Marc Fiscal de Mitjà Termini, com a pla de xoc, per a la definició, implementació i desenvolupament d'un pla d'inversions de curt i mitjà termini que permeti superar les condicions de pobresa i necessitats bàsiques insatisfetes de la població del Districte Especial de Buenaventura. Cal fer èmfasi en el sanejament bàsic, reconstrucció de la infraestructura i operació de la xarxa de salut pública, xarxa d'educació pública i programes de generació d'ingressos; en les àrees urbana i rural del Districte Especial de Buenaventura.

El Govern Nacional destinarà a aquesta estratègia els recursos previstos pel Pla Nacional de Desenvolupament i executar pels ministeris de Salut i Educació, els programes públics d'Ocupació, fons i agències especialitzades del nivell central de l'Administració. La Superintendència Nacional de Serveis Públics Domiciliaris i les comissions de regulació del sector, elaboraran un pla sectorial especial que garanteixi el 100% de cobertura en serveis pú-

blics domiciliaris per a zones urbana i rural del Districte especial de Buenaventura.

La Direcció de Ètnies del Ministeri de l'Interior, a l'Agència Presidencial per a l'Acció Social, Incoder, Governació del Valle i Districte de Buenaventura han de complir amb les ordres consignades en el Decret 250 de 2005, en les actuacions 004, 005, 007, 008 i 011 de 2009, pel que fa a l'operació dels mecanismes comunitaris, jurídics i institucionals per a la protecció dels territoris ètnics. Per a això, és imprescindible verificar i donar suport a la situació legal, de seguretat jurídica i d'ordenament i maneig del territori col·lectiu i els resguards, amb la finalitat que s'operin les mesures per a la mitigació del risc i la vulnerabilitat territorial.

16.6.2 A les institucions de l'Estat

16.6.2.1 A la Cort Constitucional

Mantenir el seguiment a la implementació de l'Acte 005 de 2009 i altres mesures de protecció relatives als afrodescendents en el marc de la Sentència T-025 de 2004, especialment, donada la crítica situació dels líders, les dones afrodescendents, els nens, nenes i joves, la implementació efectiva de les mesures específiques de les actuacions 200, 092, 098 i 251. Així mateix, es farà l'aplicació concurrent del Decret Llei 4635 i les actuacions de seguiment a la Sentència T-025.b. Cal avançar en les accions que consideri pertinent per fer efectiva la materialització de la Llei 70 de 1993. Finalment, cal mantenir la línia jurisprudencial encaminada a la

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

protecció de drets col·lectius dels pobles i comunitats afrocolombianes.

16.6.2.2 A la Procuradoria General de la Nació

Adoptar les mesures que consideri pertinents, dins de l'òrbita de les seves competències, per a investigar i sancionar els funcionaris compromesos en la no implementació de l'Auto 005 i altres ordres de protecció dels drets de la població afrocolombiana emeses per la Cort Constitucional en la Sentència T-025. Avançar les accions que consideri convenients per fer el seguiment i garantir el compliment efectiu del Decret Llei 4635 de 2011. En particular, s'ha de realitzar un balanç detallat sobre el procés de "consulta prèvia" avançat en la seva construcció i prendre les accions a les que consideri que hagi lloc com a resultat d'aquest examen.

16.6.2.3 A la Defensoria del Poble

Prendre les mesures per acatar l'obligació d'integrar un enfocament diferencial relatiu a la població afrocolombiana de manera integral en tota la institució. Entre d'altres accions que consideri necessàries, la capacitació dels i les funcionàries en aquest enfocament sobre els drets i la situació diferencial dels afrocolombians ha d'advertir sobre la incidència de factors com el racisme i la discriminació en la perpetració d'aquests crims. També s'ha de fer èmfasi en la necessitat d'aconseguir que totes les persones o organitzacions que comenten aquestes violacions siguin processades i que les víctimes siguin ateses de forma sensible a aquestes violacions i

danys. En aquesta perspectiva, la reforma a la Defensoria del Poble és fonamental i hauria concertar-se amb els grups ètnics en la perspectiva d'enfortir l'entitat en la protecció dels seus drets.

16.6.2.4 A la Fiscalia General de la Nació

Atesa la magnitud desproporcionada de crims contra afrocolombians, s'ha d'adaptar de forma prioritària en la seva estructura interna, una unitat específica per abordar de forma diferencial les violacions als drets humans i el DIH perpetrades. Aquesta unitat s'encarregarà d'investigar i acusar els presumptes infractors, i a les estructures polítiques i econòmiques que els van finançar o van afavorir. Aquesta unitat específica, destinada a la protecció dels drets de les comunitats afrocolombianes i a la prevenció de noves violacions, ha de comptar amb els recursos financers, institucionals i humans necessaris.

La unitat servirà per avançar totes les accions judicials, d'investigació i probatòries per acusar els presumptes criminals abans els jutges. Igualment, servirà per assistir a les víctimes afrocolombianes en procura del restabliment del dret i la reparació integral en els termes definits en el Decret Llei 4635, i altres instruments nacionals i internacionals aplicables en la matèria. En aquesta unitat hauria d'introduir-se un enfocament de gènere que atengui de manera diferencial la situació i els crims perpetrats en contra de les dones afrocolombianes.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

16.6.2.5 A les institucions pertinents en matèria de resposta estructural de l'Estat

El Departament Nacional de Planeación en coordinació amb l'Alcaldia de Buenaventura, han de realitzar una avaluació de les polítiques públiques implementades en el Districte Especial de Buenaventura en matèria d'atenció en salut, educació, sanejament bàsic, ocupació i habitatge entre els anys 2012 i 2014, per tal de millorar la intervenció i superar les condicions de vulnerabilitat i desigualtat social a la qual s'enfronta la comunitat afrodescendent.

Entre d'altres propostes es demana:

- a) La Comissió accidental del Senat de la República ha d'elaborar una normalització de la situació laboral al port de Buenaventura: Pla de treball MINTRABAJO, MINTRANSPORTE.
- b) La Superintendencia d'Indústria i Comerç ha d'investigar el maneig dels recursos de la Societat Portuària de Buenaventura.
- c) Sol·licitud de Control Excepcional Posterior General per part de la Contraloría General de la República sobre l'administració dels béns públics de la concessió portuària de Buenaventura.

16.6.2.6 A les institucions de l'Estat en matèria de protecció a líders socials, de Consells Comunitaris, de comunitats indígenes i víctimes de Buenaventura

La Unitat Nacional de Protecció i a la Força Pública ha de brindar protecció als i les líders comunitaris dels barris que han estat víctimes d'amenaques i enfortir, per part de la Policia Nacional, la seguretat als barris de les comunes més afectades per la violència.

La Comissió Nacional de Recerca de Persones Desaparegudes, en coordinació amb els ens de recerca locals, ha d'implementar mecanismes per promoure la recerca de les persones els casos han estat denunciats davant les autoritats competents. S'han d'activar els dispositius de recerca urgent per trobar les persones desaparegudes al Districte de Buenaventura. També s'ha de promoure i difondre els mecanismes establerts per a la prevenció i les rutes d'accés de la població civil als mateixos.

La Direcció d'Ètnies del Ministeri de l'Interior, el Departament Administratiu per a la Prosperitat Social, l'INCODER, la Governació del Valle, i el Districte de Buenaventura han de complir amb les ordres consignades en el Decret 250 de 2005, en les Actuacions N° 004, 005, 007, 008 i 011 de 2009, pel que fa a l'operació dels mecanismes comunitaris, jurídics i institucionals per a la protecció dels territoris ètnics. Per a això, és imprescindible verificar i donar suport a la situació legal, de seguretat jurídica i d'ordenament i maneig del territori col·lectiu i els resguardos indígenes.

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

La Unitat Administrativa Especial per a la Reparació de Víctimes del Departament Administratiu per a la Prosperitat Social, ha de coordinar, amb les autoritats ètniques, l'actualització del registre de víctimes i fer un cens de famílies i persones en situació de desplaçament forçat. En el marc del pla de reparació col·lectiva, tot plegat servirà per integrar el procés de concertació i consulta amb les autoritats dels Pòbles Indígenes i Comunitats Negres.

16.6.2.7 A les institucions de l'Estat en relació a la reparació de les víctimes de Buenaventura

És indispensable que en l'execució de les mesures de reparació, les institucions de l'Estat reconeixin que:

a) la comunitat de Buenaventura, situada a la zona urbana i rural, és un subjecte col·lectiu, injustament víctima de violacions als drets humans i col·lectius, perpetrades pels diferents grups armats enmig del conflicte;

b) les institucions i el sector privat tenen una responsabilitat en els danys causats a la comunitat negra de Buenaventura, per acció i / o omissió, i per tant, han de rebutjar emfàticament l'ocurrència dels fets que violen els drets humans individuals i col·lectius de aquesta comunitat i comprometre's per què no es tornin a repetir.

Cal executar la Proposta Autònoma de Reparació Col·lectiva a través d'una acció integral, simultània i coordinada entre les diferents institucions de l'Estat, on també s'articuli el ni-

vell central i dels respectius ens territorials. Per fer-ho possible calen espais d'articulació institucional i seguiment per l'execució de les mesures de reparació i les institucions dinamitzadores de promoure la creació de monitoratges comunitaris per fer seguiment i garantir la implementació de les mesures de reparació col·lectiva.

Cal propiciar la transformació de les condicions d'exclusió i vulnerabilitat en la qual es troben les comunitats negres, per mitjà de l'execució d'accions que no només pretenguin reparar el dany causat, sinó que busquin garantir a la comunitat el gaudi efectiu dels seus drets col·lectius, eliminar els esquemes de discriminació, aprofundir la democràcia i enfortir les capacitats de les comunitats i institucions.

S'ha d'incloure el tema de la participació comunitària lliure i informada en l'esclariment de la veritat i la reparació col·lectiva durant cadascuna de les fases dels processos judicials.

La Unitat de Restitució de Terres ha d'activar la ruta de protecció dels béns i finques urbanes abandonades dels barris d'on han estat expulsades les famílies, tenint en compte que en fets anteriors s'han presentat situacions de despojo.

Cal avançar en un procés de caracterització de la població i de verificació del gaudi efectiu dels drets de les víctimes afrocolombianes, a fi d'establir una línia base que permeti formular polítiques públiques més assertives.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

16.6.2.8 A les institucions de l'Estat en relació a combatre la discriminació per raó de gènere, amb l'objectiu d'avançar cap a l'equitat de les dones afrodescendents de Buenaventura

La Consejería Presidencial per a l'Equitat de la Dona en coordinació amb l'Institut Colombià de Benestar Familiar, la Governació del Valle del Cauca i l'Alcaldia de Buenaventura han de dissenyar i aplicar plans, programes i projectes de prevenció i protecció davant de probables fets de violència sexual dels grups armats contra nenes i dones de la zona urbana i rural del Districte. Es recomana que aquestes estratègies siguin formulades i aplicades amb la participació de les comunitats indígenes i afrocolombianes.

El Ministeri de Salut en coordinació amb la Secretaria de Salut Departamental i la Secretaria de Salut del Districte de Buenaventura han de millorar la implementació de plans, programes i projectes relacionats amb la salut sexual i reproductiva. S'han de fer efectius els mecanismes de prevenció de la violència sexual a el Districte i igualment facilitar l'accés a la deguda atenció mèdica, terapèutica i psicosocial de les persones víctimes de violència sexual des de la cosmovisió de les dones afrodescendents.

L'Agència Presidencial per a l'Acció Social ha de brindar l'atenció humanitària que la població del districte en situació de desplaçament forçat i en particular les dones requereixen, fins aconseguir el ple restabliment dels seus drets.

La Fiscalía General de la Nación ha d'adoptar les mesures necessàries per superar la impunitat en els casos de violència contra les dones perpetrats al districte de Buenaventura. En aquest sentit, es recomana també a la Fiscalía, avançar les investigacions pertinents davant d'aquestes agressions contra les dones i sancionar penalment als responsables de les mateixes.

La Direcció de Drets Humans del Ministeri de l'Interior i la Fiscalía General de la Nación han d'adequar els programes de protecció previstos en els decrets 1737 i 1740 de 2010 i la Resolució 5101 de 2008, d'acord amb els elements mínims de racionalitat enunciats per la Cort Constitucional a la sentència T-496 de 2008, i especialment el d'especificitat. Així s'aconseguirà atorgar una resposta diferenciada als diversos impactes que produeix el conflicte armat en les poblacions beneficiàries de la protecció, i en particular en les dones, en atenció a les condicions de gènere, ètnia i edat, entre d'altres aspectes.

La Procuraduría General de la Nación i la seva delegada al districte han d'avançar les investigacions disciplinàries pertinents davant les denúncies dels habitants ressenyades en el present informe, sobre presumptes nexes entre funcionaris de l'Estat i els grups armats il·legals que operen a la regió, així com la negligència de funcionaris i funcionàries en l'atenció a casos de violència contra les dones.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

16.6.2.9 A les institucions de l'Estat en relació amb la consulta prèvia lliure i informada de les comunitats rurals i urbanes de Buenaventura

El Govern Nacional es dotarà de recursos per garantir que en el Marc Fiscal de Mitjà Termin i d'acord amb la jurisprudència de la Cort Constitucional especialitzada en matèria de drets col·lectius dels territoris ètnics, es faci la convocatòria d'una Consulta Prèvia, lliure i informada per part del Govern Nacional a les comunitats afectades de les zones de platges, els terrenys de baixamar i totes les zones accessòries de l'illa de Cascajal al mar i l'antiga zona franca industrial a Buenaventura, Valle del Cauca. Aquesta consulta s'emmarca en la implementació del pla de expansió portuària i grans projectes miners en el Districte Especial de Buenaventura.

La Comissió d'Experts en Aplicació de Convenis i Recomanacions de l'OIT, senyala que la consulta s'ha de fer amb les institucions realment representatives dels pobles interessats. La identificació de les institucions és un dret autònom de les comunitats que compleixin amb el requisit de representativitat, ja que l'important és que aquestes institucions representatives siguin el fruit d'un procés propi i intern dels pobles interessats. Cal afegir que com assenyalava la Cort Constitucional, la participació tal com va ser concebuda en el conveni 169 de l'OIT busca protegir la integritat cultural de les comunitats (Acte 005, paràgraf 120), de manera que no ha de ser entesa com un requisit de validació de les estratègies

i decisions governamentals. En aquest sentit, s'ha de fomentar la participació comunitària respectant les formes internes i tradicionals de la comunitat negra en el procés de presa de decisions.

S'ha de complir sense més dilació i de forma integral a Buenaventura les ordres de l'Acte 005 de 2009, igual que les altres ordres de protecció que amb el mateix objecte ha establert la Cort Constitucional en les actuacions 200, 092, 251, 006, 098, i altres providències en el marc del seguiment de la Sentència T-025 de 2004, sobretot aquelles relacionades amb drets de víctimes afrodescendents a Colòmbia. Cal harmonitzar la legislació i les polítiques públiques per a la protecció dels drets dels grups ètnics. Per exemple, la legislació i la política minera, així com els megaprojectes portuaris a Buenaventura no han estat consultats i això ha afectat la integritat cultural dels pobles.

Cal reformar els CONPES 3712 i 3726 i POT actualment vigents a Buenaventura que han provocat una planificació sobre els territoris sense haver existit consulta prèvia amb les poblacions rurals i urbanes afectades.

Atès les greus llacunes en la garantia del dret a la consulta prèvia en matèria de mesures legislatives i administratives, aquests processos irregulars han afectat la pervivència dels pobles. Així, s'hauria d'establir un mecanisme complementari de reparació per les conseqüències derivades de l'omissió de l'obligació de consulta prèvia o de consultes irregulars.

- RESUM EXECUTIU
- PRESENTACIÓ
- ENTRE EL MAR I ELS ANDES
- VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
- EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
- DESARROL·LISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
- MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS
- BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
- LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
- EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
- UN MAR DE MEGAPROJECTES
- MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA
- TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
- COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
- L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
- QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA
- DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
- RECOMANACIONS I PROPOSTES
- BIBLIOGRAFIA

16.7 A les Institucions de Buenaventura i departamentals

En relació a la reparació col·lectiva

En matèria de garanties per a l'exercici dels drets a la veritat, justícia i garanties de no repetició, els ens territorials i les autoritats civils i militars amb presència a Buenaventura han de:

Adoptar les mesures institucionals necessàries que permetin garantir que els fets de violència que han afectat la comunitat negra de Buenaventura (senderes, conques, rius, barris i comunes) no tornaran a ocórrer.

Avançar mecanismes de prevenció del risc i protecció de la comunitat negra de Buenaventura, entre les quals es destaca la protecció a les i els joves i a les dones negres víctimes de múltiples violències de gènere exacerbades pel conflicte armat.

Prioritzar en l'execució dels recursos públics en aquest territori, el compliment de les mesures de reparació formulades per la comunitat negra de Buenaventura amb el propòsit d'aconseguir la major eficàcia dels recursos disponibles. Així es recomana a les autoritats electes dels ens territorials, incorporar en els seus Plans de Desenvolupament la reparació col·lectiva dins de les seves línies d'acció, amb la consulta prèvia amb les comunitats, assignant el pressupost corresponent per la seva real execució i permetent els exercicis de monitoreig ciutadà.

Monitoreig comunitari als barris respecte al desenvolupament de les accions que s'executin (obres, programes, projectes) per tal de fer seguiment dels recursos públics que s'hi inverteixen.

Evitar o impedir el desenvolupament de programes assistencials que desintegren la capacitat organitzativa interna i de mobilització social per les lògiques de dependència.

En relació a la prevenció de la violència i als drets de les persones víctimes de la violència

Realització d'un diagnòstic de les necessitats psicosocials dels efectes patits a cadascuna de les comunitats.

Programa de suport psicosocial amb enfocament diferencial i transformador que es desenvolupi des de dues estratègies:

- Conformació de xarxes comunitàries que possibilitin l'atenció individual i l'existència de grups de suport comunitari;
- Component d'atenció clínica especialitzada en salut mental i medicina general i especialitzada. El programa ha de desenvolupar-se a partir del diagnòstic realitzat.

L'administració municipal ha de garantir la protecció als drets de la població en situació de desplaçament al territori de Bajamar de Buenaventura i oferir assistència humanitària de conformitat amb els Principis Rectors dels Desplaçaments Interns i la interlocutòria 005 de 2009 de la Cort Constitucional relatiu a la població afrocolombiana desplaçada o en risc de desplaçament. Cal desenvolupar l'or-

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

denança cinquena de l'Acte 005 de 2009 de la Cort Constitucional relacionada amb la implementació de la Ruta Ètnica de Protecció com a mecanisme de salvaguarda del territori ancestral.

L'Alcalde Distrital de Buenaventura ha de destinar els recursos i pressupostos per a atendre de manera apropiada i digna amb enfocament diferencial a les víctimes del conflicte armat d'acord amb el consagrat en la Llei 1448 de 2011. S'ha d'avaluar la coherència i capacitat de la resposta institucional local per afrontar la crisi humanitària com també les dificultats i la manca de coordinació per implementar el pla de contingència.

En matèria de recerca de persones desaparegudes, els ens de recerca locals en coordinació amb la Comissió Nacional de Recerca de Persones Desaparegudes, han d'implementar mecanismes per promoure la recerca de les persones en els casos que han estat denunciats davant les autoritats competents. S'han d'activar també els dispositius de recerca urgent per trobar les persones desaparegudes en el Districte de Buenaventura.

La Unitat de Restitució de Terres ha d'activar la ruta de protecció dels béns i finques urbanes abandonades dels barris d'on han estat expulsades les famílies, tenint en compte que en fets anteriors s'han presentat situacions de despojo.

La Gerència Social per Buenaventura ha d'avaluar les accions implementades com a mesura preventiva i de mitigació de riscos en matèria de violacions massives als drets humans i infraccions al DIH l'any 2014, per tal d'identificar els buits i focalitzar noves

accions als barris, comunes, senderes i corregimientos majorment afectats per la violència dels grups armats il·legals. S'ha de realitzar un cens de famílies i persones en situació de desplaçament forçat, amb l'objecte d'integrar al procés de concertació i consulta amb les autoritats dels Pobles Indígenes i Comunitats Negres del pla de reparació col·lectiva.

L'Alcaldia de Buenaventura en coordinació amb la Unitat d'Atenció i Reparació Integral a les Víctimes, ha de realitzar i / o actualitzar el cens de víctimes amb l'objecte d'establir les seves necessitats, prioritats d'atenció humanitària, entre d'altres, d'acord amb el que estableix la Llei 1448 de 2011.

Els Comitès de Justícia Transicional Departamental del Valle del Cauca i Distrital de Buenaventura han d'actualitzar i / o elaborar, d'acord amb l'actualització de l'escenari de risc, els següents plans a nivell departamental i distrital: 1) Plans d'acció territorial; 2) Plans de Contingència per a l'Atenció d'Emergències Humanitàries; 3) Plans de Retorns i Reubicacions; 4) Plans de reparació Col·lectiva.

L'Alcaldia de Buenaventura ha d'avançar les gestions per a la construcció de l'alberg per a l'allotjament de persones víctimes de la violència i requerir a les entitats competents de l'Estat, l'atenció humanitària a les víctimes que arriben a Buenaventura com a lloc de refugi. Cal que aquestes persones siguin ateses en condicions humanes i dignes i d'acord a les formes de vida de la població afrodescendent.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

La Governació del Valle del Cauca, sota els principis de complementarietat, subsidiarietat i concurrència, ha de destinar els recursos suficients per a l'atenció integral de les víctimes en el Districte de Buenaventura.

En matèria d'enfortiment al Ministeri Públic

Demandar l'enfortiment de la Procuradoria Provincial de Buenaventura, que té un ampli àmbit territorial, especialment amb un equip humà expert en investigacions especials, per què faciliti el seguiment a l'actuació, la resposta oportuna i el compliment dels deures funcionals per part dels servidors públics amb responsabilitats davant la Llei de Víctimes. Igualment s'ha d'enfortir la Procuradoria Provincial de Buenaventura per agilitzar els processos d'investigació sobre presumptes irregularitats dels servidors públics en el Districte, procurant i encoratjant la denúncia d'una ciutadania que es mostra apàtica i escèptica davant de les institucions donada l'actual situació de risc en què es troben i la impunitat les actuacions dels victimaris.

En matèria d'organització, participació i autonomia de les comunitats i el dret al territori

La Unitat Nacional de Protecció i la Força Pública ha de brindar protecció als i les líders comunitaris dels barris que han estat víctimes d'amenaques i enfortir, per part de la Policia Nacional, la seguretat als barris de les comunes 3, 4, 5, 6 i 12 ja que es tem l'increment del desplaçament forçat.

Cal un Programa d'enfortiment organitzatiu i del teixit social de les comunitats negres dirigit a Consells Comunitaris, consells inter veredales, comitès inter-barrials, juntes d'acció comunal, organitzacions de dones i organitzacions de joves, que tendeixi a recuperar la confiança, l'autonomia i el respecte per les autoritats tradicionals i les formes d'exercir Govern Propi.

Cal un programa d'enfortiment ètnic cultural i un programa d'enfortiment a líders, lidereses i a la comunitat encaminat al rescat de les formes i pràctiques de govern propi.

Cal un programa de recuperació de l'ús, maneig i control dels territoris ancestrals (urbans i rurals) per part de les comunitats.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Cal la concertació dels Consells Comunitaris amb la força pública per garantir la seguretat en els territoris col·lectius. S'han d'enfortir els instruments de governabilitat com els reglaments interns i els plans de barri.

Cal la promoció de l'objecció cultural com una forma d'exercir l'objecció de consciència col·lectiva en el marc d'autodeterminació.

Els serveis d'aigua, electricitat, clavegueram, recollida d'escombraries han d'arribar a tots els barris de Buenaventura, també als de baixamar. No és legítim apel·lar a unes normes i complir-les arbitràriament. Les empreses i hotels instal·lats a menys de 50 metres de la línia alta de marea disposen d'aquests serveis, mentre són negats a la població que habita en els barris. Als sectors de bajamar no se'ls pot negar a aquests serveis bàsics públics ja que són drets humans bàsics.

En matèria dels drets a la salut

Cal realitzar, per part de l'Alcaldia Distrital, al capdavant de la Secretària de Salut, un estudi que permeti diagnosticar la situació de les famílies afectades per l'abocament de les aigües residuals que va generar la construcció de la via interna altern i la resta de megaprojectes en les diferents comunes.

Cal dotar d'equipaments sanitaris, hospitals, centres de salut, suficients per atendre la població de Buenaventura.

Calen programes d'atenció en salut per a les persones que s'han vist afectades per la contaminació ambiental i el desenvolupament de megaprojectes.

En matèria de dret a l'educació

La Secretaria d'Educació del Districte ha d'avaluar les mesures urgents preses enfront de les causes que originen la deserció escolar per tal d'enfortir i implementar alternatives i solucions encaminades a disminuir-la. S'ha de tenir en compte que els i les adolescents són objecte de reiterades ofertes i reclutament forçat, per part dels actors armats il·legals.

La Secretaria d'Educació del Districte de Buenaventura ha de dissenyar i implementar plans, programes i projectes destinats a millorar la cobertura i la qualitat de l'accés dels i les habitants al dret a l'educació tècnica i vocacional a fi de disminuir les condicions de vulnerabilitat de la població. Així mateix, la Secretaria d'Educació del Districte de Buenaventura ha de realitzar formació encaminada a projectes d'ocupació de la població en edat de treballar, sempre d'acord a les característiques dels mitjans de vida que es corresponen amb la població afrodescendent.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

En matèria del dret al treball

S'ha de fomentar un model de desenvolupament inclusiu i participatiu amb enfocament ètnic, de gènere i generació. Aquest model ha de basar-se en el respecte de les tradicions i dels drets de la comunitat negra de Buenaventura i d'altres comunitats que habiten al territori.

La política pública ha de considerar de manera prioritària la garantia dels drets econòmics, socials i culturals, i ha d'estar encaminada a superar de manera immediata el racisme, la discriminació i la inequitable distribució de la riquesa.

Cal un programa de recuperació del territori que contempli la visió pròpia, la formació comunitària i que s'orienti a la recuperació productiva.

Cal un programa de recuperació socioeconòmica i productiva de les comunitats, a través de la restitució dels béns perduts en el marc del conflicte i la garantia d'accés preferent als recursos naturals.

S'ha de recuperar el territori i les fonts de treball ancestrals a través de:

a) Programa de recuperació de la mobilitat en els esteros; b) Programa de recuperació d'espècies natives; c) Programa de recuperació de la pesca artesanal.

L'Alcaldia i la Governació del Valle del Cauca han de fer una inversió social significativa per portar el subministrament de serveis i oportunitats d'ocupació per a la població local. Hi ha una notable falta d'inversió social a mitjà i llarg termini en la comunitat per les corporacions al port.

El Ministeri del Treball, el SENA, la Governació del Valle del Cauca i l'Alcaldia Distrital de Buenaventura, han d'avaluar les accions que s'han generat amb l'empresa privada sobre projectes per a la capacitació per a l'ocupació dels joves. S'han de brindar ofertes laborals que permetin l'ocupació dels joves per garantir-los un ingrés econòmic i prevenir el reclutament i la vinculació en activitats il·legals. Cal ampliar les accions en matèria de Responsabilitat Social Empresarial.

El Ministeri del Treball, el SENA, la Governació del Valle del Cauca i l'Alcaldia Distrital de Buenaventura han de promoure amb l'empresa privada projectes per a la capacitació per a l'ocupació dels i les joves i brindar ofertes laborals que permetin l'ocupació dels mateixos.

A la Governació del Valle del Cauca a través de la Secretaries de Govern, Salut i Agricultura li competeix donar suport a projectes productius mitjançant els quals s'ofereixin alternatives de subsistència i seguretat alimentària a la població mestissa, afrodescendent i indígena. Aquesta iniciativa s'ha d'articular amb el Pla de Desenvolupament del Districte de Buenaventura i haurà de modificar-se per donar satisfacció a aquestes necessitats i posar-lo a consulta prèvia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Cal establir convenis del SENA amb les empreses per a realitzar pràctiques remunerades dels i les estudiants en les empreses nacionals i transnacionals amb opció de contractació.

Controlar per l'Alcaldia, en una comissió creada ad hoc amb persones representatives i designades pels barris i comunas, la contractació d'homes i dones de les comunes afectades, per part de les empreses nacionals i transnacionals ubicades a la zona portuària i de la seva influència.

Aquesta comissió ha de vigilar que efectivament es prioritzi la contractació dels i les habitants del barri, i que no es produeixen pressions per part de cap grup per determinar a quines persones es contracten. També ha de vetllar per què no s'exerceixi discriminació racial, ni de gènere ni pel fet de pertànyer a organitzacions socials o sindicals.

Cal abolir les preguntes relatives a aquestes qüestions en el formulari "Formes Minerva-Full de Vida-10-03". S'ha de controlar que els següents aspectes s'ajustin a llei: els salaris la durada de contracte, les hores de treball, els torns, les condicions de salut laboral, els accidents i baixes laborals, els acomiadaments, el lliurament de les peces i material de treball requerit per el mateix, la no discriminació per raó de sexe, l'absència d'assetjament sexual, etc. Això ha de constar en informes trimestrals tant per a les empreses "mare" com per les seves proveïdores.

Cal dotar de fons per a la creació de microempreses, prèvia fase de formació i concertació que s'ajusti als desitjos de la població. Això permetrà oferir mitjans de vida a homes i dones de les co-

munes a Buenaventura que s'han quedat sense feina a causa de l'expulsió de seus barris i a la destrucció d'esteros, de la contaminació de la mar, de la destrucció del comerç de barris, que ha desposseït a pescadors i a les dones i venedores, com també d'altres tipus d'ocupacions tradicionals.

En matèria d'equitat de gènere

És fonamental que la Llei 1257, de 2008, per la qual es dicten normes de sensibilització, prevenció i sanció de totes les formes de violència i discriminació contra les dones, s'apliqui i compleixi plenament. Les dones que assumeixin rols dirigents han de ser reconegudes i se'ls ha de brindar una protecció adequada i en condicions d'igualtat. En relació amb les polítiques i mesures de seguretat dissenyades per protegir les dones de les comunitats en situació de risc s'han de dur a terme consultes amb elles.

Cal augmentar el nombre de persones que atenen les dones supervivents, ja que la unitat de medicina forense segueix sent escassa per a una ciutat amb una població de més de 400.000 habitants i en la qual tan sols hi ha dos metges i un psicòleg.

La Fiscalia General de la Nació i la Policia Nacional estan obligades per llei a la prevenció, sanció i eradicació de totes les formes de violència contra les dones. Les denúncies de les dones de Buenaventura pel que fa a l'existència de vincles entre funcionàries i funcionaris d'aquests ens i els grups armats s'han d'atendre, investigar i sancionar. S'ha de posar fi de manera immediata a aquests intolerables vincles i prendre mesures concretes.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Les unitats locals de Fiscalia de Buenaventura han d'implementar estratègies efectives per promoure la denúncia de fets de violència contra la dona. També han de garantir la intimitat i seguretat de les seves víctimes, i evitar la repetició dels crims. Cal establir una unitat de la violència de gènere a Buenaventura, incloent almenys un / una fiscal dedicada exclusivament al tema de la violència sexual i domèstica.

Tot el personal que treballa a nivell local dins el sistema de justícia ha de rebre una formació de gènere i en drets de les dones, d'acord amb la Llei 1719 del mes de juny de 2014. És urgent ja que no hi ha consciència sistèmica o comprensió de les qüestions que envolten a la violència de gènere, en general. Tampoc hi ha consciència de les mesures concretes que es requereixen per garantir a les víctimes la confiança per reportar abusos sense por a represàlies, la protecció i un entorn confidencial i de suport perquè les víctimes de proporcionar la millor evidència. Les dones víctimes sovint han de dur a terme la seva pròpia investigació i per assegurar les proves, un treball per al qual no tenen els coneixements ni els recursos i que les col·loca en situació de risc personal. Moltes dones, els marits de les quals han desaparegut a Buenaventura, tenen dificultats importants per accedir a l'ajut.

La Defensoria regional ha d'adoptar estratègies d'assessoria i acompanyament a les dones víctimes de violència durant la denúncia i el desenvolupament del procés judicial. La Defensoria ha de comptar amb les organitzacions de dones que ja desenvolupen aquest treball i reconèixer la seva capacitat i experiència en el tractament dels casos.

L'Administració Distrital ha d'incorporar l'enfocament diferencial de gènere en el pla integral únic d'atenció a la població en situació de desplaçament (PIU). S'ha de tenir en compte la directriu d'atenció a la població en situació de desplaçament proferida per l'Alta Conselleria Presidencial per l'Equitat de la Dona i les ordres emeses per la Cort Constitucional en la sentència 092 de 2008, així com garantir la participació de les dones en el procés de revisió i ajust del pla.

L'Administració Distrital ha de gestionar davant el Programa de Protecció de Drets Humans del Ministeri de l'Interior i de Justícia, una taula de treball en què s'analitzi la situació de risc al que actualment estan exposades les dones dirigents i activistes d'organitzacions de drets humans, organitzacions socials, cíviques, comunitàries, camperoles i de grups ètnics, organitzacions de població desplaçada i dones en situació de desplaçament forçat del districte. Tot això servirà per identificar i implementar mecanismes efectius de protecció que tinguin en compte les particularitats de gènere, ètnia i edat de les dones.

La Secretaria de Seguretat Ciutadana ha de propiciar espais en què les dones de les comunes i les seves organitzacions, puguin contribuir a elaborar els mapes de risc del districte i suggerir mesures de prevenció i protecció d'acord amb les seves especificitats de gènere, ètnia, edat, entre d'altres aspectes.

La Secretaria de Convivència del Districte ha de promoure la participació de les dones, a través d'accions dirigides a enfortir els seus lideratges i processos organitzatius, a partir de tallers,

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

seminari o altres espais independents de l'administració i gestionats per les dones i organitzacions dels barris.

L'Observatori del Delicte de Buenaventura ha d'incloure en el monitoratge que realitza sobre les dinàmiques de violència al districte, els actes de violència sexual i en particular aquells cometos contra la dona. S'ha de generar la possibilitat d'un Observatori especialitzat en els delictes contra la dona.

Per últim, calen finançar espais per a les organitzacions de dones dels barris, amb àmplia experiència en lideratge, defensoria de drets humans per què puguin socialitzar tota la seva experiència al conjunt de dones de les comunes. Igualment, s'han de generar espais d'intercanvi amb homes per treballar sobre la discriminació de gènere i la violència cap a les dones per transformar les actituds masclistes en altres favorables als processos de lluita per l'equitat de les dones. Aquest tipus d'espais, realitzats a partir de la seva pròpia cosmovisió, són essencials perquè existeixi una incidència real en la població.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

17 BIBLIOGRAFIA

(2014), *Solicitud de extracción de un área de la Reserva Forestal del Pacífico para la construcción y operación del Terminal Portuario Multipropósito de Puerto Solo en la bahía de Buenaventura*. Citado en Ministerio de Medio Ambiente, Resolución número 1223 de 2014 de 30 de julio. Diario Oficial. Edición 49250 de 21/08/2014.

(Regional Pacífico: 2006), *Derecho a la Alimentación y Territorio en el Pacífico Colombiano; Proyecto Consolidación del proceso de definición, apropiación y ejercicio de la autonomía de las comunidades indígenas y afrodescendientes del Pacífico Colombiano*.

Alcaldía de Buenaventura, (2001), *Plan de Ordenamiento Territorial Convivencia Pacífica desde la Diversidad*, Oficina de Planeación y Ordenamiento Territorial.

Almario G, Óscar, (2001), *Tras las huellas de los Renacientes. Por el laberinto de la etnicidad e identidad de los grupos negros o afrocolombianos del Pacífico sur*. En Mauricio Pardo (ed.), *Acción colectiva, Estado y etnicidad en el Pacífico colombiano*. Bogotá: Icanh-Colciendas.

ANDI, NIR & FIP, (2011), *Entornos complejos: Buenaventura*, en: <http://www.andi.com.co/downloadfile.aspx?Id=BDE4D043-4F98-4A46>

Aprile-Gnisset, Jacques, (1993), *Poblamiento, hábitats y pueblos del Pacífico*, Cali, Universidad del Valle.

Aprile Gnisset, Jacques, (2002), *Génesis de Buenaventura, memorias de Cascajal*. Cali, Universidad del Pacífico – Buenaventura. Artes gráficas del Valle.

Arboleda Quiñonez, Santiago, (2003), Gerardo Valencia Cano: *Memorias de resistencia en la construcción de Pensamiento Afrocolombiano*/ Revista Historia y Espacio , Fascículo 20, Departamento de Historia de la Universidad del Valle (Cali) en: <http://bit.ly/1RvPmLd>

Arboleda Quiñonez, Santiago, (2004), *Enrollados: comunidades afrocolombianas y conflicto armado en Buenaventura*. Dimensiones territoriales de la guerra, capítulo 8, pp 759, Universidad Nacional de Colombia.

Berubé, Myriam, (2004), *Derechos Étnicos y territoriales de las comunidades afrocolombianas en los territorios colectivos del Pacífico sur frente al conflicto armado, Dimensiones territoriales de la guerra*, capítulo 8, pp. 721, Universidad Nacional de Colombia.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLENCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Cámara de Comercio de Buenaventura, (2014), *Análisis socioeconómico de Buenaventura 2014* http://www.ccbun.org/images/multimedia/analisis_socio_economico_buenaventura_2014.pdf

Cámara de Comercio de Buenaventura, (2011), *Anuario Estadístico de 2010*.

CAO, (2010, julio), *Informe de evaluación del Ombudsman. Reclamación relacionada con TCBUEN S.A. Buenaventura, Colombia*, disponible en: http://www.caombudsman.org/cases/documentlinks/documents/TCBuenAssessmentReportSeptember2010_Spanish.pdf

Campaña Global para detener la impunidad de las transnacionales, (2014, diciembre), *Ideas y propuestas para avanzar hacia un Tratado Internacional de los Pueblos para el Control de las Empresas Transnacionales Documento para consulta global*.

Caravana Colombiana de Juristas, (2014), *The lawless city. Report of the Buenaventura delegation - August 2014*.

Carrillo, Angela, (2014), *Forced Displacement and Gender-based Sexual Violence Buenaventura, Colombia: Brutal realities* Norwegian Refugee Council – NRC September, 2014.

Centre Nacional de Memòria Històrica, (2014), *Rutas del conflicto*, en: <http://www.centrodememoriahistorica.gov.co/index.php/noticias/noticias-cmh/3016-rutas-delconflicto>

Centre Nacional de Memòria Històrica, (2015). *Buenaventura: un puerto sin comunidad*. Bogotá, CNMH.

Chaparro, David (2010), *¿Haciendo negocios en medio de la barbarie?* El Viejo Topo, 267/ abril 2010. Barcelona.

CODHES, (2013), *Reparación integral a pueblos y comunidades afrocolombianas*. Documentos CODHES 27, Bogotá, Diciembre 2013.

CODHES, (2013a), *La crisis humanitaria en Colombia persiste. El Pacífico en disputa. Informe de desplazamiento forzado en 2012*.

CODHES, (2013b), *Desplazamiento Forzado Intraurbano y Soluciones Duraderas. Una aproximación desde los casos de Buenaventura, Tumaco y Soacha*, Ediciones Anthropos Ltda. Colombia.

Collazos, Jaime A., (2009), *Las sociedades portuarias regionales en el comercio exterior colombiano: una reseña sobre la importancia del puerto de Buenaventura*, en *Ensayos sobre economía regional*, Banco de la República, Cali.

Comisión Colombiana de Juristas – Coljuristas, (2009), *Informe sobre la situación de derechos humanos y desplazamiento forzado de la población afrocolombiana que ocupa el territorio de bajamar de Buenaventura* (Valle del Cauca), Bogotá: CCJ.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Comitè Interorganitzacional de Buenaventura, (2015), *Más puertos; menos comunidad Impactos de la estrategia económica de ampliación portuaria en Buenaventura. Caso: Barrio La Inmaculada Concepción*, Comuna número Cinco de Buenaventura. Documento sin publicar.

Consejo Distrital de Buenaventura, (2012), *Plan de Desarrollo Distrital 2012-2015*. Disponible en: http://salud.univalle.edu.co/pdf/procesos_de_interes/planes_desarrollo/1_plan_de_desarrollo_2012_2015_buenaventura.pdf

Consejo Internacional de Industria Sueca- NIR, la Asociación Nacional de Empresarios en Colombia –ANDI y la Fundación Ideas para la Paz – FIP, (2011), <http://cdn.ideaspaz.org/media/website/document/52eac7346a293.pdf>

Coordinación regional del Pacífico colombiano, (2010), Buenaventura ¿un Puerto de ilusiones? Pacífico Territorio de Etnias, nº 5 <http://coordinaciondelpacifico.org/wp-content/uploads/2014/12/Territorioetnias51.pdf>

Corporación Para El Desarrollo Regional Palenque El Kongal – PCN, (2010). *La desaparición forzada en Buenaventura (Valle del Cauca) Años 2000 a 2009*. Cali - Colombia 2010.

Cort Constitucional, (2008), *Auto 092 de 2008 Protección de los derechos fundamentales de las mujeres víctimas del desplazamiento forzado por causa del conflicto armado, en el marco de la superación del estado de cosas inconstitucional declarado en la sentencia T-025 de 2004, después de la sesión pública de información técnica realizada el 10 de mayo de 2007 ante la Sala Segunda de Revisión*. M.P. Manuel José Cepeda Espinosa disponible en: <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/autos/2008/a092-08.htm>

Cort Constitucional, (2009), *Auto 005 de 2009 Protección de derechos fundamentales de la población afrodescendiente víctima del desplazamiento forzado en el marco de superación del estado de cosas inconstitucional declarado en sentencia T-025/04*. M.P. Manuel José Cepeda Espinosa disponible en: <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/autos/2009/a005-09.htm>

Cort Constitucional, (2013), *Auto 234 de 2013*. M.P. Luis Ernesto Vargas Silva disponible en: <http://www.corteconstitucional.gov.co/RELATORIA/Autos/2013/A234-13.htm>

Creadess, (2014), *Proyecto IIRSA, el mega proyecto para el saqueo de América del Sur*, 22/10/2014 en <http://www.creadess.org/index.php/informate/lo-bueno-y-lo-malo/malas-practicas/21348-proyecto-iirsa-el-mega-proyecto-para-el-saqueo-de-america-del-sur>

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Defensoria del Poble, (2007 21 diciembre). *Informe de seguimiento a la resolución defensorial regional n° 36 "Licenciamiento ambiental de proyectos de infraestructura en Buenaventura"*.

Defensoria del Poble, (2011), *Violencia contra las mujeres en el Distrito de Buenaventura. Informe Temático*.

Defensoria del Poble, (2014), *Caracterización de la situación de los niños, niñas y adolescentes afrodescendientes e indígenas, en riesgo de reclutamiento y cualquier otra forma de uso y utilización*. http://www.javerianacali.edu.co/sites/ujc/files/node/field-documents/field_document_file/info_buenaventura.pdf

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2008, 24 de diciembre), Informe de Riesgo N° 032-08*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2009, 16 de diciembre), Nota de Seguimiento N° 034-09, Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2010, 13 de diciembre) Nota de Seguimiento N° 027-10, Segunda al Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2011) Consultoría Violencia contra las mujeres en el departamento de Valle del Cauca, con particular atención en la situación de derechos de las mujeres víctimas sobrevivientes del Distrito de Buenaventura y con énfasis en las afectaciones en los liderazgos y procesos organizativos de las mujeres*.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2011, 1 julio) Nota de Seguimiento N° 016-11, Tercera Nota al Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2012, 23 de agosto), Nota de Seguimiento N° 012-12, Cuarta al Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2013, 2 de mayo), Nota de Seguimiento N° 005-13, Quinta al Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas, (2014, 31 de enero), Nota de Seguimiento N° 001-14, Sexta al informe Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008*, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Defensoria del Poble, *Sistema de Alertas Tempranas*, (2015, 30 de marzo) Nota de Seguimiento N° 003-15, Séptima al Informe de Riesgo n° 032 de 2008 emitido el 24 de diciembre de 2008, Municipio Buenaventura, departamento Valle del Cauca.

Departament Nacional d'Estadística-DANE, *Pobreza monetaria y multidimensional 2014*, Disponible en <http://bit.ly/1HGy1rS>

Departamento Nacional de Planeación (DNP), (2006), *Documento CONPES 3410, Política de Estado para mejorar las condiciones de vida de la Población de Buenaventura*.

Departamento Nacional de Planeación (DNP), *Censo de 2005*.

Departamento Nacional de Planeación, (DNP), (2005), *Documento CONPES 3342, Plan de expansión portuaria 2005-2006: estrategias para la competitividad del sector portuario*.

Departamento Nacional de Planeación, (DNP), (2004). *Documento CONPES 3315 "Inversiones estratégicas prioritarias en zonas portuarias de Colombia"*.

Echeverry Prez, Antonio Jos y Abada Quintero, Carolina, (2014, diciembre), *Las diócesis del Valle del Cauca (Colombia) en el siglo XX: hacia el fortalecimiento de la modernización*, *Historelo*, revista.local, Dic 2014, vol.6, no.12.

FEDESARROLLO-CERAC, (2013), *Hacia un desarrollo integral de la ciudad de Buenaventura y su área de influencia*. Informe preparado para Oleoducto al Pacífico –OAP-, Bogotá. <http://www.repository.fedesarrollo.org.co/bitstream/11445/198/1/Hacia-un-desarrollo-integral-de-la-ciudad-de-Buenaventura-y-su-%C3%A1rea-de-influencia-Informe-final-2013.pdf>

Fundació Rostres i Empremtes del Sentir Humà y la Comisión Colombiana de Juristas, (2011), *Situación de derechos humanos y desplazamiento forzado en la Comuna 5 de Buenaventura*.

Fundescodes, (2011, 2 de marzo), *Capilla de la Memoria*, disponible en: http://fundescodes.org/marcando_territorio-ver/capilla_de_la_memoria/

Garrido-Cordobera, Lidia María, (2009), *La inclusión de los daños colectivos en el derecho de daños: de las fronteras individuales a la realidad de la colectividad* Universitas, num.118, junio 2009, Bogotá, en: http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0041-90602009000100003&lng=pt&nrm=iso&tlng=es

GEPSA 2010, (2010), <https://www.icesi.edu.co/icecomex/images/stories/pdfs/presentacin%20gepsa.pdf> . consultado el 27/4/2014

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Gerson Javier Pérez V, Gerson Javier, (2007, abril), *Historia, geografía y puerto como determinantes de la situación social de Buenaventura*, Colección de economía regional Banco de la República: <http://www.banrep.gov.co/sites/default/files/publicaciones/archivos/DTSER-91.pdf>

Giraldo Moreno, Javier, (1992), *Aquellas muertes que hicieron resplandecer la vida. Desde los márgenes* – Disponible en: <http://www.javiergiraldo.org/IMG/libros/Aquellas Muertes.pdf>

Grueso, Libia, (2005), *Representaciones y relaciones en la construcción del proyecto político y cultural del Proceso de Comunitats Negres en el contexto del conflicto armado en la región del Pacífico Sur colombiano*, en Daniel Mato (coord.), *Políticas de economía, ambiente y sociedad en tiempos de globalización*. Caracas: Facultad de Ciencias Económicas y Sociales, Universidad Central de Venezuela.

Hernández, J., (2006), *Buenaventura, desmovilización de las autodefensas y disputa armada por los espacios desalojados. Población civil*, Colombia, en: http://www.defensoria.org.co/red/anexos/pdf/03/pc/buenaventura_42.pdf

Hoffmann, Odile y Quintín, Pedro, (1999), *Organización social, dinámicas culturales e identidades de las poblaciones afrocolombianas del Pacífico y Suroccidente en un contexto de movilidad y urbanización*, Boletín Socioeconómico no 31, CIDSE, Universidad del Valle, Cali.

Human Rights Watch, (2014), *La crisis en Buenaventura. Desapariciones, desmembramientos y desplazamiento en el principal puerto de Colombia en el Pacífico*.

Human Rights Watch, (2015), Colombia: *nuevos asesinatos y desapariciones en Buenaventura* <http://www.hrw.org/print/133200 consultado el 04/03/2015>

International Finance Corporation, IFC. *Proyectos TCBUEN y TCBUEN II* http://ifcext.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/ProjectDisplay/SPI_DP28479 y <http://ifcextapps.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/651aeb16abd09c1f8525797d006976ba/d97f93b39b73bb8585257bb000679d7e?opendocument>

Jiménez, Nayibe y Delgado, Wilson, (2008), *La política pública de privatización del sector portuario y su impacto en la organización del trabajo en el puerto de Buenaventura*, Revista Pensamiento y Gestión N° 25, Universidad del Norte, Barranquilla, Colombia. http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1657-62762008000200010&script=sci_arttext&tlng=es

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Jormmy Maritza, Machado Hernández, Jormmy Maritza; Carolina, Alarcón Vargas, Carolina; Hernández Pardo, Jesús María, Hernández Pardo, (2013), *Revisión del proceso de evaluación y seguimientos del "Proyecto Terminal de Contenedores de Buenaventura – TCBUEN S.A". Aportes de mejora en la planificación, decisión y evaluación ambiental de proyectos portuarios en Colombia*. Universidad Militar Nueva Granada, Facultad de Ingeniería, Bogotá D.C. 2013.

Loingsigh, Gearóid Ó., (2013), *La reconquista del Pacífico: invasión, inversión, impunidad, Bogotá, Procés de Comunitats Negres –PCN–*. Coordinador Nacional Agrario - CNA.

Malecón Bahía de la Cruz, "Resolución número 0176 por la cual otorga una concesión a la alcaldía distrital de Buenaventura para el desarrollo del proyecto Malecón Bahía de la Cruz" en jurisdicción de la Capitanía de Puerto Buenaventura 03/04/2014

MAPP-OEA, (2006), *Sexto informe trimestral del Secretario General sobre la Misión para Apoyar el Proceso de Paz en Colombia (Mapp-OEA)*.

Master Plan del Distrito Especial Industrial, Portuario, Biodiverso y Ecoturístico de Buenaventura, 22 de abril de 2014, ESTEYCO Colombia, Presentació Buenaventura 2014-2050.

Master Plan Distrito Especial de Buenaventura <http://www.findeter.gov.co/documentos.php?id=200420b> Consultoria Internacional para la construcción del Master Plan Distrito Especial de Buenaventura <http://www.findeter.gov.co/descargar.php?idFile=210555> Acta de evaluación: Entre las personas de ESTEYCO: Jordi Hereu Bonher, Ramón García Bragado,...

Mesa de trabajo "Mujer y conflicto armado", (2013), *XI Informe sobre la violencia sociopolítica contra mujeres, jóvenes y niñas en Colombia*, en: http://www.coljuristas.org/documentos/libros_e_informes/xi_informe_mesa_mujer_y_conflicto.pdf

Michel Agier, Pedro Quintín, (2003), *Política, cultura y autopercepción: las identidades en cuestión, Estudios Afro-asiáticos*.

Ministerio de Ambiente y Desarrollo Sostenible, (2014), *Resolución número 1223 DE 2014. (julio 30) por medio de la cual se sustrae definitivamente un área de la Reserva Forestal del Pacífico establecida en la Ley 2ª de 1959 para la construcción y operación del Proyecto Portuario Multipropósito Puerto Solo, localizado en la bahía de Buenaventura departamento del Valle del Cauca, y se toman otras determinaciones*.

Ministerio de Transporte Instituto Nacional de Vías, (2008), *Dragado de profundización del canal de acceso al puerto de Buenaventura*.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Ministerio del Trabajo, (2012), *Buenaventura: ciudad puerto de clase mundial, Plan local de empleo 2011-2015*.

Mosquera, Gilma y Aprile-Gnisset, Jacques, (2006), *Aldeas de la costa de Buenaventura, Universidad del Valle, Sede del Pacífico, Cali*.

Naciones Unidas, (2005, 16 de diciembre) *Principios y directrices básicos sobre el derecho de las víctimas de violaciones manifiestas de las normas internacionales de derechos humanos y de violaciones graves del derecho internacional humanitario a interponer recursos y obtener reparaciones*. Resolución aprobada por la asamblea general, en: <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/RemedyAndReparation.aspx>

Núñez, Jairo, y Carvajal, Alberto, (sf) *¿Cómo romper las trampas de pobreza en Buenaventura? Propuestas desde las comunidades y las instituciones*, Cuadernos del PNUD, Universidad del Pacífico, Alcaldía de Buenaventura.

Oficina en Colombia del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos, (2010), *El derecho de las comunidades afrocolombianas a la consulta previa, libre e informada. Una guía de información y reflexión para su aplicación desde la perspectiva de los Derechos Humanos*.

Organización Internacional del Trabajo, (1989), *Convenio número 169 sobre pueblos indígenas y tribales, adoptado el 27 de junio de 1989* <http://www.ilo.org/indigenous/Conventions/no169/lang-es/index.htm>

Óscar Almario G., Óscar, (2004), *Dinámica y consecuencias del conflicto armado colombiano en el Pacífico: limpieza étnica y desterritorialización de afrocolombianos e indígenas y "multiculturalismo" de Estado e indolencia nacional, Dimensiones territoriales de la guerra*, capítulo 8, pag 633, Universidad Nacional de Colombia.

Palacios J., (1989), *La esclavitud y la sociedad esclavista. Nueva Historia de Colombia Vol. 1* Ed. Planeta Colombiana Editorial.

Personería de Buenaventura, (2012), *Informe de Gestión*.

Plan de Acción Integral Buenaventura. *Presidencia de la república*. 2014. Pag. 30 Buenaventura 2050 proyectos estratégicos.

Plan de desarrollo distrital 2012-2015. *Municipio de buenaventura. Acuerdo N° 05 DEL 2012() por el cual se adopta el Plan de desarrollo del Distrito de Buenaventura 2012-2015 "Progreso en Marcha"* <http://www.buenaventura.gov.co/secciones/16/1/3477/plan-de-desarrollo-distrital-2012---2015> Consultado el 15/3/2015

Plan de Ordenamiento Territorial. Municipio de Buenaventura.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

PNUD, (2008), *Hacia un Valle del Cauca Incluyente y Pacífico. Informe Regional de Desarrollo Humano 2008*, Colombia.

Presentació Grupo GEPSA, 2010.

Procés de Comunitats Negres, (2008), *Territorio y conflicto desde la perspectiva del Procés de Comunitats Negres PCN*.

Procés de Comunitats Negres, (2011) *Conflicto armado y megaproyectos en la Comuna 5 de Buenaventura*, documento no publicado.

Procés de Comunitats Negres (PCN) – *Fundación para el desarrollo de la mujer de Buenaventura y la Costa Pacífica, FUNDEMUJER*, (2011, septiembre), *Propuesta autónoma de reparación colectiva para comunidades negras de Buenaventura*. Cali.

Procés de Comunitats Negres, (2013) *Caso TCBUEEN*. Documento no publicado.

Proyecto Mujeres Afrodescendientes Defensoras de Derechos Humanos, PCN, (2012, Abril), *Derrotar la Invisibilidad. Un Reto para Las Mujeres Afrodescendientes en Colombia, El Panorama de la Violència i la violación de los derechos humanos contra las mujeres afrodescendientes en Colombia, en el marco de los derechos colectivos*, disponible en <http://www.afrocolombians.org/pdfs/DerrotarlaInvisibilidad.pdf>

Rabell, Lluís, (2013, 10 de noviembre), *El debat sobre la transformació del front marítim*. Biblio 3W. Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales. [En línea]. Barcelona: Universidad de Barcelona, Vol. XVIII, nº 1049(02).

Regional Pacífico, (2007), *Derecho a la alimentación y territorio en el Pacífico Colombiano*, Diócesis de Tumaco, Quibdó, Buenaventura, Isthmina y Vicariato Apostólico de Guapi.

Romero Vidal, Mauricio, (2014), *Globalización, 'espacios sin gobierno' y narcotráfico: Buenaventura y el pacífico colombiano*, Documento sin publicar.

Rosero, Carlos, (2002), *Los afrodescendientes y el conflicto armado en Colombia; la insistencia en lo propio como alternativa*. En Claudia Mosquera, Mauricio Pardo, Odile Hoffmann (eds.), *Afrodescendientes en las Américas. Trayectorias sociales e identitarias (150 años de la abolición de la esclavitud en Colombia)*. Universidad Nacional de Colombia, Icanh, Ird, Ilsa, Bogotá.

Rúa, Carlos, (2002), *Territorialidad ancestral y conflicto armado*. En Claudia Mosquera, Mauricio Pardo, Odile Hoffmann (eds.), *Afrodescendientes en las Américas. Trayectorias sociales e identitarias (150 años de la abolición de la esclavitud en Colombia)*. Universidad Nacional de Colombia, Icanh, Ird, Ilsa, Bogotá.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Rulli, Mariana; Justo, Juan Bautista, (2012), Guía de derechos humanos para empresas : *proteger, respetar y remediar : todos ganamos*, a ed. - Buenos Aires : Programa Naciones Unidas para el Desarrollo - PNUD; Red Argentina Pacto Global.

Sánchez, John Antón, (2004), *La guerra y sus efectos socioculturales, étnicos y políticos en la región pacífica: territorio, proyecto de vida y resistencia de los afrodescendientes*, en *Dimensiones territoriales de la guerra*, Universidad Nacional de Colombia.

Servicio Jesuita a Refugiados, (2012), *Buenaventura: una crisis humanitaria sin respuesta*.

Servicio Jesuita a Refugiados, (2013), *Buenaventura: una crisis humanitaria sin respuesta*.

Servicio jesuita a Refugiados-Colombia, (2014), *Reclutamiento ilícito en Buenaventura. Defensoria del Poble*. Colombia, Bogotá DC Marzo 2014.

Sistema de Información Red de Desaparecidos y Cadáveres (SIRDEC) 1990-2013.

Sociedad Portuaria Terminal de Contenedores de Buenaventura TCBuen S.A. , (2010) *Plan de manejo Ambiental. Plan de Gestión Social. Programa de Comunicación y Participación*.

TAMAYO JARAMILLO, Javier, (1999), *De la Responsabilidad Civil*. T. IV Bogotá. Editorial Temis.

TCBUEN, (2014), Presentació en Foro Buenaventura Próspera. Hotel Cosmos Pacífico. 24 Octubre 2014. Disponible en http://ciev.co/doc/2_11_tcbuen_gabriel_corrales.pdf consultado en 09/05/2014

UNESCO, (1982), *Declaración de México sobre las políticas culturales*. Conferencia mundial sobre las políticas culturales en: http://portal.unesco.org/culture/es/files/35197/11919413801mexico_sp.pdf/mexico_sp.pdf, consultado el 19 de abril de 2011.

Uprimny, Rodrigo, (2002, febrero), *"El Bloque de Constitucionalidad en Colombia. Un análisis jurisprudencia y un ensayo de sistematización doctrinal"*, en Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos, *"Compilación de jurisprudencia y doctrina nacional e internacional"*, Nuevas Ediciones Ltda., Bogotá.

Valencia Viveros, Hamington y Mestizo Ruiz, Gustavo, (2006), *Desplazamiento forzado en Buenaventura. Documento elaborado para la Conferencia Nacional de organizaciones Afrocolombianas*, CNOA.

Valencia Viveros, Hamington y Mestizo Ruiz, Gustavo, (2006), *Desplazamiento forzado en Buenaventura. Documento elaborado para la Conferencia Nacional de organizaciones Afrocolombianas*, CNOA.

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÉRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Vargas, Mónica, (2015, abril), *Extraterritorialidad. Mecanismo de control frente a la vulneración de derechos por empresas transnacionales*. Observatori del Deute en la Globalització-ODG.

Viloria de la Hoz, Joaquín, (2000), De COLPUERTOS a las Sociedades Portuarias: *Los Puertos del Caribe Colombiano, 1990-1999, Documento de Trabajo sobre Economía Regional, Banco de la República*, Cartagena de Indias.

War Child –WCH–, *Fundescodes, Servicio Jesuita a Refugiados y COALICO, (2013, noviembre 2013), Niños, niñas y adolescentes en busca de la Buena Ventura*, Alen Impresos.

Zapata Olivella, Manuel, (2008), *Por los senderos de sus ancestros*, Biblioteca de literatura afrocolombiana, Ministerio de cultura.

Zubizarreta, Juan Hernández; González, Erika; Ramiro, Pedro, (2014), *Tratado internacional de los pueblos para el control de las empresas transnacionales. Una apuesta desde los movimientos sociales y la solidaridad*. Revista: Cuadernos de Trabajo, Hegoa, número 64.

Webs:

www.anla.gov.co/
www.buenaventura.gov.co
www.ccbun.org/
www.cvc.gov.co
www.defensoria.gov.co/
www.deltadagua.com/
www.fedesarrollo.org.co
www.findeter.gov.co
www.fundescodes.org
www.gepsa.com.co
www.piosas.com/
www.renacientes.org
www.tcbuen.com.co/

PREMSA

Ara
 Bluradio
 El Diario.es
 El Espectador
 El País (Cali)
 El Pueblo (www.elpueblo.com.co)
 El Tiempo
 Las 2 Orillas
 La Silla Vacía
 RCN Noticias
 Rebelión
 Revista Semana
 Verdad Abierta

RESUM EXECUTIU
 PRESENTACIÓ
 ENTRE EL MAR I ELS ANDES
 VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI
 EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA
 DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
 TRACTATS DE LLIURE COMERC,
 L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA
 MEGAPROJECTES I CONSULTA
 PRÈVIA: MALAVINGUTS
 BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
 I PLANS DE DESENVOLUPAMENT
 LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS
 EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
 LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA
 UN MAR DE MEGAPROJECTES
 MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
 BARCELONA A BUENAVENTURA
 TCBUEEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA
 COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT
 L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA
 QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
 PER A LA COMUNITAT NEGRA
 DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
 HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA
 RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Entrevistes, tallers i testimonis

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb el president Sintraunicol i responsable DH de CUT de Valle del Cauca, a Cali, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb Holmes Villegas, coordinador de Valle del Cauca i amb Vera Sambudio, responsable d'incidència, del Servei Jesuïta a Refugiats, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb el coordinador local de la CUT de Buenaventura, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a dona líder comunitària Comuna 5 de Buenaventura, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista al bisbe de Buenaventura, Monsenyor Héctor Epalza, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb pescadors del estero d'Aguacate, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb membre de l'Associació de Pescadors de l'estero de Aguacate, Asoaguacate, març 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb Alberto Bejarano, assistent polític del senador Alexander López, a Cali, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a líder de Transformant Ments al barri de Santa Fe de la Comuna 5, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a líders dels barris Isla de la Paz i la Cima, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a Manuel Bedoya, president de l'Associació de pescadors de Buenaventura, abril 2015

Taula catalana per Colòmbia, entrevista a líder del barri La Cima, abril 2015

Taula catalana per Colòmbia, entrevista al senador Alexander López, abril 2015

Taula catalana per Colòmbia, entrevista amb Gabriel Corrales, gerent de TCBuen, a Bogotà, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a líders comunitaris Comuna 5, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista dona lideresa Procés Comunitats Negres (PCN), abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevistes amb sindicalistes de la Unió Portuària de Colòmbia

Taula Catalana per Colòmbia, entrevistes a familiars de víctimes de la violència a Buenaventura, abril 2015

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIBRE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESSES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a dona desplaçada, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a treballadors de TCBuen, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista al cap de la policia de Buenaventura, Marcelo Rusi, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a enginyer portuari especialista en dragatges

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a representants de l'Oficina de Terreny ACNUR Buenaventura

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a mares de joves de la massacre de Punta del Este, comuna 5 de Buenaventura, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista al Pare Adriel Ruiz, del barri Lleras i membre de la Coordinació Regional del Pacífic Colombià, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista a líder comunitari del barri Santa Fe Comuna 5 de Buenaventura, abril 2015

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb Ramón Sagarra, director de Tecnologia, i Ana María Fernandez, arquitecta, membres de ESTEYCO, empresa que va elaborar el Màster Pla de Buenaventura, maig 2015, a Barcelona

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb Sindicat marítim Barcelona, juny 2015

Taula catalana per Colòmbia, entrevista a Grup Marítim Terminal de Contenidors de Barcelona (Grup TCB) via qüestionari correu electrònic

Taula Catalana per Colòmbia, entrevista amb sindicats estibadors portuaris, juny 2015

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Reunions

Assistència a la Universitat Intercultural dels Pobles, a Cali i contactes amb NOMADESC i PCN

Reunió amb el Comitè interorganitzacional de Buenaventura

Visita acció informativa sindical de la CUT a les portes del complex portuari d'Isla del Cascajal

Reunió amb sindicalistes de Sintraunicol de la CUT de la Universitat del Pacífic

Seminari a càrrec lideresa PCN sobre drets col·lectius de les comunitats afrodescendents

Reunió amb el Comitè interorganitzacional per a l'elaboració de propostes

Visites als barris

RESUM EXECUTIU

PRESENTACIÓ

ENTRE EL MAR I ELS ANDES

VIOLÈNCIA I LA FI D'UN SOMNI

EL COMPLEX PORT DE BUENAVENTURA

DESARROLLISME A LLATINOAMÈRICA:
TRACTATS DE LLIURE COMERC,
L'ALIANÇA DEL PACÍFIC I IIRSA

MEGAPROJECTES I CONSULTA
PRÈVIA: MALAVINGUTS

BLINDAR ELS MEGAPROJECTES; POT, CONPES
I PLANS DE DESENVOLUPAMENT

LA JUSTÍCIA I LES EMPRESES TRANSNACIONALS

EMPRESSES I DRETS HUMANS A COLÒMBIA.
LA RESPONSABILITAT INCOMPLERTA

UN MAR DE MEGAPROJECTES

MÀSTER PLA 2050: LA MARCA
BARCELONA A BUENAVENTURA

TCBUEN, DESEMBARCAMENT A BUENAVENTURA

COMUNA 5: EL PATIMENT D'UN PORT

L'OMBRA DE L'ETNOCIDI A BUENAVENTURA

QUÈ ÉS LA REPARACIÓ
PER A LA COMUNITAT NEGRA

DEFENSAR UNA CULTURA I UN TERRITORI;
HISTÒRIES DE RESISTÈNCIA

RECOMANACIONS I PROPOSTES

BIBLIOGRAFIA

Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia

Amb el suport de:

**Ajuntament
de Barcelona**

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**